

וזאת ליהודה ויאמר שמע ה' קול יהודה ואל עמו תביאנו

ספר קול יהודה

קול יהודה זאת המחברת דרושים אשר דרשתי בעוניי בשרתי צדק
בקהל רב. בשבת תשובה ושבת זכור ושבת הגדול כמנהגן של ישראל
עם גדול ורב. ודרושים לבר מצוה מאשר חנן אלהים את עבדו, יהא
רעוא שיקובלו ברצון לפני האל יתברך מושיע ורב. והכל ליקבהו
ולעשות נחיד לפניו ית' ואני תפילתי מהאל מושיע ורב. גדול העצה ורב.
שיעזרני להוציא לאור את יתר הפליטה ויהיו כל מעשינו לשם שמים
ונקתי מפשע רב. ואת צמח דוד עבדך מהרה תצמיח ועריכת נר
לבן ישי משיחך במהרה בימינו להחיות עם רב. יראו עינינו וגל
לבינו בקבוצ נדחינו ממורה וממערב. אכירה כיד הצבי יהודה חיים
הכהן מסלתון היי. בן לעטיר מרן אבא הרה"ג עזרא הכהן
מסלתון וצוקיר.

פה קהיר (מצרים) יע"א

נדפס בדפוס

הצעיר. יוסף בן יחזקאל האמין סיט

שנת ה'תרצ"ז. לפ"ג

Imprimerie JOSEPH HESKIEL HAMED, Caire - 1937.

הקדמת המחבר בשפה רפה מדבר

קול יהודה קולי אל ה' אקרא ישמע מהיכלו קולי, ברוך שהחייני ועורני להעלות לאור על מכבש הרפוס הני מילי קמיני לדירי חוי לי, דרושים לכל חפציהם אשר דרשתי בקהל רב בסיד מהם בעיר מולדתי עיית נעמי דמשק יע"א דבר בעתו חבלים נפלו לי, ומהם פה קריה עליה עובי מצרים יע"א בשבתות לתשובה בדברי מוסר לייסר את עצמי ולאשר כנילי, ובשבת זכור והנרול רובם ככולם תוכחות מוסר יושב בסדר אליכם אישים אקרא וקולי, ועוד לבר מצוה לחנך את הילדים בדברי תורה בהניעם לאור י"ד מילי קמיני היאכל תפל מבלי, והנם שאין ראויים לעלות על שולחן מלכים מאן מלכי רבנן כל אדם אינו חייב אלא כשיעורו זה חלקי מכל עמלי, ואני תפילתי אל אל אשים דברתי שברוב רחמי וחסדיו יעורני להוציא לאור את יתר הפליטה היה ה' למשען לי, והרני מנלה רעתי שהכל לשם יהוד קודשא בריך הוא ושכינתיה ולזכות נפשי רוחי ונשמתי בעלותי ההרה שמע ה' קולי, ולכפר עלי חובי אשר חטאתי והעויתי גדולה תורה שמכפרת אתה תומיך נורלי, ויהא רעוא שיעלו לרצון אברי פי לפניו יתברך שמו ויקויים בי מקרא שכתוב לא ימושו מפוך ומפי זרעך וזרעך עד עולם ולא יסור שבט מיהודה, אכ"ר, כה דברי הצבי יהודה חיים הכהן מסלתון סי"ט.

קול יהודה

דרוש א לתשובה

בכל תפוצות ישראל בשבת זו שבת תשובה לעבור לפני התיבה תלמיד חכם לדרוש בדברי כיבושין ומוסר דברי תשובה, דהלא אפילו במלחמות אשר בעוה"ז שיהיו בין ישראל לשאר אומות אמרה תורה ועמד הכהן ואמר אל העם והוא מכריז מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב אל ביתו, ואמרו רבותינו ז"ל הירא מעבירות שבירו, כיש במלחמות העליונות הנפשיות הרוחניות שהשמן והמקפרינים עושים מלחמה על האדם למעלה בימי הדין כמשיה ויהי היום הוא ראש השנה ויבואו בני האלהים וכו' ויבא גם השמן כיש שדאוי להכריז ולעשות התדאה שכל איש ישראל יפשפש במעשיו וידקדק בחשבון עונותיו ולשוב בתשובה באלו הימים, כי יש גם ברפואות הנוף זמן מיוחד להקזה כמו בזמן האביב שאז מתחיל הדם להתנבר, וכן ברפואות הנפש שהיא התשובה הנם שהיא טובה בכל עת וזמן, באלו הימים ימי הדין, והתשובה מועלת יותר וכמ"ש בשים ריה אמר רבי שמואל מנין לנו"ד של צבור ורבים שאפילו נתתם מתקדע שנאמר מי כהי אלהינו בכל קראינו אליו, והכתיב דרשו ה' בהמצאו התם ביחיד ויחיד אימתי אמר רב נחמן אלו עשרת ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים עד כאן.

ובזה

ראו עתה כי אני הוא ואין אלהים עמדי אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא ואין מידי מציל

איתא במסכת יומא פרק יוה"כ ז"ל עבירות שבין אדם למקום יוה"כ מכפר, עבירות שבין אדם לחבירו אין יוה"כ מכפר עד שיירצה את חבירו, את זו דרש ראבי"ע מכל הטאיתכם לפני ה' תטהרו, עבירות שבין אדם למקום יוה"כ מכפר, עבירות שבין אדם לחבירו אין יוה"כ מכפר עד שיירצה את חבירו, אר"ע אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים שנאמר וזרקתי עליכם מים טהורים וכו' ואומר מקוה ישראל ה' מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקדוש ברוך הוא מטהר את ישראל וכן הוא אומר כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל הטאיתכם לפני ה' תטהרו עד כאן.

יחיד האיש וילפת הישראלי ויוריד בנהל דמעה על כל אשר חטא על הנפש וכמה חטאים ועונות עשה והמרה את אלהיו בין בנלול זה בין בנלולים שעברו ויתן אל לבו לשוב בתשובה ויעזוב את הדרך המקולקלת אשר דרך בה אולי יתרצה האלי"ת לקבל הכנעתו כי אל רחום ותנון הוא וידו פשוטה לקבל שבים ובפרט בימים אלו, ולכן נהגו

ב קול דרוש א לתשובה יהודה

ובמה אפ"ל כוונת הפסוק וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים ואת קול השופר ואת ההר עשן וירא העם ויגעו ויעמדו מרחוק, ובהק' מ"ש בעלי המוסר ובספר ח"י דף כ' וז"ל וכל אדם החלש יאמר נבור אני לאור כנב" חלציו בימים אלו לקראת אבינו שבשמים כי בא לשפוט את הארץ ובעומדו להתפלל יוסף תודה ואימה ויזכור שהוא עומד לפני עילת העילות וסיבת כל הסיבות בבית הכנסת מקום מדור השכינה ולא ידבר שום דבר בתפילתו וביותר באלו הימים לכון אל נוכח פני ה' ובמ"ש בזה"ק פרשת אחרי מות תנא על שלשה דברים מתעכבין ישראל בנלותא וכו' ועל דמהדרי אפייהו מן שכינתא ופירשו המפרשים הוא הפוסק בדברי תורה ותפילה לדברים בטלים דאו פניו נגד פני השכינה והמתפלל ובאמצע פוסק ומחזיר פניו להסתכל באן וכאן בצורכי עצמו הוא פוגם בכבוד השכינה השוכנת שם בביהכ"נ יעושיב, נמצא שאסור להפסיק בשום דיבור באמצע תפילתו ובלימוד התורה וביותר צריך לזהר בהיותו בביהכ"נ לומר ומתפלל ובפרט ביום אדיר וגורא ולכן נהגו בדרשה היום הזה להזכיר את העם בזה ולמען יהיו נוהרים יותר ויותר, ונדע דהתורה נקראת אש כמו שאמר הכתוב אש דת למו.

ונש"ה וכל העם רואים את הקולות שם רמו לקול התפילה והנהגה בימים אלו אשר אם יתן האדם אל לבו להבין הדברים אשר היקנו לנו בנוסח הווידוים והניגונים ויעמיק במה שמוציא מפיו תסמך שערות בשרו אשר הוא מדבר ומתהנח לפניו יתברך למחול לו על כל אשר הטא בכל השנה וכן בימים שעברו ויכיר מחיתותו וגדולתו יתברך בבי' ומבקש לפניו מחילה וסליחה וכפרה בוראי שתאחזינו רעד ולא יעלה על לבו לדבר דבר וחצי דבר, וזהו וכל העם רואים את הקולות

ולא אמר שומעים את הקולות שם רמו אל קולות התפילות רואים ומבינים אותם ואת הלפידים לפידי אש הוא התורה האומרים עם התפילה, ואת קול השופר הוא הדרשן הדורש להם ומזכירם שיזהרו בכ"ז ואת ההר הוא היצר הרע שנדמה לעתיד כהר הוא עשן יורד ומשטין עולה ומקטרני, לכן וירא העם ויגעו ויעמדו מרחוק, שיתרחקו מעצות היצר הרע ויתנו לבם דוקא אל הנהגה ואל התפלה.

ובמה יובן כוונת הפסוק שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך קחו עמכם דברים ושובו אל ה' אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו, והדקדוקים מבוארים, ובהק' עוד מ"ש וז"ל ע"פ לא תורע כרמך כלאים, דמו לאדם העושה מצות ותורה ותפילה וצדקה וכיוצא אל יהי עושה מצוה הבאה בעבירה כמו לומר תורה ומדבר דברים בטלים או להיר או לומר לזהרה וכיוצא, וכן בתפילה ובפרט בבית הכנסת מדבר שם כאיש שהוא בביתו ומדבר עם חבירו והוא חוטא ומחטיא, או נותן צדקה בממון של איסור גזל וכיוצא או לזהרה וע"ז הזהיר אל תורע כרמך כלאים.

ונ"ש שובה ישראל עד ה' אלהיך שבהיותך חוזר בתשובה ומתפלל ולומר בתורה חשוב בנפשך באילו אתה יושב לפני השכינה ממש וזהו עד היא ועד בכלל, כי כשלת בעונך, דבעוה"ר רוב בני אדם נבשלים בזה, והגם דיודעים חומר האיסור הקוטפים מלוח עלי שית היצהיר גדול ומכשילם בשאש ונפש וזהו כי כשלת בעונך, ולכן הן עתה ובפרט בימים האדירים אלו קחו עמכם דברים הם דברי תורה והתפילה ושובו אל ה' דוקא בלתי שום פנייה אחרת, אמרו אליו הן עתה שחזרנו וניחמנו כל תשא עון כל עון שחטאנו בזה תשא וקח טוב דהן עתה מתודים אנחנו לפניך שמכאן ולהבא וקח טוב בלי שום תערובת

תערוכת רע להיר ודברים בטלים ונשלמה פרים שפתינו כמשול על פסוק מרפא לשון עץ חיים שבו אנחנו עושים תיקון ע"י התפילה כראוי וכנ"ל.

ובזה יובן כוונת הפסוק רחצו הוכו הסירו רוע מעלליכם מנגד עיני חדלו הריע. דהנביא מזהיר לישראל כמו הבהן שאומר אל העם בצאתם למלחמה שתשובו בתשובה ותרחצו והוכו הסירו רוע מעלליכם ובפרט בהיותכם בתפילה ובבית הכנסת מנגד עיני שאני משרה שכינתי שם חדלו הריע שלא תערכו עם התפילה ודבר תורה דברים בטלים ולהיר. **והרב** בית היין ויל פירש כוונת הפסוק הנזכר בדרך נכון והוא בהק' מ"ש מזהירא כהן ויל דענין התשובה היא כענין המבילה שצויה האל יתברך למבול הטמא במקוה יש' בו מ' סאה ויטהר מטומאתו. דכפי הנראה דיותר היא מטהרת הרחיצה ממרחין בנתר ובבורית ופירשו דאין המ' סאה הם המטהרים אלא קיום מאמרו יתברך שצויה למבול במ' סאה על סוד הידוע אצלו והו הנורם לטהרו. כן הוא ענין התשובה שאין הדעת כובל שיתקבל האדם בתשובה כי איך בודיו פה יתכפר מי שהרג את הנפש. וכי הוא מחויר נפש המת בקרבו בודיויו אלא שכן נורה חכמתו יתברך שעם זה יתכפר וכנולד דמי.

ובזה פירש שם הרב ויל כוונת פסיקתא תנא בשם ר"א מקוה ישראל הי' מה המקוה מטהר את הטמאים כך הקב"ה מטהר את ישראל בתשובה לכך הושע מזהיר את ישראל ואומר שובה ישראל עד היא ע"כ. הכוונה מה מקוה מטהר את הטמאים דהיינו במ' סאה אעפ"י שאין הדעת סובלת שיטהר בארבעים סאה יותר מרחיצת מים חמין רבים מארבעים סאה ובנתר ובורית אלא לקיים מאמרו יתברך. כך הקב"ה מטהר את ישראל

ע"י התשובה אעפ"י שאין הדעת סובלת אחר עשותו כו"כ עוונות ואיסורים בוודיו פה יועיל לו לכפר כל עוונותיו. אלא דזה קיום ציווייו יתברך שאמר על התשובה. ולכן הושע מזהיר את ישראל ואמר שובה ישראל עד הי' אליהך דאעפ"י שאין הדעת סובלת דע כי זה הוא קיום מאמרו יתברך שהוא מכפר עד כאן. **עוד** נראה לתת טעם דתשובת ישראל מקובלת ולא אומות העולם יען דק"ל פשיעה בבעלים פסור וא"כ כשחטאים ישראל ומתחרטים ועושים תשובה כיון דמאמינים דהאל יתברך משניה בתחנונים ועיניו משוטטים בכל הארץ איכ הו"ל פשיעה בבעלים ופסור. והיט דעושה חסד ומקבל התשובה דפשיעה בבעלים פסור. אבל אומות העולם שאין מאמינים בהשגחת הבורא הו"ל פשיעה שלא בבעלים וחייב. **ענין** מה שפירש"י ע"פ ואת אהרן ואת בניו תקריב ורחצת אותם במים זו מבילת כל הנזק שכל גופו עולה בהם. גם נודע מ"ש בש"ס חנינה על פסוק אל תאמינו ברע וכו' שאם אומר לך היצר הרע חטוא והקב"ה מוחל לא וישמע לו וכתב מוהרש"א בה"א דר"ל דאומר לו שיהפא וישוב לא יאמין לו דאמרו רבותינו ויל האומר אחסא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה.

וה"ש רחצו הוכו. ר"ל דהנביא אומר להם דלא תאמרו איך יצויר שתתקבל התשובה אחר כל המעשים הרעים ודבר זה אין הדעת סובלו. לזה אמר רחצו אם אתם טמאים בשומאה חמורה אמרה תורה רחצו בטבילה ע"ד ורחצת אותם במים וכוה הוכו מטומאתכם ואעפ"י שאין הדעת סובלו דבטבילה לחוד יטהר אלא צ"ל דקיום מצותו יתברך הוא המטהר. איכ גם הכא בענין התשובה הסירו רוע מעלליכם מנגד עיני דע"י התשובה סרו מהר ואף שאין הדעת סובלו. אלא קיום ציווי יתברך הוא המכפר. והיט דלישראל התשובה מכפרת משום פשיעה

פשיעה בבעלים ולרוא הסירו רוע מעלליכם
מנר עיני דודו הפעם דמהניא תשובה דפשיעה
בבעלים פסור, ובית דכיון דאהניא תשובה
נחמא ואח"כ נשוב כמו שמפתה ואומר היצהיר,
לזה אמר הדלו הרע, ר"ל הדלו ממש היצהיר
שהוא הרע וה"ל דהאומר אחמא ואשוב אין
מספיקין בידו לעשות תשובה עכ"ל ו"ל.

ובזה יובן כוונת הפסוק בנחלים נטיו כננות
עלי נהר כנחלים נטע ה' בארזים עלי
מים יל מים מדליו, ואיתא בילקוט וז"ל מה
סיבם של נחלים אצל ב"כ וב"מד, אלא לומר
לך מה נחלים הדלו בני אדם באים לתוכם
כשהם שמאים וסובלים ועולים טהורים, כך
בתי כנסיות ובתי מדרשות בני אדם נכנסים
בהם כשהם שמאים ויוצאים מלאים מצות ע"כ,
ור"ל דכמו שמצינו בשמאים ממש זב ומצורע
וכיוצא שאין הדעת סובלת דבטבילה במקוה
ובנחל יהיה טהור והאמת הדעת נותנת דברוצה
במים חמין ובת"י ובורית צריך לרחוץ ואז
יטהר ולא בטבילה בעלמא ועכ"ל אמרו דכן
צריך לקיום ציוויי יתברך והוא המטהר כן
כנחלים שהם בתי כנסיות ובתי מדרשות
שיכנס האדם והוא טמא מרוב עבירות שבירו
ובשובו בתשובה הם עולים טהורים ובפרט
תשובה מאהבה עולים משם מלאים מצות
דהקנינות בהפכות לזכויות.

וזהו כוונת הפסוק מה יקר חסדיך אלהים
ובני אדם בצל כנפך יחסיון ויריון
מדרשן בותיך ונחל עדניך תשקם כי עמך מקור
הים באורך נחל אר, דר"ל דהסד גדול
עשה האל יתברך לקבל את האדם בתשובה
ובני אדם בצל כנפך יחסיון ויריון מדרשן
ביתך הם בתי כנסיות ובתי מדרשות כמו ענין
הנחל ממש ע"כ בנחלים נטיו וזהו ונחל
עדניך תשקם כמו ענין הנחל שהטמא
יוצא בו לטהרה כן ענין התשובה שאפילו
שהדעת אין סובל עכ"ל כיון שבזה העיקר

שקיים ציוויי יתברך כן גם בתשובה.

ועד"ן ארז"ל בשם ברכות אמיר לוי בר
חמא אמיר שמעון בן לקיש לעולם ירגיו
ארם יצר הטוב על יצר הרע שנאמר רנו
ואל תחטאו אם נצחו מוטב ואם לאו יעסוק
בתורה שנאמר אמרו בלבבכם אם נצחו מוטב
ואם לאו יקרא קריאת שמע שנאמר על
משכבכם אם נצחו מוטב ואם לאו יזכור לו
יום המיתה שנאמר ודומו סלה ע"כ, והרב
יערות דבש כתב וז"ל רבים תמהו דהו"ל
תוי"ט לזכור לו יום המיתה, אך דע כי סוגי
העבירות בשלשה דרכים א) רובם נעשים
מתחרון ידיעה ושניאה מבלי מכיר אם הוא
בכלל עבירה ב) אפילו שמכיר שהוא עבירה
אינו יודע להיכן מניע הפנס בתיות הקורש
ושרפים ואופנים ועולמות העליונים ומכא"כ
עליון כולם נפגמים ע"י עבירות בנ"א ואילו
ידע האדם, איך ינות ולא ידמע נחל דמעה
על אשר פנס במרכבה הקרושה וזהו באמת
קטרוג צבא מרום מה אנוש כי תוכרנו שקטרונו
על בריאת האדם שידעו כי בעונו יפגוס אותם
וימעט חילם, ולכן חשבו למונע בריאת הארב,
והתיקון לזה ללמוד בתורה לשמה, ולא זו
בלבד שינצל משניאה אלא ידע את המעשה
אשר יעשה ואשר יחדל ממנו, גם יכיר במיע
העובד ללא עברו וכ"כ עולמות בונה ומתקן
הצדיק ונעשה שותף להקביה במעשה בראשית
ובי"ט דבר בהופכו, אך ע"י ידיעתו בתורה
יתוקן הכל, אך לעומת זה התמרה והתאוה לא
יתבטלו ואדרבא יתגברו כי יפתחו יצרו להחיות
טובה לעצמו שיודע ללמוד בתורה לרוב והתיה
אינם יודעים שמין מנהו וכו', אך ע"י קיש
יבטל כ"ז יען כי בה מיתד שמו יתברך וא"ך
יציר תומר יתנאה נגד עומדו והיותו נגד שמו
יתברך אשר כל ברואיו אינם כדאים להזכיר
שמו יתברך, גם בקוראו פרשה שנייה ואתה
את ה' אלהיך ודבקתו וקביעות שמו יתברך
בתפילין

בתפילין בראשו וידו ומוזוה בדירתו. והכל לרמוז להיותו תמיד דבק בהאל יתברך שמו. גם מצות הציצית לזכור תמיד כל מצותיו ע"י יוסר הנאוה לנמרי. אלא דעם כל זה יהיה לו החמדה ולא תחבטל ממנו ונדור החכמים שיהיה נדור בחכמה ובתורה הוא נכשל בעון החמדה. יען כי טבע החכמה להוליד תאות החמדה כגודע. אלא דהחמדה תבטל בזוכרו כי ימיו כצל עובר ולקברות יובל ובכל רגע מעותר למיתה איכ החמדה יהיה כאין. וקהלת יוכיח שהרבה בתענוגים ולבסוף אמר הכל הכל.

מעלה ויש לעולם ירניו אדם יצר הטוב על יצר הרע. אלא שהיצה"ר מחט"או באומרו שאין זה כיכ איסור ומחוסר ידיעתו בתורה ואינו יודע אם זה איסור או לא. והנם שיודע שזה איסור אינו יודע נודר הקלקול והפ"ס שעושה בעונו ולכן אינו יכול על היצה"ר שהוא לא ידע עד כמה מחריב ופוגם לז"א אם נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה שידע ויבין מה האיסור. ומה פוגם. ואם רואה שע"י עוסקו בתורה נעשה נאה ונאון וזה יותר נרוע. אזי יקרא ק"ש שחייב לקבל עליו עול מלכות שמים ואחרותו יתברך ודבקו בו ולומר ענין מצות תפילין וציצית ומוזוה שרומזם לקבלת דבקו יתברך כמשיה ולדבקה בו. ואם רואה שעדין מידת החמדה שכן היא המידה אזי יזכור לו יוב המיתה ובוה תלך ממנו מדת החמדה וז"ל.

ובזה יובן כוונת מדרש פסיקתא וז"ל שאלו לחכמה חוטא מה עונשו אמ"ל הנפש החוטאת היא תמות שאלו לנבואה חוטא מה עונשו אמ"ל חטאים תרדף רעה. שאלו לתורה אמ"ל יביא קרבן ויתכפר לו. שאלו להקדוש ברוך הוא אמ"ל יעשה תשובה ויתכפר לו. והקדוקים מבוארים ועפ"י איש. ובהק' מ"ש האריי וז"ל בענין הקרבן והבי"ד הרב עדין ס'

ויקרא דעל ידי מעשה החטא מאבד חלקי נשמתו הקדושה ונופלים חלקי נשמתו להסמרא אחרא ולפי נודר חטאו חמור או קל יהיה נודר האבירה מחלקי נשמתו להסמרא אחרא. ועל ידי הקרבן והכניעה הנמשכת ממנו יחזור וימשיך החלקים של נשמתו שנפלו ויחזרו למקורן וישרשן העליון. וזהו לשון קרבן שמקריב החלקים ההם. ומי שמת בלי תשובה נשארים החלקים ההם בקלי' והספ"א וא"א להם להתתקן כ"א ע"י גלגולים קשים ומרים בדצחים לפי ערך החטא אשר ע"י נפרד החלק ההוא. אם בחטא חמור יהיה הגלגול במקום קשה להתתקן ואם קל במקום קל להתתקן. ומחסר הי' כי האוטא ומקריב קרבן. אותה בהמה יודמן בה גלגול אי"ש חוטא שחטאו כזה ממש שהקרבן בא ע"זה מא"ש שלא עשה תשובה ומוזין האל יתברך בהמה זו שבה גלגול אי"ש זה שחטא חטא דומה לחטא הא"ש שהביא קרבן וע"י נס הא"ש המגולגל בה יתתקן דמצא מין את מינו. ובוה פ"י פסוק אדם כי יקריב מכם מן הבהמה ומן הבקר תקריבו את קרבנכם. **ובספר** שער הקדים דף נ' כתב משם ס' בחי' וז"ל עשר קדושות יש כנגדם עשר תמורות בספ"א דנם את זה לעומת זה עשה האלהים והם רמוזים כפי ולאביו שלח כזאת עשרה תמורים נושאים משוב מצרים ועשר אתונות נושאים בר ולחם ומוזן לאביו לדרך. וז"ל אמרו שרמו לאביו כשהייתי אצלך לימדתני עשר קדושות במהרה. ועתה לא תחשוב שבהיותי במצרים שהיא תמורת איי וערות הארץ שחיו החלפתי העשר קדושות שבא"י לעשרת התמורות שבספ"א. לזה שלח ואמר תדע לך שלא נלכדתי ח"ו אלא עומד עדין במקום הקודש. וכמו שהעיד הפסוק על אברהם ויעל אברם ממצרים שעלה במעלה ולא נלכד ח"ו יע"ש.

והרמב"ם ז"ל בספר המורה והבי"ד רבינו בחי'

בחיי כ' ויקרא על פסוק אדם כי יקריב מבם קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן וכו' דאזיז עובדים לבהמות כמו שמצינו במצרים שהיו עובדים לפלה כי תועבת מצרים כל רועי צאן, והבשרים היו עובדים לצורת בקר שהבקר סיבת ההרישה שהוא קיום העולם, ועוד הרבה באנשי הורו שאינם אוכלים בשר שור ואינם שוחטים בקר, ולכן ושיה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם דבהקר כם מאלו להאל יתברך קרבן יתכפרו העוונות, שאמונות הרעות שהם חולאי הנפש לא יתרפאו כיא בהופכם כמו חולי הנף שמתרפא בדבר שבהופכו כן חולי הנפש, וכל כוונת התורה אינה כיא לעקור זכר העיז מן העולם, ולשרש אחריה ולכרות מעובדיה ושלא לעשות כמעשיהם אפילו לשמים, ועיכ היו הקרבנות אשה דיה ניתוח לה', כי כאשר יסכימו כל ישראל להקריב לה' ולעובדו שכם אחד לו לבדו ולא לעיז, או יתחד בזה שמו יתברך דאין יתור במקום עיז, וזהו הטעם שרצונו יתברך בביי בהקריב את הקרבנות עבד.

מעשה ויא שאלו לחכמה חוטא מה ענישו, רמו לאדם שאינו יודע מהו האיכות, ואם הוא עון אויל מה חטאו, עיז השיב הנפש התובאת היא תמות דכל עון ישעושה מאבד מהלקי נשמתו להספיא והקליפה וזהו מיתה, שאלו לנבואה חוטא מיע רמו לאדם שהוא יודע שזה עון אלא שאינו יודע חומר העון ומה מחריב על ידו ופנמו עיז השיב הטאים תרדף דעה שגידון ביסודין קשים ומרים ובוראי שצריך ללמוד לידע מה מניע הפנס בעולמות עליונים, שאלו לתורה חוטא מה ענישו דאפילו לומר בתורה עדין נופל ברשת הנאה ומתנאה בתורתו, והשיבה יביא קרבן וידע שצריך הכנעה וידידי ואם לאו אינו נמחל ועדין צריך תיקון לחמדה ולכן שאלו להקביה ואמר יעשה תשובה שיעשה תיקון בזה כל

דבר בהופכו ויתכפר לו, **וזה** רמו הפסוק תשב אנוש עד רכא ותאמר שובו בני אדם, דרית תשב התייו תורה ואותיות ש' ב' רמו לשמע בסוף אנוש עד דכא דכרכא שיג רמו למיתה וזה רמו למיש בתחילה לעולם ירגיז אדם יצהיפ על יצהיר ואם לאו יעסוק בתורה ואח"כ יקרא קיש ואח"כ יזכור לו יום המיתה, וזיא תשב תורה שמע בכוף אנוש עד רכא שהוא יום המיתה, **וזה** שובה ישראל עד היא כי כשלת בעוניך קחו עמכם דברים ושובו אל ה' אמרו אליו כל תשא עון וקה טוב ונשלמה פרים שפתינו, וחזין מרכינו אפשייל בהק' מיש הרב בני יששכר דף קייד עאיב משם רבני אשכנז בכוונת מארזיל ולקחתם לכם ביום הראשון וכו' ראשון הוא והלא מיו הוא אלא ראשון להשבון עונות, דריל בזה עפ"י מיש בגמרא נרולה תשובה שזדונות נעשות לו בזכות, והקשו והלא אמרו נעשות כשננות, ותי' כאן מאהבה כאן מיראה, והנה בימים נוראים בימי הדין עושה תשובה מיראה ועיז נעשות כשננות, ובהניע ימי' ההנ ובשמהת התנ עושים תשובה מאהבה ונעשים בזכות ואז נחשבים כל עוונות ישראל בזכות, וזיש ראשון להשבון עוונות שמהפכים אותם לזכות, והושבים אותם להפכים, וידוע שכל הפירות כשמשתנים מבריייתם הוא לנרעויות ולכן איבדו ברכתם הראשונה אכן דגן ויין אישתנו למעלותא וקובעים ברכה לעצמם הדגן המוציא והיין בורא פרי הנפץ, כן הבעית מאהבה אשתני למעלותא להעשות הזדונות זכיות כמו הדגן והנפץ, וזשיה יהיו דגן ויפרחו כנפן כמו אלו שאשתנו לסובה כן הבעית, ולרמו זה כתבה התורה על שרה אמנו אם הבנים כמה ימי שני חייה מאה וכיז שנה, דהתשובה רמו לאימא עילאה, ובעשות תשובה מאהבה או מהפך הזדונות לסובה כמו הדגן והיין, והנה דגן ויין נמסריא קביו

קציו דאלו כמו אלו תשובה מאהבה מהפכת
לשובה כמו דגן ויין. ולכן מנה שנות שרה
אם הבנים רמו לאימא עילאה והיא תשובה
מאהבה מהפכה לשובה כמס' דגן ויין עשיב.
וזקדו לאימותם יאמרו איה דגן ויין רמו אימא
עילאה היא התשובה מועילה והראייה
ע"ז איה דגן ויין שישתנו לשובה וברכתם לחורא
כן התשובה ע"ש.

רנ"ש שובה ישראל תשובה מאהבה שהן עתה
יקרא שמך ישראל ולא יעקב והוה עד
ה' אלהיך עד ועד בכלל ע"י תשובה מאהבה.
כי כשלת בעונך שעשית עון במזיד. והן
עתה ע"י תשובה מאהבה אמרו אליו כל תשא
עוין וקח טוב עוין נימסריא קציו ע"ה שהם
נימסריא דגן ויין ר"ל שתהפך מהעון לשובה
וכן הדוגות לזכויות להיותם שינויים לשובה
כמו דגן ויין ויא וקח טוב. ותשובה מאהבה
אין צריכה טורח והוצאה כ"א ונשלמה פרים
שפתינו.

באר"א אפשר כוונת הפסוק שובה ישראל
ובו ויליד רבתי לה נקט לשון יחיד
ואח"כ לשון רבים קחו עמכם דברים ושובו
אל ה'. ובהק' מ"ש הרב ב"ר ד"ר ל"ב ע"ב
כוונת הפסוק ב"וה בתשובת אנשי נינוה דאחר
שהכריז הנביא עוד מ' יום ונינוה נהפכת אמר
ויאמינו אנשי נינוה באלהים ויקראו צום וילבישו
שקים מגדולם ועד קטנם ויגע הדבר אל מלך
נינוה ויקם מכסאו ויעבר אהדתו מעליו ויכס
שק וישב על האפר ויועק ויאמר מטעם המלך
וגדוליו לאמר האדם והבהמה הבקר והצאן אל
יטעמו מאומה אל ירעו ומים אל ישתו ויתכסו
שקים האדם והבהמה ויקראו אל אלהים בחזקה
וישובו איש מדרכו הרעה ומן החמס אשר
בכפיהם מי יודע ישוב וניהם האלהים ושב
מתרן אפו ולא נאכד. וירא אלהים את
מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה וינחם ה' על
הרעה אשר דיבר לעשות ולא עשה.

ויל"ד בדברי הכרוז שאמר וישובו איש מדרכו
הרעה ומן החמס אשר בכפיהם שנראים
הדברים כפולים ב' דברים איש מדרכו הרעה
ומן החמס אש"ב. ובו יתברך אמר וירא אלהים
את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה ולא אמר
ומן החמס א"ב.

רפ"י בהק' דהתשובה מאהבה היא שישוב
האדם מעצמו בלתי שום אחר מעוררהו
בחושבו שאיך הוא הכעים לבוראו והמרה את
פי ה' וינחם על הרעה אשר עשה ועוזב
דרכיו הרעים בכל מכל והולך בדרך הטוב
והישר בעיני אלהים ואדם. זוהי תשובה מאהבה
וע"ז אפילו ב"מ נזורה עליו נזירה רעה נקרעת
לנמרי. והנה עיקר הנזירה על עיר נינוה שתהיה
נהפכת הוא מעון החמס שהיו נוזלים וחומסים
וע"ז כמו דור המבול שנא' בהם קץ כל בשר
בא לפני כי מלאה הארץ ח"מ וכאן נ"כ נאמר
כי עלתה רעתם לפני. ואעפ"י שהיה בידם
עבירות שבין אדם למקום לא נזר עליהם מפני
זאת כ"א על החמס. דעל עבירות שבינם
למקום דן אותם כל יחיד בפרישות על מעשיו.
וע"ז ש"ח להכריז עוד מ' יום ונינוה נהפכת
על החמס כי זה העונש מיוחד ומובדל לעבירות
על החמס. אמנם אנשי נינוה בשומעם קול
הכרוז הנם שלא נזכר בה מעון שבינם למקום.
מ"מ הם מעצמם ומאלהים שבו ונתהרסו לשוב
א"י מדרכם הרעה שבינם לבין קוניהם והוה
איש מדרכו הרעה שבינו אליו ית' והוה עשו
עיקר ואח"כ גם מהחמס שבפיהם והרויחו בזה
כי ע"ז לא הוכיחם הנביא אלא מאלהים והו
תשובה מאהבה יקרא לה וי"ש וישובו איש
מדרכו הרעה אשר בינם למקום ואח"כ ומן
החמס אשר בכפיהם. ובוה מתבטלת הנזירה
לנמרי. ולז"א וירא אלהים את מעשיהם כי
שבו מדרכם הרעה מעצמם בלי תוכחת הנביא
ולכן וינחם ה' על הרעה אשר דיבר לעשות והיה
נחום נמור בהחלט ולא עשה לימולים ותד"ק ושי'
ובז"י

ה קול דרוש א לתשובה יהודה

ובג'ין כוונת הפסוק המאתי אודיעך ועוני לא כסיתי אמרתי אודה על פשעי לה' ואתה נשאת עון חטאתי סלה, על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא רק לשמך מים רבים אליו לא יגיעו.

והוי' מדרכינו יובן בהקדים מ'ש הרב כסניא ז"ל בסדר ניצבים ד' סיה ע"ד ע"פ זהו בשומעו את דברי האלה וכו' וז"ל ולישב זאת נקדים משו"ל הצדיק נתפס בעין הרשע איפכא מסתברא וכו' וגראה במ'ש ב"ד ס"י צ"ד דאם נתחב כף שאינו בן יו"ט לתוך קדירה בת יומה הכף אסור והקדירה מותרת והטעם וכו' ע"ש, ע"ן משו"ל ע"פ כי טוב יום בחציריך מאלפי וכו' דהצדיק נחה ליה לחיות בעוה"ז לסגל מצוות ומע"ט עד בא עתו הקצוב לו ולא למות מעון הרשע ולאבד המצוות ומע"ט שיוכה לעשות בחיו ובמ'ש התנא יפה שעה אחת במצוות ומע"ט בעוה"ז וכו', וז"ש חטאתי אודיעך וכו' ור"ל הצדיק אומר שתמיד אני בכל עת מודה ומתחרט על איזה עון שאעשה ח"ו, וע"ז תמיד יהיה עוני אינו בן יומו, והנם שאחרים עושים עונות ח"ו והו"ל כאילו נתחב כף שאינו בן יומו לקדירה בת יומה, דק"ל הכף אסור והקדירה מותרת, עכ"ז אני תמיד אמרתי אודה ע"י פשעי לה' ואתה נשאת עון חטאתי סלה, אלא שאני ירא שמה אהא נתפס בעון אחרים ע"ד שאמרו נוטל צדיק אחד ומכפר על הדור, לכן על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא זו מיתה, שהצדיק מתפלל ומתחנן להאליית שלא ימות קודם זמנו בעון הדור, כיא עד בא עת הקצוב לו מן השמים כדי להשלים מעשיו במצות ומע"ט, וז"ש רק לשמך מים רבים מים חודגים הם עונות הרשעים אליו לא יגיעו שיענש וימות קודם זמנו בעונם אליו לא יגיעו ויחיה רבות בשנים עד בא זמנו. ובג'ין נ"כ רמז הפסוק הצדיק אבד ואין איש

שם על לב וכו' באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק, ור"ל דהצדיק הוא נקי מכל חטא ועון ואפילו דאורי בא לידו עון ח"ו תו"מ הוא מתחרט על עונו והו"ל עון שאינו בן יומו, אלא דעל ידי עוונות הדור הוא נתפס וכדק"ל דהכף שאינו בן יומו שנתחב לתוך קדירה שהיא בת יומו הכף אסור, ומטעם זה נתפס הצדיק בעון הדור, אלא שהדור הם אומרים שהצדיק הוא בעונו מת כי אין צדיק בארץ אשר לא יחטא אבל אין מבין דאפילו שהצדיק הוא נקי מכל עון ובפרט שתמיד הוא מתודה ומתחרט על כל עון והו"ל שהוא ככלי שאין הוא בן יומו עכ"ז נתפס הוא בעון הדור, וז"ש באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק רעת הדור העונות שלהם נרמא לצדיק שיאסף קויהו.

ובא"א אפ"ש"ל כוונת הפסוק חטאתי אודיעך ועוני לא כסיתי אמרתי אודה עלי פשעי לה' ואתה נשאת עון חטאתי סלה, בהק' מ'ש הרב מוהר"ח ז"ל בכוונת פסוק כי תשב ללחום את מושל בין תבין את אשר לפניך, והוא כמה שרמו נ"כ בכוונת המשל שהובא במ"ד על האדם בעוה"ז שדומה לעוף שהיה יושב בכלוב ומאכלו לפניו, ועבר עוף שהיה שם ופורח בעולם ובא לנוח על אותו כלוב וראה את העוף יושב שם ומאכלו ומ"ט מונחים לפניו, אמ"ל אשריך מה טוב חל"קך שאתה יושב והכל מוכן לפניך, אמ"ל חב"ו איך יודע שהבעה"ב מכין לפני כל זה ומחר או אח"ז הוא רוצה לשחוט אותי ולשמהח מה זו עושה ופירש הרב דבזה מלמד מוסר גדול לאדם שהוא דר בעוה"ז, ובכל ימיו הוא להוט לאסוף ממון ונכסים שהם לצורך פיו, וכמשיה כל עמל אדם לפיהו ואינו מביט על המצודה שבעוה"ז, שהיא פרוסה על כל החיים, ולא ידע האדם את עתו, וכל ממונו ונכסיו יעזוב לאחרים חילו, ולא ידע מה יהיה באחריתם ואם

קול דרוש א לתשובה יהודה ט

ואם תשקול שמחתו בממון נגד הבטתו במצודה
היא, נמצא כל שמחתו היא לאין ולדיק
ובהלה נחשבת, ואדרבא צריך שיהיה לו דאגה
מחמת כל הממון והבסוף אשר טרה ועמל וכנס
לאחרים ומי יודע אם יהיו לשונאיו ומבקשי
רעתו בימ.

אשר בזה רמו הפ' כי תשב ללחום את מושל
וכו', והוא ידוע משרול מושל זה
יצהיר, שאדם ממשיכו עליו, והיצהיר מרבר
לאדם ומפתחו כאותו עוף שישב על הכלוב
ומדבר עם העוף שבמצודה ואומר לו אשרדיך
שמונותיך מצויים לך, כן היצהיר מפה עניני
עוה"ז בעיני האדם ואומר לו שמת בתור
בילדותיך ויטיבך לבך בימי בחורותיך, ושמת
במראה עיניך וכיוצא בזה, אך האדם כשילחם
עמו להפר עצמו, צריך שיעשה כאותו עוף
שהיה בכלוב שאמר לאותו העוף למזונותי
אתה מתכלל וכו' שהאמת עוף שבכלוב מבין
ויודע מה אחרתו, כן האדם יבין בעוה"ז
ובשמחתו שבאין נחשבת כנגד הרעה שיש
במצודה, והוא בין תבין את אשר לפניך, כפול
רמו ע"ד והוא מחשב שכר עבירה כנגד הפסדה,
ובזה תוכל לכתור דברי היצהיר שבא לפתותך
ברברים הרם עכ"ד.

אשר עפ"י יובן שפיר כוונת הפסוק חסאתי
אודיעך וכו' על זאנו שהיא התשובה
שעולה נימס' צום קול ממון שהם הנחוצים
לתשובה יתפלל כל חסיד אליך אלא קודם
כל צריך לעמוד ולקבל עליו עול התורה,
וכמו שתקנו לנו בנוסח התפילה השיבנו אבינו
לתורתך והדר והחזירנו בתשובה שלימה לפניך,
וז"ש לעת מצא זו התורה כמשיה כי מוצאי
מצא חיים, שאני לומד בתורה והוזהר בתשובה,
יק הוא מתפלל תמיד שלא שוט כיכ בהנאות
עוה"ז כמו המשל השני שהביא שם, אלא
שהאל יתברך יעזרהו ויסייעו לשוב בתשובה
פשא"ק ולא יתעכב כמו האיש ששם הרבה

בתוך המים ולא יכול עוד להזור מרחיקת הזמן
בשיטה, וז"א רק לשמך מים רבים אליו לא
יניעו דקשה חזרתו אלא תכף יעזרהו לשוב.
ועל פי דרכינו מובן שפיר כוונת הפ' חסאתי
אודיעך ועוני לא כסיתי אמרתי וכו'
והוא דדוד המלך ע"ה אמר חסאתי אודיעך
ועוני וכו' שאני ממתינ לאחרים עד שהם
יוכחו אותי לשוב בתשובה ולהתודות על עוני,
אלא מעצמי אמרתי אודה עלי פשעי לה' ובה
הי"א תשובה מאהבה ממש ועי"ז נמחל עוני
לנמרי, ולא כמו תשובה מיראה שעדין רושם
העון ב', אלא כיון שאני שב מעצמי ובה
הי"א תשובה מאהבה איכ ואתה נשאת עון
חסאתי סלה לנמרי.

ובג"ל כוונת הפסוק אני אמרתי ה' חנני רפאה
נפשי כי חסאתי לך, ר"ל דמעצמי
אני אמרתי ה' חנני ומתודה על חסאתי, והוא
תשובה מאהבה, ולכן בודאי שתרפא נפשי
רפואה שלימה כי ממני ומעצמי מודה אני כי
חסאתי לך ואינה זו תשובה מיראה אלא
מאהבה ונמחל ונרפא העון לנמרי.

דכ"א מעתה יובן כוונת הפסוק שובה ישראל
עד ה' אלהיך וכו' ובהק' עוד דל"ד
ניכ דגמא בתחילת הפסוק נקט בלשון שובה
בכתי לקחת עמו דבר, ואח"כ נקט קחו עמכם
דברים ושובו, נס בתחילה אמר עד ה' ואח"כ
אמר אל ה'.

ועפ"י יובן דהקרא רמו בתחילה לכל יחיד
ויחיד לשוב מעבירות שבידו כמו
נזל וחמס וכיוצא והעיקר לשוב מאליו ומעצמו
בכתי שוב אחר המעוררה אלא מאליו אמ"ר
שובה ישראל עד ה' אלהיך רמו לתשובה
מאהבה שמנעת עד ה', והיינו טעמא כי כשלת
בעונך, שתכיר מעצמך ותרע ותתעורר מאליך
לשוב עד היא כי כשלת בעונך, אבל זאת
ליחיד אבל לרבים צריך תוכחות ודברי מוסרים
מאחרים, וז"ש קחו עמכם דברים ע"ד מ"ש
ע"פ

קול דרוש א וב לתשובה יהודה

מתקנין כורסא למלכא למידן ישראל בוותרנותא ואין זר איתם עיכ שאלו אימתי ריה שרנים ביד דלעילא ואימתי יוהיכ דמו דהאל יתברך דן לישראל לבדם ע"ש. עוד נקדים משריל דאפילו המלאכים אין יודעים מחשבות בניא וכמשיה בוחן לבות וכליות אלהים צדיק האל יתברך דוקא היודע מחשבות אדם ויצרי מעללי איש. עוין משויל דאם חטא אדם חטא אחד ושנה בו ולא חזר בו על הראשון אז הוי כמו מזיד וכהויא דשמואל דאמ"ל להווא דשכת לערב סמוך אדירי וכשאחר כן ניכ שכת עוד אמ"ל לכ"ע יועיל עירובי ולך לא דהוי מזיד כנודע, ויש כי ביום הזה יכפר עליכם, ד"ל ביוהיכ הוא יתברך ידין אתכם בוותרנותא ובדאי שיכפר עליכם, ולא לכר שיכפר עליכם מחטא אחד שעשיתם ולא שניתם בו שאז הוא חטא ממש אלא אפילו בחטא שעשיתם אותו כויכ פעמים, והוה למהר אהנם מכל חטאתיכם לרבות אפילו דשניתם בו כמה פעמים, אלא דצריך להרהר תשובה על כל אחד ואחד ואפילו מחשבה רעה שבלב שאין יודעים בה המלאכים, והיט כי היום לפני ה' תטהרו שהוא יודע מחשבות אדם ותחבולותיו. וז"ל שובה ישראל עד ה' אלהיך, ד"ל שתעשה תשובה ותרבה תפילה וסליחה מריה אלול ואילך עד שתגיע ליום המשפט שידין בו ה' אלהיך שהוא יוהיכ כי בשלית ב' עוניך כשלון הוא חטא שעשית ההטא שני פעמים ואז נקרא עוניך שאפילו החטאים הוו עון, ואין צריך תעניות וסינופים כיא קחו עמכם דברים דברי תורה סליחות ותחנונים ושובו אל ה', כי היום הזה הוא הדין שידין אתכם אמרו אליו כל תשא עון כל תשא שהוא יתברך דן בוותרנותא ונשלמה פרים שפתינו.

וזה דמו הסמיכות כי תעשה הישר בעיני ה' כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה' אלהיך

ע"פ אלה הדברים אשר דיבר משה שהם דברי תוכחות, ושובו אל ה', ור"ל דאחר שתשמעו דברי תוכחות שובו אל ה', וכיון שקודם לזה כל יחיד שב מעצמו על עבירות שבירו גזל וחמס וביוצא, הנם שאח"כ הרבים ישובו בתשובה ע"י אחרים בתוכחות על עון, עכ"ז אמרו אליו כל תשא עון כל עון תשא שימחול לכם על כל העונות וכאילו שבתם בתשובה מאהבה על כל העונות בכללות כיון שישבתם באהת תשובה מאהבה וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו.

דרוש ב לתשובה

ידוע הויה כמה הפלינו רז"ל בכת התשובה ובפרט תשובה מאהבה ועל הכל בימים האדירים האלה הבאים לקראתנו לחמ"ל וכמ"ש ע"פ אני לדודי ודודי לי רית אלול גם דמו רז"ל ע"פ אריה שאג מי לא ירא רית אלול ריה יוהיכ הויר דבהם מתקבלת התשובה ברצון ובפרט בהגיע יום אדיר בימי שנה הוא יוהיכ דאז כב"י ברחמיו יתברך דן את ישראל במדהיר אשר בזה אפסיל לעניד כוונת הכתוב שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעוניך קחו עמכם דברים ושובו אל ה' אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו והרקדוקים רבים בפסוקים האלו, וכרי להבינם נקדים לפרש כוונת הפסוק כי ביום הזה יכפר עליכם למהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו, ויובנו לעניד בהק' מ"ש ה' שולחן הטהור ז"ל בכוונת מאור"ל מתכנשים מלה"ש לפני הקב"ה ואומרים אימתי ריה אימתי יוהיכ והוא כב"י משיכם אני ואתם נלך לביר של מטה וכ"י, ודקדק הרב ז"ל למ"ל לומר אימתי יוהיכ דממה שידעו מתי ריה ידעו יוהיכ, ופי' במ"ש הוהיך פ' אחרי דבריה דיינין ביד דלעילא ודנים את כל העולם וביומא תשיעאה

קול דרוש בתשובה יהודה יא

אלהיך בידך ושבת שביו, ונודע כי הסמיא והקליפה עושקים ולקחו בשבייה כויכ ניצוצות הקדושה, ולכן צריך לחזור בתשובה מריח אלול ולהרבות בתפילה סליחות ותחנונים עד שבהגיעו ליום הדין יוהיכ או בוראי שהוא כבי' הוא היושב בדין ביום הכפורים יכפר עליו ונשא חטאו, כי מספר כי ריל מריח אלול תעשה לשון ועשתה את צפורניה צריך לתקן ולחזור בתשובה תעשה הישר בעיני ה' הטוב והישר מצות ומעט, גם הישר ניממ' תפלה שתתפלל תפלה הנונה לתקן כל תפלות השנה, ואז בבוא עת כי תצא למלחמה על אויבך, כי רית יום כפור שבבוא יום הדין שתצא למלחמה על אויבך הם הסמיא והחצי' להציץ כל העושים ניצוצות הקדושה והמצות שישבו אותם ממך ונתנו ה' אלהיך בידך ושבת שביו שהאל יתברך כבי' דן ידין בוותרנותא שירחם עליך ברוב רחמיו.

ובגין כוונת הפסוק אחת דיבר אלהים שתיים זו שמעתי כי עון לאלהים ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, ויליד מהו האהת ומה השתים גם מיש כי עון לאלהים מה הנתינת מעם וגם מיש כי אתה תשלם לאיש כמעשהו.

וחוץ מדרכינו אמרתי לעניד שני פירושים הא' בהק' מיש ה' עוללות אפרים זיל בענין ר' אבהו דאחזו ליה יג נהרי דאפרסמונא דביא אמיל אילין למאן אמרו ליה לאבהו אמיל אני אמרתי לריק ינעתי וכו' אכן משפטי את ה' ופעולתי את אלהי, והוא בהק' משורר ע"פ בעשותה אתה ממצות ה', דאם שני בני אדם עשו מלאכה בשבת פטורים, ומינה ניכ אם שני בני אדם עשו מצוה אחת שייך לומר דלא תיחשב להם דקרא כתיב בעשותה אחת ולא שתיים, ונודע משרזיל בכל יום מתנבר יצרו של אדם עליו ואין יכול לו לבדו דאלמלא הקביה עוזרו אינו יכול לו, ואיכ אמינא דכל

מצות שעשה בסיוע האל יתברך הויל שנים שעשאוה ואינה מצוה, וזהו ענין ר' אבהו דרבי אבהו חשב דכיון שכל מצוה שהיא בסיוע האל יתברך אינה מצוה דהויל שנים שעשאוה, ולזיא אני אמרתי לריק ינעתי וכו' אכן האל יתברך ברוב רחמיו מחשב לאדם כאילו עשאה לבדו וז"ש אכן משפטי את ה' ופעולתי את אלהי.

ובגין אפשי' לעניד כוונת הפסוק מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים כך נגד בני אדם, דריל הנם דקיל בדין שני בני אדם שעשו מצוה אינה מצוה דכתיב בעשותה אחת ולא שתיים זה יש לחלק דהיינו דוקא בשני בני אדם, אבל כבי' האל יתברך חושב לאדם כל המצוה לשם האדם אפילו שהוא ית'ש מסייעו, וזהו מה רב טובך אשר צפנת ליראיך כמו ענין ר' אבהו דאחזו ליה יג נהרי שבר מצותיו ולא כמו שחשב ר"א וזהו פעלת לחוסים כך וזה נגד בני אדם דקיל שני בני אדם שעשאוה אינה מצוה אבל הוא יתברך ברוב רחמיו מחשב כולה לאדם וזהו דקדוק נגד בני אדם.

ולדן כוונת הפסוק אחת דיבר אלהים דכתיב בעשותה אחת ממצות ה' ודרשינן אחת וזא שנים דשנים שעשאוה לא יחשב להם לא עון ולא מצוה אלא דהכא במצות שתיים זו שמעתי דבמצוה אלמלא הקביה עוזרו אינו יכול לו, וזהו כי עון לאלהים דהוא יתברך מסייע שיש בו ממש, ואיכ חיישינן דאין עוד שבר לאדם, ולזיא ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש אפילו שהוא אינו יכול לעשות המצוה לבדו כמעשהו כאילו עשאה כולה. **גם** אמרתי לעניד חוץ מדרכינו בפסוק זה בהק' מיש הרב ערבי נחל זיל והביד עטיר מרן אבא אבי העזרי זצ"ל בדרשותיו דהאיש החוטא פונם בנפשו ועושה בה בחינת שקר, דהיינו בחטא ראשון עושה בחינת שקר, ובהטא

יב קול דרוש ב לתשובה יהודה

ובחמא שני עושה מילוי לאותיות שקר, לכל אות מתיבת שקר מוסיף בה אות אחת, דהיינו לאות שין מוסיף בה מילוי אות אחת והיא אות יוד ולאות קוף מוסיף בה מילוי אות ויו, ולאות ריש מוסיף בה אות יוד, ובחמא שלישי יוסיף המילוי יעשה לשין עוד אות נון, ולאות קוף פיה ולאות ריש יוסיף המילוי אות שין ובוה תהיה מלת שקר מלאה שין קוף ריש, והנה אותיות אמצעיות אשר עשה במילוי הם יוד וי יוד, והם מספר כיו כמנין שם הוי"ה ביה, ובעון שלישי עשה במילוי אותיות נפיש לרמוז שפונם בפשוט, והאל יתברך ברוב רחמיו נתן כמנין שמו הוי"ה באמצע לסייעו ולהציל נפש האדם בשובו בתשובה שלימה, וזוהי הצילה נפשי משפת שקר ריל דנפשי שהיא נתונה בסוף מילוי אותיות שקר יעיש, וזר הפסוק שמרה נפשי כי חמאתי לך, וזה רמו לדוד אליך הי נפשי אשא, ריל אליך הי שהם אותיות הוי"ה אשר במילוי שקר יוי נימסריא הוי"ה נפשי אשא שיהיה לה תיקון.

וזה רמו משויל דוד בשמים ועלתה לו, דרוד שחמא דוקא שתי עונות ולא חמא עוד עון גי שיפנום גם בנפש ולכן עלתה לו. וזה רמו הפסוק אחת דיבר אלהים וכו' דריל אחת שבעון הראשון הגביר הדינים ועשה תיבת שקר שהיא מכת מדידה, וזהו דיבר אלהים שהיא דין, וסית אחת דיבר תיר נימסי שקר שעושה בעונו תיבת שקר שהיא ממיהר ובשעושה עון שני וזהו שמים אזי שמים זיו שמעתי שעושה עוד אותיות מילוי שעולים שני פעמים זיו נימסי הוי"ה ותיבת שמים מושכת עצמה ואחרת עמה, וכי תימה דלמה זאת ואדרכא תיו מגרעות נתן בזה דמספר שמו יתברך יהיה בנתיים של אותיות מילוי שקר, לזיא ולך הי חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, ריל מיש כי עון לאלהים דמשום

תוקף הדין ושלשית הדינים עיב עשה הי ככה כבי מספר שמו להציל נפש האדם, וזהו ולך הי חסד וכו' דבשוב האדם בתשובה יעשה למען שמו יתברך ויצילתו.

גם בדרך רמו אמרתי לעניד בכוונת הפסוק אחת דיבר אלהים וכו' חוץ מדרכינו בהק' חקירת הראשונים זיל והבייד הי שולחן המהור זיל דאיך האל יתברך נותן שכר המצות והתורה לנשמה בניע העליון דוקא, והנף שפרח כויכ בתורה ומצות וככל יכורין וכיוצא אינו זוכה כיא ישוב לעפר, ותי זיל דעיקר השכר של המצות הוא לעתיד בזמן התחיה, ועכשיו הוא בחינת שינה וכמשיה הקיצו ורגנו שובני עפר וכו' עיש, ונודע דתיבת איש הוא כינוי לנף וכמיש בזהיק פי משפטים בעין גירושין, וזוהי אחת דיבר אלהים, ריל קושיא לאלהינו דכל השכר נותן לאחת היא הנשמה דוקא והנף בלא כלום, והנא שמים זו שמעתי תיבת זיו רית זכר ונקיבה רמו לנף ונשמה, ואיך נותן השכר כולו לנשמה ותימה היו כי הלא כבי מקיים התורה שנקדאת עון גודע, וזהו כי עון שהיא התורה לאלהים שמקיים התורה, ואיך נותן השכר לאחד והם שנים, עיו תירין ואמר ולך הי חסד כי אתה תשלם גם לאיש שהוא הנף לעתיד בתחיית המתים כמעשהו ואינו מקפה שכר שום בריה.

ולדרכינו יובן שפיר כוונת הפסוק אחת דיבר אלהים וכו' דכבר אמרנו לשון מדרש רזיל דמתכבשים מלהיש ושואלים להקביה אימתי ריה אימתי יוהיכ וכבי משיבם אני ואתם נלך לביד של משה, והרמו מהרב שולחן המהור זיל דבריה דייגין ביד דלעילא שדנים את כל העולם, ובזוהיכ כבי האליית דן את ישראל ואין זר איתם ולכן שואלים מתי ריה שהוא יום הדין לאוהיע ואימתי יוהיכ שהוא דין לישראל שדן אותם האליית, וזהו אחת דיבר אלהים ריל דהויל לשאול אחת

קול דרוש ב לתשובה יהודה יג

אחת שהיא אימתי דיה ומינה נדע מתי יוהיכ
ולמה שנים זו שמעתי עזיא כי עזו לאלהים.
דביוהיכ דן הוא יתברך לברו ולך ה' חסד
דמחסדו יתברך דן את ישראל בוותרנותא
ברחמים דמרחם על כל איש ואיש מישראל
ומשלם לו כמעשהו כאילו עשה כל המצות
במועל מצד דחמיו דדן אותם בוותרנותא וכנ"ל.
אז יובן במ"ש הרב דרכי איש ז"ל משם המפ'
ז"ל דהקישו דא"ך הקב"ה העניש את אדה"ר
על חטאו במה שאכל עה"ר מור דהוא עון
ראשון דהא אה"ר דהקב"ה מעביר ראשון
ראשון ובעון נ' מנלגל עליו כגודע וא"כ א"ך
העניש את אדה"ר מעון א' ותירץ שם משם
המפ' דשאני אדה"ר דנצטווה מפי הקב"ה כב'
בכבודו משא"כ שאר בנ"א דלא נצטוו מפי
הקב"ה, ובוה פ"י כו' מיד אמרו מל"ה ל"הקב"ה
רבש"ע מפני מה קנסת מיתה על אדה"ר אמ"ל
מצוה קלה ציוותיו ועבר עליה ע"כ, ור"ל דהם
שאלו א"ך קנסת אדה"ר על עון הראשון והשיב
להם מצוה קלה ציוותיו, ר"ל שאני בעצמי
ציוותיו ועבר עליה ולכן חייב אפי' מעון הראשון.
ובנ"י כוונת הפסוק אחת דיבר אלהים שנים
זו שמעתי כי עזו לאלהים ולך ה'
חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, והוא
דהכתוב מתמה א"ך העניש כב' לאדה"ר מעון
הא', והוא אחת, ר"ל עון אחד שעשה אדה"ר
ותיכ' דיבר אלהים שדיבר אתו קשות והענישו
במדה"ד שהיא אלהים, שנים זו שמעתי דהו"ל
להענישו אם עשה עוד שנים דאז מנלגלים
עליו וכנ"ל, וע"ז השיב דשאני הכא דנצטווה
מפיו כב' בכבודו, והוא כי עזו לאלהים דשאני
אדה"ר משאר בנ"א, ושלם תחשוב דכמו שבועון
א' וב' אינו כב' חושב אותם עליו כ"א עד
נ' אי"כ גם במצות בן עזיא דשאני המצות
דמשלם על הכל אפילו בעשותו מצוה הא'
והוא ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש
כמעשהו במצות.

ובנ"י לענין כוונת הפסוק שאמר ה' לאדה"ר
ומעץ הדעת מור לא תאכל כי ביום
אכלך ממנו מות תמות, ויאמר הנחש אל
האשה לא מות תמותון וכו' ויאמר ה' לאדם
המן העץ אשר ציוותיך לבלתי אכול ממנו
אכלת ויאמר האדם, האשה אשר נתת עמדי
היא נתנה לי מן העץ ואוכל, ודרז"ל אכלתי
ואוכל, ויל"ד א' א"ך הנחש מכחיש דברי
האל יתברך ואמ"ל לא מות תמותות, גם
האל יתברך למ"ל לומר לאדם המן העץ אשר
ציוותיך, הו"ל בקיצור כי אכלת העונש כו"כ
גם א"ך האדם ח"ו במרד ובמעל יאמר ואוכל
עד שדרז"ל אכלתי ואוכל, ועפ"ה איש ובהק'
עוד מאי דק"ל ברין דהרי"ן צריך להודיע
להחייב ברין מאיזה טעם הוא מתחייב וכגודע,
והנה האל יתברך רמו' לאדם הפעם שהוא
חייב מעון הראשון ולא כשאר אדם והוא
משעם דשמע הציווי מפיו יתברך, ולכן אמ"ל
המן העץ אשר ציוותיך וכו' דר"ל אני ציוותי
לך מפי' והנחש לא ידע זה החילוק ובוה הטעה
לאדה"ר ולכן אמ"ל לא מות תמותון דבעון
ראשון אינכם מתחייבים כ"א מעון שלישי ואז
מנלגל עליכם וכנ"ל, ולכן גם אדה"ר לא
ענתה על דעתו רמו' שרמו לו האל יתברך
אלא דכבר דגם הוא אינו חייב לא בעון א'
ולא בשני ביא עד שיעשהו שלשה פעמים
ולכן אמ"ל אכלתי ואוכל עוד פעם שנית ואין
עלי עונש, אלא שמעה בזה שהאמת הוא
שאני דנצטווה מפיו יתברך ולכן נענש.
בא"א אפשר כוונת המדרש דאמר אדה"ר
אכלתי ואוכל ובהק' לפרש כוונת
מר' גלי רז"א הוב"ד בספר מת"ל ענף אדה"ר
הו"ל כשדאה ס"מ שאדה"ר חמא תיכף ביקש
להמיתו וקם והלך בב"ד של מעלה וביקש
דין על אדה"ר שלא קיים מה שציווה לו
הקב"ה והיה צועק שהקב"ה גזר כי ביום אכלך
ממנו תמות, ולכן תתנו אותו לי דשלי הוא
ואמיתנו

יד קול דרוש בתשובה יהודה

חייב בב"ד של מעלה.

דבזה זהו כוונת המד' גלי רויא הגיל דהנה אדהיר יש לו מקום פמור הן מב"ד שמ"ע והן מב"ד שמ"ס. דבב"ד שמ"ע כיון שלא נעשה בן עשרים שנה וכמסור' דביום שנברא חמא איכ' אינו בר עונשים, וכן ניכ' בב"ד שמ"ס פמור דלא נעשה בן י"ג שנה וגם אין עדים והתראה, ולכן כשראה ס"מ לאדהיר שחמא באכילת עהיד תיכף ביקש להמיתו, בטענה דשאני אדהיר דלא שייך בו חילוקים אלו והיה צועק בטענה דהקביה נור כי ביום אכלו ממנו מות תמות הנם שלא בא לכלל עונשים והנם שהוא באופן שאין עדים והתראה דגוידת הי' היתה כי ביום אכלך ממנו באיזה אופן שיהיה, ולכן כשראו הב"ד שמ"ע שהאמת אתו שמאמר האל יתברך היה נתם והרין עמו בזה לכן שפמו שחייב אדם הראשון תיכף בזה.

וזדו לעיד כוונת אדהיר שהשיב האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל ודדויל' אכלתי לא נאמר אלא ואוכל, וזכר דקדקנו בזה דמהו ר"ל בזה, אלא דלפ"ה איש דאהיר כונתו בזה דחמאו היה בלי עדים והתראה, ויש האשה אשר נתת עמדי דלא יש בעולם עדים כיא אני והיא וגם לא נעשה בר עונשים ואיכ' איני ח"ב ואכלתי ואוכל דאין אני בר עונשים, אלא דחיו מעה בדמיונו בזה ושאני הוא משאר בני אדם דלא שייך בו חילוקים אלו וכנ"ל ולכן הענישו תיכף.

ובא"א אפשר לעניד כוונת מדרש אכלתי ואוכל והוא בהקדים לפרש תחילה כוונת הפסוק במ"ש הקב"ה למשה בעון העגל לך רד כי שיחת עמך וכו' ועתה הניחה לי ואכלה אותם וכו' ויאמר משה למה הי' יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים, והוא בהק' מ"ש ח"ל אין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחילה כיא בתחילה בממונו ואח"כ בנוף, ואח"כ בנשמה

ואמיתנו עד שראו ב"ד שמ"ע שהרין עמו וכו' יע"ש, וי"ל' במ"ש כשראה ס"מ שחמא תיכף ביקש להמיתו למה תיכף בדיוק, ועוד מ"ש והלך בב"ד של מעלה מה ר"ל בזה, ועוד מ"ש והיה צועק וכו' עד שראו הב"ד שמ"ע וכו' נראה שהיה ספק בדבר ואח"כ כשראו נסתבר להם צריך לדעת מהו, ואפשר במ"ש מוהר"ה ז"ל בס"ה רב פעלים היא כבוד ישרים ד' צ"ג בדיה ומ"ש וכו' והוא דהאדם כל עונות שעושה ויתחייב בהם ועליהם בב"ד שמ"ע נענש עליהם, טרם הכנסו בניע הארץ, אבל עונות שאינו חייב בב"ד שמ"ס כיא בב"ד שמ"ע אינו נענש עליהם כיא בעת עלותו בשמים ממדריגה למדריגה וכו' וכמ"ש שם וז"ל ולהיות כי דברים אלו שאין חייב עליהם בב"ד שמ"ס הוא נידון עליהם בעליות של השמים לכן אומרים על דברים אלו לצאת ידי שמים, ר"ל נזהר לתקן דברים שאין חייב עליהם בב"ד שמ"ס וכו' ע"ש.

ובזה יש לרמוז מ"ש דהעיה לך לבדך חמאתי והרע בעיניך עשיתי וכו', למען תצדק בדבריך תוכה בשופטין, והוא דדהעיה רוצה שהאל יתברך ישלח לו יסורין למרק עונותיו בעוה"ז שאינו חייב עליהם כיא בב"ד שמ"ע, ויש לך לבדך חמאתי ר"ל שעון בת שבע היה שלא בעדים והתראה ואיכ' בדיני אדם פמור ובדיני שמים חייב, ולז"א לך לבדך חמאתי וכו' למען תצדק בדבריך הם היסורים וכנזכר לעיל.

וזדו דמו הפסוק אני אמרתי הי' הונני רפאה נפשי כי חמאתי לך, דר"ל דהן אמת דהיסורין למרק עונותי שאני חייב בהם בב"ד שמ"ע עכ"ז אני מבקש חנני רפאה נפשי כי חמאתי לך דוקא בלי עדים והתראה, וז"ש האל יתברך לקין קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה, אלי דייקא דחמאו היה בלי עדים והתראה ולכן צועקים אלי שהוא

קול דרוש ב לתשובה יהודה מו

בנשמה כנודע, ועיין במדיר סדר מהור שהביא ראייה לזה ממצרים דכתיב ויסגר לברד בעירם וכו' ויך גפנם ותאנתם, ואח"כ ויך כל בכור בארצם וכו' ע"ש, ולכן כאן בעגל שרצה כבי' לכלותם ולפגוע בנפשות תחילה, ע"ז בא להל"ן מרעיה עליהם שלא בן עשית בסדר המכות בעת יציאת ישראל מארץ מצרים, ויומתק יותר זה לפי מה שהקשה מוהר"ף ז"ל בספר נפש חיים מערכת א' אות ח"ן שהשיג על החיד"א ז"ל שכתב דכלל זה דוקא בישראל ולא באומות העולם, דהלא מלשון המדרש הג"ל שאמרו אף במצרים בן יע"ש.

וְנִשְׁלַח למה ה' יחרה אפך בעמך ישראל בנפשם מתחילה, דהלא ח"ו איפכא מצאנו ראינו בעת אשר הוצאת מארץ מצרים ששפמט את המצרים בתחילה בממונם ולבסוף בנפשותם ולא עשה כן לכל נוי ולכן וינחם ה' על הרעה וכו', **וּבִזְזָה** איש לשון המדרש הנזכר דאדם הראשון כשתמא בעה"ז אמר הנחש לאשה לא מות תמותון, ר"ל דאין בעה"ז פוגע בנפשות תחילה כ"א יש זמן וזמן בתחילה בממון ואח"כ בנוף ולבסוף בנפש, וא"כ אין לחוש מעתה כי לא מות תמותון מיד, וז"ש האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי ואוכל דודאי אין עלי עונש מיתה מיד אלא לבסוף ולכן אכלתי ואוכל דאין לי עונש מיתה אלא לאחר כמה עונשים.

וְנָקָה לענין רמז הפסוק יסור יסרני יה ולמות לא נתנני פתחו לי שערי צדק אבוא בם אורה יה, שם רמז דע"י העונות שעשיתי ישפשעתי אינו מענישני תכף למיתה כ"א יסור בממון ושוב יסרני בנוף אבל ולמות שיפגע בנפש לא נתנני דאין בעה"ז פוגע בנפשות תחילה, ולכן פתחו לי שערי צדק אבוא בם אורה יה דברוב רחמיו עושה זאת שאשוב בתשובה מעוני ולא ידינני תכף למיתה וישאר העון על האדם.

בְּאִוֶּרָא אפשר לענין כוונת הפסוק יסור יסרני יה ולמות לא נתנני פתחו לי שערי צדק אבוא בם אורה יה זה השער לה' צדיקים יבואו בו, וכו' בהק' מ"ש הרב יוסף שאלתיאל בכוונת הפסוק בשופטים איש אלהים בא אלי ולא שאלתיהו אי מזה הוא ואת שמו לא הניד לי במ"ש האר"י ז"ל דלמעלה בסטרא דקדושה כולם במספר י"ב י"ב צירוף הוי"ה י"ב מזלות וכיוצא, אכן בסטרא אחרא הם י"א בנזר ותחסרוהו מעט מאלהים י"א סימני הקטורת וכיוצא, ועוד כתב האר"י ז"ל דמלאכי קדושה ניכרים בשמים כי בסוף שמותם יש שם אל מיכאל וגבריאל וכיוצא, אכן בשם אשר בסמ"א לא יש אל, וז"ש איש אלהים בא אלי ולא שאלתיהו אי מזה הוא, אם הוא מסמ"א דהוא אי או מסטרא דקדושה שהוא מזה נימציא י"ב, וכי תימא הרי מהשם יורה אם יש בסופו אל עז"א ואת שמו לא הניד לי ע"כ, וכו' פירש הרב אברהם את ידו כוונת הפסוק קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כי זה משה האיש לא ידענו מה היה לו, דהמצרים השבו שהנסים שעשה משה במצרים הם מצד הסמ"א, וח"ו הוא שלא מצד הקדושה, והן עתה הערב רב חזרו לסוריה ואמרו עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו ר"ת אי שהם י"א מצד הסמ"א כי זה משה האיש שאתם אומרים שהוא מהקדושה לא ידענו מה היה לו, **וּבִזְזָה** פירש שם כוונת הפסוק ביזנה ויאמרו הנידה נא לנו למי הרעה הזאת וא"י מזה עם אתה ויאמר עבד"י אנכי וכו' והוא מובן מאדיו ע"ש.

וְנִשְׁלַח ואת המטה הויה תקח בידך ע"ז ז"ה אלי ואנוהו, ולא מצד א' אלהימו אשר הם מצד הסמ"א.

וְנָקָה יסור יסרני יה מצד הקדושה ולמות שהיא צד הסמ"א לא נתנני וכו', זה השער לה' צדיקים יבואו בו והיה כמבואר, וכו'

ובזה אפש"ל כוונת מר' אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע במה תרום קרנם של ישראל אמ"ל בני תשא את ראש בני ישראל ע"כ, והוא תמוה ועפ"י יובן דשם רמז דבמה יהיה התרוממות לסטרא דקדושה וע"י תרום קרן ישראל, אמ"ל ע"י התשובה והתפילות או יתרום קרנם ויהיה התנשאות ר"ת תיבות בני ישראל שהם מספרם י"ב שהם סטרא דקדושה ויהיה לישראל התרוממות ע"י.

ובז"ל משה ויקחו לי תרומה ופירש"י לי לשמ"י, והוא דמוהיר כביכול האל יתברך ויקחו לי תרומה שתמיד יהיו נוטים לצד הקדושה, ולזה כתב רש"י ז"ל לי לשמ"י שהוא שם הוי"ה הנודע שצירופו י"ב וכנ"ל גם והן כוונת המדרש הובא במפ' ע"ז וז"ל ויקחו לי תרומה הרי"ד שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, ר"ל שבסטרא דקדושה שהשם העצם שבו הוא צירופו נוסף על הספ"א אחד, ר"ל אחת שבספ"א י"א ובקדושה שהוא הוי"ה נוסף אחד.

וזהו למה תאמר יעקב ותדבר ישראל נסתרה דרכי מה' ומאלהי משפטי יעבור ובהק' עוד את חידוע דיעקב לשון עקב כשא"נ עושים רצונו של מקום, ובשעושים רצונו של מקום נקראים ישראל, וזה שמתמיה הנב"א למה תאמר יעקב לשון עקב הו"ל לקורא תמיד בשם ישראל, והנה ותדבר ישראל, לוי"א נסתרה דרכי מה', דשם הוי"ה המורה לקדושה צירופו י"ב נסתרה דרכי ממנו וח"ו אינם עושים רצונו של מקום ולכן מכנה אותם בשם יעקב. וזה היתה כוונת בל"ק במ"ש לבלעם לכה ארה לי יעקב ולכה וועמה ישראל וכו' אולי אובל גכה בו, ורצונו בזה שאננה לשון יכו' שיהיו חסרים מהי"ב שהיא סטרא דקדושה ויהיה י"א מצד הספ"א, וע"ז תתנבר הספ"א על הקדושה ואגרשנו מן הארץ, וע"ז השיבו בלעם מה אקוב לא קבה אל וכו' דתיבת אל

רמז אל דקדושה וכנ"ל כמו מיכאל רפאל וכיוצא ומה אועום לא ועם ה' דנם שם הוי"ה צירופו י"ב שהוא הקדושה, ונס כי מראש צורים אראנו שהם אבות העולם אברהם יצחק יעקב ר"ת ניממ' אהיה ורמז להם בזה אהיה עמם בגלות זה אהיה עמם בגלות אחר, וכ"ש עתה עת עלותם מארץ מצרים, ונס ומנבעות אשורנו, נבעות הם האמהות שרה רבקה רחל לאה ס"ת שלהם הוא שם הוי"ה דמ"ה, וא"כ בודאי הן עם לבדר ישכון שהם מצד הקדושה, ובנויים שהם, הספ"א לא יתחשב.

וזה רמז הפסוק מי יתן מהור משמא לא אחד, ר"ל דההפרש בין סטרא דקדושה לבין הספ"א אחד דוקא שזה צירופו י"ב וזה צירופו י"א ופימניך ותחסרהו מעט מאלהים שהוא אחד.

באר"א אפש"ל כוונת הפסוק מי יתן מהור משמא לא אחד, והוא בהק' נפרש כוונת הפסוק בחיים והמות נתתי לפניך ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך והוא בהק' מ"ש בקונטרס מיני מתיקה בכוונת הפסוק והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך וכו' והשבות אל לבבך וכו' ודייק ז"ל דלא הו"ל הברכה כיא הקללה ואז והשבות אל לבבך, ופ"י דאז יסתכל האדם ברוב התוכחות הכתובים למענה יראה דמתחילה יש בברכה ומסים בקללה ב"מ ע"ד בנים ובנות יוליד זהו ברכה ולא יהיו לך ב"מ זהו קללה, ובן בית תבנה וכו' כרם תטע וכו' זתים יהיו לך וכו' והנה יוחר קשה מן החסרון תחילה, וז"ל והיה כי יבוא עליך הברכה והקללה וכו' בסדר הנזכר כהרא מתתא דהוא יוחר קשה ואז והשבות אל לבבך ושב ה' אליך וכו' ע"ש, וז"ש החיים והמות נתתי לפניך וכו' הברכה והקללה ר"ל שישלחם כהרא מתתא וזה כד' שתשוב אל ה' לקיים התורה והמצוות ויחזיק בהם והנה ובחרת בחיים למען

קול דרוש ב' לתשובה יהודה יז

למען תחיה אתה וזרעך.

וזה כוונת הפסוק אחת דיבר אלהים שמים זו שמעתי כי עוז לאלהים וכו'. שם רמו דהפסוק שאמר והיה כי יבוא עליך הברכה והקללה הוליל אחת שהיא הקללה שהיא מצד מדת הרין ודיבור קשה, והו' אחת דיבר אלהים שהם מצד הרין, ואיך שמים זו שמעתי שאמר הברכה והקללה, עז' כי עוז לאלהים, ר"ל דיותר דין קשה כשהיה תחילה ברכה ואח"כ ב"מ קללה חזו כי עוז לאלהים דיותר קשה בבואם בחדא מחתא, והגם דאין זו כיב תשובה מעלי' שלא שב בתשובה כיא עד שיעוררוהו מן השמים ובגיל, עכ"ז ולך ה' חסד שתקבל התשובה אפילו בכה"ג כי אתה תשלם לאיש כמעשהו.

וזהו רמו הפסוק מי יתן מהור מטמא לא אחר, ר"ל דאם יבוא לאדם קללה ר"ל הפסד דוקא ולא התחיל בברכה קודם אינו מתעורר כיב לשוב בתשובה, אבל אם יהו שתיים בחדא מחתא ברכה ואח"כ קללה בודאי שבוה יתעורר לשוב, והו' מי יתן מהור יתן לשון התעוררות לשוב מטמאתו ולהיות מהור בשלא תבוא אליו הקללה לחור, וז"ל מי יתן מהור מטמא לא אחר ומוכן.

בא"ר אמר'ל כוונת שני כתובים הנ"ל בהק' מה שפירש כמוהרי אב"א ז"ל כוונת הפסוק החיים והמות נתתי לפניך ובחרת בהקרים בחיים וכו' מ"ש בשי"ס לעולם ירנח אדם יציהם על יצהיר ואמר הקב"ה בראתי יצהיר בראתי לו תורה תבלין אם נצחו מוטב ואם לאו יזכור לו יום המיתה, ואולי יאמר האדם למה לי כיב תורה וכו' לשבר כח היצר הרע די לי בזכירת יום המיתה, וודאי שאני לימוד התורה שיש בה תרתי לטיבותא שהם א' שמשברת כח היצר הרע, ועוד שהיא נותנת חיים לעושיה ולמען ירבו ימיכם וימי בניכם כתיב, משאיכ בזכירת יום המיתה אין

בה תועלת כיא באחת להנצל מן היצר הרע, וז"ש ובחרת בחיים ללמוד בתורה שנקראת חיים למען תחיה אתה וזרעך ע"כ, וז"ש אחת דיבר אלהים שאמר בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין שהיא משברת כוחו, אלא דשמים זו שמעתי ר"ש, וזכירת יום המיתה שמועלת לשבר כחו וכמ"ש יזכור לו יום המיתה, דבוה יהיה לכת ועוז נגד היצר הרע שהוא יהיה מושל ביצרו, אלא דלימוד התו' עדיף דמלבד שניצול מיצר הרע גם לוקח שכר וחיים והו' ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, כ"ס הרמיון דאפילו שהוא כל כוונתו בלימוד התורה לשבר היצהיר עכ"ז לוקח שכר ובגיל, **ובדרך** רמו יש לפרש הפסוק מי יתן מהור מטמא לא אחר, בהקרים משולל

על פסוק לך רד כי שיחת עמך, דר"ל בידוע דהפסוק כי לא תשתתחו לאל אחר, אות ר"ש כתובה בס"ת ר"ש גדולה, ופסוק שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, אות ד' דאחר כתובה בס"ת אות ד' גדולה שלא יטעו לקרותה כי לא תשתתחו לאל אחר חיו אלא ר"ש גדולה שנקראת בפירוש אחר, וכן אות ד' דאחר שלא למעות חיו ולקרותה אחר לכן שתיים גדולות, והן בעון כשתסאו בעגל אמ"ל למשה לך רד דתו דחליפו אותיות ר"ש בדל"ת ואות דל"ת ברי"ש ועבדו אלהים אחרים יע"ש, עוד כתב רבינו בחי' סדר וירא בענין הנקוד, דהפירש יש בין אות ריש לאות דל"ת הוא הנקודה שאחרי הדל"ת ואיכ צריך להזהר בהנקודה זו שלא ימעה שהם אינם שוים כאחד, והודע שהסמ"א מכונית בשם סמא, וז"ש מי יתן מהור שהוא אל אחר מטמא שהיא העיו כה' לידע להפירוש ביניהם לא אחר אינם שוים ריש חילוק ביניהם נקודה אחת.

עוד רמו בזה במ"ש הרב מוהרי"א נחום ז"ל הוכיח בספר בן סרהצור דמשולל הקב"ה קירש להם לישראל בשמים בחסד וברחמים, הוא

הוא עפ"י משולל אם אחר קירש אישה בשתי פרוסות רהינו באחת עכשיו, והשנית אם אירע וגירשה תהיה פרוסה השנית היא לקירושין שנית רהויא מקורשת שנית וכן ניכ כביכול קירש אותם בחדד וברחמים שאם יחטאו וחיו יגרשם יהיו מקודשים שנית ברחמים ע"ש. וזהו שמתמיה קרא דאחר שחטאו ישראל ונעשו ח"ו טמאים ונתגרשו איך שוב ישובו אליו ולהיות בבחי' טהור, ויש מי יתן טהור מטמא אח"כ שנתגרשו ונעשו בחי' טמא ע"ז תירץ לא. אחר ר"ל שהקירושין בתחילה קירש אותם בשתים בחסד וברחמים ולא אחר.

ונדרו כוונת הפסוק שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך קחו עמכם דברים ושובו אל ה' וכו'. דר"ל דלא תחשוב שכיון שחטאנו ונעשה בנו בחינת נירושין איכ לא יועיל לנו התשובה שכבר נירשנו האל יתברך. ל"א שובה ישראל עד ה' אלהיך אפילו כשלת בעונך, וה"ל קחו עמכם דברים דיש לכם פתחון פה עם כבי' דהלא הקירושין לא היה בדבר אחד שהוא חסד לבד אלא רברים שנים שהם בחדד וברחמים, ואיכ קחו עמכם מענה זו של שני רברים ושובו אל ה', ובכן אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב וכו'.

גם יתפרש כוונת הפסוק לענין בהק' את הידוע דעו"ז ס"ל שפועל הטוב אינו פועל הרע וכו' תירצו ז"ל דלסתור סברה זו הוא ראיה מהשמש שהוא ניכ פועל טוב ורע וכו' פירשו ז"ל כוונת הפסוק וירעת היום שהוא דמו לשמש והשבות אל לבבך כן ה' הוא האלהים בשמים ממעל וכו' וטענת עו"ז בטילה, וז"ל מ"ש חז"ל מרגלית היתה תלויה בצוארו של אברהם אע"ה וכל הרואה אותה היה מתרפא וכיון שמת תלאה הקביה בגלגל חמה, ראברהם אבינו ע"ה היה מודיע ומפרסם אחרותו יתברך שהוא פועל הטוב ופועל הרע וכיון שמת תלאה הקביה בגלגל חמה הוא

השמש שהוא ניכ פועל הטוב והרע וממנו ראיה סותרת לסברתם כנורע יע"ע.

עוד נקדים משולל מפי ה' לא תצא הרעות והטוב, דמעשה האדם הם פועלים בו אם טוב ואם רע, אם טוב יתנהג עמו בשם הויה שהוא מדת הרחמים ואם ח"ו רע אז יתנהג עמו במדת אלהים שהוא מדת הרין. ונ"ל שובה ישראל עד ה' אלהיך, שתאמין באמונה שלימה שהוא הוא יתברך ה' מדת הרחמים ואלהיך מדת הרין ופועל הטוב והרע כפי מעשה האדם, ולכן אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב מעשינו בתורה ומצות ונשלמה פרים שפתינו, ר"ל שתשא העון שהוא הרע וקבל הטוב שאנחנו מאמינים שאתה הוא ה' האלהים פועל הטוב והרע, וכמעשה דנביאי הבעל עם אליהו הביא זכור לטוב שהורו שה' הוא האלהים ואין צורך פרים להקריב כ"א ונשלמה פרים שפתינו.

ונ"ל וארשתוך לי באמונה, וארשתוך לי בצדק ומשפט וארשתוך לי לעולם, ובהקדים עוד מ"ש הרב ערבי נחל דף ע"ב פ' וילך ותורף דבריו דאברהם אע"ה עשה כסא להשי"ת במה שעשה משפט וצדקה וכמשיה למען אשר יצוה את בניו ואת אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, וזויה צדק ומשפט מכון כסאך, ובעוה"ז בני ישראל הפכו הכסא והפרו חק והביא משל ע"ז עשינו, ודוד המלך ע"ה בזמנו היה הכסא נכון וכמ"ש נכון כסאך מאז, וע"ז היה מודה ומשבת לכסא מושב אלהים במשיה חצות לילה אקום להורות לך על כסא הכבוד משפטי צדקך.

ונ"ל לענין כי עד צדק ישוב משפט ואחריו כל ישרי לב, דבעת הזאת בעוה"ז צדק ומשפט הם פרודים שאין הכסא שלם ח"ו וכל אחד לבדו, וכל זאת מציבת מעשינו ופירוד הלכות ואין עושה משפט וצדקה בארץ, אבל בהתחבר לבנינו כולם כאחד אזי יאמר עליהם ישראל

קול דרוש ב וג לתשובה יהודה יט

ישראל אשר בך אתפאר ישרים בלכותם, וזהו כי ער צדק ישוב משפט, ויל שיתחברו כאחר אוי בוראי שאחדיו כל ישרי לב שיהיו הלכות ישרים וזהו כל ישרי לב, וזהו הרמו וארשתך לי באמונה שמאמינים בו יתברך שהוא אחר ומיותר והוא פועל הטוב והרע, וגם וארשתך לי בצדק ומשפט שיתחברו יחד, ואז וארשתך לי לעולם שינאלנו בוקיא אכיר.

דרוש ג לתשובה.

הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלהיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת. ב"פ

איתא בנמרא רביה ויל אמר רבי יוחנן גדולה תשובה שמקדעת נור דינו של אדם דכתיב וישב ורפא לו אמיר שמואל מנין לנייד שאפילו נחתם מתקדע שנא' כה' אלהינו בכל קראינו אליו והכתיב דרשו ה' בהמצאו חתם ביחיד הבא בצבור ויחיד אימת אמיר נחמן אלו עשיה ימים שבין ריה ליוה"כ, אמיר אשריכם ישראל לפני מי אתם מתטהרים לפני אביכם שבשמים שנאמר כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו ע"כ.

מור ידוע כמה גדלה מעלת התשובה ובסרט בימים האדירים והנוראים ימהית וכמשיה דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב ודרזיל אלו עימית וכי האר"י ז"ל בשה"כ שבכל יום מעשיית מכפר על יום שכנגדו של כל ימות השנה כגון יום א' שבעשיית מכפר על כל ימות הא' של כל ימי השנה וכן על זה הדרך ויש לרמוז שבת תשובה לשון שבוע שבשבע זה יתוקנו כל ימות השנה ע"י התשובה, ובסרט

שהאל יתברך ברוב רחמיו וחסדיו פתח לנו פתח התשובה שלא ירח ממנו גידה וכמ"ש במד' פסיקתא וז"ל שאלו לחכמה חוטא מה עונשו, אמיר הנפש החוטאת היא תמות, שאלו לנבואה חוטא מה עונשו, אמיר חטאים תדרך רעה, שאלו לתורה חוטא מה עונשו, אמיר יביא קרבן ויתכפר לו, שאלו להקב"ה אמיר יעשה תשובה ויתכפר לו שנאמר קחו עמכם דברים ושובו אל ה' ע"כ, וכבר המפרשים פירשו בו כמה פירושים ואענה גם אנכי חלקי בהקדים את הדוע מאמרי הוה"ק דהאדם ע"י חטאו פוגם באותיות הו"ה ח"ו וכפי חטאו פוגם באיזה אות משם הו"ה וכמו שיש בווה"ק מאן דעביר דא פוגם ועביר קלנא בשכינתא וזה רומז לאות ה' רה"א כינוי לשכינה כגודע' ויש חטא ועון שהוא עביר ח"ו פגם באות ה' דשם הו"ה וכן ח"ו עון מניע לאות ה' אי בניה עילאה ויש באות יוד חכמה, דשם הו"ה הוא בסדר חכמה בניה ת"ת מלכות שהוא השכינה, וגודע דהתורה מתכנית לפייד הוה"ק באות וי.

דבנה מוכן המאמר הנזכר שאלו לחכמה רמו לאדם שחטא והעוה והניע הפגם ח"ו ער אות יוד שהיא חכמה חוטא מה עונשו ואז השיבה שאם נברו פשעיו ער כה הנפש החוטאת היא תמות שאלו לנבואה רמו לכינה עילאה הרומזת לאות ה' ראשונה שבשם הו"ה שדינין מתערין מינה חוטא שהניע פגם חטאו ער היא מה עונשו אמיר חטאים תדרך רעה, ויל שיענש בעונשים קשים לתקן אשר עיוות, שאלו לתורה שהיא רמו לאות וי"ו חוטא מה עונשו ויל מי שחטא והניע הפגם ער אות ה' שהיא רומזת לתורה מה עונשו אמיר יביא קרבן ויתכפר וכמשיה זאת התורה לעולה ולמטה וכו' שנאלו מתכפר לו מה שחטא בהתורה, וכמ"ש החיד"א ז"ל בדבש לפי אות ק' דהקרבן מכפר מה שפגם בת"ת שהיא הו"ה היא

ד קול דרוש ג לתשובה יהודה

קיו לנפש.

וזהו כוונת הפסוק שובינו אליה ישעינו והפר כעסך עמנו לעולם תאנף בנו תמשוך אפיך לדור דור הלא אתה תשוב תחיינו ר"ל דהגם שאנחנו חוזרים בתשובה בפה דוקא ויודני ותפלה אין לו דלא תועיל התשובה לבטל העונות שבפועל דמתחלים שאף לחומר יש אחרית ותקוה כ"ש לחולי הנפש, לכן שובינו וכו'. ובז"ל פירוש ארוממך ה' כי דילתני ולא שימחת אויבי לי ה' אליה שועתי אליך ותראני ה' העלית מן שאול נפשי חייטני מירדי בור והיה כמבואר.

וזהו הפסוק אני אמרתי ה' חנני רפאה נפשי כי חטאתי לך, ויש להרחיב הדברים למיד ה' יערות דבש בדרוש ו' וז"ל אמרו ר"ל אני ה' קודם שיחטא האדם אני ה' אחר שיחטא האדם, ופי' הרא"ש דקודם שיחטא צריך רחמים מבלי לדון על המחשבה קודם שיחטא ועדין ק' אם ה' הוא אחר שיחטא בפועל מכ"ש הוא ה' על המחשבה לבד והראשון מיותר, אבל באמת הכדל יש כי על המחשבה מוחל בשם הוי"ה פשוט כי הוא נתפס רק במחשבה כמשולל זה שמי לעולם לעלם בתיב שאינו קורא במבטא שם הוי"ה רק במחשבה לבד ולכן מכפר על המחשבה, ואיין לקבל יסורין כלל רק חרטה נמורה מעומק הלב ויגמור בלבו ייחוד ה' ונודל קדושתו ורוממתו ויראתו ואהבתו האמיתית ואז ירפא לו, אבל העושה עבירה בפועל או בביטוי פה וכיוצא אוי שם אדוני שהוא מוצאו בפועל והוא כינוי לשם הוי"ה כי בו נקרא הוא מכפר, אבל היותו בתואר ארון כל הארץ שהוא אדני צריך לעשות דין כי מלך במשפט יעמיד ארץ, כי כן הוא תק האדנות לכלכל הכריז במשפט ואז הארץ השב בתשובה צריך לקרות בפה מלא בבכי ובקשה ולא סגי בחרטה הלב-ויבוא דבר שבמעשה ויכפר ע"ד שבמעשה וכו'.

היא התורה ויע"ש, שאלו להקביה בעלה דמטרוניתא היא היא אחרת חוטא מיע, אמיל יעשה תשובה ויתכפר לו דאם חטא ופגם בשכינתא אוי ישוב בתשובה ומתכפר לו שעי' התשובה יתקן שם הוי"ה ומתקבלת תשובתו. ודראשונים ז"ל הקשו דאיך תבוא התשובה דבר שבכח ותכפר על דבר שבפועל וכן הקשה בעל העיקרים פכ"ז שאחר שנעשית העבירה בפועל מה תועיל התשובה בחרטה ובוידוי פה וכו', ותי' דכמו דלנוף הגנף שהוא חומר יש אחרית ותקוה לכל תחלוטיו להעלות לו ארוכה ומרפא למכאוביו, בן יקרה לנפש החצובה מתחת כסא כי יתבי מהתשובה שתרפא, כל תחלוטיו כמשיה רפאה נפשי כי חטאתי לך, וכמו שיש אחרית ותקוה להומר האחר הפרד חלקיו זה מזה וחזור לעפרו ומחדש ימי עלומיו אחר תחלים ראוי ומחוייב מקיו שיהיה לנפש שהיא רוחנית שיהיה לה תחיה אחר מיתתה כי על בן נקרא הרשע מת בחייו לפי שהוא מת מיתה עיקרית שהיא מיתת הנפש כמשיה הנפש החוטאת היא תמות, בן התשובה תחיה הנפש ומרפא אותה מכל תחלוטיו וכו' ולזה אנחנו צריכים להאמין באמונה שלימה תחלים מהקיו וכו', ואם לחומר שהוא דבר נפסד וכלה יש לו תוחלת ותחיה כ"ש וקיו לנפש שהיא רוחנית שילך תחיה, וז"ש הושע לנו וגשובה אל ה' כי הוא טרף וירפאנו יך ויחבישנו יחיינו מימים וכו' י"ל שראוי לנו לבקש מחילה וסליחה מאיתו תבדך כי יש תקוה לאחריתנו ולקבלנו בתשובה קיו מתחלים וכו' ע"ש.

ובזה פירש עמיד מרן אבא וצוק"ל כוונת המד' בפריא כיון שהחיה יחזקאל את המתים אמרה כ"י השיבנו היא אליך וגשובה ע"כ, וז"ל שהיה סיד שאין תקוה בתשובה שהיא בפה לעונות שהם בפועל וכנ"ל וכיון שראו תחלים שיש תקוה לחומר איכ מזה

קור דרוש ג לתשובה יהודה כא

וכיו מעמקי לבבו, והו' ממעמקים קראתיך ה', והיינו עומק הלב שהוא מחשבה ממש קראתיך ה' שם הוי"ה רחמים נמורים שהוא מטהר ומוחל על המחשבה ורק שצריך שתהא מעומק הלב, אבל שם אדניי הוא על המעשה ודברים ולויא שמעה בקולי תהינה אוניך קשובות לקול תחנוני דהיינו צריך דיבור פה ואז הוא בבחינת שם אדניי שהוא המבטא בפה ובדבר שפתיים, ואז אין צריך רחמים נמורים רק דין ומכפר על המעשה והדיבור זתיד. **ובזה** פ"י שם כו' הפ' ולך אדניי חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, ור"ל דאפילו דשם אדני רמוז לדין עכ"ז מהפכו למדהיר ויש בו חסד ומפריש כי אתה תשלם לאיש כמעשהו דכמו שחטא במבטא הפה כן מכפר לו במבטא הפה התורה והתפילה והיודיו והתחינה.

ולכן אפשר שתקינו אנשי כנהיג בתחילת תפילה י"ח לומר אדניי שפתי תפתח בשם אדניי, י"ח כי הוא בא להתפלל ולהתחנן על הדיבורים האמורים ומעשים הרעים שעשה והוא צריך לשם אדניי לכפר עליהם כג"ל, לכן בתחילת התפילה אומר אדניי שפתי תפתח וכו'.

וה"ש אני אמרתי ה' חונני דבשם הוי"ה הנני לכפר בשם הוי"ה על מחשבת הלב וגם רפאה נפשי בשם אדוניי על כי חטאתי לך במבטא הפ"א שתרפא אותי בידיו פה ותפילה ותחינה עכ"ד בפי עזרא ד' ה' ע"ב. **ובזו"ר** לע"ד כו' הפ' שובה ישראל עד היא כי כשלת בעוניך, קחו עמכם דברים ושובו אל ה' אמרו אליו כל תשא עון ודור"ל כל עון תשא ר"ל מחשבה ומעשה וזה ע"י וקח טוב היא התורה והתפילה והו' ונשלמה פרים שפתינו.

ועפ"י דשם הוי"ה שהוא בכת המחשבה ואינו במבטא מכפר ע"י תשובה וכוונתו בשם הוי"ה היה הוה ויהיה וכיוצא מכפר לו על המחשבה, וע"י שם אדניי שהוא במבטא מכפר על ביטוי דברים הרעים ומעשה העונות יובן, ובהקדים עוד דהאדם בחטאו מתכנה בשם יעקב לשון עקב ושובו יכונה בשם ישראל ישר אל וכמו שאמרו ז"ל כשעושים ישראל רצונו ש"מ יקראו בשם ישראל וחיו כשאלמם עושים יקראו בשם יעקב כידוע.

וה"ש שובה ישראל רמו לאדם שחטא והיה בבחי' יעקב עתה אומר לו הנביא שובה ותהיה בבחינת ישראל, ובתחילה צריך לכוין בשם הוי"ה בכת המחשבה והוה עד ה' אלהיך הוי"ה לכפר על המחשבות זרות ורעות והוה כי כשלת בעוניך שחטאת במחשבה שהיא כשלו"ן קודם שעשית העון, ואח"כ לכפר גם על הביטוי דברים הרעים ומעשה העון קחו עמכם דברים ושובו אל ה' לרמוז אל שם אדניי הנקרא בביטוי שפתיים, ובה יתכפר לכם על שתיים רעות המחשבה והמעשה ולזה אמר אמרו אליו כל תשא עון ודור"ל כל עון תשא ר"ל מחשבה ומעשה וזה ע"י וקח טוב היא התורה והתפילה והו' ונשלמה פרים שפתינו.

וזה רמו הפ' ושוב עד ה' אלהיך ושמעה בקולו בכל לבבך ובכל נפשך ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך וכו' ור"ל דאם תשוב מלב ונפש במחשבה ודיבור תו' וכיוצא אזי ה' אלהיך בכת שתי שמותיו הוה ואדני שהם א' בכת וא' בדיבור יכפרו לך על שתיים מחשבה ומעשה.

ובזה אפ"ל כוונת הפסוק ה' ארני סבות לראשי ביום נשק, שם רמו דהאדם ביום שובו מדרכיו ועושה תשובה הוא ודאי כמו מלחמה עם יצרו ומתנבז עליו ומשברו ע"י תשובה שלומה במחשבה טובה ותורה ותפילה ובפרט ע"י שני שמות אלו הוי"ה בכת המחשבה

כב קוד דרוש ג לתשובה יהודה

המחשבה ושם אדניי במבטא שפתים וז"א ה' אדני ע"י ב' שמות אלו סכות לראשי שתסבך בעדי ובעד הסמ"א שלא יתגברו עלי ביום התשובה שאני נלחם בהם.

וזהו כוונת הפסוק האל לנו אל למושעות וזהו אדניי למות תוצאות, והוא דנוע כי שם אל חסד כמשיה חסד אל, ותיבת לנו נימטריא פ"ו שהוא נימטריא שם אלהים והאל יתברך שהורנו פתח תשובה לשוב אליו וע"י התשובה מהפכם מדהיר למדהיר ונושעים מהיצר הרע והסמטרא אחרא, והוא האל לנו שהיא מדהיר אל שנהפך למדהיר למושעות וע"י התשובה וכ' שמותיו ית' הוי"ה כמחשבה ואדני במבטא אפילו שהאדם היה רשע נמור שבתיו קרוי מת יוצא מהמיתה והוא למות תוצאות ויחיה ע"י התשובה.

וזהו אדניי ה' אזכיר צדקתיך לבדיך ששני שמות אלו שהם מועילים לי בתשובתי אזכיר צדקתיך לבדיך כי אתה ית' שהורנתו דרך התשובה.

וזהו כי אתה תקוה ה' אדניי מבטאי מנעוריי מעשה נערות שהם מחשבות ומעשים רעים ע"י שני שמות הוי"ה ואדניי מבטאי שאהיה נקי מהם.

ויש להמשיך מ"ש הכתוב אבותינו חסאו ואינם ואנחנו עונותיהם סבלנו, והוא בהקדים מ"ש ה' מוהרי"ח בבלי כס' בן יהודע דהמחשבה נקראת אב שהיא עיקר ומולדת המעשה העבירות והעון נקרא בן שהוא תולדת המחשבה, ונודע שהמחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, והוא אבותינו שהם מחשבות רעות חסאו כחטא המחשבה ואינם, שאינם מצטרפים למעשה, ואנחנו עונותיהם סבלנו. **ובשם** ברכות הק' כתיב פוקד עון אבות על בנים ובנים ובתיב לא יומתו אבות על בנים ובני ותי' באן בשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם באן ובני ובשאוחזין פוקד ובני והרב

עמודיה שבעה הביא משם האר"י ז"ל שחילק בין שני מקראי קודש אלו דמ"ש הפסוק פוקד עון אבות על בנים, היינו כשהחטאו האבות כמוד או פוקד עון אבות על בנים והיינו דיוק תיבת עון שהוא כמוד אפילו שאין אוחזין מעשה אבותיהם בידיהם, ומ"ש לא יומתו אבות על בנים ובני היינו בחטא שונג ודייק קרא איש בחטאו יומתו.

ובזה פ"י שם כוונת הפסוק אבותינו חסאו ואינם, שהחטא שהוא שונג אין אנו חייבים בו אבל עון המוד פוקד עון אבות על בנים והוא ואנחנו עונותיהם סבלנו.

נמצא שיש ב' חילוקים מ"ש כש"ם בשאוחזים מעשה אבותיהם בידיהם אוי פוקד עון אבות על בנים וכשאין אוחזים מעשה אבותיהם בידיהם לא יומתו אבות ובני וחילוק שכתב האר"י ז"ל בין עון לחטא, דהחטא איש בחטאו יומתו ועון שהוא מוד פוקד עון אבות ע"ב. **אשר** בזה יובן מ"ש בפסיקתא שאלו לחכמה חוטא מה עונשו אמ"ל הנפש ההוטאת

היא תמות שאלו לנבואה ובני שאלו לתורה ובני שאלו להקב"ה ובני דהחכמה ס"ל כחילוק האר"י ז"ל בין חטא שונג למוד ולכן שאלו לחכמה חוטא בשונג מה עונשו אם מניע לרעו אחריו אמ"ל הנפש ההוטאת היא תמות, והנבואה ס"ל כחילוק הש"ס דבשאוחזין מא"ב ובני ולכן אמרה חסאים תרדף רעה חסאים לשון רבים האב והבן שאוחזים מעשה אבותיו אפילו החטא תרדף רעה גם לבניו והוא תרדף, שאלו לתורה חוטא מה עונשו דמה יעשה לרפאת החטא וינצל הוא ובניו עז"א יביא קרבן ויתכפר לו וכמשיה זאת התורה לעולה דרפואה שנתנה התורה היא ע"י הקרבנות, שאלו להקב"ה דהתינת בומן שביהמ"ק קים ובהרבנו מה יעשה אמ"ל יעשה תשובה ויתכפר לו וזשיה אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה'.

וזהו החידא ז"ל בראש דוד כתב דהאלי"ת מקיים

קול דרוש ג לתשובה יהודה כג

מקיים התורה ומצות השבת אבירה מקיימה באדם, דהנה האדם ע"י עוונותיו ופשעיו גורם שכל מצוותיו ותפילותיו ומעשים טובים שעושה מורפתן הסמ"א ונשארים אצלה, וכשוכו בתשובה שלימה מלבד ונפש אזי כל האבירה של המצוות ומעשים שנאכזרו והיו תח"י הסמ"א כב"י מקיים מצות השבת אבירה ומחזיר כל המצוות והתורה להאדם והוא שמקיים מצות השבת אבירה. ובה פירש הרב מראה דף ח"י ע"ג כוונת המדרש אמר רשב"ג אמר רבי יונתן נרולה תשובה שמארכת שנותיו של אדם ולא עוד אלא שהקביה מחזיק לו טובה שנאמר וקה טוב עיב' ויל"ד וכו' ועפ"ה איש דכב"י האל יתברך שקיים מצות השבת אבירה כששכ האדם לכן מחזיק לו טובה ע"ש.

דהנה התשובה שעושה האדם שע"י הקביה מחזיר לו כל מצוותיו שהיו ביד הסמ"א היינו דוקא בשוכו תשובה מאהבה דאז הו"ל כגורר הגאה ושוב נתחדש והלך אצל חכם והתיר לו שהחכם עוקר את הגדר מעיקרו וק"ל ברין שהנוגב בנתיב חייב להחזיר דבר הנגב משאיכא אם התשובה מראה אזי היא כמו רפואת מכה דרשומה ניכר והו"ל כמו הפרת בעל דמינו ניז ואין מן הרין להציל מיד הסמ"א כל המצוות שמרפא ולהחזירם לאדם.

ומודרימ'ט ז"ל במרשת האוינו הבי"ד הש"ס דאמרו ד' הלוקי כפרה היה ר"ש דורש עבר על עשה ושב אינו זו משם עד שמוחלין לו שנאמר שוכו בנים שוכבים ארפא משוכותיכם, ודקדק הו"ל דאיך אמרו אינו זו וכו' והלא קרא כתוב ארפא וכו' וכמו הרופא שמרפא מכאן ולהבא ועדין רשומו ניכר, ות"י דריק מלשון הקרא דקאמר ארפא משוכותיכם והו"ל ממשוכותיכם אלא וראי דירמו דרפא המשוכות והעונות כאילו אינם כלל.

וכמ"ש בש"ס סו"ט המדיר המקדש אשה ע"ס שאין עליה נדרים ונמצאו

עליין אינה מקודשת הלכה אצל חכם והתירה מקודשת, על מנת שאין עליה מומין ונמצאו עליה מומין אעפ"י שהלכה אצל רופא ורפא אותה אינה מקודשת, מה בין חכם לרופא חכם עוקר את הגדר מעיקרו וכמו שלא היו עליה נדרים כלל, רופא מכאן ולהבא הוא מרפא ועד עכשיו היו בה מומין וכו'.

וסיים על דבריו הרב דרכי ה"ס בדרוש יו"ד דלפ"ד הרב ז"ל רפואה דהאי קרא לאו כרפואה דעלמא דאתי שמו עליו אלא דמעיקרא מרפא ומשים העון כמי שאינו דרופא דעלמא לנבי כ"ו שאני, ורפואת האל יתברך מעיקרא הוא מרפא ומשים העון כמי שאינו ק"ו מרפואת והתרת החכם שעוקר אהנימ, וזהו דרמי כש"ס כתיב שוכו בנים שוכבים וכתיב ארפא משוכותיכם, ר"ל דקרי להו שוכבים אחר שישוכו והו"ל מורדים, וכתיב ארפא משוכותיכם שירפא ויעקור את המשוכה מעיקרא וכנ"ל דכאילו לא היתה מעולם, ומשני כאן מראה כאן מאהבה, דמראה לא נעקר ועדין קרי להו שוכבים ומאהבה ארפא משוכותיכם שהמשוכה נעקרת ונתרפאת לגמרי ות"ד יע"ש, וכז"ו הפסוק חמאתי אודיעך ועוני לא כיסיתי אמרתי אורה עלי פשעי להי ואתה נשאת עון חמאתי סלה, וכז"ו כי אם מאוס מאסתנו וכו' חדש ימינו בקרם.

וזהו לע"ד משו"ל לא לן אדם בירושלים וכידו עון, דר"ל דבעת הקרבת הקרבן האדם מתוודה על חמאתו ושב גם על כל מה שפשע והו"ל ושב בתשובה מאהבה והא"י יתברך מקבלו בתשובה ומרפא לו כל עוונותיו ועוקרם מעיקרא ולכן לא לן אדם בירושלים וכידו עון.

והמפרשים ז"ל הקשו ע"ז דמהו לא לן אדם בירושלים וכידו עון, והלא תמיד של שחר ותמיד של בין הערבים אינם מכפרים אלא על השננות דוקא ולא על עון שהוא

שהוא במזל ואיך אמרו לא לן אדם בירושלים ובירדן עון הוליל ובירדן שונג והמפרשים תירצו לפי דרכם.

והפני היו די ייב תי לזה עפ"י דברי המבי"ט ז"ל בסי' בית אלהים דפי' כי מימות מרעיה עד דור אנשי כנהיג היתה השכינה מתגלית במקום הקרבן והיתה ההפילה כל אחד כפי צחות לשונו וכמשיכ הרמב"ם ז"ל שלא היה להם נוסח מיוחד ע"כ. ובוה תירץ שם דכיון שהשכינה היתה מתגלית במקום הקרבן אי"כ כל העבירות שונג ומזיד בזמן הקרבנות אודי להו דהויל פשיעה בבעלים דק"ל דפסור, אבל כיו שהשכינה אינה עמנו למטה רק למעלה או לא מצינן למיפטר נפשינן מדין פשיע"ב. וה"ל ז"ל לא לן אדם בירושלים ובירדן עון מ"ט דע"י הקרבנות מתקדבת ומתגלית השכינה אצלם וכמ"ש מוהרי"ם ז"ל על פסוק את קרבני לחמי וכו' תשמרו להקריב לי וכו' כידוע, ובהיות השכינה מתגלית במקום קרבן הויל דין פשיעה בבעלים דפסור גם במזיד ובנוכח לעיל.

ובזה פירש שם ספר התורה דאמר שאלו לתורה תוסא מה עונשו אמרה להם יביא קרבן ויתכפר לו, דהתשובה שהשיבה יביא קרבן ר"ל יתכפר לו בין על השונג בין על המזיד ובאמת הקרבן אינו מכפר כי"א על השונג אלא דכיון שהשכינה מתגלית במקום קרבן הויל פשיעה בבעלים ופסור וכו' ות"ד. ואח"כ דבריו קשים מאוד דמ"ש פשיעה בבעלים פסור ה"ל כשעשה הפשיעה בהיות הבעלים עמו ואסמכוהו אקרא אם בעליו עמו לא ישלם, אבל אם הפשיעה היתה בזמן שאין בעליו עמו ואח"כ באו הבעלים מניל לומר דהויל פשיעה בבעלים, ופסור, והכא דהעונות והפשעים בכל היום והלילה ובשעת הקרבנות היה נילוי שכינה איך נאמר דבנילו שכינה הויל פשיעה בבעלים וצ"ע.

ולענין נראה לתרץ דבריהם ז"ל במ"ש לא לן אדם בירושלים ובירדן עון, עפ"י דברי המבי"ט באו"א והוא במשולש בשים דכשומר אליהו הנביא זכור לטוב עזבו ברייתך ישראל אמ"ל הקב"ה אתה אומר דלמוריא על בני חייך כל מילה שיעשו בני באזה עיר ובאזה מקום צריך שאתה תהיה מצוי שם, אמ"ל אליהו רבש"ע קשה עלי מאוד דבר זה דלא יבצר שיהיו באותו מילה מפושעי ישראל ועוברי עבירות אמ"ל הקב"ה למענך אני מוחל לכל אשר יהיה מצוי בבית המילה ההוא ע"כ, והנה מזה ניקח קיו דאם בעבור אליהו ז"ל שם שהוא בכחית מלאך למענו שיהיה מצוי שם מוחל להם כל עונותיהם קיו לשכינה, ובהקריבם התמידים והכהנים והעם אשר יושבים שלוחיהם של ישראל ובפרט היושבים על הקרבן שלהם המתוודים על הקרבן ואו מתגלית השכינה שם בזה בודאי האל יתברך למען השכינה מוחל כל עונותיהם שונג ומזיד כענין אליהו ז"ל ממש ול"א לא לן אדם בירושלים ובירדן עון דע"י נילוי שכינה מוחל להם שונג ועון שהוא מזיד.

גם בזה אי"ש מה שהשיבה התורה יעשה קרבן ויתכפר לו ר"ל דע"י נילוי שכינה בקרבן מוחל לו שונג ומזיד.

דרוש ד לתשובה.

ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלהים עמדי אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא ואין מידי מציל.

איתא במדרש רבה וז"ל בחודש השביעי ה' ברכיה הוה קרי ליה ירתא. דשבעתא שבו נשבע הקב"ה לאברהם אבינו עליו השלום הה"ד כי נשבעתי נאום ה' ומה צורך היה לשבעתא אמ"ר ברבי בה אבא עמד אברהם בתפילה ובתחנונים לפני הקב"ה ואמר לפני רבש"ע

קול דרוש ד לתשובה יהודה כה

רבישע גלוי וידוע לפניך עת שאמרת לי קח נא את בנך את יחידך היה לי מה להשיבך ולומר אתמול אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע ועתה אתה אומר לי והעליתו שם לעולה. אלא בשם שהיה לי מה להשיבך ולא להשיבותיך אלא כבשתי את יצרי ועשיתי עצמי כחורש וכאלם לא יפתח פיו כך וכן כשהיו בני יצחק בני באים לידי עבירות ומעשים רעים, תהא זוכר להם עקדת יצחק, אביהם ועמוד מכאן הדין ושם על כסא החכר והרחמים ותזמלא רחמים עליהם ותרחם עליהם ותקבלם בתשובה לפניך והפוך להם מדהיד למדהיר אימתי בחורש השביעי ע"כ.

ידוע כמה גדלה מעלת היום הקדוש יום שבת תשובה איש נהנו כל תפוצות ישראל לדרוש לעם בו דברי כיבושין ומוכר ובמשוול ע"פ ארזיה שאנ מי לא ירא אלול דיה יוד ימי תשובה יהיה, והן עתה בעשרת ימי תשובה אשר הקביה מצוי לקבל כל יחד בתשובה באלו הימים, ואפילו נזר דינו בימי עכו מתקדע עיי התשובה ובמיש במסכת דיה וזיל מנין לנזר שאינו נהתם, ופרך, והכתב נכתם עונך לפני אלא אע"ג שנהתם מתקדע שנאמר מי כהי אלהינו בכל קראינו אליו, ופרך והכתב דרשו הי בהמצאו ומשני הא ב'חיד הא בצבור ע"כ, ולכן מי האיש בעל נפש יבין את זאת דבעשרת ימי תשובה הקביה מצוי לכל יחד לקבלו בתשובה ולקדוע נזר יחוש לגפשו וישוב אל הי וירחמנו וכל תורתו ומצותיו אשר הלכו שני לפני צר הוא מקור הכסא יצילם ויוציא את בולעו מפיו, ואם לא ישוב בימים אלו אפילו הביא כל אילי נביות אין מוחלים לו, לכן כל אדם ישוב ויתחרט ע"כ תמאיו ויציל גפשו ממות עיי תשובתו בימים אלו, וכתב האריז ז"ל בשהיכ שכל יום מעשרת ימי תשובה יכפר על יום שכנדרו בשאר ימות השנה כגון יום ראשון

שבעשיית מכפר על כל יום ראשון שנשאר ימות השנה, יום שני בשבת ימית מכפר על כל יום שני בשבת של כל השנה וכן על זה הדרך יע"ש, והיו אפשר שרמזו דקרו לשבת תשובה בשם זה דשבת היא לשון שבוע דשבוע זה של ימית הוא לתקן ולהשיב כל הימים של תוך השנה.

ובזך רמז מזהיר בכפר שארית יעקב דרוש כי לתשובה כונת מסרה יום יום, והם ילקוטון יום יום, ואותי יום יום ידרושון, ארבעים יום יום לשנה, דהכוונה להזהיר את האדם שישוב בעשיית וילקט כל ניהיך והתורה והמצוות אשר ידרו לעמקי הקליפה והסטיא, והמעם כי בעשיית הקביה מצוי לכל יחד כמישה דרשו הי בהמצאו, ועייז הוא מתקן כנדרו כל יום ימות השנה, והיש ילקוטון יום יום, שכל אדם ישוב בתשובה שלמה שעייז ילקט כל המצוות וניהיך שגפלו עיי עונותיו בעמקי הקליפה והסטיא כל יום יום ישוב בתשובה כדי ללקמן ולהשיבם והיו ילקוטון יום יום, ובאזיה ימים אמרת לך בעשיית, והיו ואותי יום יום ידרושון הי בעשיית דכתב בהו דרשו הי בהמצאו והיו יום יום ידרושון דייקא, ועייז אתה מרוח יום לשנה שכל ום מתקן כל ימות השנה שכנדרו ובמיש האריז החי ז"ל שיום א מכפר על כל א מכל ימות השנה וכן יום ב' וכן עזהיר והיו יום לשנה יום לשנה ע"כ.

ודורשי רשומות אמרו ע"פ אני לדודי ודודי לי דית אלול וס"ת ד' יודין דבאלול ימי התשובה וכל איש ישראל מתעורר בתשובה ואומר אני לדודי הוא הקביה ותזור בתשובה אליו יתברך ואז ודודי לי שהאל יתברך מתרצה בו וגם ס"ת ד' יודין שהם מ' יום שהם מדיח אלול עד יוה"כ, וזיר הפסוק קול דודי דופק פתחי לי אדותי רעיתי יונתי תמתי דית אריי שהם אלול דיה יוה"כ וס"ת ד' יודין שהם

כו קול דרוש ד להשובה יהודה

שהם מי יום הני ואו תהיה תמיה.

לכן רבותי עורו ישינים ושובו אל ה' וכל אחד יחוש לעצמו ועביב ויהרהר ויחשוב כמה חטא ועשה עונות בכל ימי השנה כמה חטא בברכות ובתפילות מלבד כויכ עונות שאדם רש בעקבו ובדני מויט שקר ונזיבת דעת הבריות וישנאת חנם ולב יודע מרת נפשו כמה עונות ומה הם יחטא בהם. והן אמת שאני יודע בעצמי שאני ראוי להוכיח את אחרים כי עונותי עביו ראשי וארזיל התקוששו וקושו קיש עצמך ואחייב קישא מימ כבר אני מתחרט ומודה על פשעי ומבקש מהאל יתברך שימחול לי עיכ פשעי ורחמנא לבא בעי ורמוז התקוששו וקושו רית הכיר תחילה קופיה שיל שרציים ואחייב וקושיו. דאס לא חור המוכיח איך יוכיח. ובזנה יוכן כוונת הפסוק הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא. ויליד וכו' ובחקדים עוד מיש שם בבי שארית יעקב כוונת הפסוק בישעיה קרא בנרון אל תחשוך כשופר הרם קולך והגר לעמי פשעם ולבית יעקב תשאטם. והוא עפיה דרומז אל המוכיח דצריך לקשט עצמו תחילה ואחייב יוכיח לאחרים. וזוה רמוז המפרשים כוונת הפסוק נחפיה דרבינו ונתקורה. דריל דאס לא הוכיח עצמו תחילה המוכיח איכ אס יאמר להם מלו קישם יאמרו לו מול קורה. וויש קורם שנוכח צריך לנו נחפשה דרכינו ונשובה בתשובה. ועיינו ונת קורה שלא יאמרו מול קורה. אלא הקורה נחה במקומה כידוע וזהו לב מהור ברא לי אלהים וכו' אלמדה פושעים דרכיך וכו' הוצק חן בשפתותיך וכו' שאובל אחייב להוכיח וזהו רחש לבי דביט וכו' עיינו אומר אני מעשי למלך.

ובזנה פירש הרב דרש אברהם כוונת הפסוק בתהלים מכל פשעי הצילני חרפת נבל אל תשימני. נאלמתי לא אפתח פי כי אתה עשית השר מעלי ננעך וכו' בתוכחות על עון

ישרת איש. דהכוונה שאומר דהעיה רבישע בבקשה ממך שתקבלני בתשובה ומכל פשעי הצילני. ועיינו חרפת נבל שהוא הרשע אל תשימני שאם אני מוכיחו אינו יכול להשיבני ולתפני לומר לי מול קורה. דאי לאו הכי נאלמתי לא אפתח פי להוכיח את אחרים דאס אוכחם על איזה עון יאמרו לי כי אתה עשית. ולא יקבלו דברי לכן השר מעלי ננעך. ועיינו בתוכחות על עון שאני יכול להוכיח אחרים ולהתוירם בתשובה שלימה.

ערין מאי דקיייל בדין השופר דאס ניקב בנקב המעכב את התקיעה אפילו ביש פסול והמעכ דעיי הנקב יהיה קולו פסול. ומה ידע המוכיח שאס יש בו אפילו עון כל דהו כיון שהוא מעכב לאחרים שלא ישמעו קולו שקולו פסול ואיכ פסול הוא להוכיח.

ונדרך שאומר האל יתברך לנביא שהוא המוכיח קרא בנרון והוכיח לאחרים וזה בומן איל תחשוך רית אית אלויל תשריי וכית לך גימט ין אלו ין יום עד הור אכל בתנאי ועימ שתהיה אתה נקי ובר מעון וויש כשופר שצריך שיהיה שלם בלתי שום נקב גם אתה נקי מעון אוי הרם קולך. לא כן אס אתה איך חור בתשובה או לא תוכיח לאחרים שלא ישמעו לך שיאמרו התקוששו וכו' ואותי יום יום ידרושון. ריל שאס אתה בכל יום תהרהר בתשובה וכמיש בזהיק דקרי להו מארי דחושבנא. או ידרושון. דיזכלו לדרוש אל העם. וזהו הוכח תוכיח וכו' ריל בתחילה הוכח עצמך ואחייב תוכיח איא ולא תשא עליו חטא לדבר התקוששו וכו'.

גם רמו שם פי זה אל השומעים למוכח שיש בני אדם שאינם שומעים אל המוכיח משיני סיבות. א. שהצחיר מזכיר להם בעת דרשתו עונות של המוכיח שהוא מלא מכות ומחוק ואיך אתם שומעים לו. ב. מעריך את המוכיח כלפי הרבנים והדרשנים הקורמים לו ואומרים מה

קול דרוש ד' לתשובה יהודה כז

מה זה בלפי הרב מ' ופי' ובה מוללים בדברי מוכריו ותוכהו.

אכן האדם יבין מעצמו שזו היא מענה רעונה כי מה לך לטנף האיש המוכיח אף שופו מלא עונות ואינו ראוי, וכי לנופו אתה צריך הלא אין אתה צריך אלא לקולו שאומר דברי הו"ל, ואם הקול יוצא ממנו בליש ובנייה דברים היוצאים מן הלב ונכנסים ללב מה צורך עוד לנופו אם טוב ואם רע, הלא מצינו ר"מ למד מאהר תוכו אכל וכו' וילמוד מן השופר שאמר הפ' אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרו וכי השופר יש בו חיות או אדם של צורה הוא והלא קרן בהמה הוא אלא העיקר הקול היוצא ממנו, בן תרמה האיש המוכיח כאילו הוא כלי עץ או מתכת, והעיקר הקול היוצא ממנו, ויש הקביה לנביא קרא בטון אל תחשוד, ר"ל אל תחשוד עצמך מהוכיח בעבור שהיצהיר ממציא להם את עונותך ובה שונאים דברך ולא ישמעו לך ולכן אתה נמנע מלהוכיח, לז"א אל תחשוד עצמך במענה זו או כיוצא בה, שיש לך להטיב להם כשופר ר"ל תחשבו אותי כשופר שהוא קרן בהמה, ועכ"ז העיקר הוא הקול ועליו אמר קרא אם יתקע שופר ועם לא יחרו, ובה תוכל להרע קולך במסר והנר, לעמי פשעם וכו' ובודאי שיהיו דברך נשמעים ואותי יום יום ידרושון שידרשו לשמוע קולך ויקיימו דברך עכ"ד ז"ל, ובזיו בוונת הפ' לעשות רצונך אליהי הפצתי ותורתך בתוך סי' בשרתי צדק בקהל רב הנה שפתי לא אכלא הי אתה ידעת.

ובזה יובן בוונת הפ' שובה ישראל עד הי' אלהיך כי בשלש בעונות קחו עמכם דברים ושובו אל הי' אמרו אליו כל תשא עוין וקח טובי ונשנמה פרים שפתינו, ויליד בזה ועפ"יה מובן דהנביא מוכיח לישראל שובה ישראל עד הי' אלהיך כי בשלש בעונות, וכי התקישו וקושו וסו' קורה, ע"ז אמר קחו

עמכם דברים שלא תחשבו לטנף המוכיח אלא לקול דברים שאומר לכם ובה ושובו אל הי' ואפילו המוכיח יש בו חיו עונות אמרו אליו אל הי' כל תשא עון שאפילו למדנו מאיש המוכיח ומלא עונות חיו עכ"ז כל עון תשא, וראה לזה מלימוד התורה אפילו למד מת"ח שאינו צדיק ובמו שמצינו ברים שלמד מאל"ישע אחר וטוב היא התורה ויש וקח טוב קח רציה משוב היא התורה אפילו למד מאחר מקובלת ברצון ובה ונשנמה פרים שפתינו.

כאן א' אפ"ל בוונת הפ' שובה ישראל עד הי' אלהיך וכו' והוא בהקדים מש"ל דצריך האדם לידע במה חטאו גרמו חזק נדון ופנס בנשמתו ובמדות העליונים ובעולמות ועליונות פנס לעילא ופנס לתתא, ואתא בברגותא דריס וז"ל העונות הם כאש לבד בחרב לצואר כחין ללב כתגלים לרגלים בחושך נעינים כמרה לפה כחרשיה לאונים כיבורין לטנף ע"כ יעו"ש.

לבן חיובא רמיא על האדם למהר יהישה מעשהו לשוב בתשובה שלימה בכל לבו ובפרט ב'מים האלו ב'מית לקום ולהתעורר לתקן את אשר קלקל ושב ורפא לו, ובאותו רגע ששב בתשובה ומתהרס חרטה נמורה ושב בתשובה שלימה תבך מתקבלת תשובתו ושב ורפא לו ונעשה אהוב למקום וכמ"ש הרמב"ם פ"ז דתשובה התשובה מקרבת את הרהקים אמר היה שנאמר זה למקום משוקץ ומרוחק ותועבה והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד ע"כ. **ומהר"ש** אוזיידא ז"ל בפ"ו דאבות בכוונת ר"מ שאמר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה ובכללם ומכשרתו להיות צדיק, ודקדק מה לשון ומכשרתו לשון בשר כאילו היה מרק ונעשה בשר, ופירש לה הרב ז"ל כי החוטא גורם לעשות עצמו מריפה ע"י כרכות ואבעבועות שנעשה מרק ע"י העונות, וזשח"ל רשעים אפילו בהידם קרוים

קרנים מתיל, ועיי התורה שלומד בה לשמה מסיר הכרכות והאכעכועות ונעשה חי וויש ומכשרתו לעשות המריפה כשר ותידי, ושרתיל צאו וראו מה הכריות אויע כשר היה יריש היה. ומהרחיק זיל ככפר ברב מועדך לחיים פירש בזה כוונת מיש ביומא

גדולה תשובה שמארכת ימיו ושנותיו של אדם. וכתב שדכברי הרב מוהרשיא זיל הכי איתא בתקונים דף ע' ע'א דהחומא עיי עונותיו נעשה מריפה והרי הוא כמת עיש, וכתב דיש לחקור כיון דבחסאנו נעשה טרף והיה כמת כמיש מוהרשיא והתקונים איכ איך יתכן לחיות אף אם עשה תשובה מאחר דקיל בחולין דף ס"ג ובכל הפוס' ראשונים ואחרונים ובשור יורד סימן זין דמריפה אינה חיה יותר מיביה, והחקיל חידד סימן כיד כתב דאין כח בשום דופא שבעולם שיכול לרפאת מריפה וגם לא תמצא שום רפואה שתועיל לה, איכ איך תועיל התשובה לאדם שנעשה מריפה בעונותיו, ותי' עפי' מיש שם במרא דאעינ דמריפה אינה חיה אינו אלא כדרך טבע אבל כדרך גם בידי שמים יכול לחיות, ואיכ עיי גם שלא כדרך טבע יכול לחיות, וכשהוור האדם בתשובה שלימה והוא זכות גדול האל יתברך עושה לו גם שלא כדרך טבע שאפילו שהיה מריפה ממשי עיי עונותיו כשהוור בתשובה עושה לו גם שלא כדרך טבע ומחיהו ומאריך ימיו שנמקם שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד, וכן כתיב והשיבו וחו שאפילו שהיה בחי' רשע שקרוי מת שאינו חי עכ"ז חיה יחיה עכ"ד.

ויש להרחיב את הרברים כמה שגורע שיש הפרש בין ירא אלהים ובין ירא ה' הוייה והוא כי הירא אלהים הוא נמנע מלחמוא שלא יבוא עליו ועל ב"ב איזה מקרה דע ויבדוק ממדהיד שהוא רמז בשם אלהים וזה נקרא ירא אלהים אבל הירא ה' הויה הוא

וריו לקיים מצו ולעבוד את ה' בלתי שום פניה וזה נקרא ירא ה', וההפרש ביניהם הוא כי מי שהוא ירא אלהים הולכים עמו כפי המביע שהוא נמש' אלהים ואין עושים לו גם, ומי שהוא ירא ה' ווריו בתורה ובמעשים עושים לו גם שלא כדרך טבע, ובה פ"י פאוקי אשת עובדיה מיש ואשה אחת צעקה אל אלישע לאמר עבדך אישי מת ואתה ירעת כי עבדך היה ירא את ה' מנעוריו, דמזה לו שראוי לעשות לה נגד הטבע, ואמ"ל הנדי מה יש לך בבית, ר"ל כיון שהנס עתה הוא לך צריך שאת יהיה לך בחי' זאת יראת ה' איכ הנדי לי, מה יש לך מיראת ה' ותאמר לו אין לשפחתך כל בבית שאין לי זכות ב"א שהיתה זריחה לתקן הנרות של שמן לעמוד תורה ואז עשה לה גם גדול בשמן.

ולענ"ד יש לתרץ עוד לעיקר ההקירה שאין האדם שנעשה מריפה עיי עונו ומריפה אינה חיה איך עיי התשובה יהיה, והוא כמיש השו"ג יורד הלכות מריפות דהנס דקיל בבהמה מריפה אינה חיה שאני אדם דאפילו נעשה מריפה ממש אדם אית ליה מולא ויחיה, והביא שם דהוא עצמו דאח איש שבור הרבה ומרוב שכרותו וכעסו אחו בזכין ותחב בכסנו ויצאו בני מעיו ועוד ירו נסויה וחתך איזה חתיכות מבני מעיו ונתעלף ותבץ הרפוא' עשו לו רפואות ושוב חיה עוד כמה שנים יעו"ש דמזה הביא ראיה דשאני אדם דאית ליה מולא.

דמזה גם לעינ תשובה שהיא כמו רפואה לאדם שנעשה מריפה וראי דתועיל לו תשובתו ולא אמדינ ביה מריפה אינה חיה דאדם שאני דאית ליה מולא, ובזיו כוונת הפ' תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם, דר"ל אפילו האדם בעונו נעשה מריפה והו דכא, עכ"ז אדם אית ליה מולא ומריפה חיה.

קור דרוש ד לתשובה יהודה כמ

ובזה פירש מוה"ר בספר שארית יעקב ח"א
דינ ע"א כוונת הפ' ביחזקאל כי פשעינו
וחטאתינו עלינו ובס' אנחנו נמקים אמור אליהם
ח' אני נאום ה' שובו שובו מדרכיכם ולמה
תמותו בית ישראל, דר"ל דהם חשבו דטריפה
אינה חיה, ולכן אפילו נתרפאו ע"י התשובה
לא יתרפאו ולא מועיל להם, ע"ז אמ"ל דשאני
אתם בדברך נס שלא כדרך טבע מועיל,
ח"ש אמור אליהם ח' אני נאום ה' שובו שובו
ולמה תמותו בית ישראל.

והרב מו"ר בשא"י שם תירץ לחקירה זו
במשול דבעל תשובה נעשה בריה
חדשה וא"כ לא זה הוא הנוף שהיה טריפה
אלא גברא נוף נקי ובר מכל מין טרפות
ושפיר מועילה לו התשובה להתחיותו.

ובזה פירש שם כוונת הפ' בתהלים יחד עלי
יתלחשו כל שונאי עלי יחשבו רע לי
דבר בליעל יצוק בו וכו' ואתה ה' חונני והקימני
ואשלמה להם בזאת ידעתי כי תפצת בי וכו'
ופירש"י דבר בליעל יצוק בו כל דשעיות אשר
עשה יצוקו וישתפכו בתוכו והוא"ל וכן ואשר
שכב לא יוסף לקום ע"כ, ויש להבין כוונתם,
ועפ"י מובן דכוונתם של שונאי דוד דכיון
שחטא חטא זה נעשה טריפה וטריפה אינה
חיה, לכן אמרו דבר בליעל יצוק בו וכפירש"י,
אכן דוד אמר ואתה ה' חונני והקימני רמו
דשאני בידי שמים וע"י שם הויה שביירו הכל
ע"י נס יחיה, ח"ש ואתה ה' שעושה נס שלא
כדרך טבע חונני והקימני והחייני מחול"י, ועוד
בזאת שהיא התשובה ידעתי כי תפצת בי
שנעשה בריה חדשה.

ובזה פירש שם כוונת הפסוק שובה ישראל
עד ה' אלהיך כי כשלת בעוניך, ובית
טריפה א"ת קחו עמכם דברים תירוצים לזה,
א. ושובו אל ה' בדיש שאני שעושה נס
אמרו אליו כל תשא עון, ב. וקח טוב שהגוף
נעשה בריה חדשה ובוה ונשלמה פרים שפתינו.

ולפי מ"ש לע"ר לעיל בהפירש מן ירא אלהים
לירא ה' יומתק יותר וגם בת"י דשאני
אדם דא"ת ליה מולא, והיה כמבואר דקדוק
הפ' בתיבת ה' וכיוצא.

ובז"ל כוונת הפ' יראת ה' תוסף ימים ושנות
רשעים תקצורנה, דר"ל דהשב בתשו'
וירא ה' מתקבלת תשובתו ולא אמרין טריפה
אינה חיה, אבל ושנות רשעים שאינם חוזרים
בתשובה אזי אפילו בחייהם קרויים כתיים
דטריפה אינה חיה.

ובז"ל כוונת הפסוק הוכה תוכיח את עמיתך
ולא תשא עליו חטא ויראת מאלהיך
אני ה' דאם ראת איש בעל עבירות אל
תאמר דלא תועיל לו התשובה דטריפה א"ה
דשאני האדם דא"ת ליה מולא, ועוד דבידי
שמים בשם הויה עושים לו נס כנגד הטבע,
והנה תיבת חטא טריפה אינה חיה, ח"ש הוכה
תוכיח את עמיתך להתחורו בתשובה ולא תשא
עליו לומר שלא תתקבל תשו' וטריפה אינה
חיה והוא בעונו ימות, א. דהוא אדם עמיתך
דא"ת ליה מולא, ועוד ויראת מאלהיך אני
ה' הויה שעושה נס שלא כדרך טבע.

ובז"ל מ"ש במד' ובש"ס תפסו הקב"ה לירבעם
בבגדו ואמ"ל חזור בך ואני ואתה ובן
ישי נמי"ל בניע אמ"ל מי בראש אמ"ל בן ישי
בראש אמ"ל אי הכי לא בעינא, וכמה פ"י
נאמרו בו, ולפ"י יובן שפיר ובהקדים עוד
משול"ל לא היה דוד ראוי לאותו מעשה אלא
להורות תשובה ליחיד, ולפ"י נימא רמן
השמים נלגלו שיתטא דוד להורות תשובה,
ר"ל רשלא יתרשל כל יחיד ויחיד מהתשובה
ויחשוב דע"י עונו נעשה טריפה וטריפה אינה
חיה לכן להורות תשובה ליחיד יקחו ראיה
מדוד דנתקבלה תשובתו.

וה"ש הקב"ה חוזר בך בתשובה ולא תחוש
להא דק"ל טריפה א"ת, דיש לך
לראות ואני ואתה ובן ישי, א. אני ה' שעושה
נס

ל קול דרוש ד לתשובה יהודה

נב' שלא בדרך טבע ואני הבורא לברוא את האדם בריה חדשה ע"י התשובה, ועוד ואתה שאתה בן אדם, ואדם אית ליה מולא ולא אמרין בו טריפה אינה חיה, ועוד ראייה מדוד נ' ישי שלא חמא אלא להורות תשובה ובניל דלא אמרי טא"ת, וע"ז השיב מי בראש י"אמר עליו שלא חמא אלא להורות תשובה אמ"ל נ' ישי וכו'.

ובז"ל כוונת מדרה ה' פזקים דבר אל בני ישראל בלתי תיבת לאמר וז"ל, דבר אל בני ישראל וישבו, דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה, דבר אל בני ישראל כי יעשו מכל חמאת האדם והתוודו את חמאתם, דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה, דבר אל בני ישראל וקח מאתם, ובהקדים עוד מה שפירש רש"י ז"ל ויקחו לי תרומה לי לשמי.

ע"ן משו"ל דלמעם מ"ש בפרה אדומה תבוא האם וכו' כדי לכפר על העגל והלא אין קמינור נעשה סנינור ותי' דשם עגל וזו פרה וכאלו פנים חדשות באו לכאן, וכבר אמרנו דיש תי' דשאני ברינייש עושים גם שכיט ועוד דאדם אית ליה מולא, ועוד דנעשה ע"י התשובה בריה חדשה, גם תיבת מאתם קרי בה מאת תים, וז"ש דבר אל בני ישראל וישבו בתשובה ולא יתושו למא"ת דשאני מין האדם דאית ליה מולא ולא אמרי' ביה טא"ת, וז"ש דבר אל בני ישראל כי יעשו מכל חמאת האדם, שם רמו אפילו עונות נדולים עד ש'נעשו טריפה ממש והתוודו ותקבל תשו' ויחיו דשאני האדם דאית ליה מולא, ועוד דבר אל בני ישראל ויקחו לי לשמי רמו דשם הוי"ה עושה גם שלא בדרך טבע ויחיה בו, דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה, ר"ל תקחו ראייה מפרה אדומה שבאה לכפר על מעשה העגל והיט דלא אמרין בה איקנים משום דפנים חדשות ב"ל זו עגל וזו פרה וגם האדם נעשה בריה חדשה, ולכן דבר אל בני

וקח מאתם קרי בה מאת תים דנעשה תים שאין בו מום וחיו יחיו, ובז"ל כוונת הפסוק השיבו ה' אליך ונשובה חדיש ימינו כקדם והיה כמבואר.

ורח"ן מררכינו שמעתי משם המפרשים רמו בפ' זה כמה שידוע דהתשובה תועיל אפילו לני עבירות החמורות והם ע"ז נ"ע ש"ד וכמשיה תשב אנוש ער הכא והנה קין חמא בש"ד ונתקבלה תשובתו, ודוד בעריות ונתקבלה תשובתו, ומנשה בע"ז וחזר בתשובה, ולכן ישראל מקבשים שיקבלנו בתשובה אפילו על ג' עבירות אלו וז"ש השיבו ה' אליך ונשובה חדיש ימינו כקדם ר"ת ק"ן דו"ד מנשיה, ובז"ל כוונת הפ' כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חמאתיכם ולא תהושו משום טא"ת דהא לפני ה' תטהרו.

באו"א אפשר בהקדים מ"ש ה' דרכי איש משם מ"א ז"ל בפ' ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאתים ולא נעלמים לכלותם להפר בריתי איתם כי אני ה' אלהיהם וזכרתי להם ברית ראשונים אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים, והוא בהק' מאי דק"ל המקדש את האשה ע"מ שאין בה מומין והלכה ונתרפאה אצל הרופא אינה מקודשת, ופלגי בה התוס' והמור ז"ל דלדעת התוס' ז"ל המעם דגמאסת בעיניו אעפ"י שנתרפאה בזוכרו שהיו בה מומין גמאסת בעיניו, אומנם לדעת המור ז"ל בריוק הלשון תליא מילתא, דאם אמר ע"מ שלא יהיו בה מומין ר"ל שלא יהיו בה מומין מכאן ולכאן, ואם היו בה מומין ונתרפאת לא קסיד דכל עיקר הקפידה שלא יהיו בעורן עליה, אבל אם אמר ע"מ שאין בה מומין כל שהיו בה מומין לא אקיים תנאיה שהרי התנה שאין בה והרי היו בה, משא"כ בדין נדרים אם אמר ע"מ שאין עליה נדרים כיון דהתכם עוקר את הנדר מעיקרו כאילו לא היו בה כלל הוי כיעו"ש בפוסקים, וידוע שהקביה קידש את ישראל

קול דרוש ד לתשובה יהודה לא

ישראל בלשון עים שלא יהיה בהם מומין ונגעי נפש כמשיה ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי מגולה מכל העמים ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש וכמומין הפוסלים בכהנים שיהיו נקיים מכל מום, ואם חטאו ועוון ואח"כ שבו בתשובה דהוי כהלכה ונתרפאת לדעת הטור הקידושין קיימים, אבל לדעת התוספות יש לחוש דמידו דמיאוס לא נפקא והקידושין בטלים.

אמנם הנע עצמך באחד שראה וידע בנערה אחת שהיתה מלאה מכל מום ואח"כ נתרפאה וקידשה אפילו שראה שהיו בה מומין והתנה שלא יהיו בה מומין והיו בה מומין ונתרפאה, בכה"ג אפשר שאפילו התוספות יודו דהקידושין קיימין, דע"כ לא כתבו התוספות ז"ל כיא על הסתם, אמנם היכא דנלי דעתיה דראה ואפ"ם הוי אומדנא דמוכח דעיקר קפידתו אינה אלא שלא יהיו בה מומין ואם היו ונתרפאה לא קפיד ובכה"ג מודו התוספות דהקידושין קיימין.

וה"נ דהוי ישראל נוי מקרב נוי מה אלו אף אלו ואח"כ שבו בתשובה כמשרדיל ואח"כ עמד כבי' וקידשם עים שלא יהיו בהם מומין ונמצא דליכא טעם מיאוס ויודו תתוס' בזה, ועוד בניד יודו התוספות טעם אחר דהלא עיקר בריאת העולם להורות תשובה ולהוריע ולהוציא י"ג מדותיו לפועל כגודע מרבינו האריי ז"ל, בכה"ג לא אריא כולל לגדון זה, וריא ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים, ד"ל לא ס"ל טעם התוס' של המיאוס כדי לומר כן בניד להפך ולבטל בריתי איתם ישיא ברית הקידושין, דהא כי אני ה' אלהיהם כלומר להודיע אלהותו ית' ולהוציא כוחותיו לפועל י"ג מדות של רחמים וזכרתי להם ברית ראשונים מעשה בראשית דעיקר בריאת העולם היה בעבור זה ולא אריא לניד ועוד אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים שהיו נוי

מקרב נוי וראה ואפ"ם וליכא מיאוס אפילו לדעת התוספות ז"ל ושיי עב"ד.

אשר בזה פ"י שם בשא"י כוונת מ"ש בתהילה עשרת הדיברות אנכי היא אשר הוצאתיך מארץ מצרים לא יהיה לך אלהים אחרים וכו' דצ"ל למ"ל להוכיח עתה מקודם ענין יציאת מצרים, ועוד למה אמר בזה הלשון לא יהיה וכו' ולא אמר לא תעבוד ע"ז, אכן עפ"יה א"ש, דידוע דהלכות היו לישראל בתורת קידושין לכן בעת שרוצה לתת להם הקידושין שהם הלכות, כדי שלא יעלה על דעת ישראל דאם חטאו ועשו תשובה ל"ם ול"ם דבטלו הקידושין דהכי ק"ל הלכה ונתרפאה הקידושין בטלים לכן להוציא מלבם דב"ז אמ"ל אנכי היא אשר הוצאתיך מארץ מצרים, ד"ל דגם אנכי ידעתי בכם מקודם שהייתם במצרים נוי מקרב נוי ואפ"יה ע"מ כן הוצאתי אתכם כדי שתקבלו את אלהותי ובכנ"ד אומדנא דמוכח דראה ואפ"ם ועיקר הקפידה אינה אלא שלא יהיו בה מומין בעורן עליה, אבל אם היו ונתרפאת בכה"ג לא קפיד ונמצא דליכא טעם מיאוס ויודו התוספות בזה, ולסברת התוספות לא צריכנא לזה דהרי הלשון הוא לא יהיה לך, ובדיוק הלשון תליא מילתא דאם אמר עים שלא יהיו בה מומין והלכה ונתרפאה הקידושין קיימין, וא"כ הי"ג שאני אימר בלשון לא יהיה לך איא אין הקפידה אלא שלא יהיו בה מומין ועורן עליה אבל הלכה ונתרפאה הקידושין קיימין וא"כ אף אם חטאו לא יעלה ע"ד דלא מהני להו התשובה.

ובזה פ"י שם כוונת הפסוק שמע עמי ואעידה בך ישראל אם תשמע לי לא יהיה בך אל זר וכו' אנכי ה' אלהיך המעלך מארץ מצרים, דר"ל דהקב"ה אומר להם לישראל לא יעלה ע"ד דהתשובה ל"ם לכם דאפילו נתרפאו בתשובה הקידושין בטלים דמאיסי הם, דהא ליתא דהתשובה מהניא להו, וי"ש שמע עמי

שאנ נחשא אנה מכפר עליו עיב, וריל דכין
דביצאת מצרים היו נוי מיג ופדאם הויל ראה
ואיפס וליא טעם מאיכותא ושפיר הוי דעים
כן פדיתן שתועיל לן התשובה.

ובגין מאמר פריא כוים מיג וריל שלח
הקביה ביד עבדיו הנביאים להנבא
על ישראל ואמר שובה שובה ישראל עד הי אלהיך
עד הרוא דאמיל בטיי אנכי הי אלהיך עיב
וריל שלא יאמרו ישראל כיון דקיל הלכה
ונתרפאה אינה מקוי ולטעם התוספות משום
מיאוס לויא דהקידושין שהם הלכות דיבר
להם בתחיד אנכי היא אשר הוצאתיך מארץ
מצרים ומשם מוכת דתועיל להם התשובה
ובגיל ובפרט דאמיל בלי לא יהיה ולא עיב
שאין כך וכו' ובגיל.

ובגין כוונת מדרש ילקוט עיפ ועוד בה
עשריה ושה ויהיה לבער, ועוד
בה עשריה אלו עשרת ימי תשובה אם עשיתם
תשובה ויש בכם כמה עבירות אני מכערם
מהעולם עיב, וריל דקרא כתיב דרשו הי
בהמצאו ודרויל אלו עימית דאפילו ליהוד
מהניא התשובה בהם ולא יחוש למאיכותא אלא
התשובה מהניא אפילו ליהוד, וזה דיוק'אני
מכערם דשאני כבי דמתחילה נבר ואפס,
ולכן כי כיום הזה יכפר עליכם לפתח אתכם
מכל חטאתיכם לפני הי תטהרו, ריל
דשאני הי דהוא מתחילה סבר וקביל ואיפס
וכודאי דתועיל התשובה לכם.

ואפשר לענין לתרין לעיקר החקירה הגויל
דמעיקרא קושיא ליתא והוא דכין
דהסקרש שהוא כבי אמר לישראל בתורה
ושבת עד היא וציוה על התשובה הוי אומר
כפי לישראל דהגם שיש בכם מום אני מקבל
אתכם כשתתפאו רפואה שלימה ואני מואם
בכם וכן ציוה עיי עבדיו הנביאים.

ולדון כוונת הפסוק תשב אנוש עד רכא
ותאמר שובו בני אדם, וריל תשב
אנוש

עמי שאין עושים רשים כמשויל שנקראים
בשם עם לא יעלה עיד דכין דתשובה לים
אלא ישראל אם תשמע לי, ריל שאם תעשו
תשובה שאו מתכונן בשם ישראל ישר אל
אני מקבל תשובתכם, ובית הרי קייל הלכה
ונתרפאה הקידושין בשלים, לויא לא יהיה כך
אל נר, רצה לדמו להם כבוד המור דאם
אמר עיב שלא יהיו בה וכו' והיו בה ונתרפאה
הקידושין קיימים היג אני אמרתי לכם בעשרת
הכחות והלחות הנמוכים בהם שהם הקידושין
לא יהיו וכו' ובית הרי כבוד התום דחישון
למאיכותא ולים התשובה, לויא אנכי היא
המעלך מארץ מצרים ובגויל דראה ואפס אף
התוספות מודו דאם הלכה ונתרפאה הקידושין
קיימים ואיב אליבא דכיע בין לכבוד התוספות
בין לכבוד המור התשובה מהניא.

ולדון כוונת הפסוק מה מצאו אבותיכם בי
עול כי רחקו מעלי וילכו אחרי ההבלי
יהברו ולא אמרו איה הי המעלה אותנו מארץ
מצרים, דהם כברו דהתשובה לא מהניא דהלכה
ונתרפאה לים והקידושין בשלים והויל לזכור
ענין יציאת מצרים דראה ואפס ותיד ויל.
ובגין כוונת הפסוק ויחל משה את פני הי
אלהיו ויאמר למה הי יחיה אפיך
בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים, ויליד
דאדרבא ינרל עונם בזה, ועפ"ה איש ובהק'
עוד משויל דישראל עשו תשובה וכמיש מרעה
ועתה אם תשא חטאתם ואין ועתה אלא לשון
תשובה, וויש ויחל משה את פני היא עמיש
כבי הרף ממני ואשמירם וכו' ויאמר כיון שעשו
תשובה למה הי יחיה אפיך בעמך ובית הרי
קייל הלכה ונתרפאה אינה מקודשת אשר
הוצאת מארץ מצרים והיו נוי מקרב נוי והרי
יאה ואפס ולכן ועתה שחזרו בתשובה אם
השא חטאתם, והשבו יתברך סלחתי כדברך.
ובגין מיש כפרי סי שופטים כפר לעמך
ישראל אשר פדית הי עיב כן פדיתנו

קול דרוש דה לתשובה יהודה לג

אנוש עד דכא ר"ל שנעשה בו מום ואין לחוש לם התוספות משום מיאוס דאפילו נתרפאו מאוסים בעיניו דהא ותאמר שובו בני אדם אמרת בתורה דישונו ומקבלם ואיך הושיש למאיכותא כלל.

באו"א אפ"ל כוונת הפסוק תשב אנוש עד דכא וכו' והוא בהקדים לפרש כוונת מדי' ידוע בשעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רביש' מה לילוד אשה בינינו אמ"ל לקבל תורה בא, אמרו לפניו תתקעיד דורות התורה נגוה לפניך ואתה רוצה ליתנה לבשר ודם, מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם ותחשבהו אמ"ל הקב"ה למשה אחוה בכסא כבודי והחזיר להם תשובה, אמ"ל וכו' והדקדוקים מבוארים, ואפשר בהק' משו"ל דר' שמות נקראו לאדם אנוש אדם נבר איש, ב' לשבח וכו' לננאי, ב' לשבח איש ונבר איש לשון אדון איש צרידה איש סוכו, ונבר לשון נבור איזהו נבור וכו' וכו' לננאי אנוש שתקות אנוש רימה אנוש ואנוש, אדם שנוצר מהאדמה.

וענין ב' שמות אלו שהם לננאי לאדם בעבור שישפיל עצמו ויזכור תמיד ראשיתו ואחריתו שנברא מן העפר וישוב אל העפר ונס' שהולך למקום עפר רימה ותולעה, ועי' יחזור בתשובה של"מה, והתשובה המעולה בהיותו נבר ואיש, משו"ל אשרי איש ירא את ה' אשרי המתגבר על יצרו כשהוא איש, בעת נבורתו בשנקרא נבר נבור, ולא בעת זקנתו.

ונודע דבכסא הכבוד יש דמות שנא' והם ר"ת אנ"ש אד"ם אר"ה שו"ר נש"ר אד"ם, ומל"ה תפסו ב' שמות שהם לננאי מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו, ולכן השיבם האל יתברך ואמ"ל למשה אחוה בכסא כבודי והראה להם דב"ד היות שבמרכבה שבכסא חקוקים אנ"ש אד"ם, וזה לרמוז לאדם

שיחזור בתשובה, ואינם לננאי אלא לשבח. **ונדרו** כוונת הפסוק תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם, דר"ל דאמר האל"ית למשה שתשיבם למל"ה דמה שנקרא אנוש לרמוז לזכור אחריתו וישוב אפילו עד דכדוכא ישי', ונס' אדם לרמוז להם שישונו וזכרו כי עפר הוא ואל עפר ישוב, וז"ל שובו בני אדם. **וב** פסוק זה יתפרש בסיום הנאולה, כמה שנודע דבעוה"ר עתה עם ישראל בכללות על ידי אורך הנלות הם נקראים בשם אנוש שזה השם הוא נרוע מכל השמות שנקראו לאדם, והם ניכ' ע"י צער הנלות הם כמו אנושים, ונס' מדוכים תחת יד הספיא והאומות, ולכן אנחנו מבקשים מהאל"ית תשב ישראל שהם בכונ אנוש ונס' הניעו עד דכא תחת יד האומות, ותחיש לנאולינו ולהחזירנו אל ארצנו ואל נחלת אבותינו ונודע שישראל קרויים אדם ואוה"ע קרויים האדם ולכן בבקשה מהאל"ית שתנור אומר ותאמר שובו בני אדם, שהם בנים וקרויים אדם אל יושלים הבטויה בענלא ובזיק אבי"ר.

דרוש ה לתשובה

ידוע הו"ה כמה נדלה מעלת התשובה ובפרט לעת והעונה הזאת בעשרת ימי תשובה ואת היותה ביום השבת הקדוש הזה אשר נקרא בשם שבת תשובה וקרא בתיב דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב ודרו"ל אלו עשרת ימי תשובה, וכפ"ד האר"י הה"ר ז"ל הנדולה מעלת היום ימים אלו דכל יום מהם מכפר על כל ימות השנה שכינצא בו, יום א' מכפר על כל יום א' שבכל ימי השנה שעשה בהם וכן יום ב' שבעשרת ימית מכפר על כל יום ב' שבכל השנה וכן ע"י הדרך וביזה אפשר שזה רמז מ"ש הפסוק ושמרו בני ישראל

לד קול דרוש ה לתשובה יהודה

ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם וכו'. דל"ד למ"ל השבת כ"פ, אלא לרמזי דשבת הוא רמז לשיבוע שבעת ימים, וע"ז רמזו ושמרו בניי את השבת הוא רמז לשיבוע של יו"ד ימית שבו יוכללו כל י' ימים כנודע, אם יחזרו בתשובה בניי את השבת הנה הנודע לימי תשובה אוי לעשות את השבת, רמז תיבת לעשות כמו ועשתה את צפורניה שהוא תקון שאז בזה לעשות את השבת לתקן את כל ימי השנה לדורותם ובני"ל.

והיין מדרכינו רמז פסוק הנו' במ"ש במסכת שבת ד' כינ ע"ב אמר הונא הרגיל בנר שבת היין ליה בנים ת"ח ע"ב, והרב ווי העמודים ז"ל הקשה דאיך יתכן דנר שבת יועיל לזכות לבנים ת"ח, דיו שיכפר על חטא האשה חוה שהיא כיבתה נרו של עולם וכו', ותירץ דהכא נמי בנר אחד לא סגי דהוא לכפר על חטא חוה, ומה שזוכה לבנים ת"ח הוא בנר שני ע"ב, והרב מירת כסף ז"ל תמה ע"ז דאיכ' הול"ל הרגיל בנרות אלא דמ"ש רב הונא היינו על הא"ש לא על האשה, ולפי"ז והו' שאמר הרגיל בנר ולא בנרות דאפילו בנר אחד סגי רק דהזכות הוא לאיש, ונודע דתיבת את הוא לרכות, גם מצינו דרז"ל את ה' אלהיך תירא לרכות ת"ח.

ועפ"ה איש ושמרו בני ישראל בניי רמז להאנשים את השבת לרכות הנר של שבת, אוי לעשות את השבת, ר"ל דע"ז יזכו לבנים ת"ח הרמוזים כתיבת את, ונס השבת רמז לת"ה, דשבת מלכתא, ומאן מלכי רבנן, וז"ש לעשות את השבת לדורותם, רמז לבניהם שזוכים לבנים ת"ח.

ובניין כוונת הפסוק שוכה ישראל ער היא כי בשלל בעוניך קחו עמכם דברים ושובו אל ה' אמרו אליו כל תשא עון וקה טוב ונשלמה פרים שפתינו, והדקדוקים מבוארים ולפ"ה יובן, ובהק' עוד מ"ש ז"ל בשם הרב

נשיר ז"ל דיש פלוגתא בפוסקים ז"ל אי מצי איניש לעשות דינא לנפשיה או לא, והעלה הנשיר ז"ל דבמקום פסידא לכ"ע עכ"ד איניש דינא לנפשיה יע"ש, ולענין אפשר דגם ענין התשובה יש לומר בזה דכיון שהאדם חטא ופגם וכו' איכ' כשוכו מדרכיו וכא לתקן הוא בא לעשות דינא לנפשיה להציל נפשו ולנפשיה הוא דעכ"ד וכפרט להציל את כל ניהק והמצות שעשה ונממעו בתוך עמקי הקליפות.

וזה לענין כוונת המדרש אמרו ישראל לפני הקב"ה רבש"ע שלך היא התשובה דכתיב השיבנו ה' אליך וכו' אמ"ל הקב"ה שלכם היא התשובה שנאמר שובו אלי ואשובה אליכם, ור"ל ישראל אמרו דכיון דדינא הוא לא עכ"ד איניש דינא לנפשיה, איכ' אין יכולים אנה"ו לעשות דין זה ולהציל את ניהק וכו' אלא שלך היא התשובה שתעשה הדין להצילנו ולהציל את כל ניהק והמצות וכו' השייכים לנו וז"ש השיבנו ה' אליך ונשובה, וע"ז השיבם כב"י שנס אתם יכולים לעשות דין לנפשיכם דבמקום פסידא עכ"ד איניש דינא לנפשיה ואין לך פסידא גדולה מזה ובכן שובו אלי ואשובה אליכם.

ובזה פירשתי בעוניי כוונת הפסוק והיה לאות על ידך וכו' כי בתווק יד הוציאנו ה' ממצרים, והוא במה שנודע דהיצה"ר בא אל האדם מכסן אמו ולפתח חטאת רובין ויש לו דין חוקה באדם וביוצא, וככא האדם לכל"ל י"ג שנים ומקיים מצות תפילין מנרש היצה"ר ועכ"ד דינא עמו ומכסל לו כל טענותיו דיש לו פסידא ובמקום פסידא לכו"ע עכ"ד דינא לנפשיה, וראיה לזה מיציאת מצרים דבמקום פסידא עכ"ד קוב"ה דינא לנפשיה והוציא את ישראל ממצרים.

ול"ש והיה לאות על ידך ולטוטפות בין עיניך, דבזה משכר כח היצה"ר ומצי עכ"ד דינא לנפשיה, וראיה לזה מיציאת מצרים כי

קול דרוש ה לתשובה יהודה לה

כי כיר הוקה הוציאך ה' ממצרים, דשם ניב משום פסידא עבר קוביה דינא לנפשיה והוא כבי' הוציא את ישראל ממצרים.

ומה ניב כוונת המגיד תם מה הוא אומר מה זאת ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים, והוא דגודע דתיבת זאת כינוי לתורה וכמשיה זאת התורה, גם תיבת זאת רמז לתפילין, וכבר אמרנו דהתורה והתפילין על ידם משברים כח היצהיר והספיא והויל האדם עביר דינא לנפשיה דעיי עסק התורה וקיום מצות תפילין מבטל כחם ומשברים וזאת היא תמיהת התם תם מה הוא אומר מה זאת, ר"ל איך האדם הוא עצמו לשבר כח היצהיר והספיא מקיים מצות תפילין שנקראת זאת ובמשיה ושמרת את ההוקה הזאת, וגם עוסק בתורה שנקראת זאת התורה ועביר דינא לנפשיה, עייז תירין ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים דבמקום פסידא כבי' עביר דינא והוציאנו ה' בכבודו ממצרים דלכויע במקום פסידא עביר דינא לנפשיה.

ובניין משיה למה הרעות לעם הזה למה זה שלחתני, דר"ל דמה שהרעות לעם הזה הויל פסידא ובמקום דהויל פסידא מצי עביר דינא לנפשיה, איכ למה זה שלחתני לי עיי שליח ולא עשית בכבודך דהויל פסידא ועביר דינא לנפשיה.

ונז"ך מ"ש במד' אתם למה ודבריתם למה, דר"ל דהם אמרו כה אמר ה' בני בכורי ישראל שלח עמי ויעבדוני, דהויל פסידא ולז"א דאם יש פסידא איכ למה עיי שליח הויל הוא כבי' להוציא דמצי עביר דינא לנפשיה, אתם למה בשליחות כבי' ודבריתם למה דאם האמת כדבריתם דיש פסידא לא הויל לעשות עיי שליח אלא הוא בעצמו, **וחזין** מדרכינו אמרתי לעניד רמז בזה אתם למה ודבריתם למה, במה שמצאתי כתוב בשם הספי' זיל דכיון שמצאנו דאינו

דשנט לוי לא נשתעבד במצרים מוכח מזה דלכ מלך ביד ה', דהוא כבי' נתן בלבו שלא ישתעבד בהם, ומה פרעה הכביר את לבו והקשה עורפו דאם האמת כדבריתם שהוא שלח אתכם בשליחות זו, למה לא יטה לבי הוא בכבודו שיתן בלבי לשלוח את ישראל וז"ל, וזהו כוונת המד' אתם למה ודבריתם למה, דר"ל דאם כדבריתם שאתם שלוחיו, הלא לב מלך ביד ה' וראיה משנט לוי שמישה ואהרן משנט לוי ולז"א אתם שנט לוי למה אין משועבדים אלא ודאי דלכ מלך ביד ה' והוא נתן בלבי כן, איכ ודבריתם למה שאתם שלוחים ולא יתן ויטה לבי כבי' שאשלח את ישראל.

אשר עפ"ה יובן כוונת פסוק שובה ישראל וכו' דכיון שעיי העונות הויל פסידא גדולה נפשו רוחו ונשמתו יל האדם נעשו חלק מהספיא וכל מצוותיו ותורתו והספיא שעשה כולם עשוקים ונטמעו תוך הקליפה, לכן בודאי מצי האדם עצמו עביר דינא לנפשיה, וישוב בתשובה שלימה לתקן עונותיו ולהציל את נפשו משחת, וז"ל שובה ישראל אתה בעצמך תשוב בתשובה ולא תימא דלא מצי איניש עביר דינא לנפשיה, דהלא יש פסידא גדולה, כי כשלת בעונך, נכשלת ונפלת ביד הספיא, ובמקום פסידא מצי איניש עביר דינא לנפשיה, וראיה לזה מיציאימ והתורה והתפילין דיכול האדם במקום פסידא לעשות הוא עצמו דינא לנפשיה, וז"ש קהו עמכם דברים, ראיות הרבה לזה, ושובו אתם עצמכם בתשובה, **ובניין** בדרך רמז כוונת הפסוק וירא אליו ה' באלוני ממרא והוא יושב פתח האוהל כחום היום וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים ניצבים עליו וכו' ויאמר אם נא מצאתי הן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך יוקח נא מעט מים וכו' והוא הפסוק זה רמז אל האדם בהניעו לבן י"ג שנה בתחילת שנה

י"ד ואז ע"י התפילין ולימוד תורה בו ביום קונה או בהנחת נר"ן של קדושה, והן הם שנרמזו בני אנשים, והיום הזה מתגלה ומתראה אליו ה' במדת הרחמים והוא היה יושב תחת יד היצה"ר שהוא נרמז בשם אלוני ממרא, ויש וירא אליו ה' באלוני ממרא, והדר מפרש באיזה זמן זה בתחילת יום י"ד, ונרמז זה במ"ש ב' תיבות פתח האה"ל במק' ניממ' י"ד, ור"ל בהתחלת שנה י"ד והוא עדין בהתנברות חום הבתרות שנוטה ליצה"ר, ויש והוא יושב פתח האה"ל כחום היום, וירא הנער שע"י מצות תפילין והנה ג' אנשים ניצבים עליו שהם נר"ן דקדושה, ויאמר אדני לגדול שבהם אמר אל נא תעבור מעל עבדיך, וזה ע"י יוקח נא מעט מים שהם רמז לדברי תורה, שע"י מצות תפילין ודברי תורה תשרה עליו שכינתו יתברך ויזכה בנר"ן וירחץ מכל תאוות הגופניות והשענו תחת העץ הכז' כי עץ חיים היא למחזיקים בה.

וזו רמז ואתנה בריתי ביני וביניך וארבה אותך במאוד מאוד, וחזן מדרכינו אפשר במ"ש מוהר"ח ז"ל בספר נפש חיים בשם ספר מאה שערים והוא במע' א' אות י"ב דאברהם אבינו ע"ה לא שימש ולא נדווג עם אשתו שרה כל זמן שלא נימול שהיה יודע באיצמננות שלא היה יכול להוליד ולכן לא הוציא את זרעו לבטלה יעו"ש, ונודע לפי"ד האר"י הח"י ז"ל דע"י מצות מילה ופריעה עושה זיווג עליון או"א עילאין, והו' בתיבות מילה ופריעה יש בשתייהן אותיות י"ה שהם רמז לאו"א עילאין, לרמזו שע"י מצות מילה ופריעה עושה זיווג עליון, ולכן אמר לאברהם דכ"ז שלא נימול לא היה יכול להוליד, אבל הן עתה ע"י המילה והפריעה יזכה להוליד זרע רב, ויש ואתנה בריתי ביני וביניך שהוא קיום מצות המילה, וע"י וארבה אותך במאוד מאוד שיזכה להוליד זרע רב

במאוד מאוד, וא"ש הה"ב.
ולדרכינו יובן ואתנה בריתי ביני וביניך שהיא ברית התורה, הנם שכבר היצה"ר והסמ"א כבר שלטו בו וכבשו ממנו תורה ומצות ומע"ט, מ"מ ע"י התורה לשמה וזהו בריתי ביני וביניך, ר"ל שלא לשם פניה, אזי וארבה אותך במאוד מאוד, שתציל כל הניח"ק והמצות שהיו עשוקים ביד הסמ"א וארבה אותך במאוד מאוד.

ובנ"י כוונת הפסוק מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים כך נדר בני אדם וחזן מדרכינו יובן פסוק זה, במ"ש בזה"ק דשאל ר' אלעזר ז"ל לרשב"י אביו ז"ל דהאדם שבא לעוה"ז בגלגולים רבים לתקן עונותיו ובאה בכמה גופים מחולקים לעוה"ז, איזה גוף מהם שהוא יזכה לעוה"ב, אחר שכל הגופים לא יבצר מהם שעשו תורה ומצות ומע"ט, אי"כ איך ילכו לאברון ויש בזה חילוק דעות דיש דס"ל דהעיקר הוא הגוף האחרון, ויש דס"ל דהוא יתברך כב"י נותן לכל גוף מהם חיות רוחני ע"ש וע"י להרב ערבי נחל שהאר"ך בזה יעו"ש, והנה יש לחקור לפי מאי דק"ל לרינא דאין מועל אחר מועל במקדשין אלא בכלי שרת ובבהמה בלבד כידוע, וא"כ כיון שהנשמה קודש דהיא חלק אלונה ממעל, אי"כ הגוף הראשון שהטא ועשה כו"כ פשעים וע"י הוא מעל בקודש והוציא את הנשמה לחולין, אי"כ בבוא הנשמה שנית בגלגול הו"ל הנשמה כבר יצאה לחולין, ואפ"ל עשה גוף השני עונות וכן אח"כ אין נקראים הגוף האחרונים אחר גוף הראשון מועלים בקודש שהיא הנשמה דאין מועל אחר מועל במקדשין וכבר הנשמה יצאה לחולין, וע"י להרב דברי מדרכי ז"ל שהביא ענין זה דאין מועל אחר מועל ופי' בו כוונת מדרש כרמי שלי לפני וכו' ובהק' מה שהביא דברי התוספתא דדין זה דוקא כשאין מועל השני מתכוין שזה שלו בזה אמרינן

קול דרוש ה לתשובה יהודה לו

אמרינן דאין מועל אחר מועל, אבל במתכוין
שהוא שלו אמרינן בכל אחר דיש מועל אחר
מועל.

ועפ"ד שם פירשתי בעוניי כוונת הפסוק
שרים דרפוני חנם ומדברך פחד לבי
שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב, והיה
כמבואר לפ"ד ז"ל, והנה כל נוף ונוף שיבוא
לעוה"ז וחושב שהנשמה בוראי כבר באה מקודם
לעוה"ז וכבר נוף הראשון חטא ופגם ומועל
בנשמה הקדושה והוציאה לחולין וא"כ הנם
שעתה הוא חוטא ופגם בנשמה הוא סובר
דאין עליו חטא ואשם בזה דאין מועל אחר
מועל במקדשים ואין המעילה נקראת על שם
הנוף הראשון שהוא המועל והוציאה לחולין,
וא"כ אח"כ כל הנופים הבאים בנלנול ומלבישים
להנשמה ההיא אין נחשב עליהם עון, אבל
האמת דמועות הוא בידם וכמיש התוס' ז"ל
דכל המתכוין שהוא שלו ודאי מעל וכדברי
התוספתא, ומוכרח דכיון דכל נוף ונוף הבא
לעוה"ז כל דעתו שהנשמה המתלבשת בו היא
שלו ולא לאחרים היו ודאי נקרא מועל בקדשים
שהיא הנשמה וכנ"ל.

וזרנו לעניד כוונת הפסוק והיה בשומעו את
דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר
שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך למען
ספות הרוה את הצמאה לא יאבה ה' סלות
לו כי אז יעשן אף ה' וקנאתו באיש ההוא
ורכצה בו כל האלה הזאת וכנ"ל, ויל"ד א"ך
בשומעו את דברי האלה יאמר שלום יהיה לי
וכנ"ל ולפ"ה איש, דהנוף שחושב שאני כיון
שבנלנול באה לי הנשמה וכבר נוף הראשון
מעל בה, איכ עתה אין עלי שום מעילה דאין
מועל אחר מועל במקדשין, וא"כ שלום יהיה
לי כי בשרירות לבי אלך וכנ"ל דכבר יצאה
הנשמה לחולין, אכן האמת דמועה נמור הוא
דכיון דכל דעתו שהנשמה היא שלו ולא
לראשון איכ כבר כתוב בתוספתא דכל שמתכוין

שהדבר שלו ח"ב במעילה, וא"כ לא יאבה ה'
סלות לו דח"ב הוא על כל עון שתוטא ופגם
בנשמה שהיא שלו וכנ"ל.

ובזה יש לפרש לעניד כוונת המדרש שהביא
הרב שם ע"ז האופן והוא דהקב"ה יושב
בדין על הנופים ואומר להם למה הייתם
משעבדים בבני שהם הנשמות, ומשיב'ם הנופים
אף אתה מסרתם בידנו, שכבר נתחללו, ואומר
להם הקב"ה לא שמתם עליהם דחמים אלא
הכברתם העול כבחור, ד"ל הנוף הראשון
והאחרון וחושבים אותם בשלכם ולכן הייבים
כולכם וכו' יעו"ש.

ובנ"י כוונת הפסוק ויאמר ה' אל אברם לך
לך מארצך וממולדתך ומבית אביך
וכנ"ל ואברך וכו' ואברכה מברכך ומקללך
אאוד וגברכו כך כל משפחות האדמה ובזרעך,
והוא בהק' עוד מה שפ"ה ה' כמוהר"י סרח.
ז"ל ע"פ זה שהוא רומז לנשמה שאומר לה
כנ"ל שתלך דרך שלש עולמות אבי אל הארץ
שהיא עשייה יע"ש, דלפ"ד יובן פסוק זה
דהקב"ה אומר לנשמה שתדך לעוה"ז וכל נוף
ונוף אם יעשה טוב בתורה ומצות הקב"ה משלם
לו שכרו, ואם ח"ו פגם בעונותיו אזי הקב"ה
יפרע ממנו ולא שייך לומר בו דין אין מועל
אחר מועל כיון שכל כוונת האדם שהנשמה
שלו ולכן אמר ואברכה מברכך שהנוף המברך
לנשמה ע"י תורה ומצות הקב"ה משלם שכרו,
ומקללך דאם ח"ו פגם הנוף בנשמה ע"י
העונות, אזי ה' מענישו, וז"ל ומקללך אאוד,
ועי"ז בוראי וגברכו כך כל משפחות האדמה
ובזרעך.

ובנ"י לעניד כוונת הפסוק רבים אומרים
לנפשי אין ישועתה לו באלהים סלה
ואתה ה' מנן בעדי כבודי ומרים ראשי ויל"ד
דהול"ל אין ישועתה לה ומהו לו, ועפ"ה
יובן, דהפסוק רומז אל הנוף הבא בנלנול
הראשון הוא אומר רבים אומרים לנפשי,
דהנופים

לה קול דרוש ה לתשובה יהודה

דהנופים שבאו בגלגול אחרי אומרים הם לנפשי הבאה בגלגול עמהם. אין ישועתה לו. ר"ל לנוף הראשון אין לו תשועה והוא החייב דוקא וכל הבאים אחרי פטורים דאין מועל אחר מועל וא"כ כל החיוב על נוף הראשון דוקא והם אין עליהם שום חיוב. ואתה ה' מנן בעדי כבודי ומרים ראשי שהם ג"כ כיון שכל כוונתם שהנפש היא שלהם חיים ולכן גם הנופים שאחרי חיים ובוה כבודי ומרים ראשי.

בא"א אפשי'ל כוונת הפסוק רבים אומרים לנפשי אין ישועתה לו באלהים סלה ואתה ה' וכו' בהק' מ"ש ה' קול רינה על התהלים כפ"י פסוק משנאי ה' יכחשו לו וכו'. בהק' מ"ש בש"ם סנהדרין וי"ל מנין להשבת אבירת גופו דכתיב והשבותו לו. וכתבו התוס' הכא מוקי ליה לאבירת גופו ע"כ ע"ש. וכתב ה' מפעם הקלך ו"ל דהתשובה שהאל יתברך מקבל השבים משום השבת אבירה. לזכות החוטא שלא ידה ממנו נידח דק"ל והשבותו לו לרבות השבת גופו ע"כ. וזהו לו עמי שומע לי ישראל בדרכי יהלכו וכו'. וי"ש משנאי ה' יכחשו לו ויהי עתה לעולם יע"ש. וזה לענין כונת המניד רשע מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם לכם ולא לו וכו' ואילו היה שם לא היה ננאל. ואין להרבות בדיוקים. ועפ"י יובן בהקדים עוד דגם ענין יציאת מצרים היא דומה ממש להשבת אבירה דאילו היו שוהים עוד רגע אחד היו נשמעים בחטשים יערי טומאה חיו. ולכן כב"י להציל את ישראל ולעשות השבת אבירת גופי ישראל עשה בכבודו ובעצמו להשיב את נפש ואת שבותם. וזה ראי' חותכת לדרשת השבת גופם בענין התשובה.

והנה הרשע שאינו חפץ לשוב בתשובה הוא מכחיש בדרשה זו של והשבותו לו ולדעתו דדרשה זו היא אין לה יסוד ועיקר לתשובה. ולכן אינו שב בתשובה. וזה ע"ד

משנאי ה' יכחשו לו. ול"א רשע מהו אומר מה העבודה הזאת שהיא התשובה לכם שלדעתו דרשת והשבותו לו לרבות השבת גופו לתשובה אין לה עיקר. וי"ש לכם ולא לו שאינו חפץ בדרשת לו. אף אתה הקהה את שיניו ואמור לו בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים שראיה נמורה לדרשה זו של והשבותו לו השבת גופו מיציאת מצרים שכב"י וישמע את נאקתם והוא עצמו הצילם לקיים מצות השבת גופם. וי"ש בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים. והוא שהכחיש בדרשה זו ואינו רוצה לשוב אילו היה שם לא היה ננאל דכביכול משלם לו כפעולו.

וזהו שאמר רבים אומרים לנפשי אין ישועתה לו. ר"ל מתיבת לו אין ראי' להתשובה ומכחשם דרשת לו. אבל כב"י ברחמי מקבלני בתשובה וראיה כמ"ש רי"ל ע"ש במדרש שאמ"ל הקב"ה למשה אחוז בכסא כבודי והחזר להם תשובה. ודרשו בזה שר"ל תאמר למלאכי השרת שהגם שיחטא האדם יש לו תקנה בתשובה. וזהו אחוז בכסא כבודי והחזר להם שיש תקנה בתשובה. וי"ש ואתה ה' מנן בעדי כבודי מ"ש אחוז בכסא כבודי. ע"ז מרים ראשי ע"י תשובה דהתשובה מועילה להשבת גופו. **וזהו** רמז הפסוק פיזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד קרנו תרום בכבוד רשע יראה וכעס שיניו יחרוק וגמם תאות רשעים תאבד. והדקדוק מבואר דמה ענין הרשע בזה. ועפ"י יובן ובהק' עוד דכתבו רי"ל צדק כינוי לתשובה כנודע גם נודע דהתשובה מתקבלת ע"י הצדקה וכמשיה וחטאך בצדקה פרוק. גם עיקר התשובה שיתמיד בה ולא בעת שרואה את עצמו בצער ואז יעשה תשובה. ואח"כ יחזור לסורו חיו וזהו התשובה האמיתית. וזהו אדם שחטא ואח"כ חזר ונתן צדקה וזהו פיזר נתן לאביונים. וגם וצדקתו שהיא התשובה עומדת לעד שיתמיד בה ממש. או קרנו תרום בכבוד

קול דרוש ה לתשובה יהודה למ

בכבוד. דודאי דנם כבי מקבלו בתשובה לקיים והשבותו לו לרבות השבת נופו וכניל. אבל הרשע שמתמיד ברשעו ומכחיש דרשת לו וכמשיה משנאי ה' יכחשו לו שאינה להשבת נופו שתתקבל התשובה. אזי לעתיד רשע יראה יכעס שיניו יחרוק ונמס. על שלא שב בתשובה והכחיש זאת ואז תאות רשעים תאבד דמי שמה בע"ש יאכל בשבת.

וזה רמז הפסוק ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. ר"ל דאם האדם ע"י עונותיו נעשה בחי' יעקב שאינו עושה רצונו של מקום. ואפילו שהשחית התעבי עד שהיה שבע תועבות בלבו מימ כבי אפילו היה לו חרון אף עליו מסיבת תפאיו. עכ"ז חותר לו חתירה מתחת כסא כבודו יתברך ומקבלו לקיים מצות השבת אבירת נופו ע"י התשובה. וז"ש ויצא יעקב דאם שב בתשובה והוציא העוקבה ממנו. ואפי' שהי' מבאר שבע שבע תועבות בלבו וילך חרנה. שילך ל חרון אף הקביה שהיה עליו. אלא שצריך לו תפילות ותחנונים לפני האל יתברך וז"ש ויפגע במקום אין פגיעה אלא תפילה ומקום הוא כבי מקומו של עולם שצריך לשוב ולהתפלל המיד לפניו יתברך ובוה תעלה לרצון תשובתו.

באורא אפשי'ל פסוק פיור נתן לאביונים וכו' במיש' החידא ז"ל ע"פ יוקה נא מעט מים ורחצו דגליכם וכו'. במה שכתבו המפרשים ז"ל דמהצדקה יש מקום לטעות היו שיאמרו אוה"ע שדין הוא לעבוד ע"ז. שעיקר טעמם הם שצריך לעבוד ע"י אמצעי. ומעות זה לכאורא יש לו סמך מהצדקה שהכל מעשה ידיו. ולמה אינו נותן מידו יתברך לעניים. אלא שרצונו כבי שתהיה ע"י אמצעי שהעשיר יתן צדקה לעני. ברם זו היא הנחה שוברת שהקביה ציוה לתוס על דל לזכות ולהנצל מהעונשים ומדינה של נהינם ואמרו רז"ל ע"פ האיש אשר עשיתי עמו היום בועז. דיותר ממה

שהבעה"ב עושה עם העני העני עושה עם בעה"ב. ובוה פי' שם בוגת יוקה נא מעט מים וכו' יע"ש. והו' כו' הפסוק פיור נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד. דאיש שתמיד נותן צדקה לעניים הוא אינו מפעם דכבי ברצונו לעשות זאת ע"י אמצעי. אלא לזכותו לעוה"ב לניע העליון שקרנו תרום בכבוד. ולא משום שצריך ע"י אמצעי. וא"כ עועז לעתיד רשע יראה וכעס דכוונתו בשילה מכת הצדקה וא"כ אדרבא תאות רשעים תאבד דאין מזה הוכחה.

וזהו רמז הפסוק לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו. ר"ל דהטוב שנתן הקביה לאדם והעושר אינו הוא לבדו כיא צריך שיתן ממנו לעניים ואביונים ולא יחשוב שהצדקה והכסף שנותן לעניים זה הפסד הוא לו אלא אדרבא מזה יהיה לו הנאה לו שיותר ממה שהבעה"ב עושה עם העני. העני עושה עם הבעה"ב. וז"ש אעשה לו עזר כנגדו שבוה יתברך יותר ויהיו לו עזרה וברכה.

וזהו נתון תתן לו ולא ידע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלהיך. והיה כמבואר. גם ירמוז לפי' החידא ז"ל בספר דבש לפי מע' צ' אות א' דמשמע שהאדם חושב ומדבר לתת נדבה לצדקה כו"כ הקביה משפיע לו ברכה. והו' נתון תתן לו וכו'. דתדע מה כת הצדקה גדול. דמשעה שאתה מדבר לתת צדקה האל יתברך משפיע לך טובה. והו' כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלהיך.

ובאורא יובן כוונת הפסוק לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו. במיש' הרב בית אהרן קריספין ז"ל די' ז' ע"ג בדי' הש"ש שהביא דברי הרב אורות אלים דהאומר או כותב תיבת שיש צ"ל הש"ש ואם לאו הוא מפריד היתוד. ועל זה כתב שם דאפשר דשם י"ה הרומזים לאורא והכא באותיות הש"ש דבר שהיה בכלל יו"ד והיא. ובשואמר שיש

מ קול דרוש ה לתשובה יהודה

ששי בלא היא הוי מסלק היא מן יויד ולמפרע הוי מפריד אלוף עכיר יעיש ולעניד אחתה קשה דא"כ גם בשני ובשלישי וכו' יש יויד בסוף והו"ל לתקן לומר בתוספת היא להיות שם י"ה שלא יפריד אלוף ויעשה פירוד חיו. אלא נלע"ד ברור דלא כיווננו לזה, כ"א משום רתיבת ששי הוי אות ו' והוא רמז לבחי' ז"א קוביה וא"כ צריך לחבר ולוונג לו אות היא הרומוז למלכות והוי יחוד קב"ה ושכינתיה, ואם יאמר ששי בלא היא הו"ל מפריד יחוד קב"ה ושכינתיה וא"ש הה"ב.

ובנה יובן רמז לא טוב היות האדם לבדו, לבד ו', דבקריאתו או בכותבו ו' שהוא ששי לא יאמר ששי לחוד, אלא אעשה לו עזר כנגדו, ר"ל עזר שהיא האשה שהיא בחי' ספירת המלכות תהיה מצטרפת ונקראת עמו הששי ובוה נודם יחוד והיוונג לקב"ה ושכינתיה ובניל וא"ש הה"ב.

גם ירמזו פסוק זה בחק' מה שפירשו המפי' בכו"י פסוק אשר לא במסכנות תאכל בה לחם לא תחמר כל בה, דר"ל משו"ל שתמיד הא"ש והאשה לא יעלה על לשונם לומר לא יש מה בבית לאכול וכיוצא, אלא ירגילו לשונם לומר יש לנו וצריך עוד, ובוה תמיד הכרנה מצויה בבית וכמעשה ידיהם, ואם לאו וכפרם האשה שתמיד מורגל לשונה לומר לא יש אז העניות והדלות יהיה בבית ב"מ, וגודע דתיבת ארץ כינוי לאשה, והו"ו ארץ שהוא האשה אשר לא, שתמיד אומרת לא יש בבית, אזי במסכנות תאכל בה לחם דב"מ יהיה עניות ומסכנות בבית, ואם תיבת לא תחמר אלא תמיד תאמר יש ועוד צריך וכיוצא אזי כל בה שיהיה ברכה בבית עכ"ל.

וה"ש לא טוב היות האדם לבדו, ר"ל אם אדם תמיד לשוננו להתאונן ולומר לא טוב העת והזמן ולא יש ריוח כמנהג כו"כ בנ"א, אזי ע"ז יקלקל המול ויגרום ב"מ עניות

ודלות לו לעצמו, היות האדם לבדו אותיות ד"ל ב"ו שיהיה בעניות ודלות ב"מ, והו"ו לבדו אעשה תיעשה ד"ל ב"ו, אבל אם תמיד מודה ומשבח להאל יתברך ואומר ל"ו, ל"ו בוי"ו חילוף לא באל"ף שאומר שיש ל"ו אזי אעשה ל"ו עזר כנגדו שכב"י הוא ית"ש יעזור לו.

עוד רמז בפ' זה במה שנודע דתיבת טוב היא כינוי לתורה, כי לקה טוב נתתי לכם וכו', וגודע דבלימוד התורה ועבודת ה' תמיד יהיה האדם לומד ומתפלל בצבור ולא לבדו וכמשיה הן אל כביר לא ימאס וכתב חרב אל הבדים וגואלו, אבל בעיני אכילה ושתייה וכיוצא יותר טוב שלא יתערב עם אחרים אלא יהיה לבדו בביתו, שלא יצא ע"י ההתערבות כו"כ מכשולות להיר ליצנות וגבולות הפה, ובוה פירשו המפרשים כוונת הפסוק ועבדתם את ה' אלהיכם ובירך את להמך ואת מימך, דפתח בלשון רבים וסיים בלשון יחיד לרמז לוה דבעבודת האל יתברך יהיה תמיד נבצר עם הצבור בתורה וכתפילה, אבל באכילה ושתייה יהיה ביחיד ובניל, והו"ו הרמז לא טוב בדברדים שהם צורך חול כמו אכילה ושתייה, ולא צורך הטוב שהם התורה ומצות, אזי יותר מועיל להיות האדם לבדו, אבל בתורה ומצות שהם לצורך נבזה שאעשה לו יתברך מעשים טובים תורה ומצות, אזי צריך עוד לנגדו, שהתורה כפפ"ש יפוצץ סלע, והתפילה תתקבל יותר ובניל.

עוד אפשר בכוונת הפסוק לא טוב היות האדם לבדו וכו' ומה שדרו"ל ובה עזה לא ובה כנגדו, אפשר ב"ש הרב ערבי נחל ז"ל ס' היי שרה ותו"ד דהיצהיר אינו בעצם דע כלל רק במקרה ואדרבא הוא טוב יותר וכמשרו"ל טוב הוא יצה"ס מאוד זה יצה"ד, ולהבין זאת נ"ל במה שידוע שהטוב והעונג התמידי אפילו היותו טוב מ"מ לא יקרא תענוג דההרגל נעשה מבע ואין בוה הרגש תענוג בעיני

קול דרוש ה' לתשובה יהודה מא

דרוש ו לתשובה.

ידוע הדבר ומפורסם הענין נודע קדושת היום הנקרא בשם שבת תשובה ונהנו בכל תפוצות ישראל לדרוש היום בדברי מוסר בתוך קהל ועדה לעורר הלבבות ולהודיע כמה גדלה מעלת התשובה שיזכור כל אדם כמה חמא על הנפש בכל ימות השנה ובבא הימים הנוראים והאדירים האלה יעזוב איש דרכו וישוב אל ה' כימים האלה דהם מסוגלים לתשובה ואלהינו מרחם כמו שאמר הנביא שובה ישראל עד ה' אלהיך כי נשללת בעונוך קחו עמכם דברים ושובו אל ה' אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו. ואפסיל בהקדים מה שפירש ה' ארץ חמדה זיל די לינ עיא סי' ניצבים פסוק ביהוקאל כי לא אחבוץ במות המת נאום ה' אלהים והשיבו וחיו, דיליד לשון במות המת, ואפילו דפשט הלשון קאי על הרשע דבחיו קרוי מת, גם למה מיוחד שמו הגדול ביה בכאן, גם יליד במה שסיים והשיבו וחיו, ופי' במה שתירץ מר זקינו זיל על קו' המפרשים דאיך הקביה מקבל השבים והא נראה ונרחה אינו חוזר ונראה, והמפרשים תי' דבבעלי חיים חוין, והקשו הרי נבי קרבן שהוא נמי בעלי חיים קייל דנראה ונרחה אינו חוין, ובי' בסי' תיבת נומא דתירצו דבהמה לא הוי בעלי חיים כיון דסוף בהמה לשחיטה, אבל האדם אעיג דעומד למיתה יחזור ויחיה בתחתית המתים וקייל דצדיקים אינם חוזרים לעפרן, ומשויה בעיח כזה אינם נדחים כלל, ועיין ברש"י פ' בראשית בפסוק וייצר ה' אלהים את האדם בצלמו שתי יצירות כתב אחת לעוה"ז וא' לתתיה, ופי' בסי' מאשר שמינה משם רבי' אשכנו דהוהר מקשה למה בבריאת כל ששת ימי המעשה נאמר ויאמר אלהים זולת נבי שמים וארץ נאמר ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים, ותירץ הוהר

בענין אב ובנו חביבו כשמורגלים זעין אינו מרגיש תענוג בו, משא"כ אם נפרד ממנו איזה זמן אז יש הרגש תענוג בבואו אליו, וכן לולי היצהיר עם שהיה האדם טוב תמיד, מי' צריך שיהיה גם תענוג, וזה יהיה עיי' הפרדו קצת מצד היצהיר, ויש טוב זה יצה"ט לברו הוא רק טוב, משא"כ מצד היצהיר הוי טוב מאוד שעל ידו יהיה הרגש תענוג עכ"ד, נמצא לפי"ד זיל דהיצה"ט נקרא טוב סתם ואם יהיה האדם תמיד אחר היצה"ט לברו, אינו עונג תמידי וצריך גם היצהיר שעל ידו יהיה היכר להיצה"ט, אלא דצריך זאת לעת מן העתים ולא יתמיד להיות רניל עם היצהיר, כי אם במקרה ותיכף יחזור בו להיצה"ט, וזה צריך זכות גדול לנשות אחר היצהיר וינצל ממנו ויכף, ואם אין לו זכות יש פחד מן יהיה נגרר אחר היצהיר, ויש לא טוב שהוא יצה"ט היות האדם לברו, שתמיד יהיה אחר היצה"ט דוקא, דעונג תמיד אינו עונג, אלא דצריך מעט היצהיר שעיי' ניכר העונג של התורה והמצות שמצד היצה"ט, אלא עור כנגדו אם זכה שתיכף ינית היצהיר ויהיה עם היצה"ט אזי עור, ואם לאו שאין לו זכות כנגדו שיהיה התנגדות לו ויהיה נגרר אחר היצהיר וינכדא דיליה.

וזהו רמז מ"ש אורח מכנים אורח בעה"ב בורה, דנודע דהאדם הוא כאורח ממש היום כאן ומחר בבוקר, גם היצהיר עצמו הוא אורח דהקביה עתיד לשוחטו, ואם האדם שהוא אורח מכנים האורח הידוע שהוא היצהיר מכניסו ושומע לו ולעצתו תמיד, ואינו עושה באקראי לכדי שיהיה היכר להעונג של היצה"ט אלא מכניסו אצלו ממש, אזי בעל הבית שהוא כביכול מסלק שכנינו מעליו והו' בעל הבית בורה הו'.

זו שאלה. ולכן השיב לו יחזקאל מכת שכתוב
ה' אלהים ודאי אתה ידעת.

ובז"ל כוונת הפסוק אחת דיבר אלהים שנים
זו שמעתי כי עזו לאלהים ולך ה'
חסר כי אתה תשלם לאיש כמעשהו. והרדוק
מבואר מהו האחת והבי' ועפ"ה מובן. דהפ'
מקשה דבבריאת תבל ומלואה בכולם נאמר
שם אלהים דוקא, ומצינו בבריאת האדם והשמים
והארץ נאמר שנים, ביום עשות ה' אלהים
ארץ ושמים, וייצר ה' אלהים את האדם.
ומאי שנא. ועי' מתוך כי עזו לאלהים דבדבר
שהוא כלה ונפסד ואין לו אחרית נאמר בו
אלהים דוקא ויש כי עזו לאלהים ואין מרחמים
בדבר הנפסד, אבל בשמים וארץ שהם קיימים
עיס העולם נאמר בהם גם תיבת ה' שהוא
רחמים, וכן בבריאת האדם שיש בו תחיה
ואינו נפסד לעולם נאמר בו ניכ תיבת ה'
שיש לו תחיה, אשר מזה יצא לנו תשובה
חסר ורחמים שיש לאדם דמו לתשובה, והוא
ולך ה' חסר כי אתה תשלם לאיש כמעשהו
השוב היינו רבותא שאפילו חסא ושוב חזר
בתשובה משלם לו שכרו ומקבלו בתשובה.
אשר בזה זהו דמו הפסוק מי יתן מהור
ממא לא אחר, ד"ל אדם שחטא
וחזר בתשובה להיות כגון מהור מהיכא תיתי
שתועיל לו תשובה, ענין לא אחר, ממה
שלא אמר בבריאת האדם שם אחר שהוא
אלהים אלא אמר שנים וייצר ה' אלהים מכאן
דמו לתחיה ומינה לתשובה.

ובז"ל כוונת הפסוק שיר למעלות אשא עיני
אל ההרים מאין יבא עזרי עזרי מעם
ה' עושה שמים וארץ, וליד מהו ההרים,
ומהו העזר גם למה לא תפס מכל הברואים כי
דוקא השמים וארץ, ועפ"ה יעין, ובהקדים
עוד את הידוע דהתורה ניתנה על הר סיני,
והעבודה של הקדבנות על הר המוריה, גם
נודע מ"ש ז"ל עינא וליבא תרי סרסורי דעבירה
עין

הזהר משום דאין הקב"ה מיוחד שמו הגדול
שם הויה ביה על דבר הנפסד וכלה, וכל
הברואים הם כלים מאליהם, משויה לא נאמר
בהם שם הויה ביה וולת בשמים ובארץ דקיימים
ועומדים הם לכן נאמר בהם שם הויה ביה.
וקשה לפ"ו למה נאמר וייצר ה' אלהים את
האדם הנפסד וכלה שכוף אדם למות, לכן
פ"י דשיי שתי יצירות אי' לעוה"ז וא' לתחיה,
והו"ל האדם אינו כלה מאחר שמעותר לעמוד
לתחיה ושוב אינו כלה ע"כ, ועפ"ו זהו כוונת
הפ' כי לא אחפון במות המת דהיינו אדם
שמת לא אחפון שיהיה נשאר מת לעולם
כי'א היו יחיה עוד בתחיה ולא יומת המת
לעולם, ודאיה לדבר זה נאום ה' אלהים,
שאני יחדתי שם ה' אלהים על יצירתו ואם
האדם אין לו תקומה בתחיה אחר המיתה,
איכ' איך יחדתי שם הויה ביה עליו והלא
מהפ' לא יחדתי שם דויה ביה על שאר
הברואים כמעשה בראשית, אלא ודאי דעתיד
הוא לחיות בתחיה ולהשאיר קיים, וכיון שיחדתי
שמי עליו לכן והשיבו וחיו עשו תשובה,
מפעם וחיו ולא הוי נראה ונדהה כיון שהוא
בעלי חיים נמורים ואינם נדחים כלל, והוא
מקמא וחיו בתחיה ואיכ' לא שייך ביה רחיה
כלל עכ"ל, ובז"ו כוונת הפסוק ולשבי פשע
ביעקב נאום ה'.

ובז"ל כוונת הפסוק ביחזקאל בן אדם התחיינה
העצמות האלה ויאמר ה' אלהים אתה
ידעת, והרדוק מבואר מהו תשובתו ה' אלהים
אתה ידעת למה נקט ב' ה' אלהים, וגם כמו
מסתפק ואמר אתה ידעת, ועפ"ה איש והוא
כששאל האל יתברך התחיינה בתחיה, השיב
יחזקאל דהלא מבואר הדבר ממה שכמוב וייצר
ה' אלהים את האדם, וקשה איך אמר באדם
שהוא כלה שם הויה ביה אלא מוכרח משום
שעתיד לקום בתחיה יחד שמו יתברך עליו
ומזה מוכרח שכבר ידוע לו יתברך זה ומה

קול דרוש ו לתשובה יהודה מג

ועין רואה והלב חומד, וקרא מתמיה במאמר
דהעיה שאני חטאתי ונדהה קרו לי איכ נראה
ונדהה אינו חוין, ואפילו שאני חוזר בתשובה
ולא אשא עוד עיני לראות בנשים וכיוצא כ"א
לנדר נדר ולראות דוקא בהרים שהם אבנים
וסלעים, או אשא עיני אל ההרים רמו שתמיד
אהיה לומר בתורה ובעבורת ה' שניתנו על
שני ההרים הר סיני והר המוריה ואשוב בתשובה.

עכ"ז מאין יבא עזרי שתקובל תשובתי, והלא
נראה ונדהה אינו חוין, עז"א עזרי מעם ה'
תיבת ה' שאמרה האל יתברך בעשיית שמים
וארץ, שנא ושנא מכל הכרואים שאמר בהם
דוקא תיבת אלהים, והיט כי הם קיימים ואינם
נפסדים, איכ גם ביצירת האדם שאמר בו
וייצר ה' אלהים היט שיקום בתחיה, ואיכ
בע"ח כזה לא אמרינן בהו נראה ונדהה אינו
חוין, אלא מתקבל בתשובה תמה.

ובזה אפסיל כוונת הפסוקים שיר למעלות
לדוד לולי ה' שהיה לנו יאמר נא
ישראל, לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם,
אזי חיים בלענונו בחרות אפס בנו, אזי המים
שטפנונו נחלה עבר על נפשינו אזי עבר על
נפשינו המים הזדונים, ברוך ה' שלא נתננו
סוף לשנייהם נפשינו כצפור נמלטה מפת
יורשים הפח נשבר ואנחנו נמלטנו, עזרנו בשם
ה' עושה שמים וארץ, והקדוקים רבו כמו
רבו, ועפ"ה יובן, ובהק' עוד את הידוע
דשם ישראל יאמר על העושה רצונו של מקום
ובעל תשובה, גם לפי דברי הוזה"ק הס"א
והחיצונים מכונים בשם אדם, אדם הבליעל,
ומלאכי חבלה ניכ מכונים בשם היים ומים
הידונים, כידוע.

ונקדים עוד מה שחקרו ראשונים כמלאכים
בענין התשובה דא"ך עתה שיתהרט
האדם ויאמר וידוי דברים על עונותיו תקובל
תשובתו, והלא הוא חטא במעשה כמו ע"ז
ועריות וכיוצא שעבר כמה מיני איסורים דאוריתא
הי"ד

ודרבנן בפועל וא"ך אתי וירוי דברים ומוציא
מידי מעשה והרי אנן קי"ל לא אתי דיבור
ומבטל מעשה כמ"ש בקידו' ה"ט, והי מערי"ל
ח"א ת"י במ"ש בשבת אמר ר"א מנין שהדיבור
כמעשה שנאמר בדבר ה' שמים נעשו, וכתב
דהגם שיש להשיב ע"ז נקוט מיהא דלנבי
הקב"ה דיבור חשיב כמעשה וכו' יעשיב.

מעלה נבוא לכוונת הפסוק שובה ישראל
עד ה' אלהיך קחו עמכם דברים וכו'
ר"ל דא"ש החוטא איעצך נא אפילו ע"י העון
ח"ו הניע עד נדר שלא יקרא עוד אפילו בשם
ישראל, עכ"ז שובה וע"י התשובה יהיה שמך
ישראל, וכ"ת מהיכא תיתי שתקובל תשוב',
נראה ונדהה אינו חוין, לויא עד ה' אלהיך
רמו למ"ש בבריאת האדם וכן בשמים וארץ
כתוב ה' אלהים, וסמוין ברמז דשנא שמים
וארץ דהם אינם נפסדים וגם האדם ע"י תחיה
וש"ך לומר בהם תיבת ה', וז"ש קחו עמכם
דברים ושובו אל ה' מטעם תיבת ה' הנוסף
בבריאת האדם, עוד רמו דא"ת לא אתי דיבור
וכו' הכא שאני דהאל יתברך דיבור כמעשה
וז"א ושובו אל ה' וכ"ת עוד ק' דאעיקרא
לא אתי דיבור ומוציא מידי מעשה דיבור
התשובה נדר עשיית העון, לויא אמרו אל"ו
תירוץ לזה כל תשא עון שהוא יצהיר וננדה
דיליה שנשבר והולך וקה טוב במקומו שהוא
הקדושה, וע"ז התשובה מועילה אפ"י שהיא
בדיבור דהיא מעשה נמור.

ובזה פירש הרב דרבי איש ד' פיג כוונת
מ"ש בעמידה תפילת י"ח אתה נבור
לעולם ה' מחיה מתים אתה רב להושיע
(מוריד הטל - משיב הרוח ומוריד הגשם)
מכלכל היים בחסד מחיה מתים ברחמים רבים
סומך נופלים ורופא חולים ומתיר אסורים וכו',
ויל"ד מאי לעולם, ותו כפל מחיה מתים
ב"ם ולבסוף שינה ברחמים רבים,
ופ"י במ"ש המפרשים דאפילו דק"ל בית נדחים
הי"ד

מד קול דרוש ו לתשובה יהודה

הי"ד לנבי בהמה דלמיתה אולא. אבל האדם שעתיד לחיות בתחיה אין ב"ח נדחים ומהני תשובתו. עוין מ"ש המפרשים ו"ל דהקביה מקיים מצות השבת אבירה כמה שמקבל תשוי השב"ס. ועיי' התשובה כבי' האל יתברך מכרד ניה"ק שירדו בעמקי הקליפה להשיב אבירה למקומה כאשר היתה באומנה. עוין מ"ש בריה ה' ה' אני הוא ה' קודם שיחטא ואני לאחר שיחטא.

וְנִישׁ אתה גבור לעולם ה' ר"ל דמהו הגבורה דלעולם אך אפ"ס הרמוזה בתיבת ה' בין קודם שיחטא בין לאחר שיחטא. וז"ל לעולם ה' כלומר באיזה זמן שיהיה אפ"ס לאחר שיחטא וזהו גבורתו שמאריך אפ"ס שישב בתשובה. ומפרש ואז"ל מחיה מתים. ר"ל להרשעים שנקראים מתים כמשו"ל רשעים בחייהם קרויים מתים מחיה אותם בתשובה שמקבלם. ומ"ש אתה רמו ל"מ"ש בשים שאלו לחכמה והנבואה והתורה ואח"כ שאלו להקביה ואמ"ל יעשה תשובה ויתכפר לו וזהו תיבת אתיה. ומ"ש מוריד הפל ע"ד משיה תול כפל אמרתי שהיא נוחה מ"ש החכמה והנבואה והתורה. ועיי' התורה והתשובה משיב הרוח ר"ל משיב אבירה רוח קרושה ומהרה ומוריד הגשם שיהיה בריה חדשה עיי' התשובה כנודע. **וכי** תימא ל"מ"ד ב"ח נדחים ונראה ונדרה אינו חו"ן היכי מהניא התשובה. לז"א מתיה מתים ברחמים רבים וכיון שעתיד הקביה להחיות מתים לא חשיב כבי"ח דבהמה דשאני בהמה דלמיתה אולא חשיב כמתה ונדרה. משא"כ ישראל דאפילו במיתתם קרויים חיים הוא"ל ועתידים להחיות בתחיה. ולפ"ז עיי' התשובה סומך נופלים כלומר ניה"ק שנפלו בעמקי הקליפה עיי' התשובה סומך אותם להעלותם וגם עיי' התשובה רופא חולים וכמ"ש בשלח יומא גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם עד כאן דבריו.

ובזו וזכ"ן כוונת הפסוק ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלהים עמדי אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא ואין מידי מציל. והוא דאין ועתה אלא תשובה כנודע. וז"ל ראו עתה שהיא התשובה כי אני הוא שאמרתי שיעשה תשובה ויתכפר לו. וגם כפל אני אני שם רמו ל"מ"ש אני הוא קודם שיחטא אני הוא לאחר שיחטא. ולא עוד אלא שתמיד אני מתנהג עמכם במדה"ר ולא במדה"ד וז"ש ואין אלהים עמדי דזהו גבורתו יתברך להאריך אפו שישבו בתשובה. וכי תימא כיון דנדרה האדם עיי' מעשיו הו"ל ב"ח נדרה ואין נראה ונדרה חוזר ונראה. לזה השיב דראיה לזה דנראה ונדרה חוזר ונראה מענין תחית המתים. וז"ש אני אמית ואחיה דמתתית המתים ראיה גדולה דחו"ן. והגם דבתורה מצינו בקללות להעובר על התורה ומצוותיה עכ"ז יש לו תרופה בתשובה דהאל יתברך ההוא אמר יעשה תשובה ויתכפר לו וז"ש מחצתי ואני ארפא. ועוד דנודע מה שדרשו רז"ל ע"פ וידי אדם ידו כתיב לרמוז שידו פשוטה לקבל שנים וז"ש ואין מידי מציל ידי פשוטה לכל השנים אף ח"ו לעועז דכתיב תשב אנוש עד דכ"א ד"ס כפיריה אשיה כנודע.

ובז"ן כוונת הפסוק בהושע וז"ל לכו ונשובה אל ה' כי הוא טרף וירפאנו יך ויחבשנו יחינו מיומים ביום הג' יקימנו ונחיה לפניו וי"ל ב"מ"ש אל ה' כי הוא טרף. מה ר"ל בזה. ועוד מ"ש יחינו מיומים מה הם הימים. ועוד מ"ש ביום הג' איזהו יום שהוא ג' יקימנו. ועוד ב"מ"ש ונחיה לפניו מה ר"ל. ועפ"י א"ש דמ"ש לכו ונשובה אל ה' שם רמו דה' הוא קודם שיחטא האדם וה' אחר שיחטא שיקבלנו בתשובה והגם שהתורה אמרה ואם לא תשמעו לי שיש כו"כ קללות עכ"ז אין לך דבר שעומד בפני התשובה והוא ית' אמר יעשה תשובה ויתכפר לו וז"ש טרף וירפאנו

קול דרוש ו לתשובה יהודה מה

וירפאנו יך ויתבשנו והוא יתברך ברחמיו הוא ירחם קודם שיחטא ואחר שיחטא וזהו יחינו מיומים. רמו לשני זמנים אלו קודם החטא ואחר החטא ויחינו ר"ל שמתייהו יתברך שמו ברחמיו ואינו מענישו דמאריך אפו יתברך עם האדם ובפרט אחר שישב בתשובה יהיה לו הקמה וזה הוא יום הג' הוא זמן שוב האדם בתשובה אזי וביום הג' יקימונו ר"ל יקימונו מהמציא שהיה דבק בה ויהיה מסטרא דקדושה. והראיה לעיקר התשובה דלא אמרינן נראה ונחתה אינו חוץ מתתיה וזהו ונחתה לפניו דלא שייך באדם לומר בו כבעלי חיים דבהמה דשם למיתא אולא אבל באדם שהוא קם בתתיה לא שייך בזה לומר בו נראה ונחתה אינו חוץ ומתקבלת תשובתו ולכן קאמר הנביא לכו ונשובה אל ה'.

ובז"ו כוונת הפסוק ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה את הברכה אשר תשמעו אל מצוות היא והקללה אם לא תשמעו וכו'. והדקדוקים מבוארים.

וחרץ מדרכינו אפשי' בהקדים מ"ש ה' ירך יעקב ז"ל ע"פ וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלהים עמדי ושמרני בדרך הזה וכו' במשול' ע"פ אלהים יחננו ויברכנו יאר פניו אתנו סלה. דאם יהיה ברכה והשפעה מצד הרחמים שהוא שם הוי"ה ב"ה. שייך בה קשרונו לבטלה. אבל אם תהיה מן הדין שהוא שם אלהים. אין לה ביטול. וזה דומה למלך שיש לו שני שרים מסונים. אחד להגיד לו על כל מי שיעשה לו טוב. והשני להזכיר למלך על כל מי שיעשה רע. והנה אם אדם אחד דיבר עליו טוב המליץ הטוב. מ"מ יש פחד מהשני אולי ילשין עליו רע. אבל אם אפילו המלשין רע יגיד על אדם אחד טוב. אזי מובטח הוא שימצא חן וחסד לפני המלך וכו'. וז"ש אלהים יחננו ויברכנו אם מדת הדין תסכים במדת החסד ותנינה והרחמים מצד שם

אלהים שהוא דין. אזי אין לה הפסק אלא יאר פניו אתנו סלה. וזה רמו יענך ה' ביום צרה ישנבך שם אלהי יעקב. ור"ל יענך ה' שהוא מדה"ר. זה עניה אחת ביום צרה. אמנם ישנבך מכל וכל בכל עת. זה כשיהיה משם אלהי יעקב שאמר אם יהיה אלהים עמדי יע"ש. **ובז"ה** אפשי' כוונת הפסוק ויאמר ה' אל אברהם אל תירא אברהם אנכי מנן לך שכרך הרבה מאוד. ויאמר אברהם ה' אלהים מה תתן לי ואנכי הולך ערירי ובן משק ביתי הוא דמשק אליעזר. ויאמר ואברהם היה יהיה לפני נדול וכו' כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה'. ויל' כיון שאמר בתהילה ויאמר ה' בשם הוי"ה למה אברהם אמר ה' אלהים ב' שמות. ועפ"י יובן דכשראה אברהם שהתבטחה בשם הוי"ה ב"ה שהוא מדה"ר לזה אמר דמלכד ש"ש בזה עוד לחוש למדה"ר שלא יסכים לזה. אלא אפילו שהתבטחה היתה בשם מדה"ר ומדה"ר שהם הוי"ה ואלהים מה התועלת וההנאה בזה אחר שאין לו בן יורש. וז"ש ה' אלהים מה תתן לי וכו' ולכן הבטיחו ואברהם היה יהיה לרבות דשתי המדות יסכימו לו וה"ט כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וכו'. **ובז"ו** כוונת הפסוק אחת דיבר אלהים שתים זו שמעתי כי עוז לאלהים וכו' שם רמו על יעקב אע"ה שאמר אם יהיה אלהים עמדי שהול' לומר בשם הוי"ה שהוא מדה"ר וע"ז תירץ כי עוז לאלהים דאם אמר בשם הוי"ה יש לחוש לקשרונו מדה"ר וגם ולך ה' חסד וכו'.

ובז"ו וישמע יתרו חותן משה את כל אשר עשה אלהים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים. דר"ל שראה יתרו שאפילו מדה"ר היא מסכמת לעשות כו"כ נסים ונפלאות למשה ולישראל וע"ז שית' גם מדה"ר למדה"ר כי הוציא את ישראל ממצרים

והנאולה היא לאקמא שכינתא מעפרא ואו שם יביק יהיה עיי סיוע לישראל בביאת הגואל ויש היאך נעשה תשובה ונחיה מהנלות לויא יענך הי ביום צרה רמו לשם יביק וצריך שכל הכונה לאקמא שכינתא מעפרא ואו עייז כתיב דודי שלה ידו מן החור לנלות קץ פדותינו וימהר לנאולינו ביב אכיר.

דרוש ו לתשובה.

ידוע הדבר ובפורסם הענין גודל מעי התשובה ובפרט בימים אלו כי הוא יתברך אמר ויהי יעשה תשובה ויתכפר לו ויחשוב האדם כמה וכמה בימים שעברו חטא על הנפש עונות ופשעים ויתאוו תאוה כי מים נגובים ימתקו יש מהם שחטא בהם לתיאבון ויש מהם שחיו חטא להכעיס שידע שזה עון גדול והיציר גדול והחטיא אותו להכעיס ועכיו זין לך דבר שעומד בפני התשובה ושב ורפא לו וכמיש הכתוב אמרתי אודה עלי פשעי להי ואתה נשאת עון חטאתי סלה. ויליד דבתחילה אמר לשון פשע במיש אמרתי אודה עלי פשעי להי. והדר אמר ואתה נשאת עון חטאתי סלה. דכיון שהוא הודה על הפשע עון וחטאת מאי עבדתיהו. ואפשר בהקדים לפדש ניכ כוונת הפסוק מכסה פשעיו לא יצליח ומורה ועוזב ירוחם. ויליד במיש ירוחם דהוליל מחול לו ולא די במיש ירוחם דמשמע שירחם עליו דוקא ולא מחילה לגמרי. ואפשר במיש הארזי וציל בשער הנגלות והוביד בסי כבוד לאיש דייב עיג דההפדש בין פשע לעון דע כי הפשע הוא היודע את רבו ומתכוין למרוד בו ועושה להכעיס ואז נורם שהקליפות יקחו כל השפע תמורת הפשע ואין נותנים ממנו אל התחתונים שיהנו ישראל מהשפע ההוא. והעון הוא כשעושה האדם עון לתיאבון ואז נורם שהקלי יקחו כל השפע היורד מלמעלה אבל

ממצרים ולכן ויהר יתרו דבזה אין עוד לחוש. **ובזה** איש כוונת הפסוק ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה וכו' דהברכה והקללה שם רמו למדהיר ולמדהיר. והברכה צריך שתעשו כל מצות הי באופן שגם מדהיר תסכים להטיב לכם. והקללה חיו אם לא תשמעו עייז בימ אפילו מדהיר לא תסכים להטיב חיו. ולכן בשתיים נקט בי שמותיו יתברך הי אלהיכם וכניל.

ולדרכינו למעלה ראש יובן כוונת הפסוק ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה וכו' דריל דהקביה כביכול הורה לנו דרך התשובה והיא ברכה לאדם. ואמר ניכ בתורה אם לא תשמעו לי חיו יש קללה. את הברכה שהיא התשובה אשר תשמעו אל מצות הי אלהיכם אשר אנכי וכו' שאנכי אמרתי יעשה תשובה ויתכפר לו.

ובזוין מאדיל שאלו את רבי אליעזר היאך נעשה תשובה ונחיה אמיל יענך הי ביום צרה ישנבך שם אלהי יעקב וכהיא דודי שלה ידו מן החור עד כאן. ויליד היכן רמו לתשובה ולתחיה דהא תליא בהא. ועפיה מובן דמקי הלא נראה ונרחח אינו הוין וכית דהאדם שקם בתחיה לא שייך בו זה. אעיקרא מהיבא רמו לתחיה. עזיא אמיל יענך הי ביום צרה. דתיבת הי שאמר יתר על שאר הברואים מינה מוכח דיש תחיה. ומינה רמו לתשובה. דבעיה כזה נראה ונרחח חוין. דהיה די במיש אלהים ולמה אמר גם תיבת הי ויש ישנבך בבריאת האדם תיבת אלהי יעקב ולמה אמר הי אלא שם רמו לזה... ולסיים בסימנא סבא בענין נאולה אפשר מדרש הניל בהקי משויל כלו כל הקיצין והכל תלוי בתשובה ותמיד ישראל עושים תשובה ובעוהיר ואנחנו לא נמלטנו בשם יביק ורית יענך הי ביום צרה ניממי יביק גם סית יענך הי ביום ניממי אדניי שהוא רמו לשכינה לרמו דעיקר התשובה

קול דרוש לתשובה יהודה מז

אבל הם מחזירין מהשפע ההוא ונותנים אל ישראל וזה הוא סוד הנלות, ובוה פירש שם כוונת שני מארז'ל ביומא ח'א נדולה תשובה שזדונות נעשות לו כשננות, דזה מדבר בזדון הנקרא פשע ואינם מחזירין אותו השופע כלל ועל ידי התשובה נודם שיחזירו מהשפע שלקחו וחד אמר שזדונות נעשות זכויות, מדבר בעון שהוא לתיאבון שהקל' אפילו שלקחו השופע היורד מחזירין אותו, ועל ידי התשובה לא יקחו עוד ולכן יהורו זכויות, ובוה פ' שם ה' רביש זיל כוונת הפסוק שובה ישראל עד ה: אלהיך כי בשלח בעוניך אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו, דר'ל דביון שעשה עון שהוא לתיאבון ולא פשע שהוא להכעיס איכ בתשובה יהורו זכויות וז'ש אמרו אליו כל תשא עון שנמחל לו ואדרבא וקח טוב שיהיה זכויות ע'ש, ובוה נ'כ פ' פ' כי תצא למלחמה על אויבך וכו' ושבת שביו, יעו'ש.

ובז"ל דזהו כוונת הפסוק מכסה פשעיו לא יצליח דע"י הפשע כל מה שלקחו הקל' את השפע היורד לא יהורו אותו וע"ז לא יצליח האדם, אבל ומודה ועוב שהחזר בתשובה אז ירחם שיהורר הפשע ויהיה בזוג חסא שהוא שונג ואינו נמחל לממרי והו ירחם. **וזר'ל** ניכ כוונת הפסוק אמרתי אודה עלי פשעי לה', אל'א הפשעי ע"י התשובה יהיו בח' שונג שהוא חסא, אבל כשאשוב בתשובה על העון אזי ואתה נשאת עון חסאתי סלה, דר'ל דבתשובה על העון אזי לא ישאר אפילו בח' חסא כלל, והו ואתה נשאת עון וגם חסאתי סלה.

ובז"ל כוונת הפסוק הרב כבסני מעוני ומחטאתי טהרני כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד, דר'ל דאם אני שב בתשובה על עוני אזי תוים הרב כבסני מעוני ומחטאתי טהרני דלא ישאר בי אפילו בח' חסא מהעון, אל'א

דבפשע כי פשעי אני אדע אפי' שבת בתשו' עוד ישאר מהפשע בח' חסא דזדונות יהיו כשננות וכנ"ל והו וחטאתי נגדי תמיד דישאר אחר התשובה מהפשע בח' חסא.

האמנם ס"ם שם הרב דברי שלום זיל דאפי' שהחטא האדם בעון פשע שהוא להכעיס ח'ו עכ"ז אם האדם יחזור בתשובה שני פעמים איכ פעם ראשונה יעשה מהפשע עון, ושוב בתשובה שניה יעשה מהעון זכות יעו'ש. **אשר** בזה יובן כוונת הפסוק טובים השנים מן האחד אשר יש להם שכר טוב בעמלם וכו', דר'ל שישוב האדם על הפשע שני פעמים דבתשובה א' יעשה הפשע עון ובתשובה שנית עושהו זכות, והו טובים השנים שני פעמים תשובה אשר יש להם שכר טוב בעמלם דבוה יהורו זכויות וכנ"ל.

וזר'ל רמו הפסוק מי יתן טהור מטמא לא אחד, דהאדם בעשות הפשע ההוא אזי הוא בבחי' טמא דהוא נעשה עבד להקל'פות וטורפת ממנו כל מעשיו הטובים דכל מה שקנה עבד קנה רבו וכיון שנעשה ע"י הפשע עבד להקל' אזי הוא בבחי' טמא, וע"ז אומר קרא דביון שנעשה עבד טמא וחטאו להכעיס ח'ו איך יוכל להפוך הקערה ויעשה את הדונות והפשע ההוא שהוא טמא איך יהיה טהור ר"ל בבחינת זכויות, לז"א מי יתן טהור מטמא, ע"ז משיב שיעשה תשובה שתי פעמים לא אחד, ר"ל תשובה פעם אחת, דבתשובה א' יעשהו בחינת עון, ובתשובה ב' יהיה בחינת זכות.

וזר'ל מדרכינו אמרתי בעוניי בדרך אפשר בכוונת הפסוק הנ"ל מי יתן טהור מטמא לא אחד, בהק' מאי דק"ל בדין ופסקה הרמב"ם זיל דאבור לאדם שיעבור בדרך שיש בו ע"ז, בדיא אם יש דרך אחרת אבל אם לא יש כי אם זה הדרך מותר ול"כא חשדא ע"ש, וז'ש מי יתן טהור מטמא ר"ל דמנין לנו

בפרטות ובניל.

ובנ"י מ"ש רבי חנניא בן עקשיא אומר רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות וכו'. והוא דידוע דמצות התורה הם תרי"ג כנגד איבריו שיא רמ"ח מ"ע ושס"ה ל"ת. וכדי שלא יראה האדם באבר אחד ובנגדה במצוה אחת שהוא מקיים אותה יחשוב כזה כאילו קיים כל התורה בכללות ויתנאה בנפשו לומר שכבר השלים כל חוקו דהלא יראה בשאר איבריו ונס בשאר מצוות התורה שלא קיים אותם ויביט חסרונו. וזהו רצה הקב"ה לזכות את ישראל שתמיד יראה האדם עצמו שהוא חסר השלימות ולא יתנאה במה שיש בו. דלפיכך הרבה להם תורה ומצות שנאמר יגיד תורה ויאדיר דודאי כזה יראה תמיד חסרונו.

ובא"א אפס"ל כוונת רבי חנניא בן עקשיא וכו' בהקדים מה שפירש ה' ברית שלום ס' תשא כוונת הפסוק נושא עון ועובר על ששע. ויגיד למה נקט עון אחד ולא לשון רבים עוונות. ופירש דהאל יתברך אינו חפץ במיתת הרשעים. וכשהוא רואה שהזכויות והעונות שוים ושקולים הם. מניח כל הזכויות בבת אחת. ונותן לתוך המדה של הזכויות מן העונות אחת אחת כדי שיהיה קמא קמא בפ"ל וזו"ה ורב חסד משה כלפי חסד. ואיתא במס' ר"ה ד"ט ב"ה אומרים ורב חסד משה כלפי חסד וכו'. היכי עביר ר' אליעזר אומר כוכשו שנאמר יכבוש עוונותינו. תנא דבי רבי ישמעאל מעביר ראשון ראשון וכן היא המדה. אמר רבא ועון עצמו אינו נמחק דאי איכא רוב עונות מחשב בהדיתו וכו' והביאור דלשון רב חסד ר"ל חסד היינו הזכויות שנוטל האל יתברך כל הזכויות כפעם אחת למדה אחת וזהו חסדו הנדול ועושה זה לפנינו משורת הדין. ואח"כ ואמת ר"ל נוטל כל עון אחד לעצמו וזהו ואמת בו"ו המחברת שמצרף העון עם הזכויות יחד

לנו לידע אם זה שעבר בדרך שיש בו ע"ז אם הוא מתכוין לע"ז או לא. וזהו מי יתן מהור מטמא. וע"ז השיב לא אחד. ר"ל אם הדרך שהלך בו לא אחד אלא יש עוד דרך אחרת או בודאי אסור לו לעבור בדרך זו. אבל אם לא יש דרך אחרת כ"א זו אזי מותר לעבור והוא מהור ונקי מפשע.

גם יובן רמז מי יתן מהור מטמא לא אחד באקדים מ"ש מוהרים ז"ל ע"ם והפשיט את העולה וניתח אותה לנתחיה והבייר ה' ערין ז"ל ס' תשא והוא שכל אדם בראותו את עצמו שהוא במעלה כל שהוא סובר שדי לו כזה ואינו מכיר בחסרונותיו. ולכן ע"ז יבא לידי נאוה בהיותו משניח על עצמו בדרך כלל ואז מעלה זו המעוטה אשר בקרכו מחפה על כל הפרטים הנרועים. אכן העצה היעוצה היא שישניח האדם על עצמו בפרטות על כל אבר אחד מאיבריו בפרטות אם קיים כל המצות התלויים באבר ההוא. ואז יראה שאין בו שום מעלה רק כולו חסרונות.

וגדו כוונת הפסוק והפשיט את העולה. ר"ל כשירצה להפשיט מעצמו את הנאוה המכוננת בשם עולה לשון עליה. אזי ונתח אותה לנתחיה. שישניח על כל אבר ואבר בפני עצמו ואז ימצא חסרונותיו ע"כ ודפחיה. **דבזה** איש כוונת הפסוק מי יתן מהור מטמא וכו' דנודע האיש בעל נאוה בשם טמא נקרא והעניו הוא בשם מהור יתקרי ובעל הנאוה הוא מביט בעצמו בדרך כלל שהוא טוב ומתנאה ונקרא טמא והאיש המהור בעל ענוה וירא שמים אינו מביט בעצמו בדרך כלל באיבריו כאחד אלא בכל אחד לבד ואז יכיר חסרונו. וזהו מי יתן מהור שהוא עניו מטמא שהוא בעל נאוה לא אחד שביט באחד מאיבריו דוקא בכללות אלא בפרטות. וזה רמז מ"ש התנא באבות אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו. ר"ל דאל תסתכל בכללות אלא

והעונות מרבה הזכויות ותורתם באופן שיהיו הם הרוב נוטל עון אחד ומטיל על הזכויות ובוה קמא קמא במיל וגעשו המצות והתורה שלהם הם הרבים דרב חסד ממה כלפי חסד ובוה יהיו זכאים. וז"ש רצה הקב"ה לזכות את ישראל בעת שהם שוים הזכויות והעונות לפיכך הרבה להם תורה ומצות באופן הנ"ל דבמה שנוטל עון אחד אחד ומטיל על הזכויות אזי הזכויות הם הרוב שנאמר ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר שירבה הזכויות באופן הנ"ל ובוה יהיו זכאים.

ובגין כוונת המדרש כי ה' הונה יכול על מנן ת"ל על רוב פשעיה ע"כ. ור"ל דבעת החורבן נלו ישראל וגעשו בהם שפטים וינונים, וע"ז מתמיה דהו"ל להקב"ה לרהם עליהם ולעשות באופן מעביר ראשון ראשון שיטוף עון אחד אחד ולבטלו דקמא קמא במיל, וע"ז תריך דבעוה"ר היו הפשעים והעונות הם הרוב ולא אפשר לעשות כסדר הנ"ל אלא כשהיו העונות והזכויות שוים משא"כ בזמן ההוא וז"ש דהסיבה על רוב פשעיה דהפשעים הם הרוב.

ובגין מ"ש רז"ל לא לן אדם בירושלים ובדוד עון, וחז"ן מדרבננו יובן במ"ש רז"ל ככוונת מ"ש בשים האי צורבא מרבנן דסנו ליה בני מתיה משום דמוכח להו במילי דשמיא וכו', דר"ל דכשעושים עבירה בשוגג ואינם יודעים האיסור הו"ל שונגין וכדמוכח להו הת"ח ומודיע להם האיסור אזי אהיב כשחוזרים ועושים העון ההוא אז נקרא מיד ולכן בני מתיה שונאים להת"ח דע"י שהוא מוכח להו אי"כ ע"ז כשהם עוד עושים העון ההוא בוה נהשב להם מיד וזו הסיבה ששונאים אותו להצורבא מרבנן, והנה בזמן שהיו נבאים ותמיד מוכיחים את ישראל על עונם והיו מקריבים קרבן ומתכפר עונם שהיה בסוג שונג אי"כ אין עוד לחוש שאם יהורו ויעשו אותו שונג

יחד ביחדי ובוה קמא קמא במיל, ומ"ש ר' ישמעאל מעביר ראשון ראשון ר"ל דהאל"ית נותן העונות אחת אחת לתוך הזכויות וראשון ראשון בטל וזו היא המדה שמעביר, דק"ל בכל איסורין שבתורה קמא קמא בטל דדבר תורה חד בתרי במיל, ומ"ש רבא העון עצמו אינו נמחק ר"ל דאי איכא רוב עוונות אז אפי' עון שכבר נתבטל ברוב חוזר ונעור ואוסר הכל דמצא מין את מינו, וז"ש ועון עצמו אינו נמחק, וז"ש הכתוב נושא עון ועובר על פשע, ר"ל נושא עון אחד ונותן לתוך הזכויות שהם רוב וקמא קמא במיל, לאפוקי אם היה נוטל רוב עוונות ביחד אינו בטל וז"ל ושי'.

ובנה פ"רש ה' אם הבנים ז"ל כוונת הנמרא בנימין מעשה ברי' בן הנניא שהלך לכרך גדול של רומי ואמ"ל, יש תנוק אחד שהוא חבוש בבית האיסורין וכו' והלך ושאל אותו מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזים, ענה אותו תנוק ואמר הלא ה' זו חטאנו לו וכו' אמר מוכסחני בוה שהוא מורה הוראות יכו' וכו', והוא דר"ל בבר ידע זה דק"ל שבז"ן שתרבה האיסור לא אמרינן קמא קמא במיל אלא אדרבא האיסור חוזר ונעור ואוסר הכל ומשום הכי נהרב הבית ונלו ישראל כיון שנתרבו העוונות, ולזה כדי לראות אי תנוק חכים הוא או לא שאל אותו מי נתן למשיסה יעקב וכו' ד"ל כיון דמדתו יתברך להיות מעביר ראשון ראשון ורב חסד וכו' אי"כ איך עתה לא עשה בן ומי נתן למשיסה יעקב וחרב הבית ע"ז השיבו הלא ה' זו חטאנו לו וכו' דנתרבו העוונות וא"כ בוה האיסור חוזר ונעור וכו' ובשראה ר"י בן שהשיבו עפ"י הדין שמח בו וז"ל ע"ש.

אשר בוה יובן כוונת ר' חנניא בן עקשיא רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות, דר"ל דהאל יתברך ברוב רחמיו וחסדיו לישראל כשהם שווין הזכויות

שונג להיות נחשב להם עון מזיד וזהו לא
 לן אדם בירושלים ובירו עון שכבר הקריבו
 קרבן חטאת על השונג ונתכפר להם.

ולדרכינו יובן לא לן אדם בירושלים ובירו
 עון. דכבר האל יתברך מעביר
 העון אחד אחד עם הזכויות וקמא קמא במיל
 וכנוכר לעיל.

ובגין המשך הפסוקים בתהלים וזית אם עונות
 תשמר יה יה מי יעמוד, כי עמך
 הסליחה למען תורא. יחל ישראל אל יה כי
 עם יה החסד והרחבה עמו פדות והוא יפדה
 את ישראל מכל עונותיו. והדקדוקים מבוארים
 ועפ"ה איש. דרהעיה דבריו בזה לרמוז להניל
 ואומר אם עונות תשמר יה דיל שלא תפריד
 העונות אחד אחד אלא יהיו העונות תשמר
 יה להיות כולם כאחד יה מי יעמוד, כי עמך
 הסליחה. דיל כי אתה טוב וסלח רב חסד
 ממה כלפי חסד ליפול אחד אחד מהעונות
 וירבו הזכויות עליהם רקמא קמא במיל. וזיש
 יחל ישראל אל יה כי עם יה החסד והרחבה
 עמו פדות שיתן עון אחד על הזכויות ויהיו
 רבים וזהו והרחבה עמו פדות, ובהו והוא יפדה
 את ישראל מכל עונותיו רקמא קמא במיל.
ובא"א אפסיל לענין כוונת מיש דיי ק'
 חנניא לאותו תנוק מי נתן למשסה

יעקב וישראל לכוזים והשיב לו הלא יה זו
 חטאנו לו וכו', במה שיליד עוד למה תפס
 שתי לשונות למשסה ולכוזים וגם אקרא עצמו
 ק' קושיא זו, גם למשסה לשון יחיד ולכוזים
 לשון רבים, גם שני כינויים יעקב וישראל גם
 מה שהשיב הלא יה זו חטאנו לו החטא הוא
 שונג וקיל ולא אמר לשון עון ופשע, גם
 מיש חטאנו מרבר בערו ושוב סיים בלשון
 נסתר ולא אבו בדרכיו הלך ולא שמעו בתורתו.
 ואפסיל בהקדים מיש הרב כלי יקר סי' רברים
 בפסוק בן פארן ובין תופל, דרומז לישראל
 בשני עונות שעשו והם עון המרגלים ועון

העגל בפארן דומז למעשה המרגלים שבכו
 בכיה של חנם וקבעו בכיה לדורות ליל תשעה
 באב. ותופל היינו הגעל כי נתנו תפלה לאלהים
 שהיה זה בייז בתמוז וזשיה בין המצרים בין
 שני העונות אלו כל דורפיה השינוה בין
 המצרים דוחו ולא יכלו קום, והוא כי בדרך
 טבע אין הצלה לאדם ולעם מפני אויב כי
 אם באחר משני דרכים או בשניהם כאחד, או
 מצד דביקות באל יתברך וקיום מצות ואהבת
 את יה אלהיך וכו' ואז מציל בהשגחתו יתברך
 לכל הרבקים בו, או בזמן שיש בישראל
 אהבה ואחרות ואז מצד הטבע איש את דערו
 יעזור, ויש להם קצת תקוה אם לא תתנגד
 להם המערכה, ובשני זמנים אלו ייז בתמוז
 ומן שעברו העגל והמרגלים שהיו כתשעה
 באב, איברו ישראל שתייהם כאחד כי בייז
 בתמוז שעברו העגל ופגו אל השם יתברך
 עורף ולא פנים נזורו אחר בזה איברו ההצלה
 הבאה מצד השגחתו יתברך, ובמ"ב שהיה ענין
 המרגלים בו ביום נולדה צרת השנאת חנם
 בישראל וכמשיה בשנאת יה אותנו הוציאנו
 ממצרים, ופירש"י מה דכלכך על דחמך ומה
 דכלביה עליך, שהם סברו כמו שהם שונאים
 כל אחד לחבירו, כן מסתמא גם הקביה שונא
 אותם ומה הוסיפו כל אחד על חבירו בשנאת
 חנם, עד שזו היא שהחריבה את ביתנו ראשון
 ושני, כי בבית ראשון היתה השנאה בין
 הגדולים נשיאי ישראל, ובבית שני בין כל
 המון ישראל כמיש במסכת יומא ואז איברו
 גם ההצלה הטבעית, כי אם אין אהבה ביניהם
 ואין אחד סומך ועוזר לחבירו מי יקום לו,
 נמצא דבישני נבולים אלו נתפדרה החכילה,
 כי סרו מאחרי יה וגם סרו איש מעל אחיו,
 לכן ייז בתמוז ופי' אב נדר מזה ונדר מזה,
 ולכן אין לה דרך לנשות ימין ושמאל, ואפי'
 האויב החלש יכול לה, וזהו כל דורפיה
 השינוה בין המצרים, לכן מרעיה בתוכחות
 על

קול דרוש ז' לתשובה יהודה נא

על עון לזרום לשוב אל ה' בתשובה, אמר
 לישראל כי אתם יושבים בין שני נבולים בין
 פארן עון המרנלים ובין תופל הוא עון הענלי.
 דעיי שמאסו בארץ הקדושה דינם לנלות ממנה.
 ובעון התופל יסבבו בקיעת העיר ואויב כל
 דהו ירדפם לכן ישובו בית ישראל זמ"ד.
עוד נקדים מ"ש ה' בעל ס' הפלאה סוף
 פ"ק דכתובות והוב"ד בס' שער החצר
 ס"י שיה ע"פ מי מנה עפר יעקב וכו' דכשרם
 בארץ העמים יתכנו בשם יעקב כשהם בחוצה
 לארץ, אבל בארץ ישראל נקראים על שם
 ישראל שהוא לשון שדרה וכו' ע"ש.

והנה בחטא הענל אמר מרע"ה אנא חטא
 העם הזה חטאה גדולה ונקט בו לשון
 חטא, ובעון המרנלים בכו והתהירו על הדרך
 שהולכים במדבר עפ"י ה' ורצו לחזור ולכן
 חרה אף ה' בעם כנודע, וז"ש מי נתן למשכה
 יעקב דמה זה נרם להם לישראל שימותו כל
 הדור ההוא במדבר שהם מכונים בשם יעקב
 שהיו בחוצה לארץ, ולמשכה לשון דריכה
 ורמיסה שכל הדור מתו ונדרכו ומתו שם.
 וגם בהיותם בארץ ישראל אשר יתכנו בשם
 ישראל הלכו שני פעמים לשבי ולבזה ונחרב
 ביהמ"ק שני פעמים, ולכן נקט לבוזה לשון
 רבים, גם תיבת ב"ו נ"מט' ט' רמו דחרב
 ביהמ"ק בט' אב שני פעמים, מה פשעם ומה
 חטאתם בזה, ע"ז השיב לו תנוק ההוא דההצלה
 ליחיד ולרבים הוא ע"י שני דרכים אלו, או
 דביקות באל יתברך או ע"י אהדות ואהבה
 ואחוה בין איש לרעהו, ובעזרת פה ישראל
 איבדו את שתיים, א' ע"י שעבדו את הענל
 איבדו דביקות האל, וז"ש הלא ה' זו חטאנו
 לו שהפרדנו עצמנו מן דביקות האל בענל
 שקרא עון זה מרע"ה חטא ואמר אנא חטא
 העם הזה חטאה גדולה, ועוד חטאו עוד
 בפירוד הלכות בעון המרנלים וכמשיה בשנאת
 ה' אותנו ושנאו ישראל זה לזה ועיי' חרב

ביהמ"ק שני פעמים, ולזה אמר ולא אבו
 בדרכיו הלך ר"ל דרך המדבר בהוציאם ממצרים,
 והוציאו להיר על אי', וזה נרם ולא שמעו
 בתורתו, וכששמע ריביה מהתנוק שאמר לו
 והשיב כל הפסוק בשלימות ורמו לו שתי
 תשובות אלו ולא די לו במ"ש תחילת הפסוק
 הלא ה' זו חטאנו לו דבזה אין תשובה לשתי
 שאלותיו, לכן מדסיים הפסוק לרמו לו שתי
 תשובות על שתי שאלותיו שמתו כל דור
 המדבר, ועל חרבן ביהמ"ק שני פעמים, דלא
 אבו בדרכיו ולא שמעו בתורתו, ולכן אמ"ל
 מובטחני בזה שמורה הוראות בישראל וכו'.
ובן"ן רמו ארבעה פסוקים המתחילים בתורה
 בתיבת אלה והביאם בס' ליקוטים
 מפרדס וז"ל אלה תולדות נח נח איש צדיק
 תמים היה, אלה מסעי בני ישראל וכו', אלה
 פקודי המשכן משכן העדות, אלה הדברים
 אשר דיבר משה אל כל ישראל, ובהק' עוד
 מ"ש רז"ל ע"פ אלה פקודי המשכן משכן
 שנתמשכן שני פעמים על עונם של ישראל,
 וז"ש אלה תולדות נח נח, ר"ל תולדותיהם
 של צדיקים שיהיו נח לעילא נח לתתא, נח
 לעילא שיהיה להם דביקות בהאל יתברך כדכתיב
 ואהבת את ה' אלהיך, וגם נח לתתא שיקיימו
 מצות ואהבת לרעך כמוך ולא תשנא את
 אחיך בלבבך, דאם לא קיימו ולא יזהרו
 בשתים אלו הלא תראה אלה מסעי בני ישראל
 אשר יצאו מארץ מצרים שכל הדור שיצאו
 ממצרים סעו המה למנוחות ומתו במדבר על
 שסרו מאחרי ה' ופגנו אליו עורף, וז"ש אלה
 מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים
 שמתו וסעו הם למנוחות בעבור שעבדו את
 הענל ועזבו דביקות האל יתברך, ועוד שנית
 בעבור שהיה שנאת ה' להם ונולדה השנאה
 מזמן המרנלים שהיה בט' אב ונרם חורבן הבית
 שני פעמים וז"ש אלה פקודי המשכן משכן
 העדות שנתמשכן ב' פעמים וחרב בעון זה,
 ולכן

דרוש ח לתשובה.

מ"ך נודע גורל מעלת היום הקדוש הזה יום שבת תשובה בין כסא לעשור יום קדוש

הוא לאלהינו ונהנו ברוב תפוצות ישראל לדרוש לעם דברי מוסר לעורר את העם לשוב בתשובה שלימה ולהיות כל איש מפשפש במעשיו קודם בוא יום הנורא ואיום יום אדיר בימי שנה הוא יוה"כ הבע"ל לחמ"ל וקורים ליום זה שבת תשובה וכל המפרשים ז"ל נתנו טעם לשם זה שבת תשובה וגם אני אענה חלקי ע"ם פרדים.

א' פשט שבת תשובה. עפ"י הדיוע דשמירת השבת צריך בשלשה ענינים. מחשבה דיבור ומעשה. שלא לחשוב בעסקי מלאכתו אפילו במחשבה וכן שלא לדבר בעניני המלאכה כלל וכ"ש במעשה נמור. אלא שצריך שיהיו שלשה אלו לצורכי עונג שבת ורוחניות התורה ומצוותיה דוקא. כן הדבר עצמו באיש השב בתשובה. צריך סור מרע בשלשה אלו בפרטותם ולהיות כל מחשבתו ודיבורו ומעשיו בתורה ומצות ומע"ט לתקן אשר חסא על הנפש. **בענין** השבת שצריך שלשה אלו. בזה יובן כוונת הפסוק ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדרותם ברית עולם וכו'. ושמרו לשון ואביו שמר את הרבר בני ישראל את השבת. את לרבות הדיבור שצריך דיבורו לצורך השבת וגם לעשות את השבת שהמעשה יהיה דוקא לעשות את השבת בצורכי השבת. וזה כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וכו' וכמו שהאל יתברך שבת משלשה אלו כן האדם עצמו.

וזה רמז הפסוק אחת דיבר אלהים שמים זו שמעתי כי עוז לאלהים ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו. ור"ל דקרא כתיב לא תעשה כל מלאכה מעשה מלאכה אסר בשבת אבל שמים זו שמעתי. עוד שמים מחשבה ודיבור וכמו שררשו רבותינו ז"ל ודבר דבר

ולכן אלה הרברים אשר תרבר אל בני ישראל שיהיו תמיד נוהרים בשמים אלו נח לעילא נח לתתא שיהיה להם דביקות באל. וגם שיהיה אהבה ואחרות ביניהם.

אשר בזה יתפרש לענין כוונת הפסוק שובת ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעוניך אמרו אליו כל תשא עון וקה טוב ונשלמה פרים שפתינו. והרקרוקים מבוארים. ויובנו עפ"י ובהקדים עוד מ"ש המפרשים דבתיבת ישראל יש בה רמז לאהבה ואחזה רר"ת ישראל יחוד שמ"ו אהב"ת ר"ע למו"ד. גם נודע מ"ש ה' מוהר"ו ז"ל בספר שערי קדושה ח"ב שער ד' דאהבה שאוהב האדם לישראל וגם מצטער בצרתם וזכה להיות שקול ככל ישראל כענין מרע"ה שאמרו שקול משה כנגד כל ישראל ע"ש. מזה ניכ נראה דשם ישראל מורה על האהבה. ולכן הנביא מוכיח את ישראל שיחזרו בתשובה ולתקן את שתייהן דהיינו להיות אהבה ביניהם. וגם להיותם דבקים בהאל יתברך. וז"ש שובת ישראל. שתשוב בתשובה ולהיות לך בחינת ישראל הרמוז בה אהבה אהבת ריע. וממנה עוד יתקן להיות לו דביקות בהאל יתברך וז"ש ער ה' אלהיך עד ועד בכלל ולדבקה בו. כי כשלת בעוניך קרי בה ב' עוניך דנכשלת בשני עונות אלו שחם אהבת ריעים ואחרות וגם הדבקות בהאל יתברך. ועל הכל לתקן שתייהם ע"י דברי תורה ומצוותיה וז"ש קחו עמכם דברים ושובו אל ה'. אמרו אליו כל תשא עון כל עון תשא שבוה יתוקנו שתייהם ע"י וקה טוב שהיא התורה. ועוד על ידה יהיה קרב קץ הנאולה. ומה שעתה אנחנו קורים פרשת קרבנות בשפתינו. וזכים שנקריב קרבן על גבי המזבח פרים ועולות. וז"ש ונשלמה פרים שפתינו. חליפת שפתינו נקריב פרים יהיר שיהיה בענוו"ק אב"ר.

דבר שלא יהיה דיבורך של חול כדיבורך של שבת וכמו שהאל יתברך שבת ביום השבת משלשתם ממחשבה דיבור ומעשה כן צריך האדם לשבות משלשה אלו מענין עסק ומלאכה ולהיות כולם לצורכי הרוחניות עונג שבת ותורה ומצוותיה. כי עון לאלהים, ר"ל כמו שהאל יתברך שבת מהנ' אלו כן צריך האדם, והבט וראה חסר אל דבעת שהאדם נוהג מחשבה טובה בשבת ובתורה, אזי מחשבה טובה הקביה מצרפה למעשה וז"ש ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, ככ"פ הדמיון, ונודע שצריך שלשה דברים אלו נ"ב מחשבה דיבור ומעשה לבעל תשובה לקיים סור מרע וכו'.
ובגין כוונת משו"ל בשים דברכות אמר כל מי שיש לו ציצית בכנפו ותפילין בזרועו ומוזוה בפתחו הכל בחיזוק שלא יחטא שנאמר והחוט המשו"ש לא במהרה ינתק, וליד מה עדיפות שלשה מצות אלו מאחרים: אלא דמהנ' מצות אלו ילפינן דצריך האדם ובפרט בעל תשובה להיות זריז ונשכר בני דברים מחשבה דיבור ומעשה, המחשבה ממצות ציצית שנאמר בה וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' היא המחשבה, המזוה בפתחו לדמו לדיבור בתורה (וכמשיה ודברת בם בשבתך בביתך וכו' וכתבתם על מוזוה ביתך) וכן בפסוק והיה אם שמע ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם וכו' וכתבתם על מוזוה ביתך וכו', התפילין בזרועו ידמו לעשיית המצות במעשה בפועל שהיה היא הפועלת עשיית המצות, ולכן כל מי שיש לו שלשה אלו הרומזים לניד מחשבה דיבור מעשה הכל בחיזוק שלא יחטא עוד ומתקבלת תפילתו ותשובתו ברצון שנאמר והחוט המשו"ש וכו'.

ובזה יש לפרש לעיד כוונת הפסוק שובה ישראל עד ה' אלהיך כי בשלש בעונות קחו עמכם דברים ושבו אל ה' אמרו אליו כל תשא עון וקה טוב ונשלמה פרים שפתינו

והקדוקים רבים, ועפ"ה יובן והוא דאפשר רמה שצריך בעל תשובה לשלשה דברים אלו מדי"מ לתקן אשר עיוות וכו' ולעו כן פולמו דהעון נעשה על הרוב בני דברים אלו הלב חומד ומהרהר ומדבר דיבור אסור ואח"כ נמשך לעשות העון בפועל וכמ"ש עבירה נורדת עבירה, ולכן לתקן נ"ב דברים אלו צריך מדי"מ בתורה ומצות לתקן ולהכשיר אשר עיוות מדה כנגד מדה, ובתהילת הכל יתקן המחשבות והרהורים רעים, וז"ש שובה ישראל שם רמו ישראל עלה במחשבה תחילה לתקנם עד ה' אלהיך היודע מחשבות אדם כי בוחן לבות וכו' כי בשלש בעונות כישלון היא המחשבה ולזה תשוב ממחשבות זרות לתקנם וכו' ואח"כ קחו עמכם דברים תורה ומצות לתקן עון הדיבור, ואח"כ ושבו אל ה' במעשה בפועל, ועיי' אמרו אליו כל תשא עון כל עון תשא ר"ל מחשבה דיבור מעשה, דהרי וקה טוב בני דברים אלו בתורה ומצות תמורת הרע וכוה ונשלמה פרים שפתינו, נמצא עפ"ה שפיר קרו לשבת זה שבת תשובה בדרך פשט דכמו שהשבת צריך לשומרו בני דברים אלו מדי"מ, כן בתשובה צריך לשוב לתקן נ"ב דברים אלו מחשבה דיבור מעשה ובגין ושב ורפא לו.

ובדרך רמ"ז שבת תשובה יש לרמוז עפ"י מ"ש מוהר"ף ו"ל בנפיה מעד ש"ן אות כ"ה, דר"ת שבת שקר ב"ל תדביר, והוא במ"ש ה' כנפי יונה על פסוק אם תשוב משבת רגליך דבימות החול ש"ן של שבת היא סמוכה לאותיות ק"ר שבא"ב, והוא שקר שאין לו הנלים, אבל בשבת נקשרת ש"ן של שבת למדת אמת ולכן א"ס תשי"ב משבת ר"ת אמת וכו' יע"ש.

עו"ן מ"ש בעלי המוסר דהסיני והגדר הגדול לבעל תשובה הוא שיוהר מדבר שקר וכמ"ש ביהוה רשע ששמע דרשה מהחכם על התשובה ונתיעץ עם החכם ויעצו שהגדר הוא מלרבר

נד קול דרוש ח לתשובה יהודה

מלדבר שקר ואיך שעמדה לו כנודע וזהו שבת תשובה ר"ל כמו שבשבת צריך יותר לזהר מלדבר שקר וכמשי"ל ר"ת שבת שקר כל דבר כן בעל תשובה הנר המועיל לו הוא מלדבר שקר, והוא שבת תשובה ע"ד הרמז. ועד"ן פירש הער"ן ז"ל כוונת הפסוק הצילה נפשי משפת שקר וכו' וי"ל דהול"ל משקיר ולא משפת שקר, ופ"י דשקיר במילוי כזה ש"ן קו"ף ר"ש, הוא ר"ת שקיר, ובאמצע גימט' כ"ו גימט' שם הו"ה, ובסופם תיבת נפ"ש דהמדרש שקר מבייר עליו קל"י הנקראת שקר ועו"א דובר שקרים לא יכון לנגד עיני, וכשהאדם מהרהר בתשובה אזי שם הו"ה שבאמצע מילוי שם שקר מצילו מיד הקליפה ההיא, וכו"ה פ"י פ' צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ה' לא יעזבו כידו, ר"ל היצר הרע תמיד צופה לצדיק ולהתטאו ומבקש להמיתו בהפילו ביד קליפת שקר אבל ה' גימט' ה' שבאמצע לא יעזבו כידו ומצילו, ולכן דהעיה התפ"ל הצילה נפשי משפת שקר שתיבת נפש בסוף מילוי תיבת שקר.

ובז"ן כוונת הפסוק שובי נפשי למנוחכי כי ה' נמל עלי כי חלצת נפשי ממות את עיני מדמעה את רגלי מדחי אתהלך לפני ה' בארצות החיים האמנתי כי אדבר וכו' דר"ל הנם דע"י עוונותי ובפרט בדיבור שקרים גרמתי לנפשי להפילה בידו החי' והקל"י מימ' ע"י התשובה שם הו"ה שבמילוי תיבת שקר נומל חסר עם הנפש ומצילה, וז"ש שובי נפשי למנוחכי לקדושה העליונה כי ה' נמל עלי כי חסר גדול כי חלצת נפשי ממות הם הקל"י וחחי' את עיני וכו' וכל זה ע"י האמנתי כי אדבר שאני שב בתשובה שלימה ומקבל עלי שאדבר אמת דוקא באמונה.

ונדרו כוונת הפסוק אל תתנני בנפש צרי כי קמו בי עידי שקר ויפח חמס קוה אל ה' חזק ויאמץ לביך וקוה אל ה', והוא

דרהמעה ביקש מאת האל יתברך דאל יתן נפשו בקל"י והחי' ע"י השקר, ושוב סיים דהעיקר בשם הו"ה שיש בתוך מילוי שקר וז"ש קוה אל ה' חזק ויאמץ לביך וכו' ובני"ל. ובדרך דרש אפשי"ל מה שקורין לשבת זה שבת תשובה, והוא בהקדים מה שיש

להבין במ"ש במוסף ר"ה היום הרת עולם וכו' אם כבנים אם כעבדים אם כבנים רחמינו כרחם אב על בנים ואם כעבדים ענינו לך תלויות וכו' וי"ל דודאי יותר טוב שלא להוכיר אם כעבדים דא"כ הו"ל הוא יתברך מלך ומלך שמחל ע"כ אין כבודו מחול, אבל אם כבנים אב שמחל על כבודו כבודו מחול, ועוד אם כעבדים איך אנו שומרים שבת שהוא שרביטו של מלך והמשתמש בשרביטו של מלך חייב מיתה, ולזה ארו"ל נוי ששבת חייב מיתה דהם עבדים ואם ישתמשו בשש"מ ח"מ אבל ישראל יש להם דין בן ובן משתמש בשש"א, וגם אעיקרא מה שתועיל לנו התשובה הוא שיש לנו דין בן ואם כעבדים לא תועיל התשובה וכנ"ל וא"ך ביום הדין נאמר כן והיו סניגורו וכו', ברם נקדים מ"ש ה' אם הבנים ח"ב ד' ב' בפ"י פ' בישעיה כי כה אמר ה' ואתה ישראל עבדי יעקב אשר בחרתיך ורע אברהם אוהבי אשר החזקתיך מקצות הארץ ומאצילה קראתיך ואומר לך עבדי אתה בחרתיך ולא מאסתך וכו' הן יבושו אנשי מלחמתך וכו', וי"ל בכינוי שאמ"ל עבדי אתה הול"ל בני אתה וכו"ה יהיה להם גדולה ומעלה והיבה וגם וכו' ופ"י עפ"י מ"ש בירושלמי אלמלא שמרו ישראל שבת כראוי גנאלין מיד, במ"ש רשבי' בזה"ק על השומר שבת כהלכתו ה' קורא עליו מקרא זה עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר, דהרמב"ם בה' מלכים גבי דין אין משתמשים בשרביטו של מלך כתב ולא ישתמש בעבדי המלך והמשתמש בשרביטו של מלך חייב מיתה ע"ש א"כ לפי"ד הרמב"ם ז"ל המשתמש

קול דרוש ח לתשובה יהודה נה

המשתמש בעבדו של מלך הנקרא שרביטו חייב מיתה. אמור מעתה אם ישראל שומרים שבת כראוי דאו קורא להם האל יתברך תואר עבדים כמיש בזהיק לכן מיד ננאלים. והוא דהנלות נקרא שעבוד מלכיות וכשהיו שומרי שבת כראוי. אזי נקראים עבדי המלך כפי הוזהיק ואין דין שישתעבדו בהם אוהיע והם ננאלין מיד. ויש הפסוק ואתה ישראל עבדי יעקב אשר בחרתיך. וכיון שאתה נקרא עבד מלך אשר ההזקתיך מקצות הארץ ומאצילה קראתיך מדי כנפות הארץ רמו על הנאולה. דהם משתמשים בשרביטו של מלך ולכן מיד ננאלים. וכית אדרבא כינוי זה נרע לישראל מדין בן לויא בחרתיך ולא מאסתיך. דהן יבושו ויכלמו כל הנחרים בך דאין להם להשתמש בשרביטו של מלך ולכן הן יבושו אנשי מלחמתך ותיד.

וזהו כוונת הפסוק כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים והוא עפי משרויל דמרעיה ביקש מפרעה ליתן לישראל מנוחה יום אחד ובחר להם יום השבת. ואיב עיי שמירת השבת נקראו עבדים ודין נרמא להוציאם מארץ מצרים דאין להם להשתמש בשרביטו של מלך. ויש כי לי בני ישראל עבדים הם עיי שמירת השבת והים אשר הוצאתי וכו'.

ובגין כוונת מארזיל אמיל הקביה לישראל ראו היבתכם לפני קראתי אתכם בנים שנאמר בנים אתם לה' אלהיכם וקראתי אתכם עבדים שנאמר כי לי בני ישראל עבדים וכו' ויליד וכו' אך כפיה איש קראתי אתכם בנים ואב שמחל על כבודו כבודו מחול ומקבלם בתשובה. ונס קראתי אתכם עבדים עיי שמירת השבת וכמיש בזהיק והויל שרביטו של מלך והמשתמש בשרביטו של מלך חייב מיתה. ושפיר בזה חיבה יתירה נודעת להם.

עון מיש מוהרהיו זיל דשמירת השבת אינו

די להיות יושב ובמל ממלאכה אלא נס ישתדל ללמוד בתורה ביום השבת ובוה מוכח דשומר שבת לשיש ונס הכנעתו לתורה ולתשובה. ובכן משויל אם שמרו ישראל שבת או ב' שבתות מיד ננאלין הוא דוקא עם לימוד התורה והתשובה.

ובכן זהו מיש ביום ר"ה היום הרת עולם אם כבנים אם כעבדים וכו' דכיון שישראל חוזרים בהיום הזה בתשובה שלימה והכנעה וכיוצא לכן אומרים דעכ"פ צריך לקבלינו אם כבנים דאב שמחל וכו' ואם כעבדים עינינו לך תלויות לנאולינו מהאומות דהמשתמש בשרביטו של מלך חייב מיתה. ולכן עד שתוציא לאור משפטינו קדוש.

וזהו פירוש הפסוק אשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה שומר שבת מהללו. ר"ל זאת היא התשובה ועם התשובה ניב שומר שבת ודאי אצרו דבוה עכ"פ מועילה לו אם בנים אם כעבדים ולכן אמר אשרי אנוש יעשה זאת היא התשובה ועמה ניב שומר שבת שתים כהלכתן אזי נהיה נקיים מעון ומשעבוד מלכיות.

וזהו שבת תשובה. שבת עיי נקרא עבד כפייד הוזהיק ושרביטו של מלך ועיי ניצולים משעבוד מלכיות. ועיי התשובה דין בן ואב שמחל על כבודו כבודו מחול וכרהם אב על בנים ימחול לנו את כל עוונותינו והויל תרתי לטיבותא. ולכן קרו ליה שבת תשובה.

ועפי סודן שיד יליפ לעיד מיש שבת תשובה. עפי מיש בשעה"כ דעיי עין אדהיר והטא ישראל בענל נרמו בעוהיר דהעולמות ירדו ממדרגה עליונה לבייע במקום שלימת החיצו והקלי. ועיי הארת השבת והתפיל שחרית מנחה ערבית ומספ עולים העולמות לאט לאט עד שבתפילת מנחה חוזרים כבדאשונה ולכן אומרים ואני תפילתי לך ה' עת רצון שחזרו

את דכא עיי עוונות ישראל כמשיה ובפשעכם שולחה אמנם, ועיי שמירת השבת והתשובה מכניעים ההצ"י והקל"י ומעלים העולמות והקדושה ואין שמן ואין פניר, ויש אני את דכא, שהשכינה כביי תחי' הקל"י שהם כלים שבורים, ועיי התשובה והשבת מעלים העולמות ואפילו שיהיו העוונות כיכ, ויש תשיב לשון תשוי ואותיות שבת ואפילו שעיי העוונות נרע משמותיו הנכבדים כמו איש ונכר ואדם ונשאר בשם אנוש עד דכיא רית דם כפי' אשה, ואז עיי' לא יבוא פצוע דכא שהם החיצונים והקליפות אלא עולה הקדושה והעולמות למעלה ואין עוד שופיר.

ובן"ן מדרש כשעלה מרעיה למרום אמרו מלאכי השרת מה לילוד אשה כינינו וכו' מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם וכו' אמר אחוז בכסא כבודי והחזר להם תשובה, והיה כמבואר ואין צריך להאריך... ולסיים בנאולה קרא כתיב מה תעירו ומה תעוררו את האהבה אד שתחפץ, ופירש החיד"א באהבת דוד דיין במה שפירשו הראשונים ז"ל כוונת הפסוק במה אקדם ה', והוא בהקדים משול' דעיי הענוה מבטל מענת מי הקדימני, דהעניו חושב כל עוהיו מהבלי ימעט וכל העושר והנכסים כלא חשיב, וכוה פי' פסוק מיה יתרוין לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש, וגם פסוק ועתה ישראל מיה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך, דנודע ועתה היא רומות לתשובה ועיקר התשובה היא הענוה וכוה לא שייך מי הקדימני וראה כי האל יתברך בוחר בענוה, אשר אנכי שהוא משה רבינו מהימנא מצוך היום ולא אחר, וכוה איש הפסוק מיה תעירו ומיה תעוררו את האהבה כיון שיש ענוה יהיה אהבה כיניכם עד שתחפץ ויהיה נאולה שלימה, ושיי, יע"ש.

ובנה אפשי'ל כוונת מסרה מה אדבעה וזית ה' אדונינו מיה אדיר שמך בכל הארץ, מיה

שחזרו העולמות למקו' הראשו' וכיו' באותיות ויה דבייה כתיב לא ינודך רע ע"ש, והרש"ש בנאר יותר דהרפיה שישראל מתקנים כל שבת לפי בחינתו ולפי אותו הדור וכל אדם לפי מדרגתו ואינו דומה יום לחבירו ואין בדיה דומה לחברתה ולכן לא נמנר תיקון הרפיה, ניצוצין לעלות ועשיב.

ונודע דעיי עוונותיו של אדם גורם לפגום בנפשו ובצלם אלהים אשר על פניו ומוריד ח"ד בחי' וה' לקל"י ועיי ההכנעה והתשובה ובפרט בימים האדירים האלה מעלה אותם למתקנם ויש אריה שאג מי לא ירא ועיי תשובתו מעלה העולמות למעלה ראש, איכ נמצא כמו שעיי השבת מתעלים העולמות מהקל"י, כן עיי התשובה וכו' מעלה ומתקנן העולמות ותיקונם שוה, ולכן קורים לשבת זה שבת תשובה דהתיקון בזה כמו זה וזהו שבת כמו שעיי השבת מתתקנים העולמות שהם ויה כן עיי התשובה ותיבת תשובה תשב ויה.

ובנה אפשי'ל כוונת מדרש ויצא קין ראה אדה"ר את קין פניו צהובות אמר מינ' בדיןך אמר עשיתי תשובה ונתפשרתי אמר כיכ גדלה מעלת התשובה פתח ואמר מזמור שיר ליום השבת ע"כ, והוא תמוה ועפ"יה איש, והוא דעיי העון החשיך אורו והכסיל בחושך הולך, ועתה ראה אדה"ר שפניו צהובות מאור הקדושה ולדיא מה נעשה בדיןך להוריד הקל"י ולהעלות הקדושה אמר עשיתי תשובה ונתפשרתי, ואדה"ר יודע שהוא עונו בעה"ד גדול ביותר וצריך תשובה גדולה וראה שדונמטה שמירת השבת להוריד הקל"י ולהעלות העולמות לכן פתח ואמר מזמור שיר ליום השבת שוה שוה במעלה למעלת התשובה, **ובנה** אפשי'ל כוונת מסרה אני את דכא, לא יבוא פצוע דכא, תשב אנוש עד דכא, ור"ל דהשכינה המכונית בשם אני אומרת אני

ומרתם על בראיו ואמר קרא אני את דכא
דיכול לעשות שני הפכים בנושא אחד, ועל
אדם המתנהג בעונה והבנעה מצד יראת ה'
עליו נאמר מה רב טובך אשר צפנת ליראיך
פעלת לחוסים כך נגד בני אדם.

ועפ"י דרכינו מובן כוונת המסרה הנ"ל והוא
דהאמת שהוא יתברך כביכול הוא
מקדים לכל אדם צרכיו ועל ידם יוכל לקיים
מצות התורה, וא"כ הוא יתברך יש לו על
כל אדם טענת מי הקדימני ואשכח, וז"ש ה'
אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ שהוא זן
ומפרנס ונותן לכל בריה די מחסורה, וא"כ
מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו לתת
לו שכרו של התורה והמצות אחר שיש טענת
מי הקדימני, אלא דלכאכל טענה זו אם יש
לאדם מידת הענוה או מבטל טענת מי הקדימני,
והענוה רמוזה בתיבת מ"ה ובמשיה ונחנו מה,
וז"ש ועתה ישראל מ"ה ה' אלהיך שואל
מעמך, שיהיה לך מידה זו של מה שהיא
מדת הענוה, ועל ידה מ"ה רב טובך אשר
צפנת ליראיך דאין עוד טענת מי הקדימני
וא"כ פעלת לחוסים כך, וזה נגד בני אדם
שיש להם נאווה דיש טענת מי הקדימני אבל
ע"י הענוה רב טוב הצפון להם, ובכך מ"ה
תעירו ומ"ה תעוררו שיהיה לכם מדת הענוה
אית האהבה, ר"ל עם האהדות והאהבה שיהיה
בניכם ועיני עד שתהפין וימהר לנאולינו
בענלא ובזיק אכ"ר.

דרוש ט לתשובה.

ליום ר"ה יתחיל אם אפשר וכו'
דרשתיהו ביום ר"ה התרפ"ג הו"ל רניו כירא.
יחרדו הלבבות ויבנעו היום הקדוש הזה
לשוב בתשובה שלימה ויתבודד האדם
עם קונו ויתחרט על אשר הטא על הנפש
לבקש ולדרוש מהלל וסליחה וכפרה, מהאל
הגדול

מ"ה אנוש כי תזכרנו, מה ה' אלהיך שואל
מעמך, מה רב טובך אשר צפנת ליראיך וכו',
והו"ן מרכינו פירשתי בעונתי במה שפירש
הרב שער החצר ז"ל כוונת הפסוק ועתה ישראל
מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה
את ה' אלהיך ולעבד בכל דרכיו וכו' והוא
במה שחקר הרב מוהר"א כהן ז"ל דמצינו
קרא כתיב ה' מלך נאות לבש, ונס מצינו
קרא כתיב והלכת בדרכיו וארז"ל מה הוא
רהום אף אתה תהיה רהום וכו' איכ למה
נאמר לאדם הנאווה הלא יכול לומר מה הוא
נאה אף אתה תהיה נאה, ותירץ דישאל
נצטוו על הצדקה ונמילות חסדים וכו' ובשלא
האל יתברך יכול כביכול לעשות שתיים שהוא
נאה ורהום לעשות חסד אבל האדם אם הוא
נאה לא יוכל לכפות טבעו ולעשות רהום
ועניו וכו', וכוה רמו מ"ש בנוסח יוצר שבת
המתנאה על היות הקודש ונהדר בכבוד על
המרכבה חסד ורחמים מלא כבודו והיה כמבואר,
וז"ש ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך
כי אם ליראה את ה' אלהיך ולעבד בכל
דרכיו מה הוא רהום וכו' ושואל תאמר מה
הוא נאה וכו' ולשמור את מצות ה' אלהיך
ואם אתה תהיה נאה לא תוכל לשמור כל
המצות כמו צדקה וכיוצא, וזה רמו אחרי ה'
אלהיכם תלכו ואותו תיראו ואת מצותי ותשמרו
ועשיתם אותם ומבואר וז"ל.

וזהו כוונת המסרה מה ה' אלהיך שואל מעמך
וכו' ולעבד בכל דרכיו, ור"ל רמה
הטבע שיש לה' אלהיך שואל מעמך להיות
דומה לו ולעבד בכל דרכיו מה הוא רהום
וכו' אבל בנאווה לא אלא מה אנוש כי תזכרנו
וכו' שיתנהג בענוה והנאה אומר כב"י אין אני
והוא יכולים לדור בעולם, והיינו טעמא דלא
אמרינן בה והלכת בדרכיו ומה הוא נאה וכו'
דהלא שאני קביה דכביכול יכול לקיים שתיים.
וזהו ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ

הגדול חנון ורחום ומרבה לסלוח ויעמוד בתפילה בשפה ברורה, ובכוונת הלב בכל עיו ותעצומות להתאמץ בכוונת התפילה והברכות הכינה וגם חקרה, לא בשפתים נעות והלב הולך חשיכים כי מה בצע להשמיע במרום קולו קול אומר קרא, וזכרנו לחיים כותבינו לחיים בלא כוונה כגוף בלא נשמה כד נאים ושכיב אמרה, ויתן לבנו כי בתפילתו בכוונת הלב בימים אלו מתקן כל תפילות הפסולות של כל השנה שנפסלו מחסרון הכוונה.

אשר בזה אפשר לענין כוונת הפסוק שובה ישראל עד ה' אלחיק כי כשלת בעוניך אמרו אליו כל תשא עון וקה טוב ונשלמה פרים שפתינו, קחו עמכם דברים וכו', והוא בהקדים עוד מה שיש ליתן טעם למה שנהגו ברוב תפוצות ישראל לומר פסוק ה' שפתי תפתח ופי' יניד תהליך בשני ימים של ריה ובינהיכ בקול רם משא"כ בשאר ימות השנה שצריך לאומרו בלחש וצ"ל מהי"ם, ואפשר במ"ש הרב ערבי נחל ז"ל פ' ויצא ע"פ בכל מקום אשר אנכיר את שמי אבוא אליך וברכתך, והוא כי הפתח והשער לכל המצוות ועבודת ה' הוא היראה יראת שמים וממנה יבא אל הדיבור, שהוא נ"כ במדת המלכות למעלה מהיראה, ולכן נקראת התפילה דברים העומדים ביומו של עולם, ואח"כ עולה משם למדרגות העליונים, משא"כ מי שיעשה מצות ומעשים טובים בלתי שימשוך ע"ע מדת היראה לא עשה כלום והוא נעשה מצד החיצונים, ולפי שאין קשר היראה הוא תמיד קשור באדם כיא בעת התפילה ועסק התורה ואח"כ יפסק הקשר לבן בהכרח בכל תפילה ותפילה ולימוד תורה צריך שמחדש יקשור קשר היראה וממנו הולך ומתעלה מעט מעט למעלה למדות העליונים, והלואי ואולי אילו אפשר לאדם להיות כל ימיו רבוק בקשר היראה ולא יצטרך כל פעם לקשור מחדש, וכמ"ש הרשב"י ז"ל כל יומאי

בחד קטירא אתקטירנא בקב"ה ואז בכל מצוה ותורה ותפילה לא יצטרך לקשור היראה מחדש ובגמרא דברכות הקשו דא"כ אומרים פסוק אדני שפתי תפתח וכו' הלא הפסק בין נאולה לתפילה ותירץ בשים דכיון שתקנו לאומרו בתפילה כתפילה אריכתא דמיא, וע"ז הקשה ה' ז"ל שם דאעיקרא לא יתקנו ולמה יהיה כתפילה אריכתא, ופ"י זה עפ"י משל למלך אחר שרצה לעשות כתר מלכות יפה אף גע"כ כפי אשר עלה במחשבתו, ויעבירו קול בכל מלכותו וגם במכתב לבקש לו איזה אומן טוב, ויביאו אליו אומן אחד בקי וישב האומן לפני המלך והמלך ניצב עליו ומראה לו ענין עשייתו היאך יעשנו והאומן לא עשה כבוד למלך כיא כיושב לפני הדיוט והתחיל האומן ועשה מעט ציור בכתר, וירא המלך כי העשיה יפה מאוד ובציור נאה והבין המלך כי אין להאומן שום פחד ממנו כלל, ואז צוה לקצין את ידיו ויגרשוהו, ויביאו לו אומן אחר וישב לפני המלך ואימה גדולה נופלת עליו ופיו וידיו מרתתין ולא יכול לעשות כלום, וישלחהו המלך כי ראה שא"א לזה לעשות שום מלאכה בכתר, והביאו לפניו אומן אחר וישב לפניו והתחילו ידיו מרתתין והוא באימה ויראה וכו', והשכיל בדעתו כי אמת נכון הדבר שצריך להיות לו אימה לפני המלך, אכן לא יחפזן המלך להיות כן מרתת תמיד דהמלאכה מתי נעשית, ויתישב בדעתו לחזק את לבו באופן ליטול רשות מהמלך שהוא יהוק את לבו ויאמר למלך אדוני אימת המלכות גדולה עלי ואני יכול לעשות מלאכת המלך בבקשה ליתן לי רשות וחזק לעמוד לפניך שאעשה מלאכת המלך, ואז ויטב הדבר בעיני המלך ויהוק את לבו, ועשה לו הכתר, והגמשל הוא שעבודת ה' צריך קודם יראת שמים, ובלי יראת ה' כמו אומן הראשון שלא יתקבל לפניו יתברך, וגם אם ימשיך עליו היראה בעוצם גדר

קול דרוש ט לתשובה יהודה נמ

גדול או ידיו ופיו ירתתו ולא יהיה לו דעת להתפלל וללמוד והיה כאומן השני, אלא צריך להיות כאומן השלישי שהיראה יקשרנה והיא בית שער לעלות למדות העליונות ויעשה תפילתו כראוי ואיך יהיה זה כי בנפשו רשות מהאל יתברך להזק את לבו ולכן בבואו לעמוד בתפילת יי' ומניע אליו חרדת האל יתברך מהאימה לכן תקנו חז"ל לומר פסוק זה לעלות מהיראה אל הדיבור ויטול רשות ויאמר ה' שפתי תפתח וכו' וחז"ל פסוק זה אמצעי בין היראה והדיבור ולכן ארז"ל דבין דתקנו לאומרו בתפילה אריכתא דמי.

והנה מדת היראה היא כאבן שואבת שיש לה סולת המשכה להמשיך אליה כל מיני מתכות וכדומה. כן מדת היראה סולתה ממשיך אליו מדת המלכות ולכן המתפלל כראוי כביכול ה' משרה שכנתו עליו וזויה בכל מקום אשר אוכיר את שמי אבא אליך וברכתך, דהיראה נקראת שם שהיא המלכות וכל מקום שיש מדת מלכות שם שורה כביכול וז"ל ע"ש.

עו"ן מ"ש ה' חמ"י ז"ל פ"ו לתפילת ר"ה וז"ל וזה מבואר בזה"ק פרשת פקודי שיש אחד ממנה העומד על הפתח אשר דרך שם עוברים תפילות ישראל הכשרים בבית הלב ובעריכת שפתים ולא עבר זה בתוכם, ופותח להם שער התפילה והם יעלו להיכל אשר כל התפילות מקובצות שם יחד לעלות וליראות את פני האדון ה' צבאות להיות עטרה לראשו, אך אם התפילות הם מעורבבות במחשבות זרות ובלא כוונה או אותו הממונה הוא דוחה את התפילות ההם החוצה, והתפילות ההם הולכות נעות וגדות עד שבאים ליר ממנה אחר אשר בידו תפילות הפסולות אשר נדחו משער התפילה והוא גונן תחת ידו עד הניע תור כי ישימו לב האנשים ההם אל לבם לשוב ולהתפלל בכוונה וגודרים עצמם בלבתי

יתפללו עוד כזאת בלא כוונת הלב, ואז התפלות ראשונות שהם תח"י הממונה ההוא מעלה אותם עם אותה התפילה הכשירה ונאחזין בה ועולות מעלה מעלה להיות עטרה לראש כביכול האל יתברך ועת שער רצון להפתח ע"כ, וכתב ע"ז החמ"י ז"ל וז"ל ומי האיש הירא אשר לא ישיב אל לבו את זאת לשוב מדרכו הרעה בקרב הימים האלה להתבונן במחשבתו להעלות כל תפילות הפסולות של כל ימות השנה ע"י תפילות היום וישיב אל לבו על מה שהתפלל בלא כוונה ועדין לא נענה באותם התפילות ועתה הוא מתודה ומתחנן ומתחרט על עון זה שהקל בכבודו יתברך ויאמר אוי לי מה עשיתי ומדוע דבר ה' בנתי ותהי יראתו אותו מצות אנשים מלומדה ובפי ובשפתי כבדתיו ולבי רחק ממנו, ויתמרמר בתחנונים ע"ז וכן יעשה בכל תפילות היום שחרית מנחה ערבית והוא מהתקונים החשובים ליראי ה' ולהושבי שמו עכ"ל.

עו"ן את הירוע דאות ה' שניה של שם הויה היא רומזת אל השכינה היא המלכות והיא יראת ה' בנודע, וזה לעיד רמז הפסוק תפילה לדוד שמעה ה' צדק הקשיבה רנתי האזינה תפילתי בלא שפתי מדמה, ר"ל בכל כוונתי בתפילה.

וְנִשְׁשׁ שוב ה' ישראל, ר"ל שתעשה כל הבא מידך לשוב בתשוב ולקשר את עצמך בעבותות יראת ה' היא השכינה והמלכות המכונה באות ה' והוא שוב ה', וזה בפרט בעת התפילה אם קדמה לה קשר היראה ותפילתו תהיה בכוונה הלב וזוכה לעלות עוד אל קביה כב"י שהוא ז"א, והוא רמז בת"כ ישראל שהוא ז"א ונס ת"כ ישראל נמשכא תפלה כ"ו שע"י תפלה בכוונת הלב יעלה למדרגת הויה שמספרה כ"ו הוא ז"א, ועוד תעלה עוד עד ה"א הם או"א, ועי"ז נתקנים כל התפילות הפסולות ועולים עמהם, וז"ש קחו עמכם דברים ר"ל מה

מה שפגמתם בעונות ופגמים הם דברים הקשים הפסולים ושובו אל ה'. ויעלו לרצון לפני ה'. אמרו אליו כל תשא עון כל עון תשא שצריך לקבל את כל תפלות הנעשו בלי כוונת הלב ובעון. עיי וקח טוב היא כוונת הלב עתה ונשלמה פדים שפתינו ויעלו כולם באהבה וברצון.

וזהו לענין כוונת הפסוק ועתה ישראל מה א' אלהיך שואל מעמך כ'א ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולשמור את כל מצוותיו וכו' והוא דקודם כל מצוה ותפלה ועסק התורה צריך האדם לקשור את עבודתו היראה בקשר אמיץ ועייב יוכל לעלות מעלה מעלה עד אריא עילאין. ובפרט בעת שוב האדם בתשובה צריך קודם כל לירא את ה' היא יראת שמים הנדבק למדת המלכות וממנה עולה במעלות. וזהו ועתה היא התשובה כנודע ועוד ישראל שרמזנו בה גימטריא תפלה כ'ו. מה ה' אלהיך שואל מעמך הם אריא עילאין להגיע אליהם כ'א ליראה את ה' אלהיך ושוב ללכת בכל דרכיו ולשמור את כל מצוותיו. וזהו כוונת הפסוק אשרי איש ירא את ה' שיקשור א'ע בירא'ה והדר במצותיו חפץ מאוד. **ועמ"ד** וצ"ת מנייר אבי העזרי וצוק"ל פירש כוונת הפסוק ועתה ישראל מה ה' אלהיך וכו' בהקדים מ"ש החיד"א ז"ל בסי' כסיד דע"ב וז"ל כי הנה כל אדם יודע נודע החיוב לבין בתפלה לדעת את אשר מוציא מפיו וגנר מ' מדבר לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה. והן בעון נעשינו חולי חולין ואין איש שם על לב, כי הפה והלשון דבר ידברו והלב הולך חשיכים בשוקי' האיש ירצה בשווקים ובהחובות ובעסקיו ועניניו ולא ידע בנפשו אם מתפלל או לא ומה הלשון אומרת אוי לאותה בושה וכלימה.

והרב החסיד מוהרמ"ד ז"ל הביא משל ע"ז למלך שצוה לעבדיו לבשל לפניו תבשיל

הערב לו. ומוכרת להביא לפני המלך כל צורכי הבשול כירה ואפרה ופתמין וסכין אש ומים וכיוצא כל הנצרך אשר כל דברים אלו בושה וכדי בזיון וקצף להביא לפני המלך. אלא דלקיים דברי המלך שיבשלו לפניו, לכן להוראת שעה הותר הכל. והנה עבד המלך הביא כל דברים הצריכים לתבשיל אפר כירה ופתם וכו', והבשר שהוא העיקר לא הביא ויהתל במלך. וזה ודאי הרע במעשיו ומשפטו חרוץ. והגמשל בזה לאיש הישראלי. כי הנה המלך מלכו של עולם ציונו ולעובדו בכל לבבכם זו תפלה. והעיקר הוא הלב. והלב אין לו להתפלל כ'א מוכרת להקריב הנזק ושפתיו ולשונו וכנדיו לפני המלך. ובאמצעות כלי הנזק וכיוצא יוכל הלב לקיים מצות ה' ולעבוד את ה'. ואם האדם יתקן נופו ולבושו וספרו בידו ולשונו תהנה בבלי דעת כלל. ולבו כל עמו כי יצרו נב את לבו והולכו בשווקים וברחובות. וזה ממש דומה לעבד מלך שהביא לבית המלך לפניו את הכירה ופתמין וכיוצא והבשר והתבשיל שהוא העיקר לא הביא. כי עיקר התפלה דברים היוצאים מן הלב נכנסים ללב והלב אינינו. וזה בעצם שאמר הנביא יען כי ניגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבדוני והם כמו כלי התבשיל. ולבו שהוא התבשיל העיקר רחק ממני וכו' וזו רעה חולה וכו' והיה כמבואר דלכן הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא וכו' ע"ש. **והרב** בלי יקר ז"ל רמז בספוק יען כי ניגש העם וכו' דהנה במסכת שבת דרשו והפלא ה' את מכותיך שעתידה תורה להשתכח מישראל שנאמר והפלא ה' ולהלן כתיב לכן הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא ואברהם חכמת חכמיו. נק' וכי מרתו של הקביה לנעול שערי חכמה חיו מישראל כדי שימקו בעונם. אלא ודאי שהנביא ישעיה מדבר בדור שמקיימין המצות אך לא מיראת ה'. כ'א מחמת

קול דרוש ש לתשובה יהודה סא

מחמת איזה תכלית חיצוני המכריחם עין או מחמת יראת איזה אדם המכריחם עליהם שלא בטובתם. ודבר זה נורם חילול ה' כי בלי ספק שהאל יתברך בוחן לבות וכליות שאין עשייתם לשם שמים. ומענישם האל יתברך על רוע מחשבתם. והעולם תוהים על זה דרואים אותם עוסקים בתורה ומצות יקראו תגר על ה'. ולזה ארז"ל אם ראת דור שאין התורה חביבה עליו בנס דברך הנעימים ולא אמרו דור שאין לנמדים תורה כל עיקר אלא לומדים תורה אבל לא לש"ש ועיי' אין התורה חביבה עליהם בעצם אלא תכלית המדומה חביב עליו ודאי שאין זה חביב. נבדור כזה כנס דברך הנעימים ולא ישמע על פיך ללמד תורה ומצות לדור כזה אשר תורתם ומעשים טובים שלהם מהשפה ולחזין ואין נחת הוח לפניו בתורה ומצות כזה ולכן ואברה חכמת חכמיו וכו'.

ח"ש יען בי ניש העם הזה שאינם עושים מצות מיראת ה' כ"א לפנייה או מיראת אנשים המכריחים אותם על העשייה. ונמשך מזה שבפיו ובשפתיו כבודני ולבם החק ממני. בי המכריח אין בידו להכריחו כ"א ע"ד השפתיים והעשייה אבל לא על כוונת הלב כי מי יודע מה שבלבו של חברו. ומהי יראתם אותי יראת מצות אנשים מלומדה שהם עושים מיראת אנשים ולא מצד יראת ה'. לכן הנני יוסף להפליא את העם הזה וכו' שר"ל שהחכמים יתן ה' בלבם שלא ישמיעו בחזון קולם לדבר אל העם אלא יכניסו התורה בלבם של עצמם ולא ידעו ולא יבינו אנשי הרור בהשיכה יתהלכו שאין התורה חביבה עליהם. ונלוי וידוע לפניו יתברך שאף אם היו לומדים ועושים אינו לשם שמים שכל דבר הנעשה ע"צ ההכרח אין בו שלימות כי בשוב המכריח ישוב לסורו. לכן ציוה האל יתברך לפרסם עליהם ולגלות קלונם ברבים.

וזשה"פ אם לא תשמור לעשות את כל

דברי התורה הזאת ליראה את ה' וכו' דהכתוב מדבר בדור השומר מצות ולומד תורה אך לא מיראת ה'. ויש אם לא תשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת ליראה את ה' ור"ל דאתה שומר מצות ועושה אך לא מצד יראת ה' ליראה את ה' הנכבד והנורא כ"א אתה ירא מהאנשים המכריחים או מתבייש מהם או והפלא ה' את מכותך ודרז"ל שעתידיה תורה שתשתכח מישראל ר"ל שהחכמים עוד לא יוכיחו ולא ילמדו ונפלאה התורה מהם כל יראה וכל ימצא. והאל יתברך מענישם על המצות שאינם לשם שמים וידעו כל העמים כי משפטי ה' אמת שעיקר עבודת ה' היא לשם שמים וז"ל.

נמצא לפי"ד ז"ל דעובד את ה' מצד בושא או מיראת ב"ו וכיוצא יש בו שתי רעות. א' כי בסוד המכריח או אנשים המתביש מהם יחזור לסורו. דבניסול הסיבה יבטל המסובב. ב' שתתבטל חכמת התורה ממנו. **ובזה** פירש עמ"ד וצ"ת אב"י העזריי וצ"ל בהפסוק מי יתן והיה לבכם זה להם ליראה אותי ר"ל שיהיה להם יראת ה' דוקא ולא יראת ב"ו או איזה סיבה המכרחת דמזה ירויחו ב' טובות א' לשמור את כל מצותי כל הימים. ב' למען ייטב להם ר"ל התורה שנקראת טוב הלא תמיד להם ולבניהם לעולם שלא תמנע חכמת חכמיהם מהם לעולם.

ובק"ן אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה' אשרי נוצרי עדותיו בכל לב ידרשהו ובוה פירשו המפרשים נכספה ונס כלתה נפשי לחצרות ה' לבי ובשרי ירגנו אל אל ה' נס צפור וכו'.

מעתה זהו כוונת הפסוק ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כ"א ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולא להבה אותו ולעבוד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך. שע"י יראת ה'. מרויח בזה א' שעבודתך תהיה שלימה

שלימה בכל ובכ"נ לשמור את מצות ה' וכו' וגם לשוב לך כל הימים התורה שנקראת טוב תהיה תמיד לך שלא תמנע תורת חכמת חכמיו ממך עב"ד וצוק"ל.

וכל זה אפילו בשאר ימות השנה ובפרט ביום הקדוש הזה יום הדין אשר כל איש צריך לראות את ה' מפחד ה' ומהדר נאוונו כי בא לשפוט את הארץ דינא יתיב וספרין סתיו וכל צבא השמים ניצבים עליו מימינו ומשמאלו על דבר המשפט מעשה איש ופקודת כל האדם מהשבות אדם ותחבולותיו להפקד כל רוח ונפש אלו מלמדים זכות ואלו מלמדים חובה וכל העולם עליונים ותחתונים זעים והלים והשרפים והיות הקדש אלה מפה ואלה מפה לשמוע בקול דברו כי ידיו ה' עמו ועל המדינות בו יאמר וכו' ומלאכי מרום במרום רגזו וחלו רעדה אחותם חיל כולדה לדעת מה יהיה משפט הנער ישראל וגם עליהם תעבור מורא הדין הקשה איש איש ממלאכתו אשר המה עושים אל נערך בסוד קדושים. **ומי** האיש אשר לא יתרגו מרגו הנזירה כי יתן אל לבו הלא מלאכי אלהים לא ירעו ולא ישחיתו ולא ימצא להם עון אשר חטא ובהגיע תור יקום למשפט אלהים חרוד יתדרו חרדה גדולה עד מאוד מפחד ה' ומהדר נאוונו ומה יעשה אנוש רמה כבוד עון אשמה איך ישא פניו לראות פני אלהים יתדר לבבו וייתר ממקומו, וככן עתה אנה אני בא עו כנמר לגשת למשפט לפני כסאו אוי לי מיום הדין אוי לי מיום התוכחה כי עונותי עברו ראשי כמשא כבוד יכבדו ממני ובעת שיקראוני לדין אתהפך פנים ואחור ואראה עצמי כי סכבני מלאכי חבלה אשר פעלתי ועשיתי בעונותי להשטין כנגדי ואנה אנוס לעזרה מה אעשה כי יקום אל וכו' יפקוד מה אשיבנו.

לכן האדם לו ככה יגבר לבא אל המלך בבוקר השכם לביהכ"נ להתחנן לפני

המלך משיע ולבקש מלפניו על עצמו ועל בני ביתו וכל ישראל שיוציא לאור משפטינו ויגזור עלינו ועל כל עמו ישראל נזירות טובות ויכתבינו בספר חיים טובים ושלום וכל איש ילמוד תורה כפי כחו באימה ביראה ובהיחל. ובה מביע כל המשפטים והמקשרים מעליו. וכן בכל עשרת ימי תשובה אלו יתבודד כל איש ישראל בינו לבין קונו להתבונן בנזולתו יתברך לבעבור תהיה יראתו יתברך על פניו בתפלתו ובעבודתו ליראה את ה' הנכבד והנורא יראת הרוממות והיא תועלת רב לקבול התפלות. ותיד ה' חמ"י פ"ז לריה ובניו מארז"ל כל המעביר על מדותיו מעבירים לו על כל פשעיו שנאמר נושא עון ועובר על פשע למי נושא עון וכו'.

ויומא כהאידנא החיוב מוטל עלינו להתוודות ולהתחרט כל איש ישראל מאשר חטא על הנפש, ואעפ"י שאיני כדאי לעמוד בקהל עם ולהוכיח את העם כי מה אני ובשעי אני אדע והי' יזכני לשוב בתשובה שלימה. עכ"ז כל דברי הם דברי רבותינו ז"ל לקדושים אשר בארץ המה המו אוזניכם לשמוע דבריהם ז"ל ולקבלם כסבר פנים יפות וכמ"ש הרב הקדוש בעל יערו"ד ז"ל שזהו כוונת הפסוק בשופר הם קולך קרא בגרון אל תחשוך, דהנביא היה נמנע מצד הענוה להוכיח את ישראל וע"ז רמז לו האל יתברך דאל ימנע מלהוכיח את העם מפני שהוא אינו כיכ ראוי להוכיח ישראל והן בני ישראל לא ישמעו לו, והוא ידוע דעיקר תקיעת שופר בריה הוא לעורר לבם לעם כדכתיב אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו, נמצא דתקיעת השופר וקול השופר עביר ומהני דמתחרדים כל ישראל והחרדים בתשובה, וכד דיקינן שפיר דבשופר אין בו שום חשיבות כ"א קרן כשב או עו שהיא מבהמה וקול קרן הוא ופעולתו אמת דע"י קולו חוזרין בתשובה שלימה אף אתה קרא בגרון

קול דרוש מ לתשובה יהודה סג

בנהו אל תחשוך שלא תמנע מלהוכיח ממעם דאיןך ראוי והנון. דהא כשופר הרם קולך דלא נרע מקרן הבהמה עכיד זיל.

הנה כי כן נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה אל ה' מעבירות שבידינו דעת להננה

כי בא מועד יום הקדוש והנורא, וקודם כל להזהר בהילול שבת דצריך דאל יצא איש מפתח ביתו לילך בשווקים וברחובות לא יקה האיש מחילול שבת קודש וכן בכניסת שבת קודש לקבלו מבעיי ושקול השבת ככל התורה כולה ועיי שמירת השבת ימחול לו האל יתברך ע"כ עונותיו שנאמר שומר שבת מחללו אל תקרי מחללו אלא מחול לו, ולנקות עצמינו מחשש נזל והשיב את הנוילה אשר נזל וכאלה רבות, כי על כל אלין דהוו איש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק, ועיקר הכל להיות בין איש ובין אחיו אהבה ואחוה ושלא לדבר לשון הרע או לבנות שום אדם לחבירו או להגותו ולנוולו דכל אלו נקראים עבירות שבין אדם לחבירו שאין יום הכפורים מכפר, וכמיש במשנה בס' בתרא דיומא עבירות שבין אדם למקום יום הכפורים מכפר עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכפורים מכפר עד שיפייס את חבירו, והרייף זיל כתב דר"ל שנים עבירות שבין אדם למקום אין יוה"כ מכפר עד שיפייס את חבירו והחי יתן אל לבו.

ומהרי"ח זיל בס' מע"ל ח"ב דרוש ס"ח פירש כוונת המשנה כמין חומר ודקדק זיל דנס עבירות שבין אדם לחבירו הויין עבירות שבין אדם למקום דאי לאו שציוה הקב"ה בחובל וגזל ואנאת דברים ושנאה וכיוצא לא היה אסור וא"כ הו"ל למיתני עבירות עיי חבירו, נס בדברי רע"ק קשה דראב"ע דריש שפיר מכל תשאתיכם לפני ה' תטהרו דהיינו עבירות שבין אדם למקום ומיעט עונות שבין אדם לחבירו, אך דרשת רע"ק לפני מי אתם מטהרים זמי מטהר אתכם אביכם שבשמים

למנימ, שהרי מדכתיב לפני ה' תטהרו מתבאר שהקב"ה הוא המכפר ומאי אולמיה להביא קרא דזרקתי וכו', נס מ"ש ואומר מקוה ישראל ה' וכו' מאי ואומר כיון שכבר שמע"י לה, ופ"י בהק' מ"ש ה' חובת הלכבות ה"ד מזהרימ"ט ז"ל, דחסיד אחד פנע בו עשיר אחד נאה ועשה עמו נבלה לבנותו והלך החסיד לביתו ושנר להעשיר דורון סל מלא של פירות ושלה לו הניעני מנחה ממצותיך ונמלתיך בזה, וכתב ה' ז"ל דכ"כ צדיקים ימצאו בפנקס שלהם מעשים טובים אשר הם לא עשו אותם ואומרים לו אלו הם מאותם אשר דיברו לשון הרע עליך, ויש רשעים ימצאו בפנקסם עונות אשר הם לא עשו ואומרים לו אלו הם מאותם אשר הורמו מפנקס הוכאי אשר אתה דיברת עליו רעה ע"כ יע"ש, ונראה ודאי דכל זה הוא אם המבזה או מחרק את הצדיק עומד במורדו אבל אם נתחרט והלך ופייס ונתפייס בכה"ג אינו מפסיד זכויותיו ונס אין מפילים עליו עונות הצדיק כיון שכבר נתפייס.

עו"ן מ"ש ה' חינוך בית יהודה סימן י"ג באחד שנתחכם והניח חמצו בתוך הדר חבירו שידע שימכור החדר ההוא לנוי ונמכר נס החמץ שלו ולא ידעו מזה לא ישראל המוכר ולא נוי הקונה ואחר הפסח חזר הנוי ומכר את החדר עם החמץ לישראל ונשאל שם אם נאסר החמץ שהניח בתוכו בלתי ידיעתם והעלה דנאסר החמץ ע"ש הטעם.

עו"ן מ"ש בנדרים דע"ז כל הנדרים שתדורי עד שאבא ממקום פ' יהיו מופרים אינם מופרים, אמר ר"א אם היסר נדרים שבאו לכלל איסור לא יסר נדרים שלא באו לכלל איסור, אמ"ל הרי הוא אומר אישה יקימנו ואישה יפרנו את שבא לכלל הקם בא לכלל הפר, עוד שם בש"ס אמרו לו לרי"א ומה מקוה שמעלה את הטמאים מטומאתם אין מציל על הטמאים

סדר קול דרוש מ לתשובה יהודה

ממנו וכו' יע"ש.

ופירש הוא ויל באופן זה רבוה פליני ראביע
ורעיק דהראביע סוכר דעבירות אלו
שבין המתבזה ומבזה אין יום הכפורים מכפר
דאין בעליו ידוע. דאם יפייסנו אחד יוה"כ
יחזרו למתבזה ויליקף לה מקרא דכי ביום הזה
יכפר עליכם מכל חטאתיכם וכו' ויל חטאת
כל או"צ הידועים שהם שלו ולא העתידים
לחזור כדררשיי בכספך ולא של גוי וכן
בדגניך ולא של שותפות היג חטאתיכם ולא
המסופקים. ועזי בא רעיק לחלוק וסיל דגם
עונת כאלו העתידים לבוא על המתבזה יוה"כ
מכפר כיון דקמיה שמיא נליא דאחר יוה"כ
הוא מפיס למתבזה וכנון דא לא דמי לדין
מקוה שאינו מטהר למי שהוא עתיד ליטמא.
דהכא במהרת יוה"כ המקוה המטהר הוא הקביה
וקמיה שמיא נליא דהוא יודע העתידות. וויש
אשריכם ישראל מי מטהר אתכם הוא הקביה
שנאמר וודקתי עליכם מים מטהרים. וכ"ה הרי
הושוו למקוה ובמקוה הרי נלי קרא והנוגע
בנדתה ואינו מטהר לעתיד והיה למהרת יוה"כ
הא נמי ליתא דהמקוה הוא הקביה והוא יודע
העתידות ומצי מחיל. וויש ואומר מקוה ישראל
הי. וכיון שכן יודע האל יתברך שהוא עתיד
לפייסו והם יחזרו על המתבזה והוא מכפר לו
מה מקוה מטהר את הטמאין אף הקביה מטהר
את ישראל אפילו על העונות שעתידין לחזור
לראשון משום שהמטהר הוא הקביה וקמי
שמיא נליא ומדת טובו לטהר את ישראל מכל
וכל. ואי קשיא דך מקרא שכתוב לטהר אתכם
מכל חטאתיכם דבא למעט עונות כאלו דאינם
שלו כיוה"כ כדררש ראביע. רעיק דריש הפסוק
להפך לטהר אתכם מכל חטאתיכם לרבות
אפילו עונות שעתידין לחזור אחר יוה"כ על
המתבזה. וה"ל דפירש הכתוב ואמר לפני ה'
תטהרו ולפניו נגלו כל תעלומות וביוה"כ
שיודע הקביה שעתיד לפייסו ולחזור עליו
עונותיו

הטהורים מליטמא אדם שאינו מעלה את
הטמאים מזוממאתם אינו דין שלא יציל על
הטהורים מליטמא. ולכסוף אסיק בש"ס דבעלמא
דרשינן ק"ו ושאי הכא דאמר קרא אישה
יקימנו. וכתב הר"ן דמעט מקוה וגדרים הוא
דאחי קרא ומפיק ק"ו.

מעתה נבא לכוונת המשנה דהנה אם אדם
ביום וחירף לחבירו צדיק שכבר ביארנו
דהצדיק שנתבזה נוטל זכותיו של המבזה
והמבזה נוטל עונותיו של הצדיק שנתבזה.
וכבר ביארנו שאם אח"כ פייס לצדיק ונתפייס
אינו כדון שימול זכותיו של המבזה. ונם
עונות של המתבזה שהוא הצדיק ישבונו אליו
כבתחילה. אלא דיש לצדד דאם הניע יום
ד"ה ועשרת ימי תשובה ויום כפור ולא פייס
המבזה להצדיק כ"א לאחר יום הכפורים באיזה
ימים. ותינת שעיקר החטא שביוה להצדיק אינו
מתכפר לו גם בתשובה כל שלא פייסו. אך
עונות של הצדיק שנמלס המבזה והם עבירות
שבין אדם לחבירו שהם תלויים ועומדים. שאם
אחר יום הכפורים ישתדל ויפייסו ונתפייס אין
העונות מוטלים עליו. צ"ל איך יהיה הדין
כשהניע יום הכפורים. דהצדיק שנתבזה לא
שייך לומר שיתכפר לו גם בתשובה כיון שאינם
עונות שלו כ"א של המבזה. ונם המבזה אינו
מתכפר לו כל שלא פייס לצדיק שביוהו ודמי
לנרון הרב חינוך בית יהודה כדון החמץ.
ובזה ס"י דברי ראביע ודברי רעיק יע"ש.

אלא דמע' מר בריה דרבינא מנייר הרב
ייבב לב הקשה ע"ד ברי' כ"ג ע"ג דלא דמי
דינא דעבירות שבין אדם לחבירו דהיינו עונות
המתבזה לדין הפרת נדרים ומהרת המקוה
לטהורים שלא יטמאו דהתם עדין לא נדרה
וגם עדין לא ניטמא אבל הכא העונות איתנהו
ונכתבו בספר המתבזה אלא דאחר שביוהו הורמו
מפנקסו ונכתבו בפנקס המתבזה. וא"כ ביוה"כ
שהקביה מוחל כל עונות ישראל גם אלו מוחל

קול דרוש מ לתשובה יהודה סה

עונותיו הו'ל כאילו הם שלו. עכשיו ומכפרם עכ"ל ז"ל.

וזרן הרמז לע"ד כוונת הפ' מלפניך משפטי יצא עיניך תחזינה מ'שרים. והוא דאילו הוה יוצא דיני מלפני ב"ד של מעלה חוששני שיחזרו אלי עונות שהיו אצל המבזה ולא פייסני קודם יום הכפורים ושוב אח"כ יתן אל לבו לפייסני ועי"ז יחזרו העונות אלי בלתי שנמחלו ביום הכפורים לכן בבקשה מלפניך משפטי יצא וקמי שמיא נליא והו"ל באילו הם שלי מיום הכפורים ועיניך תחזינה מ'שרים שעתיד לפייס ומכפרם.

ובזה אפשר בס"ד כוונת הפסוק אלהים זדים קמו עלי ועדת עריצים בקשו נפשי ולא שמוך לנגדם. ואתה ה' אל חנון ורחום ארך אפים ורב חסד ואמת פנה אלי וחנני תנה עוין לעבדיך והושיעה לבן אמתך עשה עמי אות לטובה ויראו שונאי ויבושו כי אתה ה' עזרתני וניחמתני. ויש להבין כוונת אומרו ואתה ה' אל חנון ארך אפים וכו' דמה צורך לאריכות אפים כיון שאמר זדים קמו עלי ועדת עריצים בקשו נפשי וכו' נם מ'ש במדרש ע"פ זה כי אתה ה' עזרתני בריה וניחמתני ביום הכפורים. י"ל דמה כוונתו בזה. דהנה לדעת הרב מערכי לב ז"ל דאילו המבזה פייס לצדיק אחר יום הכפורים עונות הצדיק חזרים לצדיק ואינם נמחלים ביום הכפורים. ועי"ז בא דוד ומחלה פני עליון לעשות עמו ארך אפים ורב חסד למחול לו עונות אלו הנם שלא נתפייס עמו המבזה קודם יום הכפורים ואדרבא יעשה אות לטובה שידע המבזה שנתכפר לו העון מיום ראש השנה ויום הכפורים וי'ש עשה עמי אות לטובה כי אתה ה' עזרתני בריה וניחמתני ביום הכפורים שמחלת לי עונות אלו כיון שקמי שמיא נליא.

וזרן רמז הפסוק שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעוניך קחו עמכם דברים וכו' אמרו

אליו כל תשא עון וקה טוב ונשלמה פרים שפתינו. וי"ל א. כיון דאמר לשון ישראל דר"ל עושים רצונו של מקום איך אומר אח"כ כי כשלת בעוניך דמוכה שיש לו עונות. ועוד כיון דאמר בתחילה עד ה' אלהיך למה חזר ואמר ושובו אל ה'. ועוד מה שדרשו כל תשא עון כל עון תשא מהו לרבות. ועפ"י א"ש דהכוונה שרומז לצדיק שעומד בתשובה ויש מי שביזהו דהעונות נמלם המבזה ונשארו תלויים ועומדים ואין נמחלים וכמשי"ל. לכן כאן הנביא רומז לצדיק דהצדיק יהיו דבריו אל ה' יתברך שהוא יקבל תשובה ולא עי" ב"ד וקמיה שמיא נליא דהמבזה יחזור בו אחר איזה ימים ויתפייס עם הצדיק וא"כ מעכשיו ימחול לו כביכול על כל עונות אפילו עונות שהם אצל המבזה דקמיה שמיא נליא. וגודע לפ"ד הוה"ק דהמחשבה היא באבא. והוא יודע המחשבות ולבות בני האדם.

וה' ש שובה ישראל עד ה' אלהיך דלא יתירשל האדם מהתשובה ממעט שהעונות שהם אצל המבזה אפשר שיחזרו אליו ומה הו"ל בתשובה. לזה אמר שתשובה היא עד ה' אלהיך ע"ד שאמר דהעיה מלפניך משפטי יצא. וי'ש קחו עמכם דברים תשובה ותורה ושובו אל ה' אמרו אליו כל תשא עון כל עון תשא לרבות עבירות שעתה אינם אצל השב בתשובה כיון דקמיה שמיא נליא וקה טוב שהיא התורה והתשובה ונשלמה פרים שפתינו.

ועמרת ראשי הרב כמוהר"י ענת"כי ז"ל רמז בפ' הנו' במ"ש הרמב"ם ז"ל ה' תשוי וז"ל כמה מעולה מעלת התשובה. א"ש היה מובדל מה' אלהי ישראל שנאמר עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלהיכם צועק ואינו נענה שנאמר נם בי תרבו תפילה אינני שומע ועושה מצות ומורפין אותם בפניו שנאמר מי ביקש זאת מידכם רמוס חצירי והיום הוא מודבק

חביבים לפניו יתברך בקרבנות ועולות וכמשיה
והיה מרם יקראו ואני אענה וכו' עכ"ל.

ובן יין לענין כוונת הפסוק אתם ניצבים היום
כולכם לפני ה' אלהיכם וכו' למען

הקים אוהך היום לו לעם והוא יהיה לך
לאלהים כאשר דיבר לך וכו' ובהקדים עוד

מה שפירש הרב שער המלך אשכנזי על פסוק
יונתי בתנוי הסלע בסתר המדרגה הראיני את

מראיך השמיעני את קולך כי קולך ערב ומראך
נאוה. והוא במ"ש הפסוק ויהי היום ויבואו

בני האלהים להתיצב על ה' ויבא נס השמן
בתוכם. שדר"ל ויהי היום זה יום ראש השנה

יום הדין והקליפות וההיצונים רוצים לקטרג
ועיי תשובת ישראל והתעוררותם בתפילה ותורה

האל יתברך כביכול מצי"ל את ישראל מידם.
והביא משל על זה למלך אדיר שהיה לו

יונה אחת והיתה חביבה עליו ביותר
שאותה יונה היתה נאה ומהודרת והנוצות שלה

היו יפים ביותר. והיתה מלומדת וכולה לדבר
יפה ובכל יום היתה מומרת לפני המלך בקול

נעים ונותנת שיר ותהלה היותר נאות למלך
והמלך אהבה וירב תפארתה ויעש לה קן של

זהב מרוקם באבנים טובים. והיתה חביבה על
המלך יותר מכל מתמרי עיניו. לימים יש

מלחמה על המלך במדינות רחוקות והוכרח
לצאת הוא למלחמה עם השרים ועבדי המלך.

אל עבר הים לערוך מלחמה ולכבוש מדינות
שהיו מוכנעים אליו. ונמל את היונה עמו

למלחמה באהבתו אותה. ובהיותו שם במלחמה
מעבר לים חלה א' משרי המלך ונפל למשכב.

ואמרו לו הרופאים שרפואתו לקחת מרם יונה
וזאת היא רפואתו בוי"מ. ושם לא נמצא יונה

כי א שאצל המלך ושלת השר למלך שיתן לו
מרם היונה להתרפאת. והמלך השיב לשלח

הלא תרעו שהיונה חביבה לי כבבת עיני ואיכנו.
אוכל וראיתי ליתן לכם מרמה. אלא להיות

שהמלך בארץ רחוקה ומוכרח הוא לשרים ההם
שצריך

מודבק בשכינה שנאמר ואתם הדבקים בה'
אלהיכם חיים כולכם היום. צועק ונענה מיד

שנאמר והיה מרם יקראו ואני אענה ועושה
מצות ומקבלים אותם בנחת ובשמחה שנאמר

כי כבר רצה האלהים את מעשיך. ולע"א
שמתאווים להם שנאמר וערבה לה' מנחת יהודה

וירושלים. ע"ש ה' נז"ל כתב וז"ל אל תאמר
שאין תשובה אלא מעבירות שיש בהם מעשה

כגון זנות וגנב וגניבה וחילול שבת וכיוצא
אלא כשם שאדם צריך לשוב מאלו. כך הוא

צריך לתפש בדעות רעות שיש לו ולשוב
מהנעם ומן האיבה ומהקנאה ומההיתול ומרדיפת

הממון והכבוד ומרדיפת המאכלות וכיוצא בהם
מן הכל צריך לחזור בתשובה. ואלו העונות

קשיכ מאותם שיש בהם מעשה שבזמן שהאדם
נשקע באלו קשה הוא לפרוש מהם. וכן הוא

אומר יעקב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו
וישוב אל ה' ואל ידמה האדם בעל תשובה

שהוא מרוחק ממעלת הצדיקים מפני העונות
והחטאים שעשה א"ן הרבר כן אלא אהוב

ונחמד הוא לפני הבורא כאילו לא חטא מעולם
ולא עוד אלא ששכרו מרובה שהרי מעם מעם

חטא ופירש ממנו וכבש את יצרו אמרו חכמים
במקום שבעלי תשובה עומדים וכו' ומעלתן

גדולה שהם כובשים יצם יותר מהם ע"כ.
ות"ש שובה ישראל ובנה תהיה מעלתך עד

ה' אלהיך גדולה מהצדיקים ותחת היותך
מוכרל מה' עתה תהיה רבך עד ה' אלהיך.

זה"ש כי כשלת שמעמת מעם חטא ופירשת
ואתה כובש יצרך יותר מהצדיק. וז"ש קחו

עמכם דברים הנחמדים שנורמים התשובה. כגון
מיעוט שחוק והיתול וכעס וקנאה ושנאה ולשון

הרע שהם מרות רעות ושובו אל ה'. על הכל
אמרו כל תשא עון וקח טוב שמכאן ולהבא

תקבל תפילתי ברצון ותחת היותי מאוס ותפילתי
ותורתי מאוסה שאני תחת הסמ"א והקל"י הן

עתה וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו שיהיו

שצריך להם, לכן אמר להם שהיונה היא רכה וענונה ובתלישת נוצה אחת ממנה יצא דם וכדם ההוא יקחו לרפאת השר ההוא, וכן עשה והמלך מיצר ודואג על צער היונה ובפרט כי הנוצות הכיכים למלך מאוד, ויעלים המלך את עינו ויבא השליח ויסרוט מהיונה כמה וכמה נוצות והיונה צעקה בקול והשליח נטל מדמה והלך, ושוב לימים מועטים הלה בזה החולי שר גדול אחר ושלח למלך ויעש כמשפט הראשון, וכן נתפשו החולי ובכל יום ויום מורסים נוצות מהיונה והיונה בוכה ומבכה וצועקת למלך וכאשר בלו כל הנוצות מהיונה ונזפה ערומה ושלחו למלך שצריכים לדם יונה ואמ"ל שאין עוד נוצות אמ"ל שיקיו מנופה אלה מפה ואלה מפה, ובהיות זה צעקה היונה אל המלך ותאמר אדני המלך בבקשה ממך מה חפצי אחר זה הצער נא אדוני לשוחטני שחיטה א' בידך ובלי שהייה ודרכה שאני יכולה לסבול עוד צער גדול כזאת ורתת והלחלה, בשמוע המלך והמלכה דבריה נכמרו רחמיהם עליה ובכו ולא רצו לשוחטה, וינחמו את היונה כי הגה ימים באים בהזרתינו אל ארצנו ולמדינתנו אעשה נקמה גדולה בכל השרים ההם ואת תתפאי כימי קדם, ועוד זה בא צריכים לדם יונה דם הנפש טמא והיונה בשומעה שמחה כי צער שעה אחת תסבול ופשיטה צוורה ממש לשהיטה כי טוב מותה מחייה, אלא שבקשה מאת המלך כי הוא בידו ישחוט אותה כי כורא יעשה במהירות לרדם עליה ולא ימסנה ביד השונאים האכזרים, וכאשר פשטה צוורה לשהיטה ואז המלכה חמלה על היונה, גם כל משרתי המלך שלמדוה ונדללה עמדו לפני המלך ואמ"ל ובור את יופיה וקולה הנעים ונוצותיה הנחמדים, ואז בכה המלך ונכמרו רחמיו עליה, וישלח המלך אחר כל השרים כולם ואמ"ל כרצוני לעשות מבוקשיכם לשחוט את היונה וגם כי היונה עצמה כן

רצונה כי טוב לה מיתתה מחייה חיי צער, אלא דעמדו לפני ובקשו עליה ולא הניחוהו בחרתי שאוציא אותה החוצה ואעשנה הפקר ממש והקודם לזכות בה ראשון יוכה בה ויעשה בה כרצונו, ויטב הדבר בעיני השרים כי כל א' דימה שתעלה לנורלו והסכימו להעשות כן, ויוציא המלך את היונה החוצה ויפקירה, ויסבכוה כל השרים והיא מרת נפש רדפה מפינה לפינה ומוזית לזוית ולא יכלו לתופשה, והמלך ואוהבי היונה עמדו בקרן זוית לראות איך יפול דבר, ובראות השרים כי לא ינורלו לתופשה והיו כל אחד מפתנה בחלקות לשונו כי אם תפול לנורלו יעשה לה קויר יותר מכהיותה לפני המלך, אז השיכה היונה בקול נמוך ומתוך צער, כי מה לי נעימות בכם ומה תעשו לי נחת רוח יותר מהמלך הלא הכל נתון לכם מאת המלך, ואז ותרגן אל המלך ותאמר לו שירה שאנכי רוצה להיות חלקי ונורלי לפני המלך והוא יוכה בי ובראות כן המלך שהיא רצתה אליו ובדין שיזכה בה מתורת הפקר ויחמול עליה וקרבה בנישקה רבה וידבר על לבה שעוד יבא זמן לחזור יופיה וניצוצותיה כבראשונה והודו למלך בזה כל השרים, ובשוב המלך לארצו עשה המלך נקמה בכל השרים והיונה שבה לאיתנה וישמה בה המלך.

הנמשל המלך מלכו של עולם כביכול והמלכה היא השכינה והיונה הם בנסת ישראל, השרים הם אומות העולם, הנוצות הם ניצוצות הקדושה אשר בעוה"ז הסטרא אחרא והקליפה חוטפים מהקדושה והתורה והמצות וכו' ובהיותנו בארץ העמים ומלחמה כנגד הסטרא אחרא בסוד ואתה מחייה את כולם יונקים מהקדושה והניצוצות עד שחיו נתרקנו וכן תמיד בכל דור ודור וכו' ואתה חיו נממעים וכביכול מפקיר אותנו בין האומות וכל אחד מהם רוצה בנו ורודפים אחרינו אבל בנסת

סח קול דרוש י לתשובה יהודה

הקים אותך היום לו לעם והוא יהיה לך לאלהים וכו'. דר"ל דאתם כולכם בין הוקנים והראשים ובין הוטבי עצים ושואבי מים שהם על הרוב אינם בעלי תורה ומצות עביו בהיותם עובדים בבית ה' וקבלו עליהם עול מלכותו יתברך ושבו בתשובה שלימה או למען הקים אותך לו לעם והוא יהיה לך לאלהים דבמקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים נמורים יכולים לעמוד.

דרוש י לתשובה.

ישובו היום ויתחרטו היהודים על כל אשר עשו ופשעו בכללות ימי השנה וידרשו סליחה וכפרה מה' הוא האלהים אל אלהינו כי ירבה לסלוח ויותר בזה הזמן אשר קרוב לנו יום האדיר והגורא יום הכפורים ויחרד האיש וילפת ויכנע לפני אל איום וגורא וההכנעה והתשובה שייכה אפילו ביום השבת, ובה אפשר ליתן טעם למה קראו רז"ל ליום השבת הקדוש הזה בין כסא לעשור שבת תשובה בדרך פשט, מלכד הטעם הפשוט על אשר נהנו בכל העירות והמדינות לדרוש ביום הזה לעם דברי תורה השייכים לתשובה כנודע. גם נראה לעניות דעתי בדרך פשוטה והוא דהן אמת דהתשובה לפי דברי מין האר"י וצ"ל צריך להיות שישוב האדם בתשובה כפי הראשי תיבות של מלת תשובה והוא תענית ש"ק ואפ"ר בכ"ה הכפ"ד, שיכבה ויכפ"ד האדם על אשר חטא וזו היא התשובה המקובלת וזה בודאי אסור לעשותו ביום השבת דזה נוגע בכבוד השבת דאין לבכות ולהכפיד וכ"ש להתענות בו, אבל מצינו להחידא ו"ל בספר דבש לפי שכתב על זה ודבריו חיים וקיימים, אך לפי הדור ולפי המקום ולפי הזמן שאומרים שאין יכולים לעשות כדבריו ו"ל, לפחות צריך לזוהר בקצת דברים המקיימין את התשובה והם

בנסת ישראל הולכים והזורים להמלך מלכו של עולם לזכות בנו ע"י ונעשה תורה ומצות ואז נשיר שיר הרש כבראשונה שהמלך מלכו של עולם בביכול שמה בתורה ובמעשים טובים, וז"ל יונתי בחנוי הסלע בכתר המדרגה ואנחנו בגלות ואומות העולם כובשים אותנו והסמרא אחרא הוטפת כל הניצוצות הקדושה וכו' לכן אומר בביכול הראיני את מראך שיש בכם צלם אלהים ע"י מעשיכם וגם השמיעני את קולך בתורה ובמצות ונהזור כבתחילה יע"ש. **ובדרך** רמז אפשר לפרש יונתי בחנוי הסלע בכתר המדרגה הראיני את מראך השמיעני את קולך וכו' במשול דהתשובה נמשלה כמים ובזכותה המשיח בא ובוה פירש מוהר"ף בספר נפיה מערכת תשובה סימן ס"ד דר"ל רמזו בזה שתהא התשובה בעונה ולא ביוהרא ונאווה היו וכמ"ש בשים תענית על פסוק הוי כל צמא לכו למים מה מים הולכים למקום נמוך כך צריך הבעל תשובה בהכנעה וענוה צדק ולא יתענה ויעשה סינופים כדי להראות לבריות, ונודע מ"ש בשים ידושלמי פ"ק דתנינה באותה אשה שהיתה מתענה ומפרסמת התענית שמתענה, וקבעו צירא דתרעא דנהיגים באודנא לחד מ"ד וה"ט דהיתה מפרסמת צומא וכו' וע"י תשובה בעונה אין אף והיכה שולט בו וכו' עש"ב.

וזה שאמר יונתי תמתי דהאל יתברך מבקש מישראל השב בתשובה ואמ"ל יונתי תמתי בחנוי הסלע בכתר המדרגה וכו' ר"ל שתשבו בכתר במקום צנוע ותעשו תשובה תורה ותפילה ולא בפרהסיא להראות העם והוא יוהרא וז"ש בכתר המדרגה הראיני את מראך השמיעני את קולך דעתה הוא כי קולך ערב ומראך נאווה.

מעשה זה שאמר הפסוק אתם ניצבים היום כולכם וכו' מחובב עציך עד שואב מימך לעוברך בבית ה' אלהיך וכו' למען

קור דרוש י לתשובה יהודה סמ

זהם נוסריקון תשוביה. תוריה שבית שלום וידוי בושיה הכנעיה. וזה מותר לעשותו אפילו ביום השבת. ונקדים עוד מיש הרב צנצנת המן בחידושי לשבת די קיים דרמו חכמים ז"ל בצחות לשונם אין שבת מכין לחבירו. לחבירו דייקא אינו מכין הא לקדושה עליונה למעלה הימינו מכין ומותר כגון מילה וקרנן התמיד שהוא לקדש קדשים שרי יעו"ש. ומנה נ"כ לתשובה כזו שהיא ללמוד בתורה ולקיים מצות השבת והשלום וכו' שכולם קודש קדשים שרי אפילו בשבת. ועל זה בא הרמז ששנו בלשונם שבת תשובה דאפילו ביום השבת שרי לעשות תשובה כזאת בו.

ובזה יובן כוונת הפסוק זכור את יום השבת לקדשו ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך ויום השביעי שבת לה' אלהיך לא תעשה כל מלאכה. דיש לדקדק מהו לקדשו גם מיש תיבת כל ב' פעמים. גם מיש שבת לה' אלהיך הול"ל שבת ודיו.

ועפ"ה איש דהכתוב רימו במיש זכור את יום השבת לקדשו דהאדם זכור תמיד לקדש את השבת בקדושה יותר עליונה דק"ל שבת אינו מכין לחבירו. לחבירו אינו מכין אבל לקדושה עליונה מכין ולכן בהול ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך בכללות אין הבדל. אבל ויום השביעי שבת שהוא קודש ותעשה בו מה שהוא לה' אלהיך שהוא קדושה יותר עליונה. לא תעשה כל מלאכה אלא מלאכות המותרות שהם קודש כגון מילה וקרנן. ורית תשובה שהם תורה ושלום וכו' שהם קודש. וזה שאמר לא תעשה כל מלאכה כולם אלא מקצתם שהם קודש ובניל.

וזוה נ"כ רמז הפסוק ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם ברית עולם. והדקדוקים מבוארים. ולפי האמור יובנו דכבר אמרנו דהתשובה לפי הזמן ולפי הדור ורית תשובה שכתב החיד"א ז"ל מותרת אפילו

בשבת. וז"ש ושמרו בני ישראל את השבת שלא לחללו ואין שבת מכין לחבירו ולחבירו אינו מכין אבל לקדושה חמורה מכין ומותר לעשות את השבת מלשון ועשתה את צפורניה שהוא תיקון כגון מילה וקרנן ותשובה לפי הדורות שהיא תורה ושלום וכיוצא שרי אפילו בשבת וז"ש לעשות את השבת לדורותם ברית עולם ורמז בתיבת ברית למילה ולתורה וכיוצא. **אי** נמי יש לרמוז בדרך רמז למה שאמרו רבותינו ז"ל בשם שבת תשובה. והוא במיש הי' מוהראניה ז"ל משם הי' בעל העיקרים ז"ל כי מפאת רוממותו יתברך כי רבה היא אשר אין לו סוף ותכלית יתחייב כי לא ישא על דבר פשע ויהיה עונש החוטא נצחיי לעולמי עד. גדול ורם כערך מי שחמא לפניו שהוא בלתי בעל תכלית כי עם שהחוטא עצמו ומעשיו הרעים הוא בעל תכלית לא יבחן אלא מצד המצווה עצמו לא מצד המעשה עצמו. ואם הוא יתברך לא יעניש אלא כפי מעשה החוטא שהוא בעל תכלית ולא בערכו יתברך שהוא אין לו תכלית הנה זה חסד עליון מאתו יתברך. והוא משיה ולך הי' חסד וכו'. וכ"כ הרב שפתי ישינים שהאל יתברך נותן עונש תכליתי בערך האדם שהוא כן. ובוה פירש הפסוק כי אשא אל שמים ידי ואמרת הי' אנכי לעולם. אם שנותי ברק חרבי ותאהז במשפט ידי אשיב נקם לצרי ולמשנאי אשלים אשכיר חצי מדם וחרבי תאכל בשר מדם חלל ושביה מראש פרעות אויב. הרנינו גויים עמו כי דם עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו וכיפר אדמתו עמו.

ויש לדקדק מהו אומר הי' אנכי לעולם. ומהו הרנינו גויים מה ענין רננה הכא ברם עפ"ה איש דמדינא כיון שהוא הי' וקיים בלתי בעל תכלית. והיה כי יחטא האדם ליוצרו מהראוי היה שלא יהיה לו כפרה. עולמית ואין קץ לעונשו כיון שחמא עם מי שהוא בלי תכלית

תכלית. אלא שעל צד החסד הוא דן אותו בעונש שהוא יש לו תכלית ויש לו תרופה למחלתו ומתכפר לו עונו ע"י תשובתו והוא עונשו כמוהו שיש לו תכלית בן עונשו יש לו תכלית ויכופר עונו ויצא בדימוס זכאי בדינו. וז"ש כי אשא אל שמים ידי ואמרת ח' אנכי לעולם. וכיון שאיני בעל תכלית מהראוי היה שאם שנותי ברק חרבי ותאהו במשפט ידי כדי לעשות דין ולהפרע מן הרשעים ולהשיב נקם לצרי ולמשנאי אשלם שהם החוטאים אשכור חצי מדם וחרבי תאכל בשרם ולא יהיה קץ ותכלית לעונשם ואין להם כפרה עולמית כיון שחטאו לי וחי אנכי לעולם ואיני בעל תכלית. כך היה ראוי וכן השכל מחייב, אמנם מצד החסד איני עושה כן ואיני תופס מרה זו אלא הרנינו גויים עמו שהם ישראל הננו צדיקים בה' על מידת החסד שאעשה להם שבזמן שדם עבדיו יקום ונקם יש"ב לצדו והוא רחום יכפר וכיפר ארמתו עמו שע"י הנקמה מכפר להם ואינו מענישם לכלה בלי תכלית כמוהו יתברך אלא מצד החסד כמו האדם שהוא בעל תכלית ע"כ.

ובנה אפשר לפרש לעניות רעתי כוונת מאמר רבותינו ז"ל אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבונו של עולם למה קנסת מיתה על אדם הראשון אמר להם מצוה קלה ציוותי ועבר עליה ע"כ, והדקדוק מבואר מהו השאלה ומה השיבם יתברך שמו, ועל פי האמור אתי שפיר דמלאכי השרת המה ראו כן תמהו רכיון דהאל יתברך הוא חי וקיים ואין לו תכלית גם עונש אדם הראשון הי"ל להענישו בלי תכלית והן עתה הנם שהענישו במיתה עכ"ז הוי עונש תכליתי לשעה ותכלית יש לו שתעלה נשמתו ותוכה לנן ערן ואין זה עונש כפי המצווה הוא יתברך שאין לו תכלית, ועל זה השיבם יתברך שאני חנון ורחום ואיני דן אלא כפי החומא שהאדם יש לו תכלית ומצוה קלה

ציוותי ועבר עליה והוא בעל תכלית ורנתי כפי מידת האדם.

ובנה יובן כוונת הפסוקים בפרשת המרגלים אמור אליהם חי אני נאום ה' אם לא כאשר דיברתם באוזני כן אעשה לכם במדבר הזה יפלו פגריכם וכו' אם אתם תבואו אל הארץ וכו' כי אם כלב בן יפונה ויהושוע בן נון וכו' אני ה' דיברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת הנועדים עלי במדבר הזה יתמו ושם ימותו וכו'. ויש לדקדק במה שאמר חי אני מה ר"ל כאן, גם בעת הרגו והגירה מהו אומרו נאום ה' הו"ה שהוא מדת הרחמים וכן אח"כ אמר אני ה' דיברתי אם לא זאת וכו' מהו תיבת הו"ה פה, ועל פי האמור אתי שפיר, דהאל יתברך בעת הרגו אומר להם דהן אמת ראני חי וקיים ואין לי תכלית והו"ל להענישם כפי מדתי בעונש שהוא בלי תכלית, ברם מצד החסד והרחמים אני מענישם כפי מדתם שהם בעלי תכלית, וזה שאמר אמור אליהם חי אני שהוא בלי תכלית, ועם כל זה נאום ה' שהוא בעל החסד נזר עליהם נזירה שהיא יש לה תכלית שכן אעשה לכם במדבר הזה יפלו פגריכם וכו' אם אתם תבואו אל הארץ וכו' שנוירה זאת יש לה תכלית שסוף סוף יזכו לעולם הבא וכמ"ד שמתי מרבך יש להם חלק לעולם הבא, וזה בעבור אני ה' דיברתי שהיא מידת החסד והרחמים, אם לא, ר"ל אם לא מצד החסד והחנינה היה צריך שזאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת הנועדים עלי שאני חי וקיים בלי תכלית במדבר הזה יתמו ושם ימותו גם כן לעולם הבא שזאת תהיה נזירה בלי תכלית אבל כיון שהיא מצד החסד הנני נזר עליהם באופן שיש לו תכלית.

ובנה יובן כוונת הפסוק כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו, ויש לדקדק מהו אומרו לפני ה' תטהרו

קול דרוש י לתשובה יהודה עא

תטהרו דפשוט דלפניו יתברך הוא ועל פי האמור דמצד החסד הוא מכפר עליהם ואינו מענישם עונש בלי תכלית והיינו מעמא כמבואר. **ובזה** יובן כוונת הפסוק מי אל כמוך נושא עון ועובר על פשע לשארית נחלתו לא החזיק לעד אפו כי הפין חסד הוא, דרוצה לומר לא החזיק לעד אפו להענישם בעונש בלי תכלית כמו שהוא יתברך חי וקיים בלי תכלית כי הפין חסד הוא.

ובזה יובן כוונת מדרש ויצא קין מלפני ה' דאחא אדם הראשון שפני קין צהובות ארי לו מה נעשה בדיןך אמר לו עשיתי תשובה ונתפשרתי, פתח ואמר מזמור שיר ליום השבת ע"כ, והוא תמוה, ובהקדים עוד מ"ש בשבת כל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים, ור"ל בלי תכלית, ואדם הראשון כשישמע שהקב"ה מקבל השנים ואינו מעניש בלי תכלית כמוהו שהוא בלי תכלית אוי שיבח ליום השבת שהאל יתברך נותן לאדם המענג לשבת בלי מצרים וכלי תכלית וזהו הרמז שבת תשובה הנם דשכר השבת בלי תכלית עם כל זה מקבל תשובת האדם ואינו מעניש בלי תכלית.

ועל פי דברי הוהר הקדוש ודברי הארי החי' וצ"ל אפשר לתת טעם לעיקר לשם שבת תשובה והוא בהקדים דנשמת האדם היא כלולה מנפש רוח נשמה היה יחידה ושורשם מבחינת הויה ארבע אותיות וקוצו של יוד הם חמש בחינות הנזכרים מאירים כנשמת האדם שהוא פנימית בתוך הנוף ובן הנוף שהוא הכלי החיצוניות שבו מאירים בו חמש אותיות אלהים בסוד ואתה מחייה את כולם וע"י ה' אלהים המאירים אורם באדם בנף ונפש הוא חי בעולם הזה, וכן על זה הדרך בעולמות העליונים אצילות בראה יצירה עשייה אורות יכלים בסוד ואתה מחייה את כולם.

ועל ידי קיום האדם תורה ומצות מאירים ומוהרים אורות שמותיו יתברך בכל עולמות אצילות בראה יצירה עשייה בסוד תנו עוז לאלהים בפנימיות וחיצוניות הויה מכפנים בפנימיות ואלהים בחיצוניות ועיין בסי אמת ליעקב ערך כלים אות נ"ה ובאות גי' נפש רוח נשמה היה יחידה יע"ש, ובספר הליקוטם כתיבת בראשית ברא אלהים כתב וי"ל כי כל בחינת כלים הוא משם אלהים שהוא הנותן נבול לכל ולכן נשברו שלא היה שם הארת שם הויה ברוך הוא שהוא רחמים וזה שאמר בראשית ברא אלהים שנברא בשם אלהים יע"ש, וכן כתב בשער הפסוקים דף ו' ע"ד וי"ל הנה נודע דה' אורות בחינות יש באורות שבתוך הכלים וכו' נפש רוח נשמה היה יחידה וכו' יע"ש.

והנה לכן תראה בכריאת האדם נאמר וייצר ה' אלהים את האדם בבי שמות אלו לרמוז שאורותם מאירים כנשמת האדם ונפשו משאיכ בכריאת שאר הברואים כי אם בכריאת שמים וארץ הרומזים לנשמה ונוף וכמו שכתבו ז"ל על פסוק יקרא אל השמים מעל יע"ש, ולזה אמר ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים יעוין שם.

והנה להיות האדם חוטא פוגם ומחשיך היו באורות אלו ולכן הרשע היו נקרא מת וכמ"ש רשעים בחייהם קרויים מתים שאין להם אורות המאירים לנשמתם ונפס, ובשוב האדם בתשובה צריך לתקן תחילה הכלי שהוא הנוף מושב הנשמה ולנקותו מכל טומאה ואחר כך יתקן להנשמה, ועל ידי זה יכין תחילה שהוא מתקן בחינת אלהים ואחר כך בחינת הויה.

ובזה יובן כוונת הפסוק שובה ישראל עד ה' אלהיך, והוא דשם ישראל רומז לשם אלהים וכמו שאמר הכתוב אני אמרתי אלהים אתם, וזה שאמר שובה ד"ל ששיב המשה

דיבר אלהים שנים זו שמעתי וכו' דרוצת
לומר שבכל הבריאה אמר שם אלהים דוקא
וביצירת האדם אמר שתיים היינו מעמא כי
עוז לאלהים שיש אור הוייה פינימי הנותן
עוז לאלהים, ולך ה' חסד וכו' כנוכר לעיל
ליתן שכר טוב לצדיקים וז"ל כי אתה תשלם
לאיש כמעשהו.

ובזה אפשר לפרש הפסוק וידעתם כי בקרב
ישראל אני ואני ה' אלהיכם ואין עוד
ולא יבשו עמי לעולם, דהאדם תמיד יתן
כלבו דשאני הוא מכל הנבראים וצריך לתקן
עצמו בפנימיות וחיצוניות.

ובזה אפשר לפרש מה שאמר ה' ליחזקאל
התחינה העצמות האלה ויאמר ה' אלהים
אתה ידעת, דהעצמות היבשות רמו לחוסא
שנעשה עצם יבש מפנימיות וחיצוניות על ידי
עונותיו ואין עוד אורות המאירים בו ורמו
לנביא ושאל לו מה דעתך אם יש תקוה
לרשעים לחיות עוד והשיב לו דודאי ע"י כי
שמות אלו ה' אלהים וגם אתה רמו לפסוק
ואתה מחייה את כולם וראי ידעת לשון וידע
אלהים רמו למדת הרחמים שכרוב רחמין תרחם
ותקבלם בתשובה שישוב וזוהי מה אלהים,
וזהו ענין עשרת ימי תשובה שע"י יאירו פני
וחיצו שיאירו בהם כי שמות ה' אלהים ונדע
שע"י השבת מאיר פנימיות וחיצוניות, והיו
שבת תשובה דזה כזה, שחוזרים להאיר בהם
אורות פנימיות וחיצוניות ע"י התשובה בעשרת
הימים כל יום כנגד אור א' מהם.

דרוש יא לתשובה.

כי לא דבר רק הוא מכם כי הוא
חייכם וכדבר הזה תאריכו ימים על
האדמה אשר אתם עוברים את הירדן
שמה לרשתה.

איתא

חמשה בחינות אלהים הרמוזים בתיבת ישראל.
עד שתגיע שתתקן כי בחינות ה' אלהים וז"ל
ה' אלהיך שהם נשמה והנוף המאירים בהם
וכזה יהיה שלם בפנימיות וחיצוניות, וזה כי
כשלת בעוניך רוצה לומר על ידי עונותיך
החשכת אורות כי בחינות אלו, ועתה תתקן
שניהם.

ובדי לתקן בחינת הנשמה שאור הויה מאיר
בה, העיקר שיעסוק בדברי תורה מין
במינו וזה שאמר קחו עמכם דברים ושובו אל
ה' דית ושובו אל ה' שהוא אור הפנימיות,
וכזה אמרו אליו כל תשא עון וקה טוב שעל
ידי התורה שנקראת טוב יתקנו כי בחינות
הנוכחים לעיל וזוהי ונשלמה פרים שפתינו.
וזרן מה שאמרו רבותינו ז"ל בעשרה מאמרות
נברא העולם והלא במאמר אחר יוכל
להבראות אלא להפרע מהרשעים שמחריבין
את העולם וכו' וליתן שכר טוב לצדיקים
שמקיימין את העולם וכו', דנדע שהאדם
נקרא עולם קטן ועשרה מאמרות לרמוז לעשר
אירות פנימיות וחיצוניות הרמוזים בשני שמות
הוייה אלהים שהם מאירים בו מה שאין בן
כשאר הבריאה לא נאמר כי אם בשם אלהים
וכנוכר והיינו מעמא ליתן שכר טוב לצדיקים
שמקיימין את העולם על ידי התורה והמצוות
ומאירים יותר, מה שאין בן הרשעים שעל
ידי עונם וכו'.

ולכן כנלות מצרים שהעבדות ע"ז כדחיל
וכזה פנמו בעשרה אורות הנ"ל שלה
בהם עשר מכות שהם גרמא שאיכרו מישראל
אורות אלו וכנ"ל.

ובמתן תורה האיר בהם עשרה אורות הנז"ל
ע"י עשרת הדיברות ורמו להם בתחילת
דבריו אנכי ה' אלהיך המאיר לך בנוף ונשמה
על ידי שני שמות אלו פנימיות וחיצוניות
וכנוכר לעיל.

ובזה אפשר לפרש כוונת הפסוק אחת

איתא בנמרא דראש השנה וז"ל אמר ר' יוחנן גדולה תשובה שמקרעת נור דינו של אדם דכתיב ושב ורפא לו אמר רבי שמואל מנין לנור דין שאפילו נחתם מתקדש שנאמר כהי' אלהינו בכל קראינו אליו והכתיב דרשו ה' בהמצאו התם ביחיד הכא בצבור, ויחיד אמת אמר רב נחמן אלו עשרה ימים שבין ר"ה ליום הכפורים ע"כ.

יחיד האיש וילפת היום הזה ביתר שאת לשוב בתשובה שלימה ביום השבת הקדוש הזה שנקרא שבת תשובה וינהם על עונותיו אשר עשה והכעים את בוראו מלך מלכי המלכים שלים בעליונים ובתחתונים והאדם הוא יתוש קטן מחומר קורין המא ופנס במעשיו הרעים עולמות העליונים וכו' והן עתה בהיום הקדוש וגורא שבת תשובה אשר קרוב לנו היום האדיר קדוש וגורא, יום הכפורים לכפר על נפשותינו ולמחול לנו את כל עונותינו הובה עלינו לשוב בתשובה שלימה בכל לבבינו על כל הפגמים ופשעינו ולקבל עלינו שלא לשוב עוד לכסלה ובוה ודאי אנו בטהורים בו יתברך כי ימחול ויסלח לנו על כל פשעינו, ובפרט שיחקור האדם ויעסיק באלהות לידע ולהודיע מפי כופרים ומפי כפרים כי אלהינו אל חי וקיים אלהי האלהים ואדוני האדונים והוא המסבב לכל העולמות עליונים ותחתונים לנלים ואופנים השמים ושמי שמים וכו' לא באלהי העמים עין ואבן וכו' וכו'.

והרב פנים מאירות בחי' שאל למה קבעו אנשי כנסת הגדולה בתפילת י"ה לומר אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב הול"ל אלהי אברהם יצחק ויעקב בפעם אחת די' והשיב דמצינו בדוד המלך עליו השלום שאמר לשלמה בנו דע את אלהי אביך ועובדהו, הרצון דיש עובדי ה' על פי הקבלה לכד ומעשה אבותיהם בידיהם, ויש כת המובחרת מזה העומדים על המחקר ברוב שכלם כי הוא האלהים לבדו

אין זולתו, וזה שאמר דע את אלהי אביך מצד שכלך וידיעתך ולא כמצות אנשים מלומדה, והיינו טעמא דאומרים אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב לומר דלית דיצחק ויעקב האמינו לאביהם וסמכו עצמם על חקירת אברהם אבינו עליו השלום ועליו בטחו, אלא כל אחד ואחד מהאבות עמד בעצמו על החקירה וההכרה כשכלו שהוא האלהים, וזה שאמר אלהי אברהם שהוא היה הראשון שהמציא מציאותו יתברך ברוב שכלו, וכן אלהי יצחק שנס הוא זולת קבלת אביו עמד גם כן בעצמו על חקירתו כשכלו וקיבלו לאלוה וכן יעקב ודפח"ה. **וידע** לעניות דעתי ראמר יתרו עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים וכו' וז"ל דיתרו עבר לכל האלוהות ואחר החקירה בהאל יתברך ידע כי גדול ה' מכל האלהים וזה שאמר עתה ידעתי.

גם מצינו במשה רבינו עליו השלום דאמר הודיעני נא את דרכיך ואדעך למען אמצא הן בעיניך דאינו רוצה לעמוד על אמונת אבותיו אלא הוא חקר וידע גדולתו יתברך ועיי' הוסף בהתלהבות עבודתו יתברך, ולזה אמר משה רבינו עליו השלום ה' אלהים אתה ההלות להראות את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכנבורותיך, והיינו טעמא כמבואר. **וידע** כוונת הפסוק אתה הראית לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו מן השמים השמיים את קולו ליסריך וכו' וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד ושמרת את חוקיו ואת מצותיו אשר אנכי מצוך היום אשר י"טב לך וכו', ויש לדקדק בתיבת היום למ"ל, גם במה שאמר והשבות אל לבבך וכו' הול"ל וידעת כי ה' הוא האלהים וכו', ועל פי האמור מובן דבא לרמוז שכל אדם בכל עת ישיב אל לבו לחקור בעצמו על האלהות על

עדר קול דרוש יא לתשובה יהודה

על דרך דע את אלהי אביך ועובדהו. ובוה יתאמת לך בלי שתממוך על הקבלה. שבאמת ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד.

ובזה יובן כוונת הפסוק אחת דיבר אלהים שתיים זו שמעתי כי עוז לאלהים ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו. ורוצה לומר דהיה די באחת אלהי אברהם אלא שתיים עוד שמעתי והתירוץ לזה כי גם יצחק ויעקב חקרו וידעו כי עוז לאלהים ולא מצד הקבלה. ובוה תהיה עבודתו ותשובתו מאהבה ולא מיראה ולזה העון שונג אלא העון יהיה זכות וזה אומרו ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש השב בתשובה מאהבה כאילו עשה זכות וזהו כמעשהו.

ובזה יובן והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהביה את ה' אלהיכם ולעובדו בכל לבבכם ובכל נפשיכם שמוע לשון קבלה תשמעו אחר החקירה מעצמיכם בוה תזכו לאהבה לעבוד את ה' מאהבה ולא מיראה וכו' ובכן ולעובדו בכל לבבכם ובכל נפשיכם.

ובזה אפשר לתרץ מה שהקשה מוהרש"א ז"ל בח"א על מאמר רבותינו ז"ל כיומא דף פ"ו אמר ריש לקיש גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כשננות שנאמר שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעוניך האי עון מויד הוא וקרי ליה מכשול. איני והאמר ריש לקיש גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכיות שנאי ובשוב רשע מרשעתו וכו' חיה יחיה לא קשיא כאן מיראה כאן מאהבה דהשב מאהבה הו"ל כזכיות ומידאה הו"ל כשננות.

והרב מוהרש"א ז"ל בחלק ראשון הקשה על זה דאיך הזדונות נהפכות כזכיות אם כן מצינו חומא נשכר. די לו שימחול לו על עונו. ותירץ דהעושה תשובה מאהבה בודאי זהיר במצות ומוסיף במעשים טובים יותר ויותר

לנבי אותו עון שחטא. ועל די ריבוי המצות ומעשים טובים שעושה לזה אמר שנהפך העון לזכות וזהו דקדוק ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה רוצה לומר שמוסיף עליהם בוה חיו יחיה עד כאן דבריו.

ולעניות דעתי נראה לתרץ קושיית מוהרש"א ז"ל באופן האמור לעיל דהשב בתשובה מאהבה על ידי שהוא חקר וידע באלהותו יתברך ולא מצד הקבלה מאבותיו בוה בודאי יבוא לעשות מאהבה פנימית ולא אהבה חיצונית דבוה בודאי עבודתו שלימה ועונו יהפך לזכות.

ובזה יובן כוונת הפסוק ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולשמור את כל מצותיו וכו' והוא דהן אמת דאמרינן דהארם יחקור על אלהותו יתברך ולא יסמוך על הקבלה מאבותיו וכיוצא. מכל מקום צריך שיעשה זאת לשם שמים וכל כוונתו בוה להביר את בוראו ולירא ממנו ובוה יקיים את כל התורה והמצות. ולא יעשה חקירות ודברים שלא לשם שמים עד שיבא חיו לדבר תועה חלילה על ה' ועל משיחו וכאשר יש כזאת כמה וכמה חכמים בעיניהם ואינם מקבלים האמת מפי שאמרו דכל חקירותם ודבריהם שלא לשם שמים.

וזה שאמר ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך. רוצה לומר שתחקור מה ה' אלהיך שואל מעמך שתחקור עליו מהו ולא לסמוך על הקבלה. אבל על תנאי ועל מנת כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו וכו' דצריך שתהיה החקירה לשם שמים לשמור את כל מצותיו.

ועל פי תירוצי מוהרש"א ראיתי שפירש בוה כמוהרמ"ג בספר דברי מרדכי כוונת הפסוק שובה ישראל עד ה' אלהיך וכו'. **ובזה** פירש פסוק נבי קין הלא אם תטיב שאת

קול דוד יא לתשובה יהודה עה

שאת ואם לא תמיכ למתח חטאת רובץ יע"ש. **והחיד"א** ז"ל בספר דברים אחדים ובספר ראש דוד הקשה ע"ד מוהרשי"א ז"ל ממשט לשון הש"ס דמוכת דהעון עצמו נדפך לזכות, ואם כדבריו שעושה מצות ומעשים טובים ביותר בעת שזכו בתשובה אם כן הם ע"מ זכיות, ויחשבו לו בודאי ומהו אומרים ודונות נעשות לו ונהפכות לו לזכיות, ותירץ על פי דברי הרמב"ם ז"ל שנמה לשבח במ"ש במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים נגזרים יכולים לעמוד, היינו טעמא כי בעל תשובה טעם טעם החטא ושב לא כמו הצריך שלא טעם כלל, ואם כן זהו מעלת השב בתשובה שטעם ופירש, ועוד נוסף על זה משו"ל בש"ס היד בעל תשובה כאותו פרק באותו מקום באותה אישה שיניע לאותו עון שהיה עושה בעצמו ופורש על ידי התשובה, אם כן על ידי התשובה שחזר בו מזה ובפרט באותו פרק וכו' בודאי נדול כוחו מהצדיק והעונות נהפכים לו לזכיות.

ובנה פירש כוונת הפסוק אהבת צדק ותשנא רשע על כן משחך אלהים אלהיך שמן ששון מחביריך מר ואהלות קציעות כל בנדותיך מן היכלי שן מני שמחוך, ורוצה לומר אהבת צדק שחזרת בתשובה מאהבה ותשנא רשע שעזבת הרשעות ובודאי שעשית זה באותו פרק וכו' על כן משחך אלהים לעולם שמן ששון מחביריך רוצה לומר שיהיה לך מעלה יותר מהצדיקים נמורים, ועוד קציעות כל בנדותיך רוצה לומר אפילו העונות והבגידות על דרך בנד בוגדים יהיו זכיות.

ובנה פירש מדרש שוח"ם למנצח לעבד הי דוד ללמך שכל העושה תשובה מעבירות שבידיו הקב"ה מוסיף לו כבוד וקורא לו שם חביב עד כאן, ורוצה לומר העושה תשובה מעבירות שבידיו שנאה העבירה לידו וחזר בו באותו פרק באותו וכו' אזי בודאי

הקב"ה מוסיף לו כבוד שזרונות נעשות זכיות עד כאן וזה פירש עטרת ראשי מרן אבא ז"ל כוונת הפסוק אחת דיבר אלהים וכו' יעו"ש. **ובנה** אפשר לפרש כוונת הפסוק כי ביום הזה יכפר עליכם למהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו, והדקדוקים מבוארים, ורוצה לומר דכיון דביום הזה מלכר התשובה עושים כמה מצות תפילות וזידי ותעניות יהיו הכל זכיות וזהו לפני ה' תטהרו פהרת זכיות.

והר"ן מדרכינו אפשר לפרש בהקדים מה שכתב הריב"ש ז"ל בשם הראב"ד והביא דבריו החיד"א במד"ק עמ"ש בנמרא על פסוק שובו בנים שובכים ארפא משובתיכם דדוקא לישראל שהם יש להם דין בנים אבל לאומות העולם אין מועיל להם התשובה דיש להם דין עבדים, ולישראל אב שמחל על כבודו על כבודו מחול, אבל לאומות העולם דין עבד ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, ועל זה כתב הריב"ש דכבודו מחול אמרו ולא בזיונו דכזיונו לא אמרו וחקר הרב ז"ל דחיו אם חטא איש ישראל בעון שיש בו חיו בזיון לה' על דרך כי דבר ה' בזה אם כן נפל פיתא בבירא דאין בזיונו מחול, ותירץ דאז התשובה מועילה מטעם אחר, דהא דאמרין רמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול היינו במלך דעלמא אבל כלפי שמיא מצי מחיל דכולי עלמא דיליה וישראל מודים בזה דכולי עלמא דיליה הוא אז כבודו מחול ואפילו חיו על זלזולו, מה שאין כן אומות העולם דאין מודים בזה דכולי עלמא דיליה אין כבודו מחול ואין מקבלם בתשובה יע"ש.

ובנה פירש דלכך אומרים בתחילת יום הכפורים מלך מוחל וסולח לעונותינו ולעונות עמו ישראל מלך על כל הארץ, רוצה לומר היינו טעמא שמוחל על כל עונותינו ואפילו חיו על בזיונו מטעם שאנו מודים מלך על כל הארץ.

ובזה אתי שפיר כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם אפילו ח'ו על בזיונו והיינו מעמא לפני ה' הידוע שהוא שם העצם המהוה כל העולמות וכולי עלמא דיליה וזה אומרו לפני ה' תטהרו.

ובזה יובן מסרה ד' פסוקי' דבר אל בני ישראל בלי תיבת לאמר, דבר אל בני ישראל וישבו, דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם והתוודו, דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה, דבר אל בני ישראל ויקחו מאיתם, וישבו וישבו בתשובה, ולא דוקא על כבודו אלא אפילו על בזיונו, וזה אומרו איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם והתוודו, והיינו מעמא דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה, לרמוז על קרא כי ליי כל הארץ דכולי עלמא דיליה היא ובה וקה מאיתם מהסטרא אחרא ויהפכו לזכויות. **ולעניות** דעתי נוכל לתרץ דאפילו ח'ו עברו על בזיונו ח'ו מוחל על פי מה שראיתי להרב דברי יצחק שפירש בכוונת הפסוק כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו, והוא דכשי' אמרו רבי מתיא בן חרש אומר ארבעה חלוקי כפרה הם עבר על עשה ושכ אינו זו משם עד שמוחלים לו, עבר על לא תעשה ועשה תשובה תשובה תולה ויום הכפורים מכפר, עבר על כריתות ומיתות בית דין ועשה תשובה תשובה ויום הכפורים תולין ויסורין ממרקין שנאמר ופקדתי בשבט פשעם ובגנעים עונם, אבל מי שיש בידו חילול השם אין לו כפרה בכל הנזכרים אלא מיתתו מכפרת שנאמר אם יכופר להם העון הזה עד ימותון וכו' היכי דמי חילול ה' אמר רב כגון אנא אי שקילנא בשרא מסכתא ולא יהיבנא דימי לאלתר וכו', **והנה** הן היום מורי ורבותי מי מאיתנו יוכל להתפאר ולומר כי הוא נקי מהעבירות מי יאמר זיכתי לבי טהרתי מחטאתי יזכור נא

האדם כמה וכמה פעמים חטא בכמה עונות ופגם בכבודו יתברך ועברנו על כמה מצות עשה ולא תעשה ובפרט על עון חילול ה' אשר לא יועיל לנו לא תשובה ולא ייהיב ולא יסורין כמה דיברנו בבתי כנסיות בעת התפילה וכיוצא וזה מכלל חילול ה' הנרול, ואם כן מה נעשה למחול לנו עון זה.

אומנם מורי ורבותי ראיתי בספרי המוסר שגם על עון חילול ה' מועיל תשובה כי מלכותא דרקיעא כעין מלכותא דארעא, והנה השופטים אשר ישפטו על פי ההוקים הקבועים להם ואין להם רשות לנשות ימין ושמאל, אבל הנאשם יש לו רשות לבקש חסד מהמלך בעצמו, ובראות המלך כי הנאשם נכנע מאוד ומתחנן אליו יכול למחול לו, ובפרט במשפט הנוגע בכבוד המלך עצמו, וכן הוא במלכותא דרקיעא, הגם שעונותינו רבו עד למעלה במחוננו חזק בה' אלהינו כי הוא אל חנון ורחום דאפילו בעון חמור כחילול ה' שחייבים מיתה עליו אל מוחל וסולח כי חפץ חסד הוא, ולכן דוד המלך עליו השלום ביקש מהאל יתברך מלפניך משפט יצא עיניך תחזינה מישרים דחזרתי בתשובה שלימה, וכן אמר אליך ה' נפשי אשא בך בסחתי אל אבושה לעולם, ואמר אל תבוא במשפט את עבדך כי לא יצדק לפניך כל ח'י, ואמר קוה אל ה' ויושע לך.

אשר על פי האמור נוכל לתרץ קושית החידא ז"ל על מה שכתב הריב"ש ז"ל דבזיונו אינו מחול ואיך יעשו ישראל דבעוה"ר איא לו ונקה, דעל פי האמור אתי שפיר דאנחנו מחללים פני מלכינו ויכול הוא יתברך למחול אפילו אחר ששפטו בית דין של מעלה דכעין מלכותא דארעא והמלך יכול למחול וזהו כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם והיינו מעמא לפני ה' תטהרו.

עובר על לא תעשה דלא יוכל בעלה וכו' ובהאי גדולה תשובה משאר מצות עשה שבתורה עד כאן. והרב מוהרי זאכי ז"ל כתב וז"ל ובאמת כי דברי הרמב"ם ז"ל קשה להולמם דהכי אמרינן בנמרא דפסחים דף נ"ט תנו רבנן אין לך דבר שימתעכב אחר תמיד של בין הערכים אלא קטורת ונרות ופסח ומחוסר כיפורים בערב פסח דיבוא עשה דפסח שיש בו כרת וידחה עשה דהשלמה הרי דהכהן עובר ומחוסר כיפורים מקיים אף כי הוא עשה ועשה מפני גדולת האחר על הכירו כל שכן בעשה עם לא תעשה כי לעולם עשה עדיף ואם בן צית מאמר רבי יהודה דאמר גדולה תשובה דמה עדיפות יש לתשובה מכל עשה דתשובה עד כאן. וראיתי לעשרת ראשי אדוני אבי העזרי יצ"ו בכתבי הקדש אשר מסר בידי לחנך אותי בהם שתטה על דברי הרב מוהרי זאכי ז"ל מאי דפשיטא ליה להרב ז"ל דעשה עדיף מלא תעשה עיין בספר יד מלאכי אות תקט"ו דהכרית מכמה סוגיות ומקומות דעשה הוא קיל מלא תעשה ומאי דהעשה דוהה לא תעשה כבר הרב הליכות עולם נתן טעם לזה עיין שם באורך זה תורף דבריו יצ"ו ואנכי העבר ברא כרעא סלה נא אנכי מבקש דאפילו מוהרי זאכי ז"ל מודה בזה דעשה הוא קיל מלא תעשה ומה שכתב לעולם עשה עדיף רוצה לומר לענין דהעשה דוחה לא תעשה בין קיל בין חמיר דאפילו עשה דוחה את לא תעשה ואפילו יש בו כרת וכמו שכתב ה"ם הגדול ז"ל באות נ"ד עיין שם באורך לא בן עשה ועשה דעשה החמיר דוחה הקל דוקא ולא החמיר מיניה וז"ש עשה עדיף ולא עשה חמיר קאמר ודו"ק. עוד אפשר לקעיר לומר דלעולם עשה עדיף רוצה לומר על קיום מצות עשה שהיא יותר מעולה מקיום מצות לא תעשה דזה עושה מעשה בפועל והה' אינו עושה בפועל. ומה שאמרו דהעשה הוא קיל מלא

מורי ורבותי הנביא ישעיה אמר מכף רגל ועד ראש אין בו מתום פצע וחבורה ומכה פריה ולא רובבה בשמן. ובזה הקדוש אמרו דעל ידי שהאדם פוגם במצות עשה ולא תעשה שבתורה על ידי זה פוגם בנידיו ואיכריו שהם מכוונין רמיה איכרים ושס"ה נידים כנגד מצות עשה ולא תעשה שבתורה. והן היום הזה כי קרוב יום הכפורים שהוא אדיר בימי שנה נזכיר איזה עבירות המצויות בעוה"ז בינינו ואני וכל בני נ"לי ההרדים אל דבר הי נשוב ונתחרט עליהם וכל אחד ואחד ממנו ישוב ויבקש מהאל יתברך ואל אלהינו כי ירבה לסלוח. ועל הרוב עונות הרמזים ברית שט"ן והם: שנאיה טר"ף נידיה.

באופן אחר אפשר לפרש כוונת הפסוק כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל האטמיות לפני ה' תטהרו והוא בהקדים מה שאמרו ז"ל גדולה תשובה שזדונות נעשות לו בשננות. ויש אומרים דזדונות נעשות לו בזכויות. ולעניות דעתי נראה דהשב בתשובה ביום הכפורים ומתחרט על העבר בכל לבו לכולי עלמא דזדונות נעשות לו בזכויות. כיון דהוא כביכול קבע יום זה למחילה לסליחה ולכפרה. ואמרתי להביא פה מה שהיה כתוב אצלי מיש לעניות דעתי נירסא דינקותא ולאפס פנאי לא יכולתי לחזור עליהם ולכן הביאותים אות באות תיבה בתיבה וז"ל נרסין כפרק בתרא דיומא ד"פ אמר רבי יהודה גדולה תשובה שדוחה את לא תעשה שבתורה שנאמר הן ישלח איש וכו' עיין שם. והראשונים ז"ל יחד כולם המה ראו בן תמהו מאי רבותא דתשובה בכל התורה כולה קי"ל את' עשה ודחי לא תעשה. ומוהר"א ז"ל תירץ כיש רבו הרב המוסמך מר זקינו ז"ל דע"כ לא אמרינן אתי עשה ודחי לא תעשה אלא בחד נברא כמילה בצרעת וכלאים בציצית מה שאין כן הכא דישאל מקיימים העשה-דתשובה והוא יתברך

עַה קוֹל דְּרוּשׁ יא לַתְּשׁוּבָה יְהוּדָה

מלא תעשה הוא לענין העונש העובר על מצות לא תעשה עונשו מלקות והעובר על עשה אינו לוקה. ומה שאמר לעולם עשה עדיף רוצה לומר קיום מצות עשה עדיף מקיום מצות לא תעשה ואפילו לא תעשה חמיר. וראיה לזה ממה שכתב שם הרב יד מלאכי ז"ל שם בכלל דכיל לן מר דהעשה הוא קיל מלא תעשה הראה לנו ראיה מפרק קמא דיבמות דאיתא התם עשה רוחה לא תעשה לאו לא תעשה חמיר מיניה וכו' ועיין מה שפירש שם ז"ל וז"ל לאו לא תעשה וכו' שהרי לוקין עליו. מזה מוכח דהתומרא בעונש. והתוספות והרמב"ם ז"ל הם מיירי בהעובר על מצות עשה דחיובו הוא קיל מהעובר על מצות לא תעשה וכאשר יעויין שם. ואם כנים אנהנו בזה ת"ם אני על מה שהפליא להקשות ה"ם ז"ל שם על מ"ש הרמב"ן ז"ל שכתב שמצות עשה גדולה ממצות לא תעשה ולכך אמרו אתי עשה וכו' והפלא עליו דהא תלמוד ערוך הוא דאף דלא תעשה חמיר אתי עשה וכו' ע"ש. ואחר המחילה רבה לא קשיא כלל להרמב"ן ז"ל דמה שכתב שמצות עשה גדולה ממצות לא תעשה על קיום מצות עשה ודק בל"גונו לומר מצות עשה גדולה ומ"ש בתלמוד דהעשה הוא קיל הוא לענין העונש דקיל מעונש לא תעשה. ומה שכתב שם הרב הליכות עולם ונתן טעם לזה עיין להרב יבין שמועה שהקשה עליו יעויין שם. וקושיא זו עצמה היא שייכה על ספר שמות בארץ ז"ל דכתב דהגם דסוניה דעלמא העשה קיל מלא תעשה ויש הוכחה לזה מכמה דוכתי בש"ס שהביא שם ומ"מ לא החליט הדבר ואמר שהדבר צריך תלמוד מכה דברי הרמב"ן הג"ל והבי"ד אלו ה"ם ז"ל שם ותמה עליו עיין שם. ועל פי מש"ל ניהא דיש תילוק מקום מצות עשה להעובר על מצות עשה דבקיום אמרינן מצות עשה גדולה והעובר אמרינן דעשה גדול. ושפ"ר אתו דברי

הרמב"ן ז"ל ומורה לדברי הש"ס אלא דהוא מיירי במקיים מצות עשה וכנוכר לעיל. ובה גם כן שפ"ר אמרינן דהעשה חמור מלא תעשה והביא ראיה מש"ס דכתובות דבעשה מכין אותו עד שתצא נפשו כיון שאומרים לו עשה סוכה עשה מצות לולב והוא אינו רוצה מכין אותו עד שתצא נפשו וזה לא שייך בלא תעשה אבל בהעובר על מצות עשה ולא עשאה מורה דעונשו קיל מלא תעשה ואם כן מה שהקשה עליו ה"ם ז"ל שם אחר המחילה רבה לא קשיא כלל.

ב"ר זו היא דקשה לי הראיה שהביא ה"ם הגדול ז"ל שם מפי התכלת דקרי למצות ציצית מצוה קלה ופירש רש"י ז"ל המעט שהיא עשה בעלמא עיין שם דמדברי רש"י ז"ל מוכח דקיום מצות עשה הוא קלה דשם מיירי על קיום העשה ולא על העובר עליה וקרי לה קלה משום שהיא עשה ומוכח שפ"ר דלא כדכתיבנא. ומהרש"א בח"א כתב קרי לה קלה לנבי מצות החמורות דעונשן מיתת בית דין או כרת עיין שם וזה ודאי כדכתיבנא דמיירי כאן בעונש העובר. ועיין להרב צאן קרשים שפירש שמצות ציצית קלה היא לעשותה הן בהוצאת מעות הן בטרחא אבל המצוה עצמה אינה קלה ולא כמו שפירש רש"י ז"ל וכו' ע"ש. וכתב החיד"א ז"ל בס"ה סת"ע וז"ל ומה שלא רצה הצ"ק בפירוש רש"י דאפילו כל מצות עשה קלים וכתב דמהרש"א נדחק וכו' אני אומר שדברי רש"י ומהרש"א הם תלמוד ערוך כיומא דף ס"ה דתנן תשובה מכפרת גם בכריתא שם אלו הן קלות עשה ולא תעשה ובפרק קמא דשבועות פריך היינו קלות היינו עשה ולא תעשה חמורות היינו כריתות ומיתות בית דין וכו' יעויין שם. ולפי דבריו ז"ל מוכרח דמה שנקט רש"י עשה בעלמא לאו דוקא דאפילו לא תעשה קלים הם וכנוכר לעיל דכאן דמיירי כעשה נקט לה ואם כן

קול דרוש יא לתשובה יהודה עמ

מוכח דאפילו לפירוש רש"י הכוונה לענין העונש אבל לענין קיום המצות קיום מצות עשה עדיפא וכוונתו לעיל. שוב אחר זה ראיתי להרב דברי אמת הנזכר ע"ב שפירש כוונת הרמב"ן ז"ל הנזכר לעיל כי המקיים מצות עשה ומקיים מצות לא תעשה יותר נדון בהקטנו מצות עשה כי זה נקרא עובד את ה' מאהבה וכו'. ונדון מהנשמר מעשות הרע בעיניו ומפני זה יהיה העונש נדון במצות לא תעשה וכו'. יען מבטל מצות לא תעשה בקום עשה וכו'. ל"כ בעשה שאין לו עונש בידי אדם זולתי במורד ע"כ עיין שם. הרי בהדיא כמו שכתבתי אני בעוניי לעיל ותלית שכיוונתי לדעת נדון. ועיין להרב משה אהרן בח"ב ערך תשובה שהביא להרב דברי אמת אלו ותמה על הרב י"מ ז"ל דאיך לא ראה להרב דברי אמת וכל יומא ויומא שמעתתיה בפומיה וכו'. יעויין שם. אלא דאנכי עפר תמהני עליו ז"ל שהביא שם קושית מהר"ם ב"ח ז"ל על הרבנים ז"ל ותירץ הוא מדידה וז"ל נראה דנעלם ממנו דברי התוספות ישיגים שפירש הסוגיא לפי מאי דסי' להרבנים ז"ל וכו' יעויין שם ולא זכיר שיר דכבר תירץ בן הרב בריי ז"ל והביא ראיה מהתירוצ' וכן מה שעמד על דברי הרבנים והתוספות ז"ל כבר הרב בריי ז"ל הקשה קושיא זו ותירץ יעויין שם.

עוד כתב עשרת ראשי מרן אבא יחזקאל ז"ל ועיין להרב בירך יצחק שהביא לקושית מהר"ם ב"ח מדאמרינן בפרק אלו נערות היתה ערוה או אינה ראויה לבוא בקהל אינו רשאי לקיימה ופריך ואמאי ליתי עשה ולירחי לא תעשה ומשני הכא אמרינן אתי עשה וכו' כגון מילה בצרעת דלא אפשר בלאו הכי אבל הכא אי אמרה לא בעינא מי איתיה לעשה וכו' והא הכא דאיהו מקיים העשה ולא תהיה לאשה ואיהי עוברת הלאו דלא יבוא ממור ואפילו הכי פריך ולירחי לא תעשה. והוא ז"ל

לפי האמור דרש"י ז"ל גם כן מיירי בעובר עליה דק"ל עונשו דהשווה הש"ס כן ביומא ושבועות וכוונתו לעיל. וראיתי להרב אנ"ן הזהיר ז"ל בספרו הבהיר מנחה מהורה שהביא דברי החיד"א ז"ל הנזכר לעיל ושוב כתב אבל מסוגיא דע"ז לא משמע כפ"י דהתם אמרינן קרי לה מצוה קלה משום דלית בה חסרון כ"ס משמע דאי אית בה חסרון כ"ס אפילו מצות עשה לא מקרי קלה וכו'. גם מסוגיא דשבת נראה דלא כפ"י מוהרש"א דהתם אמרינן מפני מה קנסת מיתה על אדם הראשון אמ"ל מצוה קלה ציוותיו ועבר עליה הרי דאית במצוה זו עונש מיתה וקרי לה קלה וי"ל ותיד יע"ש. **ואחר** המחילה רבה לא זכיתי להבין דק' דמה שהקשה מסו' דע"ז דקרי לה מ"ק דלית בה ח"ב וכו' הרואה יראה שם בסוף הלשון כתב וז"ל וכמדומה דכי קרי מ"ק שלא יש צורך ממון מפרש הכי בהדיא כההיא דריש ע"ז דקאמר מ"ק יש לי וסוכה שמה וכו' ואמאי קרי לה מ"ק שאין בה ח"ב פ"י וכו' יע"ש הלא תראה דהוקשה לו מאותה סוגיא וחילק דכי קרי לה קלה שלא יש צורך ממון מפרש לה בהדיא שאין בה ח"ב אבל במקום דאין בה ח"ב אפילו יאמר קלה לענין העונש וכמו שכתב מוהרש"א ז"ל ואם כן איך העלים עין ח"ו מדברי החיד"א ז"ל ואדרבא הקשה עליו מינה כאשר יעויין שם וצריך עיון ל"י. גם מה שהקשה לפירוש מוהרש"א מסוגיא דשבת דאמרו מפני מה קנסת מיתה וכו' לא ידעמי למה הקשה קושיא זו עליו ולא הקשה לו על הש"ס דהם אמרו הקלות עשה ולא תעשה והחמורות היינו כריתות ומיתות בית דין וצריך עיון. ולעיקר הקושיא יש לתרץ לעניות דעתי דאפשר קרי לה מצוה קלה דקלה לעשותה כיון דאמר לו הקב"ה מכל עץ הגן אכל תאכל אלא זאת לא קרי לה קלה. נחזור לדאיתן עלה דמכל האמור

ויל ישכ לדברי הרבנים ז"ל דהבא קאמר
בסתניתן היתה ערוה אינו רשאי לקיימה
משמע דאיסורא הוי מצד עצמו דאיסורא
רביע עליה דאונס ונבי ידיה איכא לאו ועשה
ועליה פריך ונתי עשה ולדחי לא תעשה
תעשה דאיכא נביה לדחי לא תעשה דנביה
דדיה והנכ דאיהי לנבה ליכא עשה אי פריך
משום ליתא דידיה קא פריך וכיון שניתן הלאו
לדחות משום העשה דידיה מידחי נמי נם
כדידה דכמו שהוא הותר נם היא הותרה
לינשא לזה. ואם כן התם נמי העשה והלאו
בהר גברא ומשום הכי פריך שפיר וכו'. והקשה
עליו הרב קרבן אשה בדרוש א' לראש השנה
דכפי זה נמצא הטפל עיקר דעיקר הלאו לנבי
דידה לא יבא ממזר ואילו לנביה דידיה לכל
המדרבה איסורא הוא דאיכא נביה והשתא נימא
נתי עשה דידיה וידחה הלאו וכו' דבאמת
ליתיה נביה ואיהי שעיקר הלאו נבי דידה
תרחינו בלא עשה כיון שניתן לדחות אצל
הבעל דבר זה לא ניתן ליאמר וכו' ועוד אפי'
לפי דבריו תינה פרנסת לי ההיא דהאונס מה
יעשו הרבנים בההיא וכו' דפרק קמא דיבמות
דאיתא התם תנו רבנן ואשה אל אחותה לא
תקח וכו' הרי דאם היה לא תעשה נרדא הוה
אמינא אתי עשה ודחי לא תעשה וכן בפרק
בתיא דיבמות דף כ' דחייבי לאוין יכול ליבם
משום דאתי עשה וכו' אמאי עשה דיבום אינו
מקיים אותו אלא היכא והיאך יבמתו תעבור
על לאו מבלי שתקיים וכו' ע"ש. ותים אני
על דבריו ראשונה במיש כענין הממזרת דלנבי
הבעל ליכא לאו ולכל המדרבה איסורא שהרי
נם ישראל הנושא ממזרת איתיה בלאו זה ולקי
עליו מהתורה הוא והיא שוין בשיעוריהם וכמו
שכן כתב ההגהות אות תקים ז"ל ונוהג איסור
זה בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות ועובר
על זה והוא ממזר ונשא בת ישראל או ישראל
שנשא ממזרת כיון שכעל אתר הקידושין לוקה

הוא והיא וכו' עד כאן. וכיון שכן אודא לה
קושית הרב קורבן אשה ז"ל וישנב הרב ב"ר
יצחק ישיבה שיש עמה סמיכה. תוקיל במיש
אף לפי דבריו פרנסת לי ההיא דהאונס מה
יעשו הרבנים מה שהקשה מההיא דיבמות וכו'.
דאנכי לא ידעתי מה הפרש בניהם שוים הם
ויבואו שניהם כאשר יראה הרואה וכו' וכנ"ל.
ואנא חלא בר חמרא גברא דלא ידע לכון
אימרא חוות קשה הוגר לי ראשונה
דאפשר לומר דנם מוהרים בן הכיב נראה דס"ל
דרוקא הממזר וממזרת עוברים בלאו זה שבי
והא הכא דאיהו מקיים עשה דולו תהיה וכו'
ואיהי עוברת הלאו דלא יבוא ממזר ואפילו
הכי וכו'. ואם הישראל עובר נם כן ס"ל מאי
זה דקאמר ואיהי וכו'. ואם איתא דכו' הש"ס
פריך בלא תעשה דידיה ודקארי לה מאי קארי
לה מיהו בזה יש לתרץ אלא דקי' אני עני
במה שהביא מההיגהות ז"ל שכתב לוקה הוא
והיא וכו' דכאן הכן שואל שלא מדעת דההיגהות
ז"ל כוונתו במה שכתב ז"ל שנמנע הממזר
לישא בת ישראל ועל זה נאמר לא יבוא ממזר
וכו' משמע דהאיסור של הלאו על הממזר
שלא ישא בת ישראל. וגדולה מזו אפשר
לומר דאין כוונת ההיגהות ז"ל להייב מלקות
לישראל הנושא ממזרת אלא המלקות הוא על
הממזר ואמר דנוהג איסור זה בזכרים ונקבות
ועובר על זה ומפרש חייב הזכרים והנקבות
שהוא באופן זה ממזר ונשא בת ישראל או
ישראל שנשא ממזרת כיון שבעל אתר הקידושין
לוקה הממזר והממזרת שהם שוים וכמו שכתב
הוא ז"ל בלאו דלא יבוא פצוע דכא וז"ל
שנמנע מ' שנפסדו לו כלי המשגל וכו' מלישא
בת ישראל ונוהג איסור זה בכללי עלמא ובכל
זמן בזכרים ועובר על זה והוא פצוע דכא
וכו' ונשא בת ישראל ובעלה חייב מלקות
עיין שם. ואם איתא דהישראל נם כן ס"ל
דאיתיה בלאו יבוא ממזר מאי שנא דכסצוע
דכא

קול דרוש יא לתשובה יהודה פא

דכא לא הזכיר חיוב מלקות לישראלית אלא עליו של הפצוע דכא ובממזר חייב אלא ודאי אפשר דכוונתו במיש לוקין הוא והיא רוצה לומר על הממזר והממזרת וחוזר על מה שכתב ונוהג בזכרים ונקבות וכמיש נבי הפיד וכן תמצא לכל מוני המצות שכתבו דהאיסור על הממזר שלא ישא ישראלית. אלא דליפמריה בלא כלום אי אפשר דאשכחן בכמה דוכתי בש"ס ופוסקים דגם הישראל והישראלית חייבים בזה מלקות עיי זה אבל על כל פנים עיקר הלאו בדירה קאי ואם כן שפיר מקשה הרב קורבן אשה זיל דכפי דברי הבריי נמצא הספל עיקר וכו' ואיך זה דנימא דכיון דאידיחא נבי ישראל דהוא ספל בלאו זה לידחי נמי נבי ממזרת דעיקר הלאו בדירה אימא דהלאו דידה בעיניה קאי. ומיש עוד עמ"ר איא הרא"ש יחשליא על דברי הרב קורבן אשה במיש תינח פרנסת לי ההיא דאונס וכו' וקשה דמה הפרש יש ביניהם ושווים הם. אני עברו בנו ותלמידו בבקשה באתי דאפשר דכוונת הרב היא דבשלמא ההיא דאונס אמרת דכוונת הש"ס במיש ליתי נישא ולידחי לא תעשה רוצה לומר לה תעשה דידה והכרח לזה ממתניתין שם דאמרה אינו רשאי וכו' משמע דהאיסור מחמת עצמו וכו' כג"ל אלא ההיא דיבמות וכן ההיא דחייבי לאוין וכו' דלא מוכח מינה דכוונת מיש לידחי לא תעשה דרוצה לומר לא תעשה דידה ואפשר לומר דהכוונה לידחי לא תעשה דידה ומה מוכח דאפילו בתרי נברי אמרינן אתי עשה ודחי לא תעשה וכו' אם כן מה יעשו הרבנים זיל וכו' כיון דנוכל לומר דכו' על לא תעשה דידה.

ובחופשי באמתחות הספרים וימצא כתוב מצאתי ראיתי בכתבי הקדש להרב הנדור מאריה דאתרין כמוהריי ענתיבי זיל שהביא דברי הרב בייך יצחק זיל מה שתירץ לקושית הרב מהר"ם בן חביב זיל על דברי

הרבנים זיל ושוב כתב זיל וראיתי להרב קרבן אשה זיל שכתב ע"ד רבו הבריי דברים תמוהים מאוד שכתב זיל וכפי זה נמצא הספל עיקר והעיקר ספל וכו' עד כאן. ואני עני לא ידענא מאי קאמר ומי הנדור לו דעיקר הלאו בדירה ואיהו לכל המרבה איסורא והיה קשה בעיניו לומר אפילו איסורא נביה ולא דק כלל דכל ישראל האנשים מזהרים בלאו דלא יבוא ממזר ובנשים השוה הכתוב אשה לאיש ועיקר הכתוב על הכשרים כתיב שלא יקחו הם הממזרת וזה פשוט ואין צריך להביא ראיה על זה. וגם הממזרת מזהרת שלא להנשא לו ואהא קאמר מר כיון דלגבי דידה אתי עשה ודחי לא תעשה ומותר הוא בה ממילא גם היא הותרה לינשא לו כיון דהוא מותר בה והן אמת שהיה צריך להביא ראיה על זה אבל ניתן ליאמר עד כאן רבינו. ואנכי ההדיוט אחר המחילה רבה אמינא דתא חזי להרמב"ם זיל במנין המצות והחינוך והסמינ זיל וכל מוני המצות עשו עיקר לאו זה בממזר שכתבו דלא ישא הממזר בת ישראל וכן פירש רש"י בחומש ע"ע ואם איתא דעיקר הלאו בישראל ליתני בתחילה ישראלית לינשא לממזר וכו'. וכמו שכתבתי בעניותין לעיל ובנוכר לעיל. עוד כתב הרב כמוהריי זיל שם זיל ומה שכתב הקורבן אשה זיל זיל ועוד לא ידעתי מה מצא סעד וקושית הרב מאתקפתא דתלמודא וקושית הרב במקומה עומדת עד כאן לשונו גם בזה לא דק בדברי רבו היטב דתחי אמר הרב"י תירוצא ואמר כמדומה לי שכן פ"י ת"י ואחר כך כתב שוב מצאתי לשון התירוצא והעתיק דבריהם וכתב לפי פירושם תו לקימ קוי הרב כי הם פ"י ת"י הנמרא כתי הרב המוסמך וכוונתו שראה שאינם כתירוצו אבל על כל פנים לדבריהם לא קימידי דוק ותשכח זהו בוונתו וברור הוא עד כאן. ואחרי נשיקת עמ"ר אנא דאמרי דדוחק הוא מאוד לומר דכוונת

הכוונת הרבני במיש שוב מצאתי לשון התי' וכו' דכוונתו שאינם כתי' אבל עכ"פ לדבריהם ליק' וזה ברור דאחר המחילה רבה פשט דבריו ז"ל וכפי שפח הלשון לא מוכח הכי אלא דכו' דבתחילה כתב וכמדומה לי שכן פ"י וכו' ושוב מצא הדבר בפועל שכן פ"י התי' וא"כ ליק' קו' מהר"ם יע"ש, וא"כ שפיר מק' הרב קורבן אשה ז"ל דהם פ"י בשינוי' וקו' הרב מאתקפתא דתלמודא וכניל ודו"ק.

עוד כתב עמ"ד וצ"ת אב"י העזרי' יצ"ו לישב לעיקר קו' של הרבנים ז"ל דמאי רבותא דתשובה מכל התורה כולה והלא כך היא המדה אתי עשה ורחי לא תעשה והוא דהא דאמרינן בעלמא אתי עשה וכו' היינו דוקא דבעידנא דמקיים העשה מתקיימת מכל וכל כגון מילה בצרעת וכיוצא ואחר שנתקיימה העשה ליכא הששא תו שאח"ז נעקרת העשה. משא"כ בעשה דתשובה דהגם דבעידנא דעושה תשובה הוא מקיים העשה מימ לא הוי קיום העשה כלל כ"א עד שיתמיד בה עד יום מותו משא"כ במי שעשה תשובה ואח"כ חזר לסורו הרע ונתנחם על התשובה שעשה נמצא שעקר עשה דתשובה וכאלו לא היה ואדרבא הוא נותן כח לסטרא אחרא ביותר וכו' לפי"ז מהראוי היה דעשה דתשובה שהיא תלויה ועומדת לא תידחי הלאו של לא יוכל וכו' דלא רמיא לעשין דעלמא ועכ"ז ממדת טובו יתברך חשיב אותו כשאר עשה דעלמא ורחי הלאו וזהו נדולה תשובה וכו' זה תורף דברי עמ"ד א"א הרא"ש יצ"ו.

קו' זה מוסבר הוא וקרוב לדעת ועם שלא ראיתי בפירוש לבעלי הכללים כוללי' תהלוית דצריך שתתקיים העשה דעלמא מכל וכל כדי שלא יהא חשש שאח"ז נעקרת העשה ואדרבא אשכחנן מחלוקת בזה בין הר"ן והר"ם הנייד הרב יב"ן שמועה נלל דמ"ו ובספר עין זוכר מערכת האלף סימן פ' ביאר הדברים

דמודים שניהם דאם מתחיל להתעסק במכשירי מצוה לאו בעידנא מיקרי ואם התחיל להתעסק בנזף המצוה אע"פ דלא נמרא מיקרי בעידנא יע"ש. מימ שניא עשה זו דתשובה מעשה דעלמא דבעשה דעלמא אפשר לקיימה לנמרי בפעם אחת וליכא חששא לעקירה משא"כ בתשובה וכנזכר לעיל, אמנם אנכי עני הדעת לא זכיתי להבין דא"י חיישת לשמא יהוור לסורו הרע ויתנחם א"כ גם בשאר עשה דעלמא ליחוש להכי וכגון מילה בצרעת ליחוש דאחרי שמל שמא יתחרט ולא ישרים הפריעה וק"ל מל ולא פרע כאלו לא מל והמילה יתכן דהיא נקראת מכשירי מצוה ולא נזף המצוה רבה תליא מחלוקת הר"ן והר"ם כמיש ההד"א ז"ל בספר עין זוכר שם יע"ש וכן כללים בצ"צ ליהוש לשמא יתחרט על מצות צ"צ ונמצא עקר העשה מכל וכל כמו עשה דתשובה וכן בשאר עשה ולא זכיתי להבין חילוק דבניהם וצריך עיון.

ובעין דונמא לתירוץ זה מצאתי ראיתי לה' יושי'א ז"ל בס' נצבים שתי' ליקושי' הרבנים ז"ל וז"ל ותו גרסנן התם אמר ר"ל נדולה תשובה שמנעת עד כסא הכבוד שנאמר עד ה' אלהיך ור"י אמר עד ולא עד בכלל ומי אמר ר"י הכי והא אמר ר"י נדולה משו' שדוחה לא תעשה שבתורה שנאמר הן ישלח איש את אשתו וכו' לא קשיא הא ביחיד הא בצבור עד כאן, ולכאורה יש לתמוה דאמאי לא שני תלמודא כאן מיראה כאן מאהבה כדשני אפרכא מדריש לקיש אדריש לקיש וכו' ועוד הקשה הר"ף ז"ל דכיון דעיקר קושיתו מדכתיב אלי ולא כתיב עד א"כ אמאי לא פריך אר"י מקרא לחודיה ואמאי הוצרך לאקשווי' מדרי' אדרי', והנה הרואה יראה דשתי קושיות אלו מהר"ף ז"ל, והוא ז"ל הקשה מדידה ובקושי' השנית פירש לנו דמהר"ף ז"ל והוא הוא דפריך לשתייהם, ותירץ הרב לבי הקושיות דהרא

דחא מתרצת חברתה דהיינו מעמא דלא הקשה מקרא לתודיה דידע המקשה דלהא יש לתרין דהא דכתיב ושוב אלי מיירי בשב מאהבה ובהא מודה ר"י דעד ועד בכלל ולא אמר עד ולא עד בכלל אלא בשב מידאה והוא על פי מה שתמהו קמאי קראי דסתרי אהדדי דקרא אחד אומר איזה ספר כריתות אמכם אשר שלחתיה וכתוב אחד אומר ואתן ספר כריתותיה והרב מהר"י אברבנאל תרין שלא היה הכריתות בהחלט בלתי תנאי אלא תנאי היה בנפ כל זמן שלא ישובו בתשובה. והרב אש דת הקשה עליו דאם כן איך קרי ליה סי' כריתות הא נט ע"ת לא מיקרי כריתות ולעניות דעתי נראה דלק"מ דהא אמרינן היוצא למלחמת ביד כותב נט כריתות לאשתו ופירש רש"י נט שכימ עד כאן. הרי מבואר דאפילו ע"ת נקרא כריתות איך שיהיה מסיים הרב בתי קושיא זו שהכוונה דאפילו נתן להם נט אם חוזרין בתשובה מאהבה שנעשה להם כוכיות נעקר ההמא מעיקרו וכו' הרי מבואר דאם עושה תשובה מאהבה שעלה קאמר ריש לקיש שזדונות נעשות כוכיות ואם כן לפי זה לא מצי לשנויי דהא דקאמר ר"י דנדולה תשובה שדוחה לא תעשה בשב מאהבה דכיון ששב מאהבה ונעשות זדונות כוכיות אם כן היכי קאמר שדוחה לא תעשה והא בכה"ג לא הויא דחיה כלל אלא ודאי מוכרחים לומר מדקאמר ר"י נדולה תשובה שדוחה לא תעשה שבתורה קא מיירי וכו'. ועל פי זה יישב לקושית הרבנים ז"ל דמאי רבותא דתשובה וכו' והוא דנהי דאתי עשה ודחי לא תעשה היינו היכא שנעשית העשה כתקנה וכראוי דאז דוחה אבל כשאינה כתקנה ובשלימות ודאי דאינה דוחה הלא תעשה וכיון דאיירי ר"י בשב מיראה איכ עשה דתשובה ודאי אינה כתקנה כלל העישה דכיון שלא שב בתשובה מאהבה לא הוקבעה התשובה בלבו ובנקל חוזר, ואפילו הכי דחי ואם כן היינו רבותא דתשובה וכו' דק'

יעויין שם באורך. ואנכי העבר בחר דלחיכנא עפ"ר אמינא דאחר המחילה רבה לא הבנתי דבריו ז"ל במה שכתב דמה שאמר ר"י נדולה תשובה שדוחה בשב מיראה דאי מאהבה לא הול"ל דוחה דאחר המחילה רבה נוכח לפרש דברי ר"י דמיירי בשב מאהבה וא"ת ליה לריי דעל ידי התשובה חוזר לנושאו מקדם וכקמן שנו"ד דמי ולא מיירי דהזדונות יהיו כוכיות אלא כקמן וכו' ודברי הרב אש דת ז"ל לפי דבריו רוצה לומר דסי' דיהפכו זכיות, מוכרחים אנו לומר דריי ניכ ס"ל כן דאשו נבדא אנברא קא רמ"ת ומה שהכריח לזה אחר כך בקושיא על מוה"ר"ם בן חביב דלא מצינו דהשב מאהבה זדונות נעשות כשננות ומודה ר"י לריש לקיש יעויין שם. אפשר דמימרת ר"י דהכא דוחה וכו' מוכח דלא ס"ל כוותיה כיון דסתם תשובה ואפשר דאפילו שב מאהבה וכנוכר לעיל. והתירוצ' גם כן שתירץ הרב ז"ל שם לפי זה דאיירי ר"י בתשובה מיראה וכו' אחר המחילה רבה לפי מה שכתבתי אני עני לא נוכח ליישב דבריו בשב מאהבה וכנוכר לעיל. ואולם אחר העיון שבתי וראה דכיון דק"ל אפוש' פלונתא לא מפשינן אם כן שפיר י"ל דלא פליגי דמה אמר חדא וזר אמר חדא ספי' עדיף ודו"ק. ברם מה שכתב הרב ז"ל שם בתירוצ' הנזכר לעיל וז"ל דאיירי ר"י בשב מיראה הא ודאי עשה זו דתשובה אינה כתקנה כלל וכו' דלא הוי עשה נמור וכו' אחר המחילה רבה דאפילו תשובה מיראה הויא כתקנה ועשה נמור הוא ומה שחילקו בש"ס בין תשובה מיראה לתשובה מאהבה היינו במעלה דהשב מאהבתו יתברך יותר מעולה מהשב מיראת העונש וזה נהפכו זדונות כוכיות וזה כשננות ואם כן אפילו שב מיראה גם כן הוי עשה כתקנה וצריך עיון. שוב ראיתי בכתבי הקדש לנדול אדונינו מוה"ר הנדול כמוהר"י ענתיבי ז"ל שהביא דברי הרב יושיא ז"ל הנזכר לעיל וכתב וז"ל ואחרי ניו"ק דק'

פר קול דרוש יא לתשובה יהודה

דיק תמוהים מאוד והם היפך הכל דכל הנביאים צועקים מאוד על ישראל שישובו כדי שיבטלו הגזרות קשות ורעות וזו תשובה מיראה ומקובלת לפניו יתברך תשובה זו כמו בשב מיראת העונש דלהרמב"ם ושאר מוני המצות עשה דתשובה מקרא דוהתודו וכו', ושאר מפרשים דס"ל דהעשה היא מפסוק פרשת ניצבים ושבת עד ה' וכו' והא הך קרא בשב מיראת העונש לכולי עלמא העשה כששב מיראה והשב מאהבה הוא יותר מעולה וכו' ודברי הרב מו"ד צ"ע ותמוהים עד כאן דבריו ז"ל, וכמו שהקשיתי אני עני ושו"ש שכיוונתי לדין, אומנם אנכי העבר חזות קשה הונד לי מה שהביא מהנביאים דמוכחים אותם לחזור בתשובה כדי שיבטלו הגזרות קשות ורעות וזו תשובה מיראה וכו' דאחר המחילה רבה לאו ראייה היא דיד הדחתה יכולה לדחות דמה שאומרים להם שיחזרו בתשובה מיראה הוא משום דקשה עליהם דתכף יהיו מן הקצה אל הקצה ורחוק הדבר לעשותו ועל זה נתחכמו דיתוירום בתשוי מיראה מדרגה אחר מדרגה מתשובה דיראה לתשובה מאהבה וכמו שכתב הוא ז"ל בעצמו בסוף לשונו שם ז"ל והתשובה מאהבה היא תהיה אחר שובו מיראה לפני ה' ואחר כך יסייעו ה' להתחזק לשוב מאהבה וכו', ומה שכתב גם כן דלהרמב"ן ז"ל וכו' דס"ל דהעשה הוא מפרשת ניצבים ושבת, וכו' והך קרא בשב מיראה, הוואה יראה להרב כמוהר"א ענתיכי ז"ל שם דף קמ"ה עמוד רביעי כתב ז"ל ואם כן י"ל בפשיטות דהא דלא נחלקו בקרא האמור בתורה משום דהתם אינו מבואר כששב מיראה לחוד אלא אידי ששב מיראה ואחר כך מאהבה וכו' וסיים שם דממש מהרים וכו' דלא שייך לאקשו"י מפרשת ניצבים וכו' יעויין שם, ואם כן איך קאמר והא הך קרא בשב מיראה בפשיטות ולא זכר ש"ד לדברי כמוהר"א ז"ל הנזכר לעיל דכ' דלאו דוקא וכנ"ל.

והנראה לעניות דעתי לתרץ לעיקר קושיית הרי"ף הנ"ל דלמה לא חילקו בשים במימרות ד"י דכאן מאהבה כאן מיראה דהשי"ב מתרץ לפי קראי דקרא דשובה ישראל מדבר בלשון יחיד וקרא דהן ישלח איש וכו' מדבר עם הרבים ודו"ק.

וראיתי להרב זרע יצחק עט"ה ז"ל דף ל"ו עמוד א' שהביא לתירוצו הרבנים ז"ל דהיינו רבותא דתשובה דלא אמרינן אתי עשה וכו' בחד נברא אבל בתרי נברי וכו' וכנזכר לעיל והביא מה שהקשה עליהם מהר"ם בן חביב ז"ל וגם מה שהקשה הרב מהר"י זאבי ז"ל דלעולם עשה עדיף דהוא היפך דברי התוספות ז"ל והשי"ב דלא תעשה היא תמירה ועשה היא קלה ואיך כתב עשה עדיף דאדרבא נהפוך הוא וכו' וכמו שכן הקשה עט"ר וצ"ת מרן אבא יחשלי"א וכנזכר לעיל, ואני בעוניי כבר כתבתי דלא זו היא כוונתו ז"ל אלא לעולם מודה לדברי השי"ב ותוספות וכמו שכתבתי בעניותי לעיל ב' תירוצים בדבר לך נא ראה. **ומה** שכתב עוד שם הרב ז"ל וז"ל שוב ראיתי שסב"א זו של הרב אורים נדולים באר חפרוה שרים וכו' וגדולה מצות עשה ממצות לא תעשה וכו' וכן כתב הרב ראש יוסף ז"ל והרב יד מלאכי תמה עליהם דהוא תלמוד ערוך וכו' ומן האמור אתה תחזה דדברי הרב מהר"י זאבי בזה נדחו וכו' עד כאן דבריו יעויין שם, כבר כתבתי לעיל דהן אמת מצות עשה כי רבה היא ממצות לא תעשה ומודה הוא בעונש מצות עשה דקלה היא מעונש מצות לא תעשה ושכן כתב הרב דברי אמת וכבר תמה על הרב יד מלאכי ז"ל הרב משה אהרן ז"ל וכנזכר לעיל.

עוד כתב הרב מה שתירץ הרב בייך יצחק לקושיית מהר"ם בן חביב מסוניא דפרק אלו נערות וכו' לישיב דהכא קאמר דאיסורא הוי מצד עצמו ועליה פריך שפיר וכו' וכיון שניתן

קול דרוש יא לתשובה יהודה פה

שניתן הלאו לידחות בשבילו וכו' וכתב עליו וי' ולעניות דעתי נראה דאכתי לא אפרוק דהא פשיטא דלא נעלם ממהרים ז"ל דאיסורא הוי וכו' איכא לאו וכו' יעויין שם. לפי' ז"ל מוכח דלא בדכתיבנא לעיל דנם מהרים ז"ל מכלל דבריו- נראה זה וכו' וזה שכתבתי אני עני דיש לתרץ דלא יש הכרח נמור וכו'.

עוד כתב שם וי' ומ"ש וכיון שניתן לידחות הלאו בדירה וכו' אינו כל כך מוכרח דבשלמא איהו וכו' אבל איהי דלית לה עשה כמה כחה וכו' יעויין שם. וזה כמו שהקשה הרב קורבן אשה ז"ל על הברי' ז"ל ואדרכא דשוו בשיעוריהו וכו' דירה לאו נמור כמה כוחה לידחות איסור דאית נכה ולפי דבריו ז"ל נראה דכל וכו' שוויה בישראל וממורת ולא ידעתי מניין לו דהא כל מוני המצות עשו עיקר הלאו בממורת שוב ראיתי להרב ספר יראים ז"ל כפי' דהשווים להרד"א לא דנקט איסור על הממור בתחילה עיין שם בשאלות דרב אחאי נאון ז"ל כתב וי' דאסיר להון לדבית ישראל לאיכובי לממורא איתתא בת ישראל דלא יבא ממור בקהל ה' וכו' ופירש הרב כמוהרי" דוד פארוו ז"ל בספר תועפות ראם בפירוש על השאלות בס' תצא דהאי לישנא משום דעיקר האיסור הוא לכת ישראל להתנשאות לממור וכו' יעויין שם מוכח מיה דעיקר הלאו בישראל אומנם אפשר דז"ל כשאר מוני המצות ז"ל דמוכח מדבריהם דעיקר הלאו בדירה במש"ל.

עוד כתב הרב זרע יצחק ע"ה ז"ל וי' שוב כתב דשוב באו לירי התי' וי' ופי' נראה דהבא נבי וכו' תו לקימ קו' מהרים דוק ותשכח ע"ל ונראה דאי מהא לא אריא ולא תסייעיה למר כמה שפירש דכל עצמם של התוס' באו לפרש תירוץ הנמרא בהאי גוונא ובענין תירוץ הנמרא לא קמירי וכו' ואפשר דכוונת הרב כזה התירוץ דכיון שפי'

תירוץ הנמרא הכי והוא מעין חי' מוהר"א תו לא שייך לקושית מהרים דהא חילוק זה עצמו הוא והנה הקושיא זו עצמה שהקשה הרב קורבן אשה ז"ל ונס התירוץ נם בן קרוב הוא למה שתירץ הרב כמוהרי' ענתיכי ז"ל בכ"י וכו' ז"ל. כל זה כתבתי כדי להתלמד בעלמא עד כאן נמצא כתוב מנרא דינקותא.

איך שיהיה נחזור לדאתן עלה דלעניות דעתי נראה לחלק דמ"ש זרונות נעשות לו כשננות היר בשב בתשובה כשאר הימים אבל בשב בתשובה כראוי ביום הכפורים עצמו אין עוד נשאר עליו שננות אלא נמחלים לו עונותיו בלתי שום שנה עוד כיון שהוא יתברך ביקש זאת מאיתנו עם בני ישראל. וזהו כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם אפילו השננות והיינו מעמא לפני ה' תפירו.

באופן אחר אפשר לפרש כוונת הפסוק כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם וכו' בהקדים מה שפירש הרב דרכי איש כוונת הפסוק שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעוניך וכו'. בהקדים מ"ש בש"ס בפרק המפקיד דף ל"ג המפקיד אצל חברו כהמה או כלים. וננבנו או שאבדו. שילם ולא רצה לישבע שהרי אמרו שומר חנם נשבע ויוצא נמצא הננב משלם תשלומי כפל. למי משלם למי שהפיקדון אצלו. ואמרו בש"ס אמר רבי חייא בר אבא לא שילם ממיט אלא כיון שאמר הרני משלם אף על פי שלא שילם. תו אמרין התם ההוא גברא דאפקיד כיפה נבי חברה אמיל הב לי כיפי. אמיל לא ידענא היבא אותבינהו. אתו לקמיה דרין אמיל כל לא ידענא פשיעה היא זיל שלים. לא שילם. אול רין. אנביה לאפדניה מיניה. לסוף אשתכח כיפיה ואיקור. אמר רין הדרי כיפי למרייהו והדרה אפדנא למרה. אמר רבא הוה יתיבנא קמיה דרין ופרקין המפקיד הוה ואמיל שילם ולא רצה לישבע. ולא איהדר

לי, אבל שפיר עבד דלא איהדר לי, מי' התם לא אמרתי לבי דינא, הכא אמרתי לבי דינא ער כאן, ובוה ינוח לן מ'ש ויל' דהשב בתשובה מאהבה ודונות נעשות לו כוכיות, והדבר קשה דלא די לו דשב ורפא לו אלא דדונות נעשות לו כוכיות, והוא דהנה ידוע דאנן בדין שומרי התורה והמצות לשמור ולעשות מצוה לשמה, ושלא תהיה מורפתן הסטרא אחרא והקליפה, ובעשות האדם מצות שלא לשמה, או כל זמן שלא שב בתשובה, אזי כל המצות הסטרא אחרא מורפתן ונוולתן, ונודע משו"ל עשה אדם חבילות של עבירות יעשה כנגדן הבילות של מצות, ואם הוא שב מאהבה ולא אמרתי לבי דינא של מעלה ליסרו ביסורין שעל ידם יתעורר לשוב בתשובה רבנה חשיב שהוא שב מיראת העונש, אזי מלבד שהוא מצי' ומעלה כל המצות שהיו עשוקים ביד הסטרא אחרא, גם זאת מעלה על ידי זה כמה וכמה ניצוצות הקדושה המוטמעים והיו תחת יד הקליפות הוא מחזירם על ידי תשובתו וחוזרים למקום הקודש, והו"ל כאילו נמצא הנגב ומשלם כפל, וכל אלו מרויח האדם השב בתשובה מאהבה, ובוה נמצא שכל עונות הדונות שהיו בידו לוקח כנגדם זכיות, וכל זה בדלא אמרתי לבי דינא, ואפילו שלא שילם ממש בתשובה ככל הצורך, אלא שנתחרט והתוודה וידוי דברים מועיל לו, וכמו שכתבו בש"ס לא שילם שילם ממש אלא כיון שאמר הרני משלם.

והנה הנם שהאדם יש לו מקום פטור לפטור עצמו מנביה ואבירה שנאברו ונגנבו ביד הסטרא אחרא, בשתי מענות, או במענה דק"ל בדין במור חושן משפט סימן שי' כל דין השומרים אינו נוהג בעבדים ושטרות והקדשות בין לענין תשלומין שאם הופקרו אצל אחר ונגנבו וכו' אינו חייב לשלם, והכי נמי ישראל עם קודש כמו שאמר הבתוב קודש

ישראל לה' שהם שומרי משמרת הקודש יש בדין לפטור דאימעיטו הקדשות מדין שומרים, או במענת אונס במ'ש בש"ס אמ"ר ביקש איוב לפטור את כל העולם כולו מן הדין בראת צדיקים וכו' מי מעכב ע"י וכו', ופירש רש"י דאנוסים הם החוטאים ולא רצה לפטור את עצמו אלא לשלם, וכנדון הש"ס דשומר חנם נשבע ונפטר ולא רצה לישבע אלא שילם, אזי הריות כולו שלו, כן האדם אם לא בא לפטור עצמו במענות אלו, אלא ישוב בתשובה מאהבה, אזי כל הריות שמצי' ניצוצות הקדושה מהסטרא אחרא מלבד מצותיו שהיו עשוקים ביד הקליפה הרי אלו שלו וכנוכר לעיל, והה שאמר שובה ישראל עד ה' אלהיך, שתשוב מאהבה כי כשלי' בעונך, דכל המצות ומעשים טובים נכשלו והוטמעו ביד הקליפה בסבת עונך, ואין צריך לשלם ממש אלא קחו עמכם דברים דברי וידוי על דרך הרני משלם, ובוה אמרו אליו כל תשא עון, כל עון תשא ואדרכא וקח טוב שתרויח בזה להצילם וגם כמה וכמה ניצוצות הקדושה שהיו מאחרים, וכל זה על ידי ונשלמה פרים שפתינו וז"ל.

וזה רמז מה שכתבו רבותינו ויל' על פסוק אשרי איש ירא את ה' אשרי המתנבך על יצרו כשהוא איש, דרוצה לומר שלא ימתן מלחזור בתשובה מאהבה עד שיענישו אותו ביסודין, אלא ישוב בתשובה כשהוא איש בתוקפו ונבורתו דלא אמרתי לבי דינא שבוה ירויח כפלים ונהיו כוכיות.

ובזה יובן כוונת הפסוק חטאתי אודיעך ועוני לא כסיתי אמרתי אורה עלי פשעי לה' ואתה נשאת עון חטאתי סלה, על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצא רק לשמך מים רבים אליו לא יגיעו, ורוצה לומר שמעצמי אני שב בתשובה ואיני מכסה על עוני במענת אונס וכיוצא לפטור את עצמי, וגם דבזה איני חייב לשלם ממש, אלא באמירת וידוי וחרטה, וזה

קול דרוש יא לתשובה יהודה פז

וזה שאמר אמרתי אודה עלי פשעי לה' באמירה על דרך הרני משלם, ובוזה אני מרויח שכל ניצוצות הקדושה יחזרו על ידי שאני שב מעצמי בלי טרחת ביד על ידי יסורין וזה שאמר על זאת יתפלל כל חסיד אליך הרוצה לשוב בתשובי מאהבה, וזהו רק לשמך מים רבים, הם היסורין מים הזרונים אליו לא יגיעו, ועל ידי זה כל הריות שלי הוא.

ובזה יובן כוונת הפסוק הנזכר לעיל כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם והעיקר הוא שקודם שתטריחו בית דין של מעלה לשלח יסורין על סבת עונותיכם, וזהו לפני ה' תטהרו, לפני לשון במד, שקודם שהי' יעניש אתכם ביסורין תטהרו בתשובה מאהבה וכנזכר לעיל.

וזהו כוונת הפסוק אחת דיבר אלהים שמים זו שמעתי כי עוז לאלהים ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, ויש לדקדק מהו האהת ומהו השמים ועוד מהו ולך ה' חסד וכו', ועל פי האמור יובן דרוצה לומר אחת דיבר אלהים שישב האדם בתשובה לתקן את אשר עוית שימחול לו האל יתברך על עונותיו ופשעיו, וזהו אחת דיבר אלהים, שאמר הקב"ה יעשה תשובה ויתכפר לו, אלא עוד שמעתי שיש הנאה ותועלת על ידי תשובה מאהבה שמלבד שמתכפר לו אלא שיש לו ריות ניצוצות הקדושה מאחרים שהיו עשוקים ביד הסטרא אחרא הוא מציל אותם ונקראים על שמו, וזה שאמר שמים זו שמעתי שנמחל עונו ויהיה זכות, ועוד מרויח ריות ניצוצות הקדושה מאחרים, ויש גם כן עוד חסד מחדש יתברך שאפילו לא עשה תשובה בכל הצריך אלא עשה וידוי דברים בעוונת ההטא די בזה וכמיש בשים לא שילם ממש אלא כל שאמר הרני משלם כאילו שילם ממש, וזה שאמר ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו ד"ל כאילו שילם ועשה תשובה בכל הצריך.

באופן אחר יש לפרש לעניות דעתי כוונת הפסוק אחת דיבר אלהים שמים זו שמעתי וכו' במה שכתב מוהרי"ח ז"ל בספרו הבהיר עוד יוסף חי דף ע"ז ע"ג משם ספר שער בת רבים שנתן טעם למה ציוה האל יתברך ליתן מהקרבת החלב והדם על גבי המזבח, והמתיק זה על פי משל לטהר נדול שהלך מהנותו לבית הכנסת הסמוך לה, ובא סוחר אחר לקנות סחורה נדולה, ואמרה לו אשתו שהיתה יושבת בחנות שהסוחר אינו יושב, והלך וקנה מאחרים והיה בזה דיוח נדול, וכשבא הסוחר לחנותו שמע מזה ודאג על מניעת הריח הנדול וציוה לאשתו שפעם אחרת בבוא אדם לשאול עליו שתבקש תשלח נער קטן אחריו שיבא תיכף, אחר איזה ימים בהיותו בבית הכנסת בא אחד שהיה נושה בו ושאל עליו, ותבקש שלחה אשתו אחריו ולא היה לו כסף לפרוע ובוזה וקיללו, אז אמר לאשתו שופה מה זאת שעשית בעת שהיה לי ריח נדול העלמת ממני והן עתה שיש לי צער מזה שלחת אחרי, והנמשל דידוע שהתורה יש בה מצות עשה, ומצות לא תעשה, המצות עשה צריכה זריזות לקיימה בכל לבו ומאוד, והלא תעשה צריכה עצלות שישב ולא יעשה עבירות, והאדם בעונות הרבים נוטה להיצר הרע ועושה להיפך שבמצות לא תעשה עושה זרז לעבור עבירות, ובמצות עשה עושה עצלות ומתעצל על התפילה ועסק התורה, והקרבן הוא על חטא האדם שעבר על מצות עשה ומצות לא תעשה, שעבר ועשה עצלות במצות עשה, או שנודעו בעוברו על מצות לא תעשה, ונודע שהדם הוא חם ומחמם ומזרז, והחלב הוא קר ומקרר, ולכן ציוה תורה שכל קרבן צריך להקריב החלב והדם לכפר על האדם על שמים אליו העצלות והזרז, במצות עשה ומצות לא תעשה, וזה שאמר אחת דיבר אלהים שהיא התורה תורה ציוה

פח קול דרוש יא לתשובה יהודה

ציוה לנו משה. ובתורה שנים זו שמעתי שיש
 בה מצות עשה ומצות לא תעשה. גם רמז
 שצריך למצות התורה שני ענינים. והם רית
 ויו. זריות ועצלות זריות למצות עשה ועצלות
 למצות לא תעשה. ותנא והרר מפרש כי עיו
 רית עשה זריות. שהמצות עשה צריכה זריות
 לקיים מצות שהם לאלהים. ולך. רית ולא
 תעשה כבירות שהיא העצלות. שיתעצל בהלא
 תעשה ולא יעשה. ועל ידי זה ולך הי חסר
 כי אתה תשלם לאיש כמעשהו.

ובאופן אחר אפשר לפרש כוונת הפסוק אחת
 דיבר אלהים שנים זו שמעתי כי
 עזו לאלהים וכו' בהקדים מה שכתב מוהרי"ח
 ז"ל דיש שני מיני תשובה. אחת של הרהור
 וזו תהיה על ידו יתברך שהוא בוחן לבות
 וכליות אלהים צדיק ויודע תעלומות. ואחת
 של פועל וזו צריכה להיות על ידי האדם
 דוקא. וכתב רבוה יש לחקור איזו תשובה
 נחשבת עיקר אי חשבינן לאותה של הרהור
 עיקר שהיא ההתחלה. או חשבינן עיקר לאותה
 של פועל שהיא הנמר וגם המעשה. ונראה
 דזה הספק תלוי בפלוגתא שיש בין הגאון
 רבינו אליהו מוילנא ז"ל ובין הגאון מוהרי"ח
 ז"ל בשואל ומשיב. דהוה עובדא באחד שנשא
 את לאה בניסן. ואחר כך נשא את רחל
 בסיון. ולאה ילדה לו בן בשבת אחר תשעה
 חדשי העבור. ורחל ילדה בן בכסליו בתוך
 שבועה חדשים. ונמצא בנה של לאה בכור
 בעיבור. ואחרון בלידה. שנתעברה בו בניסן.
 ובנה של רחל בכור בלידה שנוולד בכסליו.
 מי מהם יהיה עיקר בכורה. אי אולינן בתר
 עיבור דהוה ראשית אונן. ויהיה בן לאה הוא
 הבכור. או אולינן בתר לידה וכן רחל הוא
 הבכור.

והשיב להם הגאון רבינו אליהו ז"ל שדין
 זה מפורש בתורה כי תהיין לאיש
 שתי נשים האחת אהובה והאחת שנאה וילדו

לו בנים האהובה והשנואה והיה הבן הבכור
 לשנואה. אך הכתוב מדבר בכהאי גוונא של
 השאלה הנזכרת דהשנואה נתעברה מקדם. אבל
 בלידה האהובה ילדה מקדם. ואומר הכתוב
 ולא אולינן בתר לידה. אבל בתר עיבור שהוא
 התחלה. כי הוא ראשית אונן. לכן והיה הבן
 הבכור לשנואה. כי לו משפט הבכורה עד
 כאן דברי הגאון רבינו אליהו מוילנא ז"ל.
אך ראיתי להגאון מוהרי"ח ז"ל בשואל ומשיב
 תליתאה ח"ג סימן ג' דפליג על הגאון
 רא"מ ז"ל הנזכר וס"ל דהעיקר תלוי בלידה
 שהוא הנמר. דמן העיבור ליכא ראיה. דהיה
 יכול להיות שיתקלקל העובר ועל כן כל
 שילדה האהובה שעה אחת קודם הוא הבכור
 עד כאן דבריו עיין שם.

והשתא יש לומר לפי דברי הגאון רא"מ
 ז"ל דחשבינן עיקר לאותה תשובה
 של הרהור שהיא ההתחלה. וממנה נמשך
 לאותה תשובה של פועל ולפי דברי מוהרי"ח
 ז"ל חשבינן עיקר לתשובה של פועל. כי אותה
 תשובה של הרהור אפשר שהיתה מתקלקלת
 אחרי כן. ולא היתה באה לידי גמר טוב
 לעשות תשובה של פועל. דזה דומה לעיבור
 וזה דומה ללידה שהיא העיקר כי יצא ההרהור
 מהכת אל הפועל. והנה נפקא מינה בין שתי
 הסברות. שאם תאמר תשובה של הרהור עיקר.
 נמצא עיקר שכר תשובה שלוקח האדם הוא
 מתורת חסד. יען דהאל יתברך הוא העוזר
 לאדם בה. ואם נאמר תשובה של פועל עיקר
 נמצא שכר התשובה הוא לוקחו בדין. יען כי
 תשובה של פועל תהיה על ידי האדם הוא
 בעצמו.

אשר בזה יובן כוונת הפסוק אחת דיבר
 אלהים וכו' ורוצה לומר דהקביה אמר
 יעשה תשובה ויתכפר לו ובוראי דהוא התשובה
 של פועל כדכתיב ואתה תשוב וכן כתיב ושבת
 עד הי אל-יך וכו'. וזה שאמר אחת דיבר
 אלהים

קול דרוש יא לתשובה יהודה פמ

אלהים היא התשובה השב האדם מעצמו והיא תשובה של פועל, אלא שמים זו שמעתי דיש עוד תשובה של הרהור והיא מאיתו יתברך שהוא בעל המחשבה וכמו שכתב מוהרי"ח ז"ל, וזה שאמר שמים זו שמעתי כי עוז לאלהים שיש תשובה של הרהור והיא לאלהים ולא מהאדם הוא עצמו, וההפרש שבניהם דנו השנית של הרהור אין לו שכר כמו תשובה של פועל אלא מחסרו יתברך, וזה שאמר ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש השב בתשובה זו של הרהור כמעשהו בכף הדמיון וכנוכר לעיל.

וזה רמז הפסוק לעשות רצונך אלהי תפצתי ותורתך בתוך מיני, בשרתי צדק בקהל רב הנה שפתי לא אכלא ה' אתה ידעת, ורוצה לומר דרוד המלך עליו השלום אמר ראני חפץ לקיים התורה והמצות כמעשה בפועל ולא במחשבה דוקא אלא דמלבד המחשבה גם בפועל, וזהו לעשות בעשייה בפועל רצונך אלהי תפצתי הנם שתורתך כבר בתוך מעי אני רוצה לקיים עוד כמעשה בפועל, ולא די שאעשה זאת לעצמי, אלא גם להודיע זאת לאחרים, וזה שאמר בשרתי צדק בקהל רב הנה שפתי לא אכלא ה' אתה ידעת.

ובזה יובן כוונת הפסוק סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו, דהכוונה סור מרע ותתחרט על העונות שעשיתי, ולא תסמוך על הרהור והמחשבה של התשובה, אלא צריך תשובה של פועל ועשייה דהיא העיקר, וזה שאמר ועשה טוב וכדי שתזכה לקיים שתיים העיקר השלום וכמו שאמר הכתוב שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול הוא היצר הרע כנודע, וזה שאמר בקש שלום ורדפהו. **ובזה** יובן כוונת הפסוק על כן אהבתי מצותיך מזהב ומפז על כן כל פקודי כל ישרתי כל אורח שקר שנאתי, דרוצה לומר דהן קדם בשובי אליך בתשובה בתחילה אחשוב

במחשבה מהורה לאהוב התורה והמצות, ואחר כך אעשה בפועל לישר דרכי, וזה שאמר על כן אהבתי מצותיך בלבי מזהב ומפז, ואחר כך על כן כל פקודי כל ישרתי ותקנתי ממש בפועל וכל אורח שקר שנאתי.

באופן אחר יש לפרש כוונת הפסוק הנזכר במה שכתב הרב משכנות יעקב על פסוק מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרונ, והוא במה שסופר על ההוא בעל תשובה שתמיד חזר לסורו הרע והלך אצל החכם ואמר לו שיהר מדבר שקר, ובה יצא מכל העבירות ואדרבא יקיים כל התורה והמצות וכן עשה וקיים כל התורה ועשה תשובה שלימה, גם ירמוז בתיבת כן לשון על כנו שיהיה האדם יושב על כנו בתורה ומצות ולא ימוש אנה ואנה, וזה שאמר על כן אהבתי מצותיך מזהב ומפז, וכן על כן כל פקודי כל ישרתי, שאקיים כל פקודיו יתברך בלי שום נטייה אלא בדרך ישר, וכל זה על ידי כל אורח שקר שנאתי שלא אדבר שקר כלל דבזה תשובתי תהיה קיימת, וזה רמז שפת אמת תכון לעד שיהיה על כן אחד וזה רמז הפסוק שקר שנאתי ואתעבה תורתך אהבתי, והיה כמבואר.

וזה שאמר הכתוב ה' הצילה נפשי משפת שקר מלשון רמיה וכו' אויה לי כי נרתי משך שכנתי עם אהולי קדר וכו' וירמוז גם כן במה שאמרו בש"ס אמר רב הונא לא נלו ישראל מארצם אלא על שעברו על פסוק מדבר שקר תרחק יעו"ן שם, וזה שאמר ה' הצילה נפשי משפת שקר, רוצה לומר שאם אכשל בעון השקר דהוא חמור והוא הסיבה שנלינו מארצינו, וזה שאמר אויה לי כי נרתי משך שכנתי עם אהולי קדר, וכל זה בסיבת השקר דהוא היה בעוברינו ולכן ביקש מהאל יתברך ה' הצילה נפשי משפת שקר, וכשנדבר אמת או שפת אמת תכון לעד שיהיה נאולת עולם

עולם. יהי רצון שיהיה כענלא וכומן קריב
אמן בן יהי רצון.

דרוש יב לתשובה.

**כי לא דבר רק הוא מכם כי הוא
חייכם ובדבר הזה תאריכו ימים על
האדמה אשר אתם עוברים את הירדן
שמה לרשתה.**

איתא במדרש וז"ל שאלו להכמה חוטא מה
עונשו, אמרה להם חטאים תרדף רעה,
שאלו לנכואה חוטא מה עונשו, אמרה להם
הנפש החוטאת היא תמות, שאלו לתורה
אמרה להם יביא קרבן ויתכפר לו, שאלו
להקביה אמר להם יעשה תשובה ויתכפר לו
הדא הוא דכתיב טוב וישר ה' על בן יורה
חטאים בדרך.

מודעת זאת נודל קדושת היום הקדוש שנקרא
בשם שבת תשובה וכל איש ישראל
כריא על כרחו כחיובא לשוב כתשובה כאלו
הימים ונודע מה שכתבו המפרשים על שנהנו
ישראל קדושים כאלול שלשים יום סליחות
ותחנונים ותלמוד תורה ומרכים בעדקות כל
אחד כפי יכולתו, היינו מעמא דשלשים יום
קורם ראש השנה דמיון בעל חוב שנותנים לו
שלשים יום שיהיה לו הלואה זמן לעשות בכל
יכולתו לפרוע חובו וזהו זכ"ד ל' יום ומצא
כדי נאולתו ויפרע חובו, כי ידוע דהאיש
החוטא הוא כמו שיש עליו חובות דתרנום
חטא חובה, ועל ידי התשובה והתורה ומעשים
טובים הוא מתקן ופורע חובותיו וזהו מעם
שלשים יום של אלול בסליחות ותפילות ותורה
ועדקות ומעם העשרה ימים אחר אלול בין
ראש השנה ליום הכפורים הם גם כן לפי
הדין, דקימא לן אם לא פרע חובותיו בכל

הצורך ועוד יש עליו חובות אוי נותנים לו
כ"ד זכ"ד כ' וה' וב' וכנגדם תיקנו עשרה
ימים כדי שיוכל לפרוע ולהשלים תשלום כל
חובותיו הם העונות וכבוא יום הכפורים אוי
יהיה נקי מכל חטא ועון.

ובזה פירש מדרש ששואלים מלאכי השרת
אימתי ראש השנה אימתי יום הכפורים,
אומר להם הקביה אני ואתם נשאל לבית דין
של מטה עד כאן, ויש לדקדק א. למה להם
לשאל ב' שאלות כיון ששאלו אימתי ראש
השנה כיון ששייב להם אימתי ראש השנה
ממנה ידעו אימתי יום הכפורים, ועוד איך
כביכול משיב להם אני ואתם נשאל לבית דין
של מטה הנעלם הלילה ממנו דבר, ועל פי
האמור אתי שפיר דמלאכי השרת שואלים איך
רחוק יום הכפורים מיום ראש השנה הו"ל
להיות סמוך אחר כ' ונ' ימים ולמה עשרה
ימים, והקביה רצונו להשיבם שכפי דין תורה
של מטה שנותנים לכע"ה קורם שלשים יום
ואם עדין לא יכול לפרוע נותנים לו עוד כ'
וה' וב' וגם מלכותא דרקייעא כעין מלכותא
דארעא לכן קורם ל' יום אלול ושוב עשרה
ימים שאולי יען שלא יכלו לפרוע חובותיהם
כתשובה הראויה תיקנו העשרה ימים שישונו
בהם, וזה שאמר אימתי ראש השנה אימתי
יום הכפורים רוצה לומר דהוה להו להיות
סמוכים ממש ואימתי יום הכפורים שהוא רחוק
עשרה ימים, על זה השיבם אני ואתם נשאל
לבית דין של מטה שהם נותנים כ' זמנים
ל'י וכ' וה' וכ' אם לא פרע כזה יפרע כזה
עד כאן.

ובזה אפשר לפרש כוונת הפסוק כהושע לכו
ונשובה אל ה' כי הוא טרף וירפאנו
יך ויחשנו יחינו מיומים כיום השלישי יקימנו
ונחיה לפניו, והרדוקים מכוארים, ועפ"ה
היה כמנואר דכתחילה אמר לכו ונשובה אל
ה' כי הוא טרף וירפאנו, דעל ידי החטאים
והעונות

קול דרוש יב לתשובה יהודה צא

והעונות אנחנו חוללים וגם כמו בע"ח שרוצה ותובע חובו ועל ידי התשובה נפרע מה שעלינו ונהיה פטורים ובתחילה י"ך גימטריא שלשים רמז לחודש אלול על ידי זה ויחבשנו שיהיה לנו רפואה, ועוד יש לנו ב' וה' וב' שהם עשרה ימים ויש לנו שני ימים ב' וה' בתוך דעשרה ימים וביום ה' שהוא יום ב' האחרון כמו שנה זו שהוא ביום הכפורים יקימנו ונחיה לפניו.

וזה רמז הפסוק זאת היתה לי כי פיקודיך נציתי חלקי ה' אמרתי לשמור דבריך חליתי פניך בכל לב חנני כאמרתך חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, דנודע כי תיבת זאת רומזת לתשובה וכמו שאמרו ז"ל דקול צום מסון גימטריא זאת, וזהו בזאת יבוא אהרן אל הקודש, ותיבת לי רמז לשלשים יום ועשרה ימים, ואנחנו הולכים בזה על פי תקנת רבותינו ז"ל בענין פריעת בעל חוב דנ"ד לי יום ועוד ב' וה' וב' ותקנת רבותינו ז"ל הולכים בה מלאו דלא תסור, והיה כמבואר.

וזה רמז כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל האטמיות לפני ה' תטהרו, ורוצה לומר כי ביום הזה יכפר עליכם ולא קודם סמוך לראש השנה המעם דכמו שנותנים זכ"ד בבית דין של מטה בן נתנו זמכ"ד בית דין של מעלה וזה שאמר כמו לטהר אתכם מכל האטמיות והיא תרנום חובותיכם בבית דין של מטה בן לפני ה' תטהרו נותנים תהילה לי יום ושוב ב' וה' וב' ודו"ק.

והטעם דנהנו ישראל בשרים ביום השבת הקדוש הזה לדרוש ברבים בדברי תשובה כנודע כתב הרב יד יוסף ז"ל דאם במלחמת הרשות אמרה תורה ואמר הכהן מי האיש הירא ורך היכב ילך וישוב לביתו ואמרו רבותינו ז"ל הירא מעבירות שבירו כל שכן במלחמת העליונים עם כמה מלאכים וחיצונים ומשפונים על האדם ומזכירים עונותיו ועושים

מלחמה למעלה שמתחילים בעשרת ימי תשובה וכמו שאמר ויהי היום ויבואו בני האלהים להתיצב ויבוא גם השמן בתוכם ודרשו רבותינו ז"ל ויהי היום דא יום ראש השנה עד יום הכפורים והם בני האלהים המלאכים ויבוא גם השמן בתוכם לקשרנו, ולכן תיקנו להכריז ולהרבות בדברי תורה בעשרת ימי תשובה ולדרוש לעם ביום הזה להודיע גודל מעלת התשובה שהגם שגם בשאר ימות השנה מתקבלת התשובה וכמו שאמרו בנמרת ראש השנה אמר רב שמואל מנין לנו דין של צבור שאף על פי שנחתם מתקדש שנאמר מי כהו אלהינו בכל קוראינו אליו והכתיב דרשו ה' בהמצאו וכו' התם ביחיד ויחיד אימת אמר רב נחמן אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים ולכן פתח בלשון רבים דרשו ה' בהמצאו וכו' וסיים בלשון יחיד יעזוב רשע דרכו ורוצה לומר לענין התפילה והתורה צריך צבור דהן אל כביר לא ימאס אבל לענין התשובה באלו העשרה ימים אפילו יחיד מתקבלת ולזה אמר יעזוב רשע דרכו וכו' וישוב אל ה' וירחמהו כי באלו הימים רבה לסלוח, ואמרו רבותינו ז"ל כי בעת בריאת העולם צפה ה' והביט כי בעולם יש צדיקים ורשעים ולכן ברא התשובה וקבע לה יום אדיר ונורא הוא יום הכפורים לכפר על כל עון וחטא.

וזהו כוונת הפסוק כי ביום הזה יכפר עליכם שבתר בו האל יתברך מתחילת הבריאה לטהר אתכם מכל האטמיות, והיינו פעמא כי הלא אפילו במלחמת הרשות צריך כמה להיות האדם נקי מעבירות שבירו וכל שכן במלחמת שמים בעולם העליונים וזה אומרו לפני ה' תטהרו ולכן צריך השתדלות וחזוק וטהרה וקדושה.

ובדרך פשוטה אפשר לשם שבית תשובה לרמוז שהגם שהרב האריי ז"ל כתב דתיבת תשובה ראשי תיבות לרמוז תנאי התשובה

צב קול דרוש יב לתשובה יהודה

התשובה והם תעניית ש"ק ואפ"ר בכ"ה הספ"ד. ואלו אסורים בשבת ברם החיד"א ז"ל כתב דעם שדבריו חיים וקיימים אלא דהכל לפי העת ולפי הזמן שבעונות הרבים אין יכולים בעת לעשות בדבריו ולפחות נעשה ר"ת אחר והוא תשובה תוריה שלום שב"ת, ותרנו"ת (רמו לצדקה) בוש"ה הכנע"ה, ואלו מותרים אפילו בשבת, ולכן אמר ברמו שבת תשובה דתעשה ר"ת תשובה השייכים אפילו ביום השבת.

ובדיוק הפסוק בי ביום הזה יכפר עליכם למטה אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו אפשר לפרש והוא בהקדים מה שכתב הרב שם משמואל ז"ל פרשת יתרו למשה רבינו עליו השלום מה הדבר אשר אתה עושה לעם מדוע אתה יושב לכרך וכל העם ניצב עליך מן בוקר עד ערב, ויאמר משה כי יהיה להם דבר בא אלי ושפמתי בין איש ובין רעהו, ויש לדקדק הרבה ומן הפירוש יובנו, ובהקדים מה שכתבו בסנהדרין משה רבינו עליו השלום כר אתא דינא לקמיה אמר יקוב הדין את ההר אבל אהרן מדה אחרת היתה לו אוהב שלום ורודף שלום ועושה משרה ביניהם ויש לדקדק ביון שמצוה לבצוע איך אמר משה יקוב הדין את ההר, ואם אין מצוה לבצוע איך אהרן עשה משרה, ויובן במה שכתב הרב לב אריה משם המפרשים שניט לשבח למה בשאר ימות השנה אומרים מלך אוהב צדקה ומשפט, ובעשרת ימי תשובה אומרים המלך המשפט, היינו טעמא דאיתא בנמרא כל זמן שהדיין אינו יודע להיכן הדין נוטה מותר לבצוע, אבל כשידע להיכן הדין נוטה אסור לבצוע ובשאר ימות השנה בא המשפט לפני בית דין של מטה והם אינם יודעים להיכן הדין נוטה עד שיעינו אם כן יכולים לעשות משרה, אבל מראש השנה עד יום הכפורים בא המשפט לפני הקב"ה בעצמו

והאל יתברך יודע תיכף להיכן הדין נוטה לכן אומרים המלך המשפט שיודע הדין להיכן נוטה אסור לעשות משרה.

ולכן משה שיודע להיכן הדין נוטה אינו יכול לעשות משרה שרוח הקודש תיכף מודיעתו הדין בבירור, ברם אהרן שאינו יודע הדין בבירור מרוח הקודש לכן מצוה לבצוע ולכן אוהב שלום ורודף שלום כי אינו יכול לפסוק הדין בבירור ומצוה לבצוע, וכן איתא בזהר הקדוש ובמפרשים במ"ש משה כי יהיה להם דבר בא אלי ולא אמר באו לשון רבים דמלת בא לא קאי על הבעל דין כי אם על המשפט נוטה שברוח הקודש תיכף מודיעים לו, ואם כן משה יש לו כמידת הקב"ה שאין לו לבצוע כי אם יקוב הדין את ההר, ונודע תיבת ניצב מורה על המריבה והמחלוקת כמו שאמר הכתוב ודתן ואבירם יצאו ניצבים, גם דוע דהפשרה צריך שנים ולא סגי באחר אפילו קיבלוהו עליהם.

ועל פי האמור אתי שפיר דיתרו לא ידע דברוח הקודש נודע לו למשה תיכף איך הדין ואסור לו לבצוע, ובא להודיע למשה דלמה לא יעשה משרה כאחיו אהרן.

וזוה שאמר מה הדבר אשר אתה עושה שיקוב הדין את ההר וכל העם ניצב עליך לשון מריבה ומחלוקת שיותר טוב בפשרה, ועל זה השיב משה כי יהיה להם דבר בא אלי ברוח הקודש מודיעים לי הדין ואינו יכול לעשות משרה, ולכן ושפמתי משפט כדין בין איש ובין רעהו, ולכן נתן לו עצה יתרו ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל שהם יכולים לעשות משרה ובוה איש על מקומו יבוא בשלום זה תודף דבריו.

והנה באר"ל סוף השנה שתקנו לנו לקום ולעשות סליחות ותחנונים וכל איש ישראל ילמוד תורה ככל הבא מידו אוי בבוא דין של כל אחר מישראל על כל השנה שעברה

ולכן בתחילה לי יום בית דין של משה וישארו מהפשעים חטאים, והדר בעשרת ימי תשובה לכפר לכם מכל חטאתיכם.

ה ועוד אני מבשר אתכם שעל ידי התשובה תצילו כל ניצוצות הקדושה וזהו וקה מאיתם.

ובזה יובן כוונת הפסוק שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעוניך אמרו אליו כל תשא עון וכו'.

ובהקדים עוד מה שפירש כמוהרי"ח ז"ל בספר עוד יוסף חי סדר כי תבוא

על פסוק ונתנך ה' לראש ולא לזנב והיה דק למעלה ולא תהיה למטה כי תשמע אל מצות ה' אלהיך, והוא כי יש שני תוארים לעם בני ישראל א' יעקב וא' ישראל וכמו שאמר הכתוב כה תאמר לבית יעקב ותנר לבני ישראל, שם ישראל לשבח כשהם עושים רצונו של מקום ושם יעקב הוא הקטן כשאינם עושים רצונו של מקום, ולעתיד גם כן אין נקראים כי אם בשם ישראל דוקא ולא בשם יעקב, והנה ישראל דמו ב' יו"ד לראש ושם יעקב דמו ב' ה' יו"ד עקב, ונודע דשילוב ויחוד הו"ה אדני יהיה יו"ד דשם הו"ה בראש ויו"ד דשם אדני בסוף, ובשם ישראל יש יו"ד וכן בשם יעקב, ואומר הפסוק ונתנך ה' לראש רוצה לומר היו"ד יצרפה עם לראש ותהיה בשם ישראל, ולא יצרף היו"ד עם תיבת עקב שהיא פירוש זנב, וזה על תנאי והיית דק למעלה רוצה לומר כמו שאמרו ז"ל דבתורה ובעבודת ה' תמיד האדם יביט באנשים שהם למעלה ממנו בתורה ובעבודה ובוה יראה עצמו שהוא נדוע לעדכם ולא יביט באנשים שהם למטה מעדכו ויראה עצמו נדול מאוד בתורה ובעבודה, וזה דמו והיית דק למעלה כל אבין ודקין מעוטין גם דק תקרא דק בצירי, ולא תהיה דק למטה שלא תביט באנשים אחרים בדברים הנשמים שאתה פחות מהם שבוה תפסיד נופך ורחק

שעברה ודאי בית דין של מעלה שאינם ברור להם הדין צריך לעשות פשרה והפשרה היא בענין זה הוא לעשות הפשעים והזדונות לשננות והטאות אם כן נשאר על האדם אחר שעשה תשובה ככל הצורך בכלות השנה כולם הטאות ושננות ובבוא ראש השנה ועשרת ימי תשובה שבא הדין לפני האל יתברך כביכול עצמו אז על ידי התפללות והתהנות והצומות ובפרט ביום הכפורים על ידי זה בראות האל יתברך חטאים ושננות אזי מוחל להם הכל. וזה שאמר כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם נקט חטאים דוקא כיון שבית דין של מעלה עשו פשרה ונשארו חטאים, ואז לפני ה' עצמו ולא לפני בית דין תטהרו מכל וכל שתהיו טהורים מהזדונות ומהשננות.

ובזה יובן כוונת מדרה המשה פאוקים, דבר אל בני ישראל בלי תיבת לאמה, א. דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה, ב. דבר אל בני ישראל וישבו, ג. דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם והתודו, ד. דבר אל בני ישראל ויקחו אליך, ה. דבר אל בני ישראל וקה מאתם, ו. ויקחו לי רמז בתחילה שלשים יום אלול, ואחר כך יו"ד עשרת ימי תשובה.

ז. ובעבור שלא פירש על מה יקחו לי תרומה על זה פירש וישבו.

ח. ולא תימא שבתשובה אינו מכפר כי אם לאנשים, או לעונות קלים דוקא על זה אמר דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם.

ט. וכי תימא מיד' טעמא לומנים אלו לי הנ"ל לזה אמר ויקחו אליך שיקחו ראייה ממך שאין אתה יכול לעשות פשרה אלא יקוב הדין את ההר ואם אני ארון אותם תחילה צריך לדונם על פי הדין, ואם בית דין של מעלה יעשו פשרה או ישארו להם החטאים,

צד קול דרוש יב לתשובה יהודה

ורוחך וזהו שמיים כי תשמע אל מצות ה' אלהיך עד כאן דבריו.

ובזה יובן כוונת הפסוק שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעוניך קחו עמכם דברים ושובו אל ה' אמרו אליו כל תשא עון וקה טוב ונשלמה פדים שפתינו.

שובה ישראל רוצה לומר שובו בתשובה עד שתקראו בשם ישראל שהוא יו"ד ל"אש ולא יעקב והתשובה זאת בחודש אלול קודם שיגיע המשפט לפני ה' וזהו עד ל' מרס, והיינו מעמא כי ה' אינו עושה פשרה לעשות הזדונות שננות, ובה העון שהוא מויד יהיה כשלון וזהו כי כשלת בעוניך, ולכן שובו קודם לתקן זאת ואיני מכביר עליכם כל כך בתעניות וכו' הרמזים בתיבת תשובה כמו שכתב האריי ז"ל אלא קחו עמכם דברים ושובו אל ה' בעשרת ימי תשובה אמרו אליו כל תשא עון כל עון תשא, וזה על ידי ונשלמה פדים שפתינו.

וזהו כוונת הנמרא אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל לפני מי אתם מיטהרים ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים מטהר אתכם עד כאן, דרוצה לומר דאשריכם עתה ישראל דכיון שהקביה עתה מטהר אתכם ביום הכפורים אם כן אין עוד עליכם שום חטא כלל דכיון שאמר קרא לטהר אתכם מכל חטאתיכם.

ונודע מה שמק' המפרשים ז"ל מדברי נודי האריי ז"ל והוא בהקדים את הידוע דלכל שר מהע' שרים יש לו רשות שנה אחת ואין רשות לאחר לעבור בשל חבירו ומשום הכי אין לעשר מן החדש על הישן כי אם לכל אחד בשנתו, וצריך לעשות תשובה בשנה ההיא, וז"ס אומרים ז"ל בכ"מ קורעין לו נזיר של ע' שנה, נקטו בדיוק ע' שנה לפי שהוא בדשותם והקביה חס עליו וקורעו וכו' עיין שם, ולפי זה קשה דאיך אנן עושים תשובה בתשרי, ומעשרים מן החדש על הישן

וזה אין מועיל, ותירצו דזהו מעלת יוה"כ שמכפר אפילו על שנה שעברה, והיינו טעמא דבכל שאר ימות השנה יש רשות לאותו השר של השנה לקמנו או הוא או ס"מ שהוא גדול על כל השבעים שרים כידוע, מה שאין כן ביום הכפורים דידוע דאין רשות להשגי' או מועיל לכפר אף על שנה שעברה שלא נמסר יום זה ביד השטן ולא ביד שום שר אלא בידו יתברך דוקא עד כאן דבריו.

ובזה פירש כוונת הפסוק כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם כי לדיקא אפילו של שנה שעברה, וכי תימא איך נעשר מן החדש על הישן לעשות תשובה בשנה אחרת לזה אמר הטעם הוא משום דביום הזה לפני ה' דוקא תטהרו עד כאן, ובה פירש כוונת אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל לפני מי אתם מיטהרים ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים הו"א מטהר אתכם עד כאן דבריו.

ובזה יובן כוונת הפסוק שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעוניך קחו עמכם דברים ושובו אל ה' אמרו אליו כל תשא עון וקה טוב ונשלמה פדים שפתינו דיש לדקדק מה שאמר עד ה' אלהיך והוליל לה' אלהיך, גם למה חזר ואמר ושובו אל ה', גם מה שאמר אמרו אליו כל תשא עון ודרשו רבותינו ז"ל כל עון תשא, ועל פי האמור אתי שפיר שהכתוב דומה לאדם שהתשובה תהיה יותר מועילה ביום שאין להשרים שום שליטה בו אלא הוא יתברך שמו דוקא והוא יום הכפורים וזה שאמר עד ה' אלהיך ביום שהוא להלקו יתברך ואין לאחר איתו, והיינו טעמא כי כשלת בעוניך ונכשלת ונפלת ביד השר השולט בשנה ההיא וקשה להנצל ממנו, ולזה קחו עמכם דברים דברי תורה ותשובה ככל הצורך ושובו אל ה' אליו דיקא שהוא יכול למחול והיום הזה מועיל לכפר ואם כן יכול למחול אפילו על שנה שעברה וזה דקדוק כל תשא עון

קול דרוש יב לתשובה יהודה צה

עון ורוצה לומר אפילו מן החדש על הישן ולכן דרשו רבותינו ז"ל כל עון תשא לרבות עונות של שנה שעברה וקח טוב שהיא התשובה.

באופן אחר אפשר לפרש כוונת הפסוק שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעוניך וכו' ויש לדקדק עוד דבתחילה אמר שמים ה' אלהיך, והדר נקט ה' דוקא, גם מה שאמר כי כשלת הוה ליה למימר כי פשעת ומהו בעוניך, גם מה שאמר דברים סתם.

ואפשר בדרך קצרה לפרש בהקדים את הידוע מה שאמרו בשים ארבעה חלוקי כפרה

עבר על עשה ושב אינו זו משם עד שמוחלין לו, עבר על לא תעשה וכו' עבר על כריתות וכו' ועשה תשובה ויום הכפורים תולין

ויסורין ממקין שנאמר ופקדתי בשבט פשעם וכו', ונודע דהיסורין הם באים מצד מדת הדין ולא ממידת הרחמים, ואם כן הארבעה חלוקי כפרה יש מהם שמתכפרין על ידי מדת הרחמים ויש שמתכפרין מצד מדת הדין כמו שאמרו דהיסורין ממקין, וכבר נודע מה שכתבו המפרשים ובוהר הקדוש שהיותר טוב

לאדם לשוב באותו היום שחטא ועליו נאמר שהוא מארי דחושבנא, ובוה פירשו המפרשים כוונת הפסוק ואברהם זקן בא בימים ורוצה לומר שתיקן כל יום ויום וכו' יעויין שם.

והאדם בעודו חוטא גורם שהקליפות והחיצונים מתלבשים בו ונעשה משכן להסמא

אחרא ב"מ, ובשובו בתשובה שלימה ולקבל עליו עול התורה והמצות אוי פושט כל בנדים הצואים מעליו ויקלוק הקליפה שנדבקה בו בכח התשובה ובפרט על ידי התורה והמצות וכמו שכתבו על פסוק כנחלים נטיו דדבדי

תורה מוציאים האדם מהטומאה לטהרה, גם נודע דבשים בענין ראביש דאמ"ל ח"ו חומץ בן יין דח"ו רשע בן צדיק ואם כן החומץ הוא כינוי לרשע, גם מרן בבית יוסף בדיון

כבוש בחומץ כתב לדעת רש"י דצריך שיהיה

כבוש מעת לעת וכן להראש ז"ל, ושוב כתב מרן ז"ל שם דחומץ שהוא חריף הו"ל מליח כרותח ואפילו לשעתו נאסר, ושוב פירש דבריו בתשובה סימן רי"ו דלהקל ילפינן דבפחות מזה צריך כדי קליפה וכבר כתבתי בזה במקום אחר יעויין עליו.

ובכך האדם בעונו וברתיחתו בעת עשותו העון הוה ליה ממש כרותח ונאסר כדקימא לן מליח כרותח שנאסר ואם כן לא יוכל עוד להדבק בקדושה כי כבר הוא נעשה מהסמא אחרא, והאדם כשאינו עושה רצונו של מקום מתכנה בשם יעקב לשון עקב, ובשובו מדרכיו וחיה נקרא בשם ישראל ישר אל, וזה שאמר הכתוב שובה שתשוב בתשובה ובוה יקרא לך בשם ישראל מסמא דקדושה, והתשובה אפילו על כל מין עון שנוכרו בארבעה חלוקי כפרה, וזה שאמר שובה ישראל ע"ד ראשי תיבות על ארבעה שהם ארבעה חלוקי כפרה מצות עשה ולא תעשה וכריתות ומיתות ב"ד וח"ה, ומה יהיה לך מרפא ארוכה משתי מדותיו מדת הדין ומדת הרחמים, מדת הרחמים באופן אם עבר על מצות עשה ושב אינו זו משם עד שמוחלין לו, עבר על לא תעשה וכו' אזי צריך להיות לו ממדת הדין וממדת הרחמים יסורין וכיוצא, ושתי מדותיו יתברך אלו רמזים במה שאמר ה' אלהיך, וכל זה מסיבת העונות שהם רותחים לאדם וממש נעשה בשול ורותח, וזה שאמר כי כשלת בעוניך, ואות כי אשר בתיבת כשלת תתחלק באות ב' באותיות א"יך בכ"ר והוה ליה כאילו כתוב כי בשלת לשון בשול על ידי רתיחת העון ונעשה בחומץ כבוש וכמבוסל בעת עשותך העון וזה שאמר כי בשלת בעוניך, אלא לפי דברי מרן בתשובה סימן רי"ו דלא למרנו חומץ מציר אלא להקל ולא להחמיר וצריך כדי קליפה אם כן אין צריך כי אם לשוב בתשובה ולרמוד בתורה ובוה נקלף העון

לנמרי

לנמרי ואין צריך עוד יסורים ותעניות וסינופים, ולזה סיים ואמר קחו עמכם דברים הם דברי תורה ושובו אל ה' מדת הרחמים, שתבקו ומיד תרחצו בנדים הצואים ותעשו כרי קליפה, אמרו אליו כל תשא עון כל עון תשא שלא ישאר בו לא ריח ולא רושם כלל על ידי התורה והתשובה, וקח טוב רוצה לומר שתתקן כל גיצוצות הקדושה אשר נטמעו והכל על ידי גשלת פרים שפתינו היא התשובה והתורה ודו"ק.

וזה רמו הפסוק שמחה לאיש במענה פיו ודבר בעתו מה טוב, והוא על פי האמור דכבר אמרנו דהתורה והתשובה מכפרת לאדם על כל עונותיו ובמו שאמר הכתוב וגשלת פרים שפתינו, ובפרט בימים האדירים והנוראים אלו, וזה שאמר שמחה לאיש במענה פיו על ידי התורה שלומד בפיו שמחה לו שעל ידי זה מכפר עונו, ובפרט ודבר בעתו עת הרחמים והסליחות מה טוב לכפר עונותיו.

ובאופן אחר אפשר לפרש כוונת הפסוק הנזכר במה שנודע חומר איסור הלשון הרע שפוגם בנפש רוח נשמה שלו והסמרא אחרא והקליפות והחיצונים שולטים בנפש רוח נשמה שלו חיו, ונודע שחיות ורוחניות של הנפש רוח נשמה נמשכים משמותיו יתברך אשר הם ארנ"י הו"ה שר"י והם ר"ת תיבת א"ש כנודע מכתבי גורי האר"י ז"ל, וזה שמחה לא"ש שהם חיות הנפש רוח נשמה שלו במענה פיו שלא יפגום לשונו בלשון הרע אלא בדברי תורה, וגם הדברי תורה ילמוד בכל עת וזמן בדברי תורה השייך לאותו זמן וזה שאמר ודבר בעתו מה טוב, **ובזה** אפשר לפרש כוונת הפסוק על אלה אני בוכה עיני עיני יורדה מים כי רחוק ממני מנחם משיב נפשי היו בני שוממים כי נבר אויב, והוא דתיבת אלה ר"ת אבק לשון הרע, ולכן אני מתחרט ומתאונן ובוכה וזה

שאמר על אלה שהם ר"ת אבק לשון הרע שאמרו בש"ס וכולם בלשון הרע, עיני עיני יורדה מים על שאיברתי הנפש רוח נשמה שלי בהסמרא אחרא ואפילו בחינת הנפש שהיא הקלה שבהם איני יכול להתוורה אלי, ויש כי רחוק ממני מנחם משיב נפשי, אפילו בחינת הנפש, ובעונות הרבים גם המצות והמעשים טובים שהם הבנים והתולדות של האדם הם עשוקים ביד הסמרא אחרא ואיני יכול להצילם כי נבר כת הסמרא אחרא והיצר הרע, וזה שאמר היו בני שוממים כי נבר אויב הוא היצר הרע אויב הפנימי דעל ידי הלשון הרע כל המצות והמעשים טובים אינם יכולים לעלות למעלה למקומם הראוי להם.

ובזה יובן כוונת מסרה ויעמוד ד' ויעמוד השמן, ויעמוד בן המתים ובן החיים, ויעמוד פ"נחם ויפלה ותעצר המנפה, כי הוא אמר ויהי הוא ציוה ויעמוד, ובהקדים מה שאמרו רבותינו ז"ל שאלו לחכמה והנבואה והתורה חומא מה עונשו וכו' שאלו להקביה ואמר יעשה תשובה ויתכפר לו וזה שאמר ויעמוד השמן דעל ידי עונותיו של אדם בחינת הנשמה ובפרט הנפש רוח של האדם הם עומדים ואין יכולים לעלות, וזהו ויעמוד השמן, אותיות נשמה, ואמר הנשמה שהיא הכוללת את הנפש רוח גם כן, ואיפה עמדה בין הקדושה ובין הסמרא אחרא, וזהו ויעמוד בין המתים ובין החיים הם הקדושה והסמרא אחרא על ידי עונותיו של אדם, ואז האדם הוא נפל ברשת המניפה חיו, אלא דעם כל זה יש לו תקנה על ידי התשובה והתפילה להתוירם ולתקנם ולעצור המשחית וזה שאמר ויעמוד פ"נחם ויפלה, על ידי התשובה והתפילה ואז ותעצר המנפה וכי תימא והלא החכמה והנבואה אמרו שהנפש החוטאת היא תמות וכיוצא וא"כ אמרת על ידי התשובה והתפילה, על זה אמר כי הוא אמר ויהי הוא ציוה ויעמוד

קול דרוש יב לתשובה יהודה צו

ויעמוד דיעשה תשובה ויתכפר לו כן אמר הוא יתברך.

גם על דרך זה יובן בדרך מוסר כוונת מסרה וחס ד', וחס הוא אבי כנען, אם ישכבו שנים וחס להם, וחס לאדוני המלך, וחס השמש וגם, אפשר לפרש והוא במה שכתבו בעלי המוסר דאין לאדם להרהר הרהורים רעים ונס להמנע מהתעורבות נשים וכיוצא דעל ידי זה מתנכרת עליו פלוגית והקליפות וכאה אליו בחלום הלילה ומחטיאתו בקרי ושולל וזה עון סלידי שגורם חמה עזה עליו כנודע, ונודע שהתקן לעון קרי ושולל הוא שיתחמם גופו בעשיית המצות מדה כנגד מדה כנגד שנתחמם גופו בעבירה נגד זה יתחמם גופו במצות כמו לצורכי שבת ועשיית מצות מצה, ומלבד זה שיתרחק ממידת העצבות כי עציב מורייע ורע, אלא תמיד ישמח בלימוד התורה ובמצות כנודע, וזה שאמר וחס שהוא רמז ליצר הרע הוא מתנכר בהיות האדם אבי כנען רית כנוד נעים עם נבל, שעל ירי זה מהרהר הרהורים רעים ובא לידי טומאת קרי בלילה על ידי פלוגית הרשעה, וזה אומרו אם ישכבו שנים וחס להם, ששוכבת פלוגית עם האדם ומזדווגת אליו ומחטיאתו, ובה נורם שהאל יתברך יושב עליו כמדת הדין, וזהו וחס לאדוני המלך מלכו של עולם שיענישהו על זה, והתקנה לכל זה לחמם את הנוף במצות וגם לשמות בשמחה של מצוה, וזהו וחס השמש רית שבת מצה שמחה שיתחמם בצורכי שבת ועשיית המצוה ולשמות בתורה והמצות, ועל ידי זה וגם, רוצה לומר שממדים כח הקליפה והסמרא אחרא ונמחה עונו שמתכפר להאדם על ידי התשובה ותקון הגזכר לעיל.

ובזה יובן כוונת מסרה כצאת נ', לא תצא כצאת העבדים, כצאת השמש כנכורתו, כצאת משה אל האוהל, וחזן מדרכינו יובן כוונת מסרה זו במה שאמרו בספרי המוסר

ובשים אמרו דאל יהיה רגיל האדם תמיד עם אשתו, כי אם כפי זמן שנתנו רכותינו ויל, ובענין זה יחשוב האדם עצמו כתלמיד חכם שנתנו לו רכותינו ויל משכת לשבת, ונודע שהאיש השמוף כזה יותש כותו ויהיו לו חולאים רבים ורעים חיו והרבר בהופכו שיהיה תמיד ככריאותו, וזה שאמר לא תצא כצאת העבדים שהם שטופי זמה וכמו שאמר מרבה עבדים וכו', ובה יהיה תמיד כריא וזהו כצאת השמש כנכורתו, ותעשה זמן כמו התלמיד חכמים שמתכנה בשם משה וכמו שאמר משה שפיר קאמרת, וזה שאמר שתעשה זמן כזה כצאת משה אל האוהל שהוא משכת לשבת, **עוד** רומז בזה אל הענוה, שאל תהיה בעל נאווה כעבדים אומות העולם ונסי הרוח כי אם תתנהג בענוה, ותקח ראייה מהשמש בעת שקמדה הלכנה ואמרה אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד ושתקה מרוב ענוה, והאל יתברך העניש ומיעט את הלכנה והשמש נשארה בתוקפה ונכורתה כנודע וכן מצינו במשה ששכתו הפסוק בענוה, וזה שאמר לא תצא כצאת העבדים, ההולכים כנאווה וכו', הלא תראה פרי הענוה כצאת השמש כנכורתו, גם משה רבינו עליו השלום שאמר עליו והאיש משה עניו מאוד וכו' וזהו כצאת משה אל האוהל ומי לנו גדול ממשה.

ולפי דרכינו למעלה מובן שמוהיר לאדם על התשובה וישוב יום אחד לפני מיתתו ולא יפתנו היצר בדברי הכלים ויחשוב כי אין למות התמהמה וחיו ימות בלי תשובה, וזה שאמר לא תצא מהעולם כצאת העבדים בלי תשובה וכלי תקון, ובעוד איש כנכורתו יחזור בתשובה וכמו שאמר אשרי איש ירא את ה', אשרי המתנכר על יצרו כשהוא איש, וזה שאמר התשובה העיקרית כצאת השמש כנכורתו, שיחזור כשהוא איש בתוקפו וכנכורתו, וכודאי דבזה יוכה כצאתו מהעולם להיות כצלא דמהימנותא

צה קול דרוש יג לתשובה יהודה

דמהימנותא מנוחה נכונה בנן עדן העליון והיה כצאת משה אל האוהל בנן ערן יושב בסתר עליון ה' יזכנו לחזור בתשובה שלימה בעגלא ובזמן קריב אמן כן יהי רצון.

ובכן נא איחי עורו ישנים לשוב אל אלהינו כי ירבה למלות עורו והקיצו לפשפש מעשינו ולשוב עליהם תשובה שלימה. ואל יאמר האומר רמה היא התשובה הלא תלית תמיד אנתנו מתפללים שחרית מנחה ערבית ושומר שבת ויום טוב וכיוצא. הלא תראו כי היצר הרע הוא שמן המסית והמדיח נותן זה בדעתינו. ברם לפחות בזה הזמן צריך לתקן שלשה עונות אשר השמן מסית ומריח אותנו בהם והם רית שטין והם שבית טריף נדיה. **ראפילו** השומרים שבת צריך להזהר בכל עניני השבית ללמוד תורה ולהזהר

מכל גנדוד איסור. ויש להאריך בזה. **וטריף** להזהר מכל חשש טריפה ויש להאריך בזה גם כן.

ונדיה להזהר האשה והאיש להמרחק בימי נידתה שלא ליגע בשום בנך שעליה ובפרט בגופה ובשרה עד שתטבול טבילה כשירה כדין ויש להאריך בכל הצורך. ואלו מלבד מכמה איסורין שאדם דש בעקביו לשון הרע שקר הוכרת שם שמים לבטלה עריות נאווה. ועל זה אמרו סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורודפהו. האל יתברך ישפוט שלום בינינו וימהר ויחיש לנאולינו נאולת עולם בעגלא וזמן קריב כן יהי רצון. אמן.

דרוש יג לתשובה.

יתודו היהודים ויתפללו העברים לבקש על נפשם בעת ובעונה הזאת ימי התשובה לשוב איש מדרכו הרעה אשר חטא על הנפש במשך הימים שעברו ומי יודע מה יהיה משפטו ודינו אשר חטא והעוה וגרם בעונו להפך מדת

הרחמים למדת הדין היו ולכן ימהר יחישו לתקן מעשינו ובוה יתוקנו ויחזור הכל לאיתנו הראשון ומדת הרחמים תתקיים במקומה ויצא זכאי בדינו על ידי התשובה האמיתית וכמו שאמר הכתוב שובה ישראל עד ה' אלהיך כי בשלת בעוניך קחו עמכם דברים ושובו אל ה' וכו'. ויש לרקדק בו רלמה בתחילה אמר עד ה' אלהיך ואחר כך אמר אל ה' דוקא. ואפשר לפרש על פי האמור דהנה האיש החוטא הוא מהפך מדת הרחמים למדת הדין חיו ונודע דשם הוי"ה הוא רחמים גמורים ושם אלהים הוא רומז למדת הדין. ואם כן האיש החוטא עושה וגורם דשם הוי"ה יהפך חיו למדת אלהים שהוא דין. ולכן הנביא מזהיר האדם שישוב מעונו שגם ששם הוי"ה הוא נהפך לדין שהוא שם אלהים. וזה שאמר שובה ישראל ותתן בדעתך מה שגרמת בעוניך שהפכת מדת הרחמים שהיא הוי"ה ונעשה מדת הדין שהוא אלהיך אלהים שהוא דין. לכן קחו עמכם דברים ושובו אל ה' הוי"ה שהוא מדת רחמים שאין בו תערובת דין כלל. והדרשה פה תדרש בעבור השינוי שתפס בראשונה שתייה ה' אלהיך והדר נקט אל ה' לחוד מה שאין כן במקום אחר.

וידר לעניות דעתי כוונת הפסוק לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו. והוא דגודע דהימין הוא חסד ורחמים. והשמאל הוא דין ונבירות. והחכם והחרד אל דבר ה' תמיד מחשבת לבו להגביר צד הימין שהוא חסד ולא יהיה בו תערובת דין כלל. אבל הכסיל בחושך הולך ועל ידי עונותיו ומחשבת לבו רק רע. כל היום הוא להגביר הדין שהוא לצד שמאל. והוא הכסיל תמיד נוטה לשמאלו להפוך מדת הרחמים למדת הדין שהוא שמאל.

ובדרך רמז יש לרמוז פסוק זה לב חכם לימינו ולב כסיל בהקדים מה שכתב רי"ח הטוב בספר בן איש חי סדר כי תצא בכוונת הפסוק

שתהפך לליט שהיא קללה. ונרמא לזה בידכם את הברכה אשר תשמעו האהבה בשילוש נימטריא ט"ל שהוא ברכה והקללה אם לא תשמעו ח"ו.

וְזָדוֹן לב חכם לימינו. רוצה לומר שיהא הולך תמיד מימין לשמאל אות ט"ת קודם והדר למיד כנתיבתינו מימין לשמאל. אבל לב כסיל לשמאלו שילך משמאל לימין אות למיד קודם והדר ט"ת כנתיבת הלועזים שהיא משמאל לימין וזוה עושה ליט ח"ו שהיא קללה.

בְּאוֹפֶן אחר אפשר לפרש כוונת הפסוק לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו.

בהקדים לפרש כוונת הפסוק דחש לבי דבר טוב אומר אני מעשי למלך לשוני עש סופר מהיר יפ'פית מבני אדם הוצק חן בשפתותיך על כן ברכך אלהים לעולם. אפשר לפרש בהקדים מה שכתב הרב פדה את אברהם ז"ל משם המפרשים ד"כ ע"ד עמי'ש ז"ל דבאיבריו של אדם יש נסיכים ויש משרתים עבדים והלב הוא מלך כנודע והיר הוא עבר משרת למלך. ואם ידצה המלך לרחם על העניים גם עבדיו הולכים על פי דרכו להיות רחמנים על העניים. ואל כוונה זו אמר הכתוב לא תאמין את לבבך ועל יד יי זה לא תקפוץ את ירך דמהעבר ניכר הארון. ופירש שם בזה כוונת הפסוק נתון נתן לו בשתי ידים כשלא ירע לבבך. ולכן בא כל האזהרות של הצדקה בכפל כי פתוח תפתח נתון נתן העבט תעביטנו די מתחזרו אשר יחסר לו כי ברך יברך בכל מעשיך ובכל משלח יריך. אחת אזהרה ללב ואחת אזהרה ליד וכמו כן הברכות והתברך בלבבו ויברך בכל מעשה יריך עד כאן דבריו. וזוה פירש שם לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חרש בקרבי. דהעיקר עד שידצה הארון הזה הוא הלב שהוא מלך ואי הדים נמשכים אחריו זה תורף דבריו.

ובזה

הפסוק לא יהיה בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה. לא יהיה בביתך איפה ואיפה גדולה וקטנה. וזה תורף דבריו בקיצור דבעון אדם הראשון נרם קללה ארור וליט. לשון לטיה בעולם. ועל ידי המצות שעושים ישראל ובפרט על ידי שמקיימים מצוה אהבה משולשת. בדיבור. מחשבה. ומעשה. שלשה אהבה נימטריא ט"ל ועל ידי שלשה אלו מהפך תיבת ליט שהיא קללה לתיבת ט"ל שהיא ברכה. והפרש השנינו ביניהם שבתחילה היתה אות הלמיד בראש. ועל ידי האהבה הפכו אות הלמיד לבסוף. ובסדר האלף בית קרויים האותיות אבנים כנודע. גם על ידי שמקיימים מצות עשה דשמע ישראל כמו שאמר הכתוב ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאוריך שלשה פעמים אהבה נימטריא ט"ל. גם בזה ממשיכים שופע מארבע שמות עשמי'ב שאותיותיהם נימטריא ט"ל. ושם כוונת נימטריא ט"ל ממשיך טובה לישראל ישיר א"ל שישראל ממשיכים שופע דרך ישר ט"ת והדר למיד ט"ל. ואומות העולם ממשיכים דרך למיד ט"ת. וזהו כוונת הפסוק לא יהיה בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה שתמשך הלמיד שהיא גדולה קודם הטיית שהיא קטנה בסדר האלף בית. ולזה איעצך שהתקון לזה שלא יהיה לך בביתך מרות שהיא איפה גדולה וקטנה שתקנה בגדולה ותמכור בקטנה רבזה אתה מהפך הטי' לליט שהיא ארור וילך לשמאל אלא תלך לימין תחילה אות ט"ת קודם והדר למד. וזה שאמר לא יהיה לך בביתך איפה ואיפה גדולה וקטנה עיין שם באורך.

וְזָה רמז הפסוק ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה. את הברכה אשר תשמעו וכו' והקללה אם לא תשמעו וכו'. דרוצה לומר דבסדר האלף בית אנוכי נתן לפניכם הברכה שהיא אות ט"ת קודם אות למד והיא ט"ל של ברכה. אבל יש גם כן פעמים

ובזה ילפינן כוונת הפסוק אחת דיבר אלהים שמים זו שמעתי כי עוז לאלהים ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, והקדושים מבוארים ועל פי האמור יובן ובהקדים עוד מה שאמרו ז"ל דמחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה אבל מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה וזה מחסרו יתברך דהנם שעיקר המחשבה היא מהלך והוא המלך והעיקר אינו נחשב לו עון כי אם כמעשהו, אבל במחשבה טובה מצרפה למעשהו עון דקרא כתיב כוהן לבות וכליות אלהים צדיק הוא יתברך דוקא יודע מה שיש בלב.

וזה שאמר אחת דיבר אלהים שציונו לעשות תורה ומצות, אלא שמים זו שמעתי הקודם לעשייה יש מהשבת הלב ובידו הכל להרע או להטיב כי הוא המלך וזה אינו נודע כי אם לו יתברך וזה שאמר כי עוז לאלהים, אבל ולך ה' חסד שמשלם שכר טוב גם על המחשבה טובה כי אתה תשלם לאיש כמעשהו כ"פ הרמיון, רמז גם למחשבה טובה דבעשותו המצוה משלם שמים ללב ולידים וכמו שאמר כי ברך יברכך וכו' וכנזכר לעיל.

ובזה יש לרמוז סמיכות התורה סופה בתחילתה לעיני כל ישראל בראשית ואמרו רבותינו ז"ל דהסוף אות למיד ובתחילה אות ב' לרמוז דהעיקר הוא במחשבת הלב, וזהו לעיני כל ישראל העיקר לב בראשית שהוא המלך, ונקט לעיני כל ישראל לשון עיני העדיה שהם התרדים אל דבר ה' וגם ישראל יסיר א"ל שעיקר היראת ה' הוא שיהיה להם לב טוב. **וזהו** שאומרים באלהי נצור לשוני מרע וכו' פתח לבי בתורתך ואחרי מצותך תדרוך נפשי דהעיקר הלב שהוא המלך, שעל ידי זה כל האיברים שהם משרתים אליו הם נושם אחריו לעשות מעשה הטוב.

וזהו כוונת הפסוק אמר נבל בלבו אין אלהים השחיתו והתעיבו עלילה אין עושה טוב

רוצה לומר דכיון שהלב הוא מלך והאיברים נושם אחריו אם כן כשהלב אינו מאמין בתורה ובמצותיה על ידי זה גם כל האיברים משחיתים ומתעיבים בתורה ובמצות וזה שאמר אמר נבל בלבו אין אלהים כשחיו לבו רע ואין מאמין בתורה אזי השחיתו וכו' הם האיברים אין עושה טוב אין גם אחד.

מעתה זהו כוונת הפסוק רחש לבי דבר טוב, אם לבי הוא הושב כמעשה הטוב ובתורה ובמצות ובמעשים טובים על ידי כן כל מעשה האיברים נושם לדעת המלך שהוא טוב ולשוני בתורה ובעבודה עם סופר מהיר ובה יפית מבני אדם וכו'.

ובזה יובן כוונת הפסוק אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו, ורוצה לומר אמרו צדיק כי טוב שלבו הוא טוב וחושב תמיד על מעשה הטוב בתורה והמצות על ידי זה בודאי שכל האיברים שלו נושם אל המלך שהוא הלב כמעשים הטובים ובה כי פרי מעלליהם שהם האיברים הפועלים ועושים ומקיימים התורה והמצות יאכלו בזה ובבא. **ובזה** יובן כוונת הפסוק לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו, ורוצה לומר שלב חכם הירא וחרד אל דבר ה' נוטה לימין כמעשה הטוב ונגררים אחריו כל האיברים שהם המשרתים אליו בפועל הטוב, והכסיל דבר בהפכו.

וזה רמז הפסוק נבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל, והוא דרבותינו ז"ל אמרו עין רואה והלב חומד, ואדם שהוא נוטה אחר תאות לבו ונבה עינים ורחב לבב בהמדת ותאות עולם הזה, דבזה נגררים אחריו כל האיברים לעשות כרצון המלך הוא הלב, זה אותו לא אוכל דתמיד נושם אחר ההבל הלב ומשרתיו ולזה אותו לא אוכל דקשה לשוב אל צד הטוב.

והיו מדרכינו אמרתי בפסוק זה נבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל, יש לרמוז בזה

קול דרוש יג לתשובה יהודה קא

בוה בהקדים מה שכתב הרב לוחות הברית דהאדם כשנולד תכף נתקשר בשם הוי"ה ברוך הוא בצורת הסנים שלו, שתי עינים והחוטם בדמות שני יודין ואיו, ואז נימסריא שם הוי"ה ברוך הוא, ולכן האדם צריך תמיד להיות שח עינים שיהיו מחוברים חיבור אחד עם החוטם ויהיה תנכורת רחמים, אבל נבה עינים אז מסתלקים מן החוטם וחיו אין ה' יושב על כסא הרחמים וכו' ובמתן תורה ובקבלת הלוחות ניתוסף להם עוד שם הוי"ה שני יעויין שם.

ובזה יובן כוונת הפסוק ונת מצא חן בעיני ה' אלה תולדות נח נח איש צדיק וכו' רמז שבעת לידתו היה לו קשר בשם הוי"ה אחת, ועוד וכה עוד יותר להוי"ה שנית וזהו רמז נח נח שתיים כהלכתן על ידי שהוא איש צדיק תמים בזה יהיה שלם בשתי היות.

ונדרו סמיכות התורה לעיני כל ישראל בראשית ברא אלהים, דבעת לידתו נתקשר על ידי העינים בשם הוי"ה אחת, והשנית על ידי התורה הרמוזה בכופי תיבות בראשית ברא אלהים אותיות אמת לרמז שהיה שנית יתוסף לו על ידי תורת אמת.

ונדרו כוונת הפסוק אחת דיבר אלהים שתיים זו שמעתי כי עוז לאלהים, רוצה לומר אחת דיבר אלהים שהוי"ה אחת קונה אותה האדם על ידי הבריאה שתי עינים והחוטם שהם נימסריא כיו שהוא הוי"ה, ועוד שתיים זו שמעתי הוי"ה שנית על ידי עיניו שהוא התורה וזהו כי עוז לאלהים, וזה קונה אותם תמיד על ידי האדם שהוא שח עינים בלתי נאווה שאם חיו יהיה גם רוח נאמר בו נבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל ואם נוהג בעונה ה' תמיד עמו וזה אומרו ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו.

ונדרו כוונת הפסוק מה יתאונן אדם חיי נבר על חטאיו, והוא דתיבת חיי ר"ת חוטם

יודין, דכיון שעל ידי עונות האדם מסתלקין ממנו צורת הוי"ה שהיא על ידי החוטם והעינים שהם יודין, אם כן מה יתאונן אדם חיי נבר על חטאיו שנרמז לו סילוק הוי"ה הרמוזה בו. **ונדרו** גם כן רמז הפסוק מי יתן מהור מטמא לא אחד, והוא דהטהור על ידי תורתו

ומצותיו יש לו שתיים האחת מעת לידתו, והשנית על ידי תורתו ומצותיו, אבל הטמא שאין לו לא תורה ולא מצות אפילו הוי"ה אחת אין לו שמסתלקין ממנו וזהו לא אחר. **ובזה** יובן כוונת הפסוק סר צלם מעליהם וזה איתנו אל תיראום, והיה כמבואר.

ובזה יובן מה שאמר הפסוק שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעוניך קחו עמכם דברים ושובו אל ה' וכו', והוא דכבר אמרנו דעל ידי עונותיו של אדם מאבד ממנו צורת הוי"ה שבאה אליו בעת לידתו, וגם צורת הוי"ה שנית הבאה אליו על ידי התורה, ולכן בשובו בתשובה שלימה ובפרט בעוסקו בתורה תורת ה' תמימה משיבת נפש מחזיר הב' הויות הנזכרים, וזה שאמר שובה ישראל ובוה תחזיר הוי"ה ראשונה של עת הלידה וזהו עד ה' אלהיך הוי"ה ראשונה של עת הלידה, כי מקודם כשלת בעוניך והן עתה תחזור אליך, ועוד קחו עמכם דברים דברי תורה ושובו אל הוי"ה שנית וכאמור.

ונדרו מה שאמר קרח במחלוקתו עם משה ואהרן שאמר להם כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה'. ריש לדקדק מהו ובתוכם ה' ועוד שתור ואמר על קהל ה' היה די לומר על הקהל סתם או העדה, גם מה שדרשו רבותינו ז"ל על זה כולם שמעו בסיני אנכי ולא יהיה לך וכו', ועל פי האמור אתי שפיר דקרא רמז למשה ואהרן שיש לישראל והם בכלל גם כן שתי שמות הוי"ה והיינו כי כל העדה כולם קדושים ויש להם קשר הוי"ה שמעת הלידה השתי

השתי עינים והתוסט שהם קשר הוי"ה אחת. ועוד השנית כולם שמעו בסני אנכי ולא יהיה לך, ובוה קנו עוד הוי"ה שנית ואם כן מדוע תתנשאו על קהל ה' שיש להם שתי הוי"ה. **באופן** אחר אפשר לפרש פסוק זה בהקדים מה שפירש מוהרי"ח ז"ל בספר בן איש חי דף ו' עמוד ד' כוונת הפסוק אהבתי אתכם יאמר ה' ואמרתם במה אהבתנו הלא את עשיו ליעקב ואוהב את יעקב ואת עשיו שנאמר, והוא בהקדים מה שכתב הרב אוהל יעקב משל שזרמן אב אוהב את בנו מאוד מסיבת היותו נכון מאוד ושלם בכל מדות טובות, וזה בודאי אפילו שאר בני אדם אוהבים איש זה אפילו אינם קרוביו, ויש אוהב בנו אפילו אינו נכון ואין בו משורת דרך ארץ אלא שהאב מעריך אותו נגד שאר בניו שהם גרועים ביותר ולכן אוהב אותו, וזה הילך שאר בני אדם אינם אוהבים אותו שאין להעריך זה כנגד אחרים כאשר עשה אביו, וכן ישראל אם הם צדיקים עושי רצונו יתברך כביכול אוהב אותם מצד עצמם ואהובים לעליונים ותחתונים, ואם היו יש בהם חסרונות רבים ורק אוהב אותם האל יתברך מצד שמעריך אותם לנבי עושי רשעה שכל אומות העולם לא קיבלו התורה ואפילו שבע מצות לא יקיימו, וישראל קיבלו התורה ולעריך אומות העולם הם עושים מצות הוא אוהב אותם עד כאן, ובוה אתי שפיר אהבתי אתכם יאמר ה' ואמרתם במה אהבתנו וכי רוצה לומר באיזה מין אהבה אם מסוג הא' שהוא מצד שלימותו, או מצד שתעריך אותו לנבי שאר אומות העולם, על זה אמר הלא את עשיו ליעקב ואוהב את יעקב ואת עשיו שנאמר שהוא מצד הערך לערך עשיו שאינו עושה רצונו שהם ישראל לנבי אומות העולם ונקט שם יעקב לרמוז דשם יעקב בזמן שאין עושים רצון האל יתברך עיין שם. **ובזה** יובן כוונת הפסוק ויבא יוסף את ריבתם

רעה אל אביהם וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו, ורוצה לומר דלא תחשוב שנדלה אהבת יוסף יותר מכל איתיו היא אחר שהביא את ריבתם רעה ולכן לערך איתיו יותר אהב את יוסף מכל איתיו, לא כן הוא אלא הטעם כי בן זקונים הוא לו שכל מה שלמד משם ועבר מסר לו כנודע. **וזהו** כוונת הפסוק כי כל העדה כולם קרושים ובתוכם ה' ועושי רצונו ואם כן אין עוד להעריך אתכם יותר מהם ולכן מדוע תתנשאו על קהל ה', אכן כאשר מעשה שמן הצליח ונדלה המתלוקת ביניהם ענו ואמרו העיני האנשים ההם תנקר לא נעלה, רמזו להם שאפילו שבוה ינתק קשר ההוי"ה של עת הלידה שהם שתי עינים והתוסט לא יעלו לעשות שלום עמו.

וזהו מה שאמרה אסתר אלי אלי למה עזבתני רחוק מישועתי דברי שאנתי, ודרשו רבותינו ז"ל דכיון שנכנסה לבית הצלמים נסתלקה רוח הקודש ממנה וכי ועל זה רמזה דאנכי בשוחה על שתי הוי"ה שמו יתברך האחר שמעת הלידה והיב על ידי התורה והמצות והן הם יהיו בעזורי בעת צרתי ותפילתי, ולכן עתה שחיו ראתה שרות הקודש חיו נסתלקה ממנה אמרה אלי אלי שתי פעמים לרמוז לשתי הוי"ה הנז' למה עזבתני.

וזהו נודע למורי ורבותי כמה מהצורך לישראל להיות כולל תמיד באחדות ואהבה ואחוה שלום ורעות ויהיו לאגודה אחת רודפי צדק מחזיקי כל בך, וכמו שאמר הנביא ישעיה כ"א וז"ל שמעו אלי רודפי צדק מבקשי ה' הביטו אל צור תוצבתם ואל מקבת בור נוקרתם, הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם כי אחר קראתיו ואברכהו וארכהו, כי נחת ה' ציון נחת כל תורבותיה ויש מדברה כערך וערכתה כגן ה' ששון ושמחה ימצא בה תורה וקול זמרה, ויש לדקדק א. למה

קול דרוש יג לתשובה יהודה קג

למה קרא לישראל בשם רודפי צדק, ולא כינה אותם בשם אחר, גם סיים בלשונו לקוראם בשם מבקשי ה' מה רוצה לומר בזה, ועוד מה שאמר הביטו אל צור חוצבתם וכו' מי הוא הצור ומהו הבור, וגם מה שאמר הביטו אל אברהם אביכם וכו' כי אחר קראתיו מהו לשון אחר קראתיו ואברכהו וארבהו, ויובן לעניות דעתי בס' דבהק' מה שכתבו המפרשים משם האר"י ז"ל בפירושו פסוק לך אל פרעה וכו' הנה יוצא המימה, בסוד פסוק וירדו כל עבדיך אליה אל"י, שפרעה פגם באותיות מ"ה דאלהים ונשארו אותיות אל"י, ופגם באותיות מ"י דאלהים ונשארו אותיות אל"ה, וזה שאמר אחרי כן וירדו כל עבדיך אליה אל"י עיין שם, ובוה רמזו לך אל פרעה הנה יוצא המימה דוצה לומר יוצא חוץ לשיטה באותיות המימה, ובוה ידוקרק תיבת המימה בשני ההי"ן תחילה וסוף, יעויין עליו.

וזה ענין אסתר מה שאמרה אל"י אל"י למה עזבתני, חד אל"י לנופה, וחד אל"י לדרשה דעתה בתשובתנו ותעניותינו תקננו פגם אל"י ואם כן למה עזבתני.

וזה ענין מה שאמר משה רבינו עליו השלום כשעברו הענל מ' לה' אל"י, רוצה לומר דהם פגמו באותיות אל"ה נספ' על מ"י שפגם פרעה באומרו מ' ה' אשר אשמע בקולו, והן עתה לפחות ישניחו לתקן אותיות אל"י, ולזה אמר מ' לה' אל"י.

עוד נקדים מה שכתב הרב זכות אבות ז"ל במעם ציווי תוכחת אדם לחבירו ואמר מ' במה שהביא ארבע לשונות פסוקים של ציווי האהבה והתוכחת והם: לא תשנא את אחיך בלבבך, ואהבת לרעך כמוך, לא תקום ולא תמור את בני עמך, הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא, דשם רמז לארבע אותיות הוי"ה ברוך הוא והמקיימם מחד קב"הו ומתקן שם הוי"ה בשלימות כאשר יעויין שם.

וזה ראיתי שפירש בספר כבוד לאיש דף ע' ע"ג כוונת הפסוק אל תוכח לץ פן ישנאיך הוכח לחכם, והוא במה שכתב הרב יערי"ר במאמר שאלו לשלמה בן דוד איזהו בן העולם הבא אמר להם כל שכנגד זקניו כבוד עד כאן, והוא תמוה, ופירש בהקדים את הידוע דחיובא רמ"א על כל איש מישראל להוכיח את חבירו וכמו שאמר הכתוב הוכח תוכיח וכו' ובפרט גדולי הדור הם התלמידים חכמים וכאשר פסקו כן הרמב"ם ז"ל וכל הפוסקים, אך לפי זה יש חשש שיטנאו להמוכח וכמו שאמרו בש"ס האי צורבא מרבנן דמרחמין ליה בני מתא הואיל דלא מוכיח להו במילי דשמיא ואם כן מהראוי למנוע מלהוכיח דמה לו לאדם לשנאת הבריות, אלא דאם אינו מוכיח יש עליו עון שעבר על פסוק הוכח תוכיח ועונשו קשה, וכנגד זה גם כן אמרו כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו וכו', ואם כן קשה בממ"נ אם יוכיח ישנאוהו ואם לא יוכיח הרי עונשו ק', ולכן שאלו לשלמה בן דוד איזהו בן העולם הבא דבאמת ספק גדול בזה, אם יוכיח וישנאוהו הרי אמרו כל שרוח הבריות וכו' ואם כן זה שנאווי יהיה גם עם המקום, ואם לא יוכיח עבר על מצות עשה, ואיך יזכה לחי' עולם הבא, ועל זה תירץ דאין בודאי שיהיה שנאה אלא מבני אדם שאינם יודעים את התורה ואת מצותיה אבל יראי ה' וחושבי שמו הם בודאי רוצים ונוחים להמוכח ואדרבא מוסיפין אהבה על כל דיבור ואמירה, ומה שאמר כל שרוח הבריות וכו' לא אמרו אלא על זקני העם הם זקן זה שקנה חכמה הם הנקראים בריות וזה האיש שהוא נח לזקני העם ויראי ה' גם רוח המקום נוחה הימנו, וזהו שתירץ כל שכנגד זקניו כבוד זקן שקנה חכמה וימצא חן בעיני אלהים ואדם זה תורף דבריו ושיי.

ובזה אתי שפיר כוונת הפסוק אל תוכח לץ פן

קד קול דרוש ינ לתשובה יהודה

סן ישנאיך הוכח לחכם ויאהבך, תן לחכם ויחכם עוד הודע לצדיק ויוסף לקח כי בי ירכו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים, דרוצה לומר על ידי שמוכיח את העם יחיה ברבות הימים בעולם הזה ובעולם הבא דהצדיקים אפילו במיתתם קרויים חיים עד כאן דבריו.

וידוע מה שפירשו המפרשים בכוונת הפסוק הלו באופן אחר דהמוכיח צריך להוכיח לכשננדרו כלשון שיתקבל עליו באומרו אליו לך נא ראה דאתה בן טובים ורע קודש וכו' ולא ידבר אליו קשות כי הוא רע ורשע ולצון וכיוצא דאוי עושה כמורד ויהיה שנאה בינו לבניו, וזהו אל תוכח לך אל תוכיח ותאמר לו שהוא לך סן ישנאיך אלא הוכח לחכם ותאמר לו שאתה נכון וידוע וכו' יהיה אהבה בינך לבניו ויהיה נשמע לך וכו' והרי הוא כמבואר.

עוד נראה את הידוע דעל ידי יראת ה' של האדם מזה ימשך אליו לתקן את עצמו תחילה ולקשט את אחרים כמו שאמר באברהם וכו' שם העצם ה' יתברך יעשה לו גם חוץ מהטבע וכו' רמזו דלמה על הרוב אמרו ביראה יראת ה', אשרי איש ירא את ה', אשה יראת ה' וכיוצא ולא אמרו ירא אלהים כי אלהים נימשיא הטבע אבל הויה שם העצם יעשה גם חוץ מהטבע יעוין עליו.

אשר מעתה זו היא כוונת הפסוק שמעו אלי רודפי צדק דאתם ישראל ראו ושמעו מה שאמר משה רבינו עליו השלום מי זה אלי ושוכו והשיבו את אחיכם בני ישראל וכו' תיחדו קבליהו וזהו מבקשי ה' רוצה לומר הויה שם העצם יתיחד על ידכם, ואחזו מעשה אבותיכם בידכם ומעשה אבות יעשו בנים וזהו הביטוי אל צור חוצבתם וכו' השורש שלכם הם אברהם יצחק ויעקב, וכן תאמרו אל הנוכחים שאתם ורע קודש וכו' יעשה ה' לכם אותות ומופתים פלאי פלאות,

דהלא תראו הביטוי אל אברהם אחיכם ואל שרה תחוללכם כי אחד קראתיו ואברכהו ואברכהו, ופירש הרב כלי יקר ז"ל דנודע מה שאמרו ז"ל בשם דאברהם ושרה מוסמכים היו ואי אפשר להם להוליד יעוין שם, וכרוב זכותם ויראתם עשה להם ה' פלא וגם נדול חוץ מהטבע והולידו וזהו הביטוי אל אברהם ושרה כי אחד קראתיו רוצה לומר אחד הו' ואין לו בן לפי המול ועם כל זה ואברכהו ואברכהו בריבוי הודע, וכו' גם אתם בניהם כשתעשו כמעשה אבותיכם עושים ומעשים בודאי בי נחם ה' ציון נחם כל חורבותיה ששון ושמחה ימצא בה ויעשה לנו פלאות רבות.

ויותר צריך אזהרה בענין ההדורי עבירה כי הם קשים מעבירה ובפרט להיות הנשים תמיד ברחובות קריה הולכים בחורם ובתולות בדרכים אנוכיות וקצרות כלילות והיה במחשך מעשיהם ומה יעשה אותן הבן ולא יחטא כי אש בנעורת ואינה מהבהבת, ובפרט תערובת הנויים באים לרחוב היהודים היינו חרפה לשכנינו לענ' וקלם לסב'כותינו, וראינו שאפילו בלעם לא יכול לקלל את ישראל כאמור הן עם לבדד ישכון ובנויים לא יתחשב וחשב עליהם מחשבות רעות להפילם ביד האומות על ידי ויצמד ישראל לבעל פעור בננות, ועל ידי זה נפל כיד אלק' לולי קנאת סניחם בן אלעזר שקינא קנאת ה' ואמר לו הנני נותן לו את בריתי שלום ותעצר המנפה מעל בני ישראל, ונוסף על זה שבעון זה יסתלק צלם אלהים מעל פני האדם.

ובזה אפשר לפרש לעניות דעתי מה שאמר הכתוב למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלהיכם, אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים אני ה' אלהיכם, ויש לדרקך בהו טובא, א. למען תזכרו הוה ליה למימר למען תעשו וכו' גם והייתם קדושים, ומה ענין יציאת מצרים הכא, וגם

ונם תור ואמר אני ה' אלהיכם, ויובן בהקדים מה שאמרו ז"ל מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, ואיפכא מחשבה טובה מצרפה למעשה, עוד נקדים מה שאמרו ז"ל כל מקום שאתה מוצא קרושה אתה מוצא נרר ערוה, גם נודע דעל ידי הזנות מסלק צלם אלהים מעל פניו ובזה פירשו המפרשים כוונת פסוק אנא חטא העם הזה חטאה גדולה ויעשו להם אלהי זהב דחטאה גדולה היא רמז לזנות וכמו שאמר הפסוק וא"ך אעשה הרעה הגדולה הזאת ותצאתי לאלהים, ונודע שדרשו רבותינו ז"ל על פסוק ויקומו לצחק שחטאו בזנות, ואם כן על ידי הזנות נסתלק צלם אלהים מעליהם, והדר כשחטאו בעגל אם כן אין בהם צלם אלהים אלא צלם פשוט שלהם, וזה שאמר אנא חטא העם הזה כבר חטאה גדולה ואם כן כשחטאו אחר כך בעגל אין כל כך בזה עון גדול דעשו להם לצלם הפשוט שלהם ולא לצלם אלהים אלא ויעשו להם אלהי זהב.

ובזה פירש מוהרים שולטן כוונת פסוק והיה בשומעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך לא יאבה ה' סלוח לו וכי' והרי הוא כמבואר.

וזרז כוונת הפסוק למען תזכרו ועשיתם רוצה לומר בזכירה ומחשבה טובה שלכם כאילו עשיתם את כל מצותי ובלבד והייתם קרושים לאלהיכם שהוא נרר ערוה וזנות, הלא תראו כיציאת מצרים שם יה מעיד עליהם הראובני וכי' וזהו אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים וזה תהיו תמיד צלם אלהיכם על פניכם אני ה' אלהיכם.

ועפ"ה לעיל זהו ממש מה שאמר הפסוק נבי נח ונח מצא חן בעיני ה' אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו את האלהים התהלך נח, והוא דקרא קאמר שנת מצא חן בעיני ה' וה' אהבו, והדר מבאר האהבה באיזה

צד מהשני צדדים אם הוא בעבור מרוב צדקותו או בעבור שהעריך אותו כנגד אחרים, לזה סיים אלה תולדות נח תולדותיו במצות ומעשים טובים הוא נח איש צדיק תמים היה בדורותיו שהיו רשעים דור המבול ולכן בערכם ה' אהבו ומצא חן בעיניו וכמאן דדריש בדורותיו לננאי כנודע.

ולמאן דדריש בדורותיו לשבח יתפרש קרא הכי, ונח מצא חן בעיני ה' שהאל יתברך אהבו, ולפרש ולבאר באיזה צד מהשני צדדים האהבה אשר אהבו, לזה סיים אלה תולדות נח במצות ובמעשים טובים, נח איש צדיק תמים היה אפילו בדורותיו שהיו רשעים נמורים, וכל שכן אם היה בדורות צדיקים היה צדיק יותר ויותר.

ולפי זה יתפרש מה שסיים הפסוק את האלהים התהלך נח, במה שכתב האריי ז"ל בספר הליקוטים על פסוק ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל בענין העון שהוא בפועל במעשה, או בהרהור הלב, והוא שיש צדיקים שחטאו בהרהור לבד, וזה לא יכיר בהם אלא האל יתברך לבד, אך בית דין של מעלה יודעים בהם שהם צדיקים נמורים, ויש רשעים נמורים שהרהרו תשובה בלבם אפילו בשעת פטירתם שלא הספיקו לעשות תשובה במעשה וכי' הנה הרשעים שהרהרו בתשובה מוליכים אותם המלאכים לנהינם, והצדיקים אשר חטאו בהרהור אומר ה' יתברך למלאכים שוורידום לנהינם וכוונתו יתברך כרי שהצדיק ימשיך את הרשע אשר שב בתשובה בהרהור בכח קדושתו, והצדיק מתפחד שמא הליכתו לנהינם להעניש, אלא כוונתו יתברך לכפר לו על ההרהור הרע בזאת המתשובה.

ולזאת הפסוק מעיד על צדקות נח שתמיד הוא חושב מחשבות טובות ואינו חושב מחשבות רעות, ולזה אמר את האלהים רוצה לומר שהמחשבות טובות שלא נודעו להמלאכים

להמלאכים כי אם להאל יתברך הוא האלהים
את האלהים התהלך נח תמיד בלתי מחשבה
זרה ח"ו.

ועל פי דברי האריי ז"ל הנזכר לעיל הביא
משל על זה בספר איומה כנדרגלות
לבחור עשיר בן טובים, חשקה נפשו כאשת
חבירו ברה כחמה ונתן לה סך רב לשכב
אצלה להיות עמה ולא רצתה כלל באמור לו
חליצה לי לעזוב אלוף נעורי וכו', ויפול האיש
בחוליו נדול, פעם אחת בלילה בחלום ראה
והנה חשוקתו הנזכרת ותבא כלם ותשכב עמו
אדוקה בו, וישכב אותה כטוב בעיניו ומן
הלילה ההוא נתרונה צמאנו וכו' ויוודע הדבר
להאשה ההיא ותבא לפני המלך לאמר כי זה
האיש בחלום הביאני ושכב עמי וכו' ויאמר
המלך להבחור תן לה מאה זהובים ויתן לה,
והאיש נעצב מאוד על ההפסד הזה, והיא שמחה
שמחה נדולה, והלכו להם ועוד לא נכנסו
לביתם ושלח המלך אחריהם ואמר להאשה
שתחזיר הזהובים להאיש, ותאמר אדוני המלך
למה זה, אמר לה הוא לא נהנה אלא במחשבה
אף עונשו יהיה במחשבה, ואמר לו להבחור
אף על פי כן תן המעות לעניים שיכופר
עונך דהרהורי עבירה קשים מעבירה ער כאן,
ולכן הצדיק יורד לנהיגים שיהיה לו צער של
הרהור שחושב שמא הולך ליענש ובוה מתכפר
לו ההרהור וכנזכר לעיל ובוה פירש מה שאמר
התנא ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון,
שיש דין ממש בפועל ויש במחשבה וכאמור.
ובזה יובן כוונת הפסוק מלפניך משפטי יצא
עיניך תחזינה משרים, והוא דרוד המלך
עליו השלום אמר דהן אמת דחמאתי והעויתי
בפועל, אלא דאנכי כבר הרהרתי בתשובה ככל
הצריך ומחשבה טובה הקביה מצרפה למעשה,
וכן ראיתי למהרר"ף ז"ל בספר נפש חיים מערכת
מי אות מי שהביא משם הרב שאלת יעבץ
ז"ל בתשובה ח"א סימן ע"מ שכתב דאפילו

אם חטא האדם בעבירות שבין אדם לחבירו
כגון שגנב ממנו ומקבל עליו לשלם, ואפילו
אם נאנס אחר כך ולא שילם או שאין לו
לשלם מעדין עליו כאילו עשה דמחשבה
טובה הקביה מצרפה למעשה יעויין שם, ולכן
ביקש מהאל יתברך מלפניך משפטי יצא שאתה
בוחר לבות וכליות ויודע שחזרתי בתשובה
ומקבל עלי לתקן ולעשות ככל הצורך, אשר
לא המלאכים ובית דין של מעלה, ולכן אתה
האל יתברך מלפניך משפטי יצא, בעבור עיניך
תחזינה משרים בכל הרהורי לבי וכאמור,
ובזה יובן כוונת הפסוק אם תתנה עלי מתנה
לא ירא לבי וכו' בזאת אני בוסת, ורוצה
לומר כיון שעשיתי תשובה הרמוזה בתיבת
ונת שהיא נימשריא צוים קניל מסוין כנודע
לכן אני בוסת בזה אפילו על תשובה של
מחשבה.

וראיתי להמפרשים ז"ל שפירשו כוונת הפסוק
הנזכר עם צירוף מסרה י"ב פסוקים
שיש בהם תיבת אם בראש הפסוק ותיבת אם
באמצע הפסוק וזה תוארם:

אם כנסו יבא כנסו יצא, אם בעל אשה הוא
ויצאה אשתו עמו.

אם זרחה השמש עליו דמים לו, אם אין
לו ונמכר בנניבתו.

אם לא ימצא הנגב ונקרב בעה"ב אל האלהים,
אם לא שלח ידו במלאכית רעהיו.

אם אתם תבואו אל הארץ כי, אם כלב בן
יפונה ויהושוע בן נון.

אם ענה תענה אותו כי, אם צעוק יצעק אלי
שמעו אשמע צעקתו.

אם תתנה עלי מתנה לא ירא לבי, אם תקום
עלי מלחמה בזאת אני בוסת.

אם כת אבנים כחי, אם בשרי נחוש.

אם ננבים באו לך, אם שורדי לילה הלא
יגבו דים.

אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו, אם
יהיה

יהיה רעה והי לא ציוה.

אם אבוא באוהל ביתי, אם אעלה על ערש יצועי עד אמצא מקום לה'.

אם תרברנה שפתי עולה ולשוני, אם יהנה רמיה.
אם בעליו עמו לא ישלם, אם שכיר הוא בא בשכרו.

בהקדים שהארס כאשר יצא מבטן אמו ערום מבלי מלבוש וכסף כן יצא מהעולם ולמה ליה לדרוך ואם יאמר מה עשה לו האל יתברך ברי לקיים מצותיו, די לו שמוריה לו השמש, וכמו שאמר הכתוב מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש, ומהו הדמים הם התורה ומצות ומעשים טובים, ואם לא פרע האדם מה שעליו ליתן, או האל יתברך יפרע ממנו על ידי יסודין, ואם חטא והחטיא אחרים יגרל עונו כפלים, כמו שמצינו בירובעם והמרנלים שהוציאו ריבה על ארץ ישראל ועל ידם בכו ישראל והענישם ה' שלא יכנסו לארץ כי אם כלב בן יפונה ויהושוע בן נון, והתקנה לזה שיהזור האדם בתשובה ויענה את נופו בתעניות ותורה ותפילה והי' יצילו מצרתו ואם יאמר האדם אין לי כח לעשות המצות והתורה, תשובתו בצרה, וכי אם היה ישן כלילה ושמע שיש לסטים ונגנבים בביתו אם יאמר אין לי כח לקום ויגנוב מה שירצו, אלא וראי יתנבר כארי, כן יעשה בעבורת ה'.

וצריך להאמין שכל המקרים שיהיו בעולם לטוב או לרע היו כולו מהאל יתברך ולא במקרה, ולכן צריך לחזור בתשובה להחזיר השראת שכינה בישראל, ועיקר התשובה שישמור פיו מלרבר שקר, כי רובד שקרים לא יבון לגור עיניו ית' ובזה יהיה תמיד השכינה עמו ועל ידי זה לא יחטא ויפרע לו ה' יתברך שכרו משלם. **מעשה** זו היא כוונת המסרה, אם ננסו יבא בנסו יצא רוצה לומר שיחשוב האדם תמיד כאשר בא בנסו בלי לבוש ובלי כסף, לעשות

כן אחר מותו ועוב לאחרים חילו כי לא כמותו יקח הכל, אלא אם הוא בעל תורה ולמד לשמה אוי התורה שנקראת אשה וכמו שאמר הכתוב תורה צוה לנו משה מורשה אל תקרי מורשה אלא מאורסה היא מלפסותו והולכת עמו, וזה שאמר אם בעל אשה הוא היא התורה, אוי ויצאה אשתו עמו לעולם הבא, ואם גבר היצירה עליו לומר רמה עשה לו טובות האל יתברך עד שהוא גם כן יקיים מצותיו, או ישיב לו די לו שמוריה לו השמש וצריך לשלם להאל יתברך דמים על זאת, והרמים הם התורה והמצות, ואם האדם מבחש בטובתו של מקום אוי האל יתברך מענישו, וזה שאמר ואם אין לו, רוצה לומר שמכחש בטובות של מקום שאומר שאין לו עליו טובה, אוי זמכר האדם בנניבתו, ואם שלח עליו יסורין ועם כל זה לא נתעורר ולא ימצא הנגב שלא הורה על עונו אשר הוא הנגב שחטא בתורה וכיוצא אוי ונקרב בעהיב אל האלהים אלהים הוא דין שיושב עליו במדת הדין ומענישו, וכל זה אפילו בעון שבינו ובין קונו האל יתברך רוקא, אבל אם חטא והחטיא בירבעם וכיוצא שחטא והחטיא את אחרים עונשו קשה יותר, וזה שאמר אם לא שלח ידו במלאכת רעהו רוצה לומר שחטא והחטיא אחרים היא מלאכת רעהו, שמצינו שגור עליהם ואמר להם אם אתם תבואו אל הארץ כי אם כלב בן יפונה ויהושוע בן נון, והתקנה לזה לחזור בתשובה שלימה ותעניות וסנופים, ובזה האל יתברך יקבל תשובתו ויענהו ביום צרתו, וזה שאמר אם ענה תענה אותו ביסורין וכיוצא אוי אם צעוק יצעק אלי שמוע אשמע, צעקתו, ובזה אין עור עליו פחד מהקליפות והיצר הרע ונוגדא דלילה, וזה שאמר אם תחנה עלי מחנה לא ירא לבי אם תקום עלי מלחמה מהקליפה והמסדא אחרא כי בזאת היא התשובה כנורע אני בוסת, ואם יאמר האדם שאין לו כח לעשות

קול דרוש ג לשבת זכור יהודה קלה

מסורה בידך ליטלה ולהתוידה, מה שאין כן בשאר אלוהות שאין להם כח כזאת, והוא אלי בים אלי בסיני מה שעשית ברוח דבר והופכו בים וכן מה שעשית בנפש דבר והופכו בסיני, מזה יש הוכחה גדולה דאמת הוא האלהים ואין זולתך למה עזבתי שאולי אחשוב היו מחשבה זרה רחוק מישועתי דברי שאנתי דחלילה לי להעלות על לבבי לזולתך.

דרוש ג לשבת זכור

ולקחת את שתי אבני שוהם ופתחת עליהם שמות בני ישראל.

ידוע הדבר ומפורסם הענין כמה גדלו חסדי האל יתברך על עמו בני ישראל צאן מרעיתו אשר ליה נהנו בכל תפוצות ישראל ביום הקדוש הלוה יום שבת זכור לדרוש לעם ולהודיע כמה עצמו נס האל יתברך ונפלאותיו אשר עשה בימי מרדכי ואסתר, ולעניות דעתי נראה לתת טעם לשבת למה נקרא בשם זה שבת זכור, והגם שפשוט הוא משום שקורים בו פרשת זכור עם כל זה כבר המפרשים ז"ל נתנו כמה וכמה טעמים לזה יעויין עליהם, וגם אני אענה חלקי בהקדים לפרש לעניות דעתי כוונת המזמור שיר המעלות לדוד לולי ה' שהיה לנו יאמר נא ישראל, לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם אוי חיים בלעונו וכו' והקדוקים מבוארים ונקדים מה שכתב הרב בני יששכר ז"ל דף ק"ו עמוד א' דהאל יתברך מנהיג עולמו בשתי הנהגות הנהגה נסית שלא כטבע המוטבע מכראשית, והנהגה טבעית הסדורה מבראשית, הנהגה הנסיית ניכרת לכל באי עולם, בראותם שינוי סדרי בראשית אוי יודעים כי יד ה' עשתה זאת, אבל הנהגה טבעית מי שאינו שלם באמונת התורה סובר כי הכל הולך על פי הטבע והמזלות ואין

כאן השנחה עליונה, רק הכל בטבע המוטבע, ועיקר יסוד התורה לידע ולהודיע שהכל בהשנחה עליונה, מאת סיבת כל הסיבות, שהוא המניע את הנלגלים והמזלות ומסבב כל הסיבות, ואין שום תנועת רפרוף עין מבלעדי יכולתו והשפעתו יתברך שמו הנם שהוא בטבע המוטבע, והנה הוא כעין המלך הלוכש מלבושיו דעם כל זה נוף המלך בתוך המלבושים, והוא בראשית נתינת התורה הודיע כביכול לעמו ישראל, אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, והוא ד' ישראל כשהיו במצרים היה נלות הדעת כי לא ידעו את ה' שהיו שקועים ומוטעים בדעתם שכל הנעשה בעולם הוא על פי הנהגת המזלות בטבע מבלי השנחה עליונה, ועל כן היו עובדים המצריים לטלה ראש המזלות, וכאשר שידד הקב"ה מערבת השמים וכוכבי השמים ובסלילהם בהראות נפלאותיו אשר עשה בתוך מצרים, אמר וידעתם כי אני ה' וידעו מצרים כי אני ה', דהנהגה הנסיית הניכרת לעין כל הנה יודעים כי יד ה' עשתה זאת הוא המהווה כל ההוויות ומשדרם ברצונו, מה שאין כן הנהגה הנסתרית בטבע הנה היא גם כן בהשנחה האל יתברך ובכוחו, אבל היא בהתלבשות הטבע כעין המלך המסתתר בלבושיו ונוף המלך בתוכו, ולכן אמר למשה קודם עשותו הנסים וידעתם כי אני ה' וידעו מצרים כי אני ה', והנה מלבושי ה' הנכבד הוי"ה ברוך הוא נקרא אני דהאותיות שלפני הוי"ה ואחרי שם הוי"ה בנימטריא אני כעין לבוש המסתיר את הלוכש לפניו ולאחריו, וזה להורות כי אני הוא, הגם שאני מתלבש בטבע תדע כי אני הוא, וזה שאמר הנביא כה אמר ה' צבאות אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים, אלהים בנימטריא הטבע שאין הנהגת הטבע מבלעדי רק בהתלבשות הטבע, ולכן בסיני פתח דבריו, אנכי ה' אלהיך, שגם בהנהגת אלהים שהוא הטבע

קול דרוש ח לשבת הגדול יהודה רלא

ואין זה כי אם בשמירת השבת שעל ידה
'אמין כי ששת ימים עשה ה' וכו'. ומצינו
שעל ידי כל האותות עוד לא האמינו בה'
האמנה אמיתית כי אם בקיים כמו שאמר
הכתוב ויאמינו בה' ובמשה עבדו. ואז כתיב
נשית ימנך תבלעמו ארץ נחית בהסדך עם זו
נאלת נהלת בעוונך אל נזה קודשך. וזה
אומרו וגם הקימותי את בריתי וכו' ואזכור את
בריתי דהן עתה יתברך שהם שומרים את
השבת לשמה ממש על ידי 'ציאת מצרים'.
לכן אמור לבני ישראל אני ה' דמהשבת יתברך
שאני ה' ולכן והוצאתי אתכם מתחת סבלות
מצרים וכו' ואחר כך תשמרו את השבת
שנקראת אות והיא ברית אות בני וביניכם
ועל ידה יתאמת שאני ה'.

דרוש יד לתשובה

נשמת ממקומו

ידוע הדבר ומפורסם הענין כמה גדלה מעלה
התשובה ובפרט באלו הימים ימי הדחמים
והסליחות וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה
על פסוק דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו
קרוב אלו עשרת ימי תשובה ובשנים תרצו
הא ביהודי הא בצבור דבעשרת ימי תשובה
אפילו יהודי ששב בתשובה באלו הימים מתקבלה
תשובתו. ולכן צריך כל אדם הידא וחדד אל
דבר ה' יחדד וילפת ויתחרט על כל אשר
הטא וגרם בעונו שפחה כי תידש נכרתה
והנביר מרת הרין בעולם והאל ברחמיו מקבל
תשובת השבים ואל אלהינו כי ירבה לסלוח.
ברם אעיקרא דדינא קושיא לאלהינו יתברך
שמו דיש לחקור איך כביכול ברא את היצ
היע

עבודה זרה היו שובתים ביום שבת והיו תרתי
דסתרי כי מהשבת מורה על אלהותו יתברך
כי ששת ימים וכו' והעבודה זרה אין בה
ממש. ואם כן מה תועלת בשמירת השבת
מאחר שעובדים לסלה שהוא עבודה זרה שיקון
מצרים. ונודע שיש עובדי עבודה זרה מורים
באלהותו יתברך אלא שעובדים עבודה זרה
שתהיה אמצעי הם ושלום. ולכן ביום שבת
שלפני הפסח במצרים שקשרו הסלה שהוא
העבודה זרה ורוצים לשוחטו ואמרו להם שהיום
שבת ואסור לשחוט דאסורים במלאכה וכו'
מזה הוכיחו על אמיתת יחודו יתברך כי ששת
ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ ושמרו
בני ישראל את השבת כהלכתו לכן קרו ליה
שבת הגדול.

ובזה יובן כונת הפסוק ושמרו בני ישראל
את השבת לעשות את השבת לדורותם
בני וכן בני ישראל לדורותם אות היא לעולם
כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ
וכו' ורוצה לומר דלאפוקי שהיו במצרים בטלים
ממלאכה אבל לא לשמה לשם עדות יחודו
יתברך והן עתה הכתוב מצוה ושמרו בני
ישראל את השבת ולא כמו שהיו במצרים
אלא לעשות את השבת לשמה לדורותם בני
ובין בני ישראל וכו' כי ששת ימים עשה ה'
את השמים וכו'.

ובזה יובן כונת הפסוק וארא אל אברהם אל
יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ה'
לא נודעתי להם וגם הקימותי את בריתי איתם
לחת להם את ארץ כנען ואזכור את בריתי
לכן אמור לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם
מתחת סבלות מצרים והצלתי אתכם מעבודתם
ונאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדולים.
ובהקדים עוד מה שאמר הכתוב ויתן להם
ארצות גוים בעבור ישמרו חוקיו ותורותיו
ינצורו. ועיקר שמירת הדת הישראלית בהאמנה
בה' יתברך שהוא האל המיוחד ואין זולתו

הרע והשליטו על האדם להתחילו וגם להעבירו על מצוות התורה ומה יש לומר שהוא יתברך בביכול חייב בזה מהא דקמא לן דינינן דינא דגרמי וכמו שכתב הרא"ש והרב המגיד וכן פסק מרן זכרנו לברכה בסימן של"ג דמובה להדיא דבגדים להחבירו מניעת הריות דחייב לשלם משום דינא דגרמי, וכן גם כן האדם שהוא בשר ודם והיצר הרע איש בודאי ברוא הויקא שיחטא בהסיתו אותו והם ושלום בביכול שברא את היצר הרע חייב מדינא דגרמי, וכמו שכן מצאתי להרב מוהרמ"ג זכרנו לברכה בספר דברי מרדכי דף כ"ו הק"ק בעין הקירה זו ממש על בביכול ששולח יסורין על האדם אשר בסבתם יתבטל האדם מעבודת ה' הי תורה והי מצוה ונמנע על ידי היסורין מלהרוות תורה ומצוות, דהגם שיש מרבני האחרונים דסבירא להם דפסור דעד כאן לא מחייבין מדינא דגרמי אלא דוקא במזיק ממון חבירו, אבל לא במניעת הריות, ומרבני האחרונים כתבו שהתוספות והרא"ש והה"מ קימי בשיתת המחייבים אף במניעת הריות וכו'.

והנה מודעת זאת מאי דקמא לן דגרמא בגוקין פסור ודינא דגרמי חייב והחילוקים שבין גרמי לגרמא הלא הם כתובים בתוספות והרא"ש בפרק לא יתפור והנצרך בהם לענייננו הוא מה שתירץ רבי יהודה דכשעושה ההיזק בעצמו בממון חבירו בידים הוי דינא דגרמי, ומהר"ם פאדובה זכרנו לברכה כתב במי שגרס נזק לחבירו שלא ירויה דאין נראה כלל לדמות גזון זה לדינא דגרמי וכו' דלא עשה שום מעשה בידים רק גרם היזק שנעל דלת הריות בפניו כמו נפתו ומת ברעב וכו', ודבריו ז"ל אלו סובבים על קוטב חילוקו של ר"י ז"ל בעל התוספות דדוקא בעושה ההיזק בעצמו בידים בממון חבירו ממש הוא דהוי גרמי, הא אם נפתו ומה נמשך לו נזק והפסד ממקום אחר זה הוא גרמא ופסור, והתוספות שם

הקשו על חילוקו של ר"י ז"ל מההוא דסיהר את השמא והלך בעל הבית ועירבן עם פירותיו דלרבי מאיר דדאין דינא דגרמי חייב הדיין, והרי התם דהדיין לא עשה הוא בעצמו ההיזק בנוף הממון ואפילו הכי חייב, ומכא קושיא זו דהו דברי ר"י ז"ל והמהחורר אצלם מה שחילק ריבניא דדינא דגרמי קנסא הוא ואמפו להכי בכל מדי דשכית ומצוי וקרוכ ורגיל לבוא קנסו בו עיין שם.

ובנה פירש מוהרמ"ג זכרנו לברכה שם כונת פסוקי איוב ותשם בסד דגלי וכו' שהיה מתרעם איוב ודעתו שחייב בביכול השם יתברך במה שיסר אותו ודין גרמא ליה שנתבטל מלהרוות במה שהיה מתעסק במצות ובעבודת שמים והוא מניע לו שכר חלק עבודתו והוא ליה ממש כההיא דכפתו, וזה שאמר ותשם בסד דגלי וכו' שכוונתו דבביכול מתחייב השם יתברך במה שגרם לו להתבטל מעבודתו אף דהוי מניעת הריות משום דינא דגרמי וכו', ואליפו התימני בא להשיב על זה ואמר מה יקחך לבך וכו' מה אנוש כי יזכה וכי יצדק ילוד אשה הן בקדושו לא יאמין וכו' ולהבין זה נקדים מה שחילק הרא"ש עוד בפרק לא יתפור דדוקא בבירא הויקא הוא דחייב משום דינא דגרמי אבל כשהוא ספק לא הוי גרמי אלא גרמא ופסור וכן כתב המרדכי בהנה פ"ה דקמא והניזקין בפרק הנזיל עיין שם, ויראה דאין להקשות על זה מההיא דסיהר את השמא דהתם גמי בבירא הויקא דמי דרובא דעלמא מערבין פירותיהם ובירא הויקא וכו', איברא דראיתי להתהיד בסימן שס"ז הב"א חילוק זה בשם ר"י וכתב שהתוספות הקשו ילדיו מההיא דסיהר את השמא, ואני תמיה על זה שהרי בתוספות פרק לא יתפור לא כתבו זה החילוק כלל אלא שני חילוקי ר"י האחד שהוא עצמו יזיק לממון חבירו, וחילוק השני רמז נעשה ההיזק ועל אלה החילוקים הקשו מההיא דסיהר את

קול דרוש יד לתשובה יהודה רלג

את המאמר, אבל החילוק דבריא הויקא כתבו הרא"ש בפרק לא יחפור ולא הרגיש שום קושי מההיא דמיהר את המאמר ועל כרחין דסבירא ליה דההוא נמי הוי בריא הויקא כמו שכתבנו זה תורף דברי כמוהרמ"ג זכרוננו לברכה שם ע"ן שם, והרואה יראה דמה שאמר שהרא"ש שם בפרק לא יחפור חילק עוד חילוק שלישי דדוקא בבריא הויקא הוא דחייב משום דינא דנרמ"י, אחר המהילה רבה ונעיר לא כיוון הרא"ש זכרוננו לברכה שם לחילוק שלישי כלל אלא דבריו אלו דבריא הויקא הם בכונת חילוק ד"י הראשון וזה מצורף לדברי ד"י שכתב שהויקו בידים סיים זה גם כן וכתב ובריא הויקא ואינו חילוק בפני עצמו כאשר יעויין שם, ומה כתב הרב התהיד שכן כתבו התוס' והרא"ש ושוב כתב דהתוספות הקשו על שני החילוקים כאשר יעויין שם, וברור דכונת הרא"ש ד"ל דחילוק ד"י זה הוא באופן דבריא הויקא ובנוכח לעיל, ועיין בפלפלא חריפתא שתחת דברי הרא"ש שם בפרק לא יחפור בזמן כ"ד שכתב על מה שכתב הרא"ש ועוד יש לחלק וכו' וזה לשונו וכבר כתבתי בהנהגה קמא דשני החילוקים גם שניהם כאחד אינם מתישבים על הרב וכו' ע"ן שם, וזה על מה שכתב הרא"ש שם ויש לחלק דהיכא שהוא עצמו עושה ההויק וכו' ובריא הויקא מקרי דינא דנרמ"י וחייב, משמע דהכל הם שני חילוקים ולא שלש ע"ן שם, ובשוט וברור דלכן לא הרגיש שם הרא"ש על הא דבריא הויקא מהא דמיהר את המאמר דהרא"ש שם הביא שני חילוקי ד"י ולא הביא קושית התוס' מהא דמיהר את המאמר כאשר יעויין שם, ואם כן אין שייך לומר אחרת מה שאמר מוהרמ"ג ד"ל דעל חילוק דבריא הויקא לא הרגיש שום קושי מההיא דמיהר את המאמר וצ"ע.

ובזה פירש שם כונת מדרש שו"ט על פסוק שבמך ומשענתך המה ינחמוני וז"ל

שבמך אלו היסורין, משענתך זו תורה, המה ינחמוני תערוך לפני שולחן נגד צוררי וכו', ובהקדים עוד מה שאמרו בפרק החובל דהחובל בבניו אם אינם סמוכים על שולחן חייב בהמשה דברים נזק וצער רפוי ושבת ובושת ואם סמוכים על שולחן פטור ופירשו התוספות דפטור היינו דוקא משבת ולא משאר דברים ע"ן שם, והנה נודע כי כאשר ישראל ישרו"ם על אדמתם היו סמוכים על שולחן אביהם שבשמים, ובנלות אוי לבנים שגלו מעל שולחן אביהם וכל שכן כשמיסרם הקדוש ברוך הוא וחובל בהם, לדעת התוספות והרא"ש פטור כביכול מהשבת ובשאר חייב, ולדעת הרמב"ם החובל בבניו הסמוכים על שולחן פטור מכל ההי דברים, ומסתברא דק"מ לן בדברי התוספות דמסתבר טעמיהו דלא מפסדי דק משבת דהוי תחת המונות הא בשאר חייב, וזה שאמר שבמך אלו היסורין וכו' שתשלח לנו ולכן אף שתערוך לפני שולחן נגד צוררי וכו' עם כל זה על ידי היסורין טוב והסד ירדפוני כל ימי חיי ואף דמי השבת אינו מפסיד דאני סומך על שולחן אבי וזה שאמר ושבת בבית הי לשון שבת דבשביע היותי בבית הי ניוון משולחני של מקום לאורך ימים וכו' זה תורף דבריו ע"ן שם.

ובזה אפשר לפרש לעניות דעתי כונת הפסוק ואני ננוע כל היום ותוכחתי לבקרים אם אמרתי אספרה כמו הנה דור בניך בנדתי ואחשבה לדעת זאת עמל הוא בעיני עד אבא אל מקדשי אל אבינה לאהריתם אך בחלקות וכו', והוא דכבר כתבנו דלדעת הרמב"ם ז"ל החובל בבניו אם הבן סומך על שולחן אביו פטור האב מהמשה דברים, ולדעת התוספות והרא"ש פטור מהשבת דוקא והייב בארבעה דברים, אלא הדבר מוכרח בודאי דכל זה הוא דוקא באם חיבל בבניו בלא חטא ועון, אבל אם הבן פושע וחטא בודאי האב פטור מפירו

אם הבן אינו סומך על שולחן אביו מאחר שהבן פשע והפא נגד אביו, ודון מינה כלפי ישראל עם כביכול אביו שבשמים, וזה שאמר ואני ננוע כל היום ננוע ומוכה ביסורין ואנכי בנולה אשר בעונותי אינני סומך על שולחן אביו שבשמים, וכבר אמרנו דבזה אליבא דכולי עלמא חייב כביכול חס ושלום, אלא דאני מודה דכל היסורין אלו הכאים עלי הם בסבת עוני ופשעי אני אדע, והוה אם אמרתי אכפרה כמו, רוצה לומר שאני ארצה לדמות זה לענין בן הסומך על שולחן אביו, הנה מודה אני הנה דור בניך בגדתי ואני הנורם להיסורין, ואחשבה לדעת זאת שבאזיה אופן אוכה בדין, עמל הוא בעיני, אלא עד אבא אל מקדשי אל ונחזור אל ארצנו בבנין המקדש ויהיה סומכין על שולחן אביו או אבינה לאחריהם, אך בחלקות תשית למו ישיש בזה מחלוקת דלהרמב"ם ז"ל פסור ולהתוספות והרא"ש חייב כדינא דגרמי ובלי עון פסור מדין בן הסומך על שולחן אביו.

אין שיהיה נחזור לדאנתן עלה דלפי דברי הרב דברי מרדכי זכרוננו לברכה בהקדמות דעל ידי היסורין שכביכול מיסר האדם ומה נמנע מהתורה ותפילה והמצוות חייב כביכול מדינא דגרמי ובנוכח לעיל, גם חקירה זאת עצמה נוכל לומר מצד היצר הרע שהקדוש ברוך הוא ברא היצר הרע ומחמ'או ומונעו מהתורה והמצוות ואם בן כביכול חייב בזה מדינא דגרמי ופסור האדם מכל.

והנראה לעניות דעתי לתרין ולומר להקירות אלו שחיס כהלכתן דהלילה לנו להחייב כביכול מדינא דגרמי הן מצד היסורין או מצד שברא היצר הרע דבשתיהם חייב האדם החושא והוא כמה שכתב הרב חתם סופר זכרוננו לברכה חלק חושן משפט סימן ק"מ וזה לשונו הצריך לנו אבל האמת יורה דדמי דלא נאמרו דיני גרמי ונרמא אלא באיניש

דעלמא דמויק חבירו אבל מי שבא הדבר לידו בתורת שמירה או שליחות חייב אפילו על צד החוקה ונפלאה וכל פשיעת השומרים ועיוות שליחות כד מעיינת בהו אינו אלא גרמא ואפילו הכי חייב עד כאן דבריו עיין שם.

והנה התורה והמצוות הם על הרוב באים לאדם בתורת שמירה וקראי מוכחי בזה דנקט בהאי לישנא ושמרת את החוקה הואת ושמרתם ועשיתם ושמרת ועשית ושמרתם את המצוות וכיוצא באלה רבים ותפס בהאי לישנא דהאדם בתורת שומר נקרא בתורה והמצוות, ואם בן חייב האדם בכל דיני פשיעת השומרים ואין חס ושלום לחייב כביכול מדינא דגרמי דלא שייך זה בתורת השמירה וכמו שכתב החתם סופר זכרוננו לברכה.

ובזה אפשר לפרש כונת מדרש רבותינו ז"ל נרי בידך ונרך בידך אמר הקדוש ברוך הוא אם תשמור את נרי גם אני אשמור את נרך עיין שם, ורוצה לומר דקרא כתב כי נר מצוה ותורה אור אמר הקדוש ברוך הוא אם תשמור את נרי הוא התורה והמצוות ולא יעלה על דעתך לשעון טענת מדינא דגרמי לפסור עצמך אלא תדע שאתה שומר ותשמור את נרי בתורת חוב השומרים גם אני אשמור את נרך היא הנשמה אפילו באופן שתהיה פסורה מדיני אדם וחייבת מדיני שמים כאשר יבא לקמן אני אשמור את נרך.

ובזה יובן כונת מדרש רבותינו זכרוננו לברכה בזכות שאתם משמרים הדין אני מתנבא שנאמר ויגבה ה' צבאות במשפט עד כאן, ורוצה לומר דעל ידי ש'ישראל משמרים התורה שנקראת דין כמו שאמר הכתוב משמים השמעת דין ולא יעלה על דעתך דין גרמי לפסור בזה הוא כביכול מתנבא על דרך חסו עני לאלהים מה שאין בן כשנאמר חייב כביכול מדינא דגרמי, וזה שאמר בזכות שאתם משמרים בתורת

קול דרוש יד לתשובה יהודה רלה

כתורת השומרים את הדין היא התורה אני מתנבה על דרך תנו עוז לאלהים שאין אתם פוסקים עצמיכם בשענת דינא. דנרמי לעשות נגד התורה והמצוות ובוה אני מתנבה שנאמר וינבה ה' צבאות במשפט.

ובזה יובן כונת הפסוק ושמרתם את חוקותי ואת משפטי תשמרו ועשיתם אותם אני ה' אלהיכם, והדקדוקים מבוארים דלמה נקט לשון שמירה בחוקים והמשפטים, ונס מה שאמר אני ה' אלהיכם מה בונתו בזה.

והרי מרכיבו אפשר לפרש לעניות דעתי בהקדים מה שפירשו המפרשים כונת המדרש הנזכר לעיל וזה לשונו. אמר הקדוש ברוך הוא לישראל בזכות שאתם משמדים הדין אני מתנבה שנאמר וינבה ה' צבאות במשפט עד כאן, וקשה מנא לן דאמשפט שעושים ישראל קאי דילמא במשפט שעושה בעצמו קאי, ופירשו בהקדים מה שאמרו בזה הקדוש בפרשת וירא בפסוק ארדה נא ואראה, וכי לא ידע קודשא בריך הוא מעשיהם מאתר בית מושביה מה צורך לירידה והא כולא אתנליא קמיה אלא ארדה נא מדרגא דרתמי לדרגא דדינא והיינו האי ירידה, ואראה ראייה במאי לאשנחא עליהו, במאי דינא ידון אותם עד כאן, הרי למדנו שהקדוש ברוך הוא כשהוא במקומו נבוה מעל נבוה יושב, אין שם שום התעוררות דין אלא רחמים נמורים כמו שאמר עוז וחדוה במקומו, אך על ידי התפעלות עושי דע כביכול יורד ממקומו למדרגה שפלה ששם מתלבש בדין, עוד ידעת מה שאמרו זכרונם לברכה במקום שיש דין למטה אין דין למעלה אין דין למטה יש דין למעלה, והשתא לא סלקא דעתך דינבה ה' צבאות במשפט של הקדוש ברוך הוא, דהא מקום הדין והמשפט שלו הוא בירידה כמו שאמרו בזה הקדוש הנזכר לעיל ומקום הרחמים הוא מעלה מעלה, אלא וראי דקאי

על ישראל שעל ידי שיעשו ישראל משפט למטה או אין דין למעלה וישאר ה' במעלות, והוה וינבה ה' צבאות במשפט שיעשו ישראל, וזה שאמר משפט וצדקה ביעקב אתה עשית וצויתם על המשפט, על ידי כך רוממו ה' אלהינו שיהיה רק למעלה ברום המעלות, ומובן כונת המדרש הנזכר לעיל על פי זה והרי הוא מבואר עד כאן דבריו.

וזר כונת הפסוק ושמרתם את חוקותי ואת משפטי תשמרו ועשיתם אותם, רוצה לומר כשהיה דין למטה או אין דין למעלה ואני ה' אלהיכם שאשב למעלה אל מלך יושב על כסא רחמים, ואני ה' נאמן לשלם שכר, **ובזה** יובן כונת מדרש סדר אמור אמר רבי לוי מצינו תנוקות בימי דוד עד שלא פעמו טעם חסא יודעים היו לדרוש התורה מיט פנים מהור ומיט פנים טמא, והיה דוד מצלי עליהון אתה ה' תשמרם תצדם מן הדור זו לעולם, מן הדור שהוא חייב בליה, ואחר כל השנה הוה היו יוצאים למלחמה ונופלים על ידי שהיה בהם דלסורין, באותה שעה אמר דוד וכי מה שכינה עושה בארץ, רומה על השמים אלהים, סלק שכינתך מביניהון עד כאן, ויש לדקדק על דוד המלך עליו השלום בעת צרה הוה ליה לבקש להרבך בשכינה שתנן עליהם, ואיך אמר סלק שכינתך מביניהון ועל פי האמור מובן דרור המלך עליו השלום ראה והבין דהאל יתברך עושה דין למטה וכביכול יורד למטה לדרגא דדינא ועושה בליה בהם, ולכן התפלל דוד רומה על השמים אלהים סלק שכינתך מביניהון ותשב למעלה על כסא הרחמים לרחם עליהם.

וזר שאמר הנביא בעת הורבן בית המקדש מילה כל אנרי ה' בקרבי וכי, הרוצה לומר דמתלונן היה דבעבור דבעת ההוא אין דין למטה לכן כביכול ירד ממקומו למטה בקרב ישראל והיה דין קשה עליהם, והוה מילה

רלו קול דרוש יד לתשובה יהודה

סילה כל אנרי, בעבור כי הי בקרבי לעשות דין למטה.

ולכן אמר הנביא שובה ישראל עד הי אלהיך כי כשלת בעונך וכו' דרוצה לומר מוכיח הנביא לישראל דבעונות הרבים אין דין למטה ולכן קודם שכביכול ירד ויעשה דין למטה, שובה ישראל עד הי אלהיך כשהוא עדין במקומו כביכול במדת הרחמים, דהן עתה אתה כי כשלת בעונך ואין דין למטה, לכן קחו עמכם דברים ושובו אל הי תשובו אליו כביכול במקומו וכו' אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב וגשלמה פרים שפתינו.

והן קדם פירשתי בעוניי דקדוק וגשלמה פרים שפתינו, דמה רוצה לומר בזה אחר שאמר קחו עמכם דברים, ואמרתי בזה גם כן הוין מדרכינו למעלה בהקדים מה שפירש הרב בינה לעתים זכרנו לברכה בכונת הפסוק מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת להי אלהיך נדבה אשר דברת בפך, והוא במה שהפליא חסדו יתברך, דמנדיבותו וטובו העלה להאדם על כל הנבראים לתת להם כה הדיבור והוא יקר הערך על כל בעלי חיים, וצריך לשמור פיו ולשונו כאישון בת עין, וזה שאמר מוצא שפתיך תשמור להבין ולהשכיל היתרון יש בך, ודאוי לך לעשות שמירה מעולה אל המבטא אשר בשפתיך דהוא מחסד אל ואינו מכה הבראה כשאר הפעולות, והגת המעמים בפסוק זה יורה פירוש זה, באומרו להי אלהיך נדבה אשר דיברת בפך היא נירה מתאחרת בפני עצמה, ואינה קשורה עם מה שקדם לומר כאשר נדרת, אלא רוצה לומר הוא להי אלהיך נדבה ממנו על אשר זכית אשר דברת בפך, מה שאין מדברים כל בעלי חיים, וזה מה שאמר שלמה המלך עליו השלום לב חכם ישכיל פיהו ועל שפתי יוסף לקח כי החכם מתבונן על פיהו כי הוא נבדל מהכללי מדברים, ועל כן אומר דאין לאבר

סגולה יקרה כזאת, רק להשתמש ממנה דוקא בדברים המעולים ובדברי תורה, וכו' ועל שפתינו, רוצה לומר דעל החסד שעשה בשפתינו יוסף לקח זה תורף דבריו.

אשר בזה מובן שפיר אחר שאמר אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב דראוי לנו לשוב אל הי ולעשות תורה ומצות הרמזו במה שאמר וקח טוב אמר דכן ראוי לנו להודות ולשלם לו יתברך על חוב טובו וחסדו שהבדילנו על כל הנבראים בדבר שפתינו, וזה שאמר וגשלמה פרים שפתינו.

הנה כל זה הוין מדרכינו, ולדרכינו למעלה יובן שפיר כונת הפסוק ושמרתם את חוקותי ואת משפטי תשמרו ועשיתם אותם אני הי אלהיכם, שאם אתם תקיימו התורה החוקים והמשפטים בתורת שמירה שאתם חייבים בהם ככל דיני פשיעת השומרים ואין לסעון הם ושלום על כביכול בדינא דגרמי דלא שייך זאת בדיני השומרים וכמו שאמר הרב חתם סופר זכרנו לברכה, בזה אני מתנדל ומתרום וניכר לכל דאני הי אלהיכם, וזה דקדוק מה שאמר ושמרתם ותשמרו בתורה והמצות.

ובזה יובן כונת המדרש על פסוק המן העין אשר ציויתך לבלתי אכול ממנו אכלת ויאמר האדם האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העין ואוכל, ודרשו בזה אכלתי לא נאמר אלא ואוכל, אכלתי ואוכל, ויאמר הי כי שמעת לקול אשתך וכו', ויש לדקדק על אדם הראשון איך אמר לו לכביכול אכלתי ואוכל ומה טענתו, ועל פי האמור אתי שפיר והוא דאדם הראשון סבר דהוא כביכול נרם לו לעבור על דבורו ואם כן הם ושלום הוא חייב מדינא דגרמי ואין על אדם הראשון שום עון והוא בהקדים עוד את הדוה מה שדרשו ז"ל על פסוק ומוצא אני מר ממות את האשה, והוא דצריך להאשה שתדע תמיד שהיא תחת רשות בעלה ולשמוע דבריו, ולכן תיבת אישה נימסריא

קול דרוש יד לתשובה יהודה רלו

נימסריא ישו ות'בת איש נימסריא שי'א רמו
שהיא פחותה ממנו, ואשה זו עליה אמר
הכתוב מצא אשה מצא טוב, אבל אם האשה
היא רעה והושבת שהיא שוה לאיש, והיא
האשה, שהיא נימסריא שי'א ונימסריא שוה
שעושה עצמה שוה לאיש, עליה אמר קרא
ומצא אני מר ממות את האשה שהושבת
שהיא שוה לאיש, עוד נודע מה שאמרו
המפרשים זכרונם לברכה על פסוק היא נתנה
לי מן העץ, רוצה לומר שהיה תפסה עץ
בידה וכאה לאדם ואמרה לו אם לא יאכל
תבה אותו בעץ לבידה, ולכן אדם הראשון
כא במענה על כביכול שהוא יודע עתידות
ומהשכות כל אדם ועם כל זה ברא את הוה
ויביאה אל האדם, ושוב היא אשר החטיאה
אותו לכן בודאי כביכול הם ושלום חייב מדינא
דנרמי דבריא הויקא, ואדם הראשון פטור ואין
עליו שום חיוב, ולכן בשאמר לו המן העץ
אשר צויתך לבלתי אכול ממנו אכלת, על
זה השיב האשה אשר נתת עמדי היא נתנה
לי מן העץ, שהיא הושבת עצמה שוה לי
והוה האשה ועוד אשר נתת עמדי אתה היודע
עתידות והם ושלום יש לי טענת דינא דנרמי
ואני פטור ואם בן אכלתי ואוכל דפטור אני
וכנוכר לעיל, כרם כביכול חייב אותו מדין
השומרים דחייב השומר בכל דבר ואין לו
טענת דינא דנרמי וכו' הוא חייב ולכן אמר
לו כי שמעת לקול אשתך וכו'.

וזה כונת המדרש כי הי' הונת יכול על מנן
תלמוד לומר על רוב פשעיה עד כאן,
ורוצה לומר יכול על מנן טענת דינא דנרמי,
תלמוד לומר על רוב פשעיה כפשעיה השומר.
ובזה יובן כונת הפסוקים שיר המעלות לדוד
לולי הי' שהיה לנו יאמר נא ישראל,
לולי הי' שהיה לנו בקום עלינו אדם, או
חיים בלעונו וכו' ברוך הי' שלא נתנו טרף
לשניהם וכו', והדקדוקים מבוארים, ועל פי

האמור אתי שפיר, ובהקדים עוד מה שאמרו
רבותינו זכרונם לברכה בכל יום ויום יצרו של
אדם מתנבד עיניו ואלמלא הקדוש ברוך הוא
עוזרו אינו יכול לו, עוד אמרו רבותינו זכרונם
לברכה ישראל בכל מקום שנלו שכינה עמהם
שנאמר בכל צרתם לו צר, וכו' ישראל יש
להם עזר וסמך מהאומות הנליות כיון שהשכינה
עמהם וכבר אמרנו שיש למעון על כביכול
הם ושלום כפי דברי מוהרמ"ג זכרונם לברכה
שהוא חייב דינא דנרמי שתי טענות, הן
מצד הנליות והיסורין בין האומות המצד זה
אין יכולים לקיים התורה והמצוות ואדרבא
ויתעברו בנויים וילמדו מעשיהם, והן גם כן
שברא את היצר הרע לפתח חטאת רובין
ומתצאו ומעבירו על מצות התורה, וזה שאמר
לולי הי' שהיה לנו, רוצה לומר הי' שהוא
הוה רחמים שעשה דין לישראל והנלה אותם
לבין האומות וזוהי טענה ראשונה שיאמרו
ישראל, וזה שאמר לולי הי' שהיה מדת
הרחמים שהיה לנו נימסריא אלהים שהפך
מדת הרחמים למדת הדין והנלם בנליות וזאת
הטענה יאמר נא ישראל, ועוד טענה שנית
מצד שברא את היצר הרע שהוא מתכנה בשם
אדם הבליעל וזה אומרו לולי הי' שהיה גם
כן לנו בקום עלינו אדם הוא היצר הרע
שמעבירנו על התורה והמצוות ואם בן כביכול
הוא חייב מדינא דנרמי דהא אני חיים בלעונו
בחרות אפס בנו מצד שניהם, אלא דהור ומודה
להאל יתברך דעם כל זה ברוך הי' שלא נתנו
טרף לשניהם נפשנו נמלטה מפה מוקשים,
כמו שאמרו דל אלמלא הקדוש ברוך הוא
עוזרו כלפי היצר הרע אינו יכול לו, וגם
מצד הנליות שכינה עמהם דבכל צרתם לו
צר, ולכן יש לנו להודות על כל פנים לו
יתברך שסמך ועוזר לנו בזה וכו'.

עוד נראה לעניות דעתי לתרץ לעיקר הקירא
מוהרמ"ג זכרונם לברכה בספר דברי
מרדכי

רלה קול דרוש יד לתשובה יהודה

מרדכי הנזכר לעיל לענין מה שהאל יתברך מיסד בני ישראל בגלויות והיסורין רבזה גורם להם לביטול התורה והמצות והוי כביכול חייב מדינא דנרמי, ומה גם אני בעוניי אמרתי דמה שברא כביכול היצר הרע המסית והמדיח את האדם לעבור על התורה ומצותיה והוא יתברך אמר חלילה ואשר הרעותי לברוא את היצר הרע והוא היה בריא הויקא וחייב כביכול מדינא דנרמי וכמו שכתבתי לעיל.

ואפשר לתרץ זה בשופי לפי דברי הרב תרומת הרשן זכרוננו לברכה סוף סימן שכיף והביא דבריו מורים זכרוננו לברכה בהנה חושן משפט סימן של"ג סי' כ"ד דינא דנרמי ליתנהו כי אם דוקא בדיני ממונות. אבל בדבר אחר כלימוד התורה וכדומה דבר שאינו דררא דממונא לא מיקרי דינא דנרמי יעויין שם ועיין למוהר"ק זכרוננו לברכה בספרו הבהיר ננוי חיים מערכת נ"מל אות נו"ן עיין שם.

אשר לפי חילוק זה אם כן בתורה והמצות אשר הם דבר שאינו דררא דממונא לא שייך חלילה להרהר אחריו כביכול מצד דין דינא דנרמי דאין זה כי אם דוקא בדיני ממונות.

ובזה יובן כונת מרדכי אמרו מלאכי השדת לפני הקדוש ברוך הוא רבוננו של עולם למה קנסת מיתה על אדם הראשון. אמר להם מצוה קלה צויתיו ועבר עליה. מלאכי השדת סברו דאדם הראשון פסור דיש לו מענה מדין דינא דנרמי שברא את היצר הרע והוא הסיתו ונס מצד אשתו חוה שהביאה כביכול אל האדם והחמיאה אותו ולכן שאלו למה קנסת מיתה על האדם. והוא פסור מצעם דינא דנרמי. ועל זה השיבם מצוה קלה צויתיו. נקט קלה להודיעם שאין בה דררא דממונא ועבר עליה לכן בודאי חייב הוא ואין שייך בזה דינא דנרמי.

ובזה יובן כונת הפסוק שובה ישראל עד הי' אלהיך כי לשלח בעונך. קחו עמכם דברים ושובו אל ה' וכו' ונשלמה פרים שפתינו והוא דברי שלא יטענו ישראל מענת דינא דנרמי לפסור עצמם לכן אמר להם קחו עמכם דברים דברי תורה ומצוותיה שאין בהם דררא דממונא ובה אין שייך בהם מענת דינא דנרמי דהא ונשלמה פרים שפתינו. דאין בזה דיני ממונות ואם כן ישראל הם חייבים לשוב ולהתחרט על עבירות שבידם שאין להם מקום פסור.

האמנם הנם דיש לתרץ על עיקר ההקירה דחקר מוהרמ"ג זכרוננו לברכה בענין היסורין והגלויות וכן מה שכתבתי אני בעוניי לפי דבריו בבריאת היצר הרע דחם ושלום יש לפסועו עליו כביכול מצד דינא דנרמי ולפסור כביכול מזה ואין להרהר בזה כלל. עם כל זה הדרשה תדרש על דרך אין מקשים על הדרש ולכן אנכי עשיתי אריש על פי סדר מה שכתב הרב מוהרמ"ג זכרוננו לברכה בספר דברי מרדכי דף כ"ו הנזכר לעיל.

אשר לפי דברי מוהרמ"ג זכרוננו לברכה ומה שכתבתי בעוניי לענין בריאת היצר הרע אפשר לפרש לעניות דעתי כונת מאמרם זכרוננו לברכה וזה לשונם שאלו להכמה חוטא מה עונשו אמר להם הנפש ההומאט היא תמות. שאלו לנבואה חוטא מה עונשו אמרה להם חטאים תרדף רעה. שאלו לתורה חוטא מה עונשו אמרה להם יביא קרבן ויתכפר לו. שאלו להקדוש ברוך הוא ואמר להם יעשה תשובה ויתכפר לו עד כאן. ויש לדקדק במה שאמרו מה עונשו. הלא מפורש בתורה עונש העובר על עבירות קלות וחמורות ומה זו שאלה. ועוד מהו כונת תשובת כל אחת מהם. ועל פי האמור דיש לומר דחם ושלום כביכול האל יתברך על ידי ישושה היסורין לאדם הוה ליה נרמי ודינין דינא

קול דרוש יד לתשובה יהודה רלמ

דינא דגרמי וכביכול הוא חייב במה שמתבטל האדם מהריות של התורה והמצוות וכמו שכתב הרב דברי מרדכי זכרוננו לברכה, וכן גם כן אפשר דכיוצא בזה קושיא לאלהינו יתברך מענין יצר הרע דהוא יתברך גרמי כביכול שיחטא האדם ולמה יחשוב לו לאדם עון ואדרבא יש לומר שהאדם פטור, ואם כן הן מצד היסורין והן מצד היצר הרע כביכול הוא הנורם שיבא האדם לידי עון ועל מה יתחייב האדם, ברם כבר נודע דהאדם אפילו בלא יסורין עלול לחטוא ובריא הויקא וכנזכר לעיל, ונח אפרו זכרוננו לברכה דהיסורין עצמם הם באים כסיבת עון דאין יסורין בלא עון דעונו נרם לו שיבואו היסורין, ועל דרך זה יש לומר כלפי היצר הרע דמלבד הסתת היצר הרע האדם מעצמו עלול לחטא כיון שהוא נושמי ומחומר קורץ עלול לחטוא, גם נודע מה שאמרו רבותינו זכרוננו לברכה דהתורה היא מתשת כח היצר הרע, וכמו שאמרו בגמרא אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל בני בראתי יצר הרע בראתי לו תכלין, גם אמרו לעולם ירננו אדם יצר הטוב על יצר הרע אם נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה וכו' ונח משכחו לבית המדרש אם אבן הוא נימות וכו', ואם כן הנח דהאל יתברך ברא היצר הרע מכל מקום תקנתו בצידו היא התורה, וגם להיסורין שפיר יש לומר דיש לו להנצל מהיסורין על ידי התורה וכמו שאמרו בשם ברכות על פסוק ובני רשף ינביתו עוף כנודע, וגם על ידי הרהור האדם בתשובה ולהתחרט על חטאיו מועיל בזה לקבל כביכול תשובתו ולסלק היסורין מעליו וזה יוכל לעשות האדם אפילו בתוך היסורין שעליו וכמו שאמר הפסוק כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיו ובלבבך לעשותו, והוא כונת המאמר שאלו לחבמה חוטא מה עונשו, הכוונה למה חייבה אותו התורה בעונש כיון דהוא יתברך כביכול ברא

לו יצר הרע והוא הנורם ודיינינן דינא דגרמי לדעת רבי מאיר ולזה אומרים ענינו אלהא דמאיר ענינו דרוצה לומר לרבי מאיר דכבידא ליה דינינן דינא דגרמי, לזה אמר שהשיבה החכמה הנפש החוטאת היא תמות, רוצה לומר דבלי היצר הרע היא מאליה עלולה לחטא והעון דעל ידי העון האדם בחייו קרוי מת וכמו שאמרו רשעים בחייהם קרויים מתים, וזה שאמר הנפש החוטאת היא תמות מעצמה בלי אמצעות היצר הרע כיון שהאדם עלול לחטא, ולכן האדם חייב בעונשים, שאלו לנבואה חוטא מה עונשו, רוצה לומר דהנח דמצד היצר הרע כן שפטה והשיבה החכמה דראוי לעונש וכנזכר לעיל, אלא דיש לטעון לפטור האדם מצד שהאל יתברך שולח לו היסורין שעל ידם מתבטל מהתורה ומהתפילה וכיוצא והוא ליה גרמי ודיינינן דינא דגרמי ולכן שאלו עוד לנבואה חוטא מה עונשו למה יענש אחר ששלח לו יסורין, על זה אמרו חסידים תדרך רעה, רוצה לומר דהיסורין עצמם באו לאדם על ידי חטאיו, והוא חסידים תדרך רעה דעונו נרם דאין יסורין בלא עון והוא ליה ככותל רעוע והאדם עצמו הוא הנורם, וכדי למצוא תרופה ותעלה לאדם החוטא שאלו עוד שתי השאלות עצמם אחת מצד היצר הרע לתורה ואחת מצד היסורין להאל יתברך הקדוש ברוך הוא כביכול, וזה שאמר שאלו לתורה חוטא מה עונשו הלא היצר הרע הוא מאש והאדם בשר ודם וכביכול הוא ברא יצר הרע, על זה השיבה התורה דהנח דנימא דהיצר הרע הוא הנורם ובליערו לא יחטא האדם, מכל מקום תקנתו בצדו על ידי התורה וכמו שאמר הקדוש ברוך הוא בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תכלין, ועם כל זה עוד יש לו תרופה ביא קרבן ויתכפר לו, ואפילו בזמן שאין בית המקדש להקריב קרבן, התפילה במקום קרבן כנודע, ושאלו להקדוש

רמ קול דרוש יד לתשובה יהודה

להקדוש ברוך הוא חוטא מה עונשו מצד היסורין שיש מניעה על ידם שאפילו תפילה וכיוצא אינו יכול מרוב היסורין ומה יעשה להנצל מהעונש, על זה אמר הקדוש ברוך הוא כביכול שאפילו ברוב יסוריו יעשה תשובה ויתכפר לו דהתשובה בתרומה ובתרהור התשובה די לו בעת היסורים וכמו שאמר הכתוב כי קרוב אליך הדבר מאור בפיך ובלבבך לעשותו. **ובמה** יובן כוונת הפסוק יסור יסרני יה ולמות לא נתני פתחו לי שערי צדק אבוא בס אודה יה זה השער להי צדיקים יבואו בו. ויש לדקדק כפל יסור יסרני, וגם מהו ולמות לא נתני, ומה הם שערי צדק, ועל פי האמור יובן והכוונה דהאל יתברך כביכול נרם לאדם שיחטא על ידי היצר הרע שברא לאדם, וגם על ידי היסורין נמנע האדם מכמה מצות והתפילה והתורה וכיוצא, ותם ושלום כביכול יש לו דין גרמי ודינין דינא דגרמי ודור המפך עליו השלום אומר דהן אמת דבביכול הקדוש ברוך הוא יסור יסרני יה בשתיים הן מצד היצר הרע והן מצד היסורין, עם כל זה ולמות לא נתני, הוצה לומר דעשה לי תרומה להם על ידי התורה והתשובה, התורה מתשת כח היצר הרע, והתשובה והתורה נס כן מכפרים ומכבדים היסורין, ונודע דמות כינוי לעונות שעל ידם נעשה בחינת מת, וזה שאמר ולמות שהם העונות שיקרא מת לא נתני, ועל ידי מה על ידי פתחו לי שערי צדק הם התורה התשובה אבוא בס אודה יה שאנצל על ידם מהיצר הרע ומהיסורין, ותיבת בים דומות לתורה שבכתב שתחילתה בראשית ותורה שבעל פה תחילתה מאימתי.

ובמה יובן כונת הפסוק והיה בשומעו את דברי האלה הוואת והתברך כלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך למען ספית הרוה את הצמאה לא יאבה הי סלות לו כי אז יעשן אף הי וקנאתו באיש ההוא

וכו', ויש לדקדק דאיך בשומעו את דברי האלה הוואת יאמר שלום יהיה לי וכו', ועל פי האמור מובן, דהנה האדם הנוטה אחר התאוות והנאות עולם הזה בשומעו את דברי האלה והעונשים יאמר דחס ושלום כביכול הוא הנורם דברא היצר הרע והוא מאש ואני בשר ודם, וגם מצד היסורין שאיני יכול לעבור את הי כמצטרך אם כן אני פסור ואין עלי עוד שום עונש ולכן יאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך וכו' ויש לי מקום פסור כי הוא כביכול יש בזה דינא דגרמי ועל זה הוא נוסח בסענה זו, אלא דכבר אמרנו דכביכול אמר בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תכלין ועל ידי התורה משבר כח היצר הרע וגם על ידי מבטל היסורין וכמו שאמרו בש"ס על פסוק ובני דשף ינביתו עוף אין רשף אלא יסורין ואין עוף אלא תורה והוא שלא למר בתורה אם כן הוא המנביר את היצר הרע עליו ומחטאו ולכן אומרים ביום הכפורים על חטא שחטאנו לפניך ביצר הרע שאתה אמת בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תכלין ואנהנו לא למדנו בתורה ולכן הנברנו כח היצר הרע עלינו, ועל זה אמר הפסוק ע"ז שיאמר שלום יהיה לי וכו' מבח טענה זו, אדרבא לא יאבה הי סלות לו כיון דסמא בידיה לשבר כח היצר הרע על ידי התורה וגם בעסק התורה מסלק היסורין וכנזכר לעיל אם כן אין עוד לו מקום פסור, ולכן לא יאבה הי סלות לו ובפרט אחר כך שכביכול אמר יעשה תשובה ויתכפר לו והוא לא חזר בתשובה לכן לא יאבה הי סלות לו וכו' אלא בתשובה שישנו מעבדות שבידו ושב ורפא לו.

אז יובן על זה האופן בהקדים עוד מה שפירש הרב שמע יעקב זכרוננו לברכה כדר תשא כונת הפסוק מה שאמר משה לאהרן בענין הענל מה עשה לך העם הזה כי הבאת עליו חמאה גדולה, דהכוונה דמשה רבינו עליו השלום

קול דרוש יד לתשובה יהודה רמא

השלום היה סובר דאהרן הוי חייב מדינא דנרמי שעשה להם את הענף וזה שאמר משה לאהרן מה עשה לך העם הוה כי הבאת עלינו הטאה גדולה דאתה בעצמך הבאת הנזק והוי דינא דנרמי, והשיב אהרן דפטור אנכי דאינו אלא נרמא בנזקין, כי אתה ידעת את העם כי ברע הוא דמאנא תבירא תברין והוי נרמא בנזקין, אלא דהגם דבדינא דנרמא בנזקין פטור היינו דוקא פטור בדניי אדם אבל בדניי שמים חייב לכן אמר הכתוב ובאהרן התאקף ה' להשמידו והיינו דחייב בדניי שמים יעיש. **והנה** נורע לפי דברי הוהר הקדוש והאר"י זכרונם לברכה רלנודל הטא האדם ועונותיו הוא מהריב עולמות העליונים ומקלקל צינורות השפע בנודע, אלא דסוף סוף לא הוי דינא דנרמי אלא נרמא בנזקין ופטורי ברם הגם דפטור הוא דוקא בדניי אדם קימא לן נרמא בנזקין פטור, אבל בדניי שמים חייב והאדם הנוטה אחר עצת היצר הרע הושב דכיון דהוא בעונו נחשב נרמא בנזקין ופטור לזה מתמיד על עונו דלא נחשב לו עון בהחריבו לעולמות העליונים, וזה שאמר והיה בשומעו את דברי האלה הזאת בעונשים וכיוצא אומר דכיון דיש לי דין נרמא בנזקין פטור אני ולכן והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשדירות לבי אלך וכו' אלא דלא יאבה הי סלות לו דבדניי שמים חייב ולכן ורבעה בו כל האלה הזאת וכו' עד שובו בתשובה שלימה והיה.

ובזה יובן כונת מאמרם זכרונם לברכה שכתבנו למעלה דשאל רבי יהושע בן הנניא לאותו תנוק שהיה חבוש בבית האסורין מי נתן למשיכה יעקב וישראל לבושים ענה אותו תנוק ואמר הלא הי' זו חטאנו לו וכו', דרוצה לומר רבי יהושע בן הנניא שאל אותו דלמה יתחייבו ישראל בעונותיהם הגם שהם מהריבים עולמות העליונים ומקלקלים צינורות השפע

וכיוצא סוף סוף הוה דינא נרמא בנזקין ונרמא בנזקין פטור, על זה השיב לו התנוק הלא הי' זו חטאנו לו דהגם דפטורים בדניי אדם אבל בדניי שמים חייבים והוה הלא הי' זו חטאנו לו ולכן נתחייבו הם כל כך עונשים קשים ולכן בשומעו תשובה ניצחת זו אמר טובמחני בזה שהוא מורה הודאות ב'שראל. **ועל** פי זה יובן כונת הפסוק אם תשוב ישראל נאום הי' אלי תשוב ואם תסיר שיקוציך מפני ולא תנוד, ויש לדרקק אומרו אלי תשוב והלא בודאי התשובה אליו יתברך אלא למי ישוב, ברם על פי האמור יובן דרומנו לו יתברך דהן אמת דעל ידי עונך הוה ליה נרמא בנזקין וקימא לן פטור אם כן בזה איך שב בתשובה בתרמה נמורה דלדעתך ראעיקרא אתה פטור מדין נרמא בנזקין דפטור, לכן אמר לו דעל כל פנים שצריך אתה להתחרט ולשוב בכל לב בדבר הנודע לדניי שמים לו יתברך דבדניי שמים חייב, ולזה אמר אם תשוב ישראל אלי תשוב שאתה חייב בדניי שמים ואם תסיר שיקוציך וכו' דתשובתך תהיה שתתחרט כלפי שמים ואז אתה פטור ותתקבל תשובתך.

ובזה יובן כונת הפסוק באיוב כיב אם תשוב עיד שדיי תבנה תרחיק עולה מאהליך. **ובזה** יובן כונת הפסוק מה יתאונן אדם הי נבר על חטאיו נחפשה דרכינו ונהקירה וגשובה עיד הי'.

ובזה יובן כונת הפסוק הטאתי אודיעך ועוני לא כסיתי בטענה שאני פטור דנרמא בנזקין הוי ופטור אלא אמרתי אודה עלי פשעי להי דבדניי שמים חייב וכוה ואתה נשאת עון הטאתי סלה שאהיה פטור משניהם מדיני אדם ומדיני שמים.

ובזה יובן כונת הפסוק לך לברך הטאתי, רוצה לומר דאם נשביל דיני אדם פטור אני אלא לברך הטאתי דבדניי שמים חייב ולכן הם

רמב קוד דרוש יד לתשובה יהודה

הם ושלום והרע בעיניך עשיתי והודאתי זאת
דהנם ששלחת עלי יסורין אין לי תרעומת
הם ושלום עליהם דשלא כדן אלא צדיק
אתה ה' וזה שאמר למען תצדק בדבוריך דבור
קשה שהוא רומז ליסורין ולמען תזכה בשופטין
עלי ביסורין דהאמת אנכי חייב בדיני שמים.
וזהו כונת מאמרם על פסוק תודיעני אורה
חיים וכו' אמר דוד לפני הקדוש ברוך
הוא רבונו של עולם הודיעני באיזה וילון
מפולש אזכה בו לחיי העולם הבא אמר לו
דוד חיים את בעי צפה ליסורין שנאמר ודרך
חיים תוכחות מוסר עד כאן, ורוצה לומר דדוד
המלך עליו השלום מבקש מהאל יתברך באיזה
אופן שיהיה פסור מעונותיו אפילו בדיני שמים
דהנם דאין לך דבר שעומד בפני התשובה,
היינו דוקא בעבר על עשה ושב אמרנו אינו
ז' משם עד שמוחלין לו אבל על לא תעשה
וכריחות ומיתות בית דין תשובה תולה ואם
כן באיזה וילון ואופן אזכה לחיי עולם הבא
שאתה פסור נס בדיני שמים, על זה אמר
לו צפה ליסורין שעל ידם יהיה נקי אפילו
בדיני שמים שנאמר ודרך חיים תוכחות מוסר.
ובזה יובן כונת הפסוק שובה ישראל עד ה'
אלהיך כי כשלת בעוניך וכו' דעל ידי
עוניך נרמית קלקול ותרבן בעולמות העליונים
ולא תימא שאתה פסור מדין גרמא בנזקין
דקימא לן פסור, דזה דוקא בדיני אדם אבל
בדיני שמים חייב, ולכן קחו עמכם דברים
ושובו אל ה' אל ה' דיקא שאתה חייב בדיני
שמים, ולכן אמרו אליו כל תשא עון ואמרו
רבותינו זכרונם לברכה כל עון תשא לרבות
דאין עוד חיוב אפילו בדיני שמים ובנוכח
לעיל והתשובה היא ונשלמה פרים שפתינו.
ובזה יובן מסרה שלשה פעמים מריתי: כי
מרה מריתי, ואנכי לא מריתי, צדיק הוא ה'
כי פיהו מריתי, ורוצה לומר כי מרה מריתי
לשון מדידות שמר לי מר הן על ידי היצר

הרע והן על ידי היסורין ולכן נכשלתי בכמה
עונות ובטלתי כמה מצות עשה, אלא דיש
לי טענה שאנכי גרמא בנזקין וקימא לן דפסור
וזה שאמר ואנכי לא מריתי דאעיקרא פסור
אני דגרמא בנזקין פסור ברם עם כל זה אני
מודה דהן אמת בדיני אדם פסור אבל בדיני
שמים חייב, וזה שאמר צדיק הוא ה' כי פיהו
מריתי, בדיני שמים חייב אפילו בגרמא בנזקין
ולכן אני מצדיק דינו ירברך ונזכור לעיל.
ובזה יובן כונת מסרה חמשה פעמים דבר
אל בני ישראל וזה תוארם: דבר אל
בני ישראל ויקחו לי תרומה, דבר אל בני
ישראל וישבו, דבר אל בני ישראל איש או
אשה כי יעשו מכל המצות האדם והתוודו,
דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה
תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה
עול, דבר אל בני ישראל וקח מאתם, עד
כאן, והוא דכבר אמרנו דאתר ששאלו להכמה
והנבואה והתורה שאלו להקדוש ברוך הוא
חומא מה עונשו והשיב יעשה תשובה ויתכפר
לו, עוד נקדים דעיקר התשובה היא מאהבת
ה' והמבחן לזה הוא שיתמיד בעסק התורה
לשימיה שיהו עיקר התשובה, ובמו שאומרים
בתפילת ייח השיבנו אבינו לתורתך וקרבתנו
מלכנו לעבודתך ואז וההורנו בתשובה שלימה
לפניך, ורמזו זכרונם לברכה שלימוד התורה
לשימיה רוצה לומר שלא ילמוד להתיהר ולהתגדל
שאו יהיה שלימה להסמא אהרא ולסימ
בהלימוד ההוא ותורה חוננת שק דנתאחו בה
הוא שמן הוא יצר הרע ובא לתקן ונמצא
מקלקל הם ושלום.

עוד נקדים דבבבב התשובה צריך לתת צדקה
מכיסו וממונו ומלכד שהוא נותן ישתדל
להיות עושה ומעשה לאתרים, וכמו שכתב
הרב בינה לעתים זכרונם לברכה להלק במה
שאמרו רבותינו זכרונם לברכה גדול המעשה
יותר מן העושה שנאמר והיה מעשה הצדקה
שלום

קול דרוש יד לתשובה יהודה רמג

שלום וכו' והטור זכרנו לברכה ביוזם דעה סימן רמ"ד כתב דאם אין בידו לעשות ויכול לעשות לאחרים שיתנו שכרו גדול כשכר הנותן. והוא היפך מה שאמרו גדולי המעשה יותר מן העושה. וחילק על זה הרב בינה לעתים זכרנו לברכה בהיכא שהאיש המעשה הוא גם כן עושה להיכא שאינו עושה כלל. והטור שכתב דשכר המעשה גדול כשכר הנותן. באופן שהוא אינו עושה קמ"ד. אשר בזה פירש קרא דכתיב ונדיב נדיבות יעין והוא על נדיבות יקום. והרואה יראה שהוא כפול ומכופל ורבו המתנדבים. ותו מלת והוא אינו מובן דמאי אתא למעוטי. אלא הוא האמור ונדיב דהיינו שהוא מתנדב קצת וגם נדיבות יעין דהיינו שמעשה נדיבות הרבה אם כן הוא מעשה ועושה אפילו שעושה מעט. ועל זה אמר והוא. זה דוקא שעל נדיבות יקום שהוא גדול המעשה יותר מהעושה. אבל אם אינו עושה כלל גבל מעשה לאחרים או אינו גדול יותר מהעושה אלא הרי הם שוים מעשה כעושה ונכון עיין שם.

ובזה אפשר לפרש כונת הפסוק נתון נתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו וכו' יברכך ה' אלהיך. ויש לדקדק ככל נתון נתן וכן גם כן מה שאמר הכתוב כי פתוח תפתח וכיוצא למה במצות הצדקה בא הכפל הזה ועל פי האמור אתי שפיר. דמזהיר הכתוב לאדם שיהא מעשה ועושה ולא יהיה דוקא מעשה ולא עושה דהמעלה והברכה היא באופן שהוא יהיה עושה גם כן. וזה אומרו נתון שתהיה מעשה לאחרים לומר להם נתון. וגם אתה נתן מעשה ועושה. ולא ירע לבבך בתתך לו לומר שדי לי להיות מעשה וזוהי אהיה בסוג גדול המעשה. אלא שגם אתה נתן כי בגלל הדבר הזה שתהיה עושה גם כן יברכך ה' אלהיך ותהיה בסוג גדול המעשה וכן בפסוק כי פתוח שתאמר להם שיתתו ידם ליתן וגם

אתה תפתח ידך וכו' וכיוצא בהם. **ובזה** יובן מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה שאילו לשלמה בן דוד עד היכן כחה של צדקה אמר להם צאו וראו מה שאמר דוד אבא פיזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד קרנו תרום בכבוד. והדקדוק מבואר וגם כפל פיזר נתן ועל פי האמור מובן ורוצה לומר שאילו לשלמה בן דוד עד היכן כחה של צדקה אם גדול המעשה יותר מהעושה או כעושה. ועל זה אמר אם פיזר שהוא מעשה וגם נתן שהוא עושה גם כן או צדקתו עומדת לעד קרנו תרום בכבוד שזה הוא גדול וכנזכר לעיל.

אשר בזה והו כונת קשר המסרה הנזכרת. דבר אל בני ישראל וישבו. רוצה לומר שהוא יתברך אמר יעשה תשובה ויתברך לו. גם להודיע דאפילו חטא האדם בעונות וחטאים גדולים אין לך דבר שעומד בפני התשובה. וזה שאמר דבר אל בני ישראל איש או אישה כי יעשו מכל חטאת האדם והתודה. וידו דברים שאני מכבד עליהם בסינופים ותעניות וכיוצא כי אם וידו דברים והו והתודה. והתשובה תהילת הכל שיעסוק בתורה לשמה ויהיה פרה ורבה בתורה. וזה שאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה וכו' כמו שכתב התורה זכרנו לברכה דרוצה לומר ויקחו כוונתך ומשמך היא התורה דאתה בעלה דמסדוניתא. וגם שיהיה להם מדת הענוה כמקור והתורה שילמדו תהיה פרה. רוצה לומר פרה ורבה בתורה. אדומה שיאדימו פניהם עליה וכמו שאמר התנא ולא הבישן למד. ובתנאי ועל מנת תמימה אשר אין בה מום. רוצה לומר תורה לשמה בלתי שום פגמי להתירה ולהתנדל וכיוצא. אשר לא עליה עיל כתיב נמשריא סימ שהוא יצר הרע אלא מאהבת ה'. ומלבד זה צריך להזהר במצות צדקה שיהיה עושה ומעשה. שישתדל להיות מעשה לאחרים

רמד קוד דרוש יד לתשובה יהודה

לאחרים שיזכו במצות הצדקה, וזה שאמר דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו, ועוד שיתן ויתנדב מכיסו וממנו דבנה יהיה ממש בסוג גדול המעשה יותר מן העושה כיון שהוא גם כן נותן מכיסו וכמו שכתב הרב בינה לעתים זכרוננו לברכה, וזה שאמר וקח מאיתם, רוצה לומר שהמעשה עצמו יתן מכיסו לצדקה, על דרך מה שאמר הפסוק טובים השנים מן האחד אשר יש להם שכר טוב בעולם, רומז לאדם שישתדל להיות עושה ומעשה וכנזכר לעיל.

ואפשר גם כן לפרש בפסוק טובים השנים מן האחד וכו' בהקדים מה שכתב הרב דברי יצחק זכרוננו לברכה דף י' ע"א דמצות התורה נחלקים לשני סוגים, א. מצות שבין אדם לחבירו כמו צדקה וגמילות חסדים, ב. מצות שבין אדם למקום כמו ציצית תפילין סוכה ולולב וכיוצא, והנה יש אנשים המהזיקים בסוג האחר במצות שבין אדם למקום בתורה ובתפילה וכיוצא, ולדעתו שקנה לו עולמו בזה דוקא בלתי להושיע ולדאג על וולתו, וידמה לו דווקא עיקר התורה כדי לחכות בצל כנפיו יתברך, ויש אנשים מסוג השני ולדעתם ישעיקר לקיים מצות שבין אדם לחבירו לעשות צדקה ומשפט חסד ורחמים, אבל האמת שדרך הישר והטוב ללכת בשני הסוגים שיוהר לקיים מצות שבין אדם למקום וגם מצות שבין אדם לחבירו, ובמו שאמר הכתוב ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך וללכת בכל דרכיו, יראת ה' היא מצות שבין אדם למקום, וללכת בכל דרכיו, היא מצות שבין אדם לחבירו, ובמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה והלכת בדרךיו מה הוא רחוק אף אתה רחוק וכו' והו' ליראה את ה' במצות שבין אדם למקום, ללכת בכל דרכיו אלו מצות שבין אדם לחבירו.

ובנה רמו הפסוק מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו נקי כפים ובר לבב שיהיה האדם נקי בפנים במצות שבין אדם לחבירו, ובר לבב במצות שבין אדם למקום.

ובנה פירש רמו מדרש שיר השירים בעולם הזה כשרוח דרומית מנשבת אין רוח צפונית מנשבת, וכשרוח צפונית מנשבת אין רוח דרומית מנשבת, אבל לעתיד לבא הקדוש ברוך הוא מנהיג שתי רוחות כאחת ושתייהן משמשות, הרא הוא דכתיב אומר לצפון תני ולדרום אל תכלאי עד כאן, והוא דידוע דשם דרום רומז לחכמה ושם צפון רומז לעושר ובמו שאמרו הרוצה שיהיה ימים ושעשיר יצפין, וסימניך שולחן בצפון ומנורה בדרום. **והנה** אנשים המהזיקים במצות שבין אדם למקום נקראים בשם דרום, דעוסקים דוקא בחכמה ובתורה, ואנשים העוסקים במצות שבין אדם לחבירו דוקא הם נקראים בשם צפון, דכל מנמנם והפצם ורצונם לעוה ולחושיע לאחיהם בממון, ותיבת רוח כיון לרצון האדם כמו העולה על רוחכם.

וזהו פירוש המדרש בעולם הזה כשרוח דרומית מנשבת אין רוח צפונית מנשבת, כי דעות בני האדם נפרדות זו מזו בתורת ה', לזה נוסח רצונו וזהו למצות שבין אדם למקום דוקא ולא למצות שבין אדם לחבירו, ועליו אמר כשרוח דרומית מנשבת, שרוחו נוסח לחכמה והתורה שהיא רוח דרומית, שהם מצות שבין אדם למקום, אין רוח צפונית שהיא רמו למצות שבין אדם לחבירו מנשבת שאין ברצונו לשגייה כלל, וכן להיפך כשרוח צפונית מנשבת אם ברצונו למצות שבין אדם לחבירו בענין הממון, אין רוח דרומית מנשבת שאין נמשך ברצונו למצות שבין אדם למקום, אבל כל זה בעולם הזה, רוצה לומר בזמן הגלות שאין לך יום שאין קללתו מרובה מחבירו ולכן נפרדים הלככות וכל אחר נוסח לצד

קול דרוש יד לתשובה יהודה רמה

לצד אחד, אבל לעתיד לבא רוצה לומר שיבא
ומן שירתם האל יתברך על עמו ישראל ויהיו
כולם נוטים לשתייהם והיו שיהיו שתי הרוחות
מנשבות כאחד שיעסקו במצות שבין אדם
למקום ושבין אדם להבירו.

ועל זה היה אבא בנימין מצטער שתהא
מטת נחמה בין צפון לדרום, ומהרשיא
פירש שיהיו לו בנים חכמים בתורה ועשירים,
ועל פי האמור מובן דבקשתו שיהיו בלוי נוטים
לשני הסוגים וההירים במצות שבין אדם למקום
ולמצות שבין אדם להבירו והיו בין צפון
לדרום עד כאן.

אשר בזה זהו כונת הפסוק טובים השנים
מן האחד אשר אם יפול האחד יבא
השני להקומו, יש רמז דטוב לאדם שיאחז
בשני הסוגים מצות שבין אדם למקום ובין
אדם להבירו אשר אם יפול האחד דאם הם
ישלום יש באיזה צד מהם איזה פגם ופיכח
יוכל סוג השני להקומו.

ובזה יובן כונת מאמרם זכרונם לברכה בנימין
הנזכר לעיל דשאל רבי יהושע בן
חנניא לאותו חנוך שכבית האכורין מי נתן
למשיכה יעקב וישראל לבויהם וענהו הלא הי'
זו תפאנו לו ולא אבו בדרביו הלך ולא
שמעו בתורתו וכו', דהכונה דהקדוש ברוך
הוא בומן החורבן קצף על ישראל לרוב כבודו
ולכן שאר להתנוק מה סיבת החרון אף על
ישראל באותו זמן כל כך, ועל זה ענה אותו
חנוך ואמר דהסיבה היתה דלא היה להם אפילו
צד אחד מהשני סוגים לא במצות שבין אדם
למקום ולא במצות שבין אדם להבירו, וזה
שאמר הלא הי' זו תפאנו לו בשמים לא אבו
בדרביו הלך, זו מצות שבין אדם להבירו
רמה הוא רחוק וכו' וגם לא שמעו בתורתו,
זו מצות שבין אדם למקום, ועל זה אמר
מובטחני בזה שמורה הוראות בישראל דבעונות
הרבים זו נרמא להם שאין להם שום צד

מהשני סוגים ובנוכח לעיל.

ובזה יובן כונת הפסוק שובה ישראל יד
הי אליהך כי בשלח בעונך קחו עמכם
דברים ושובו אל הי' אמרו אליו כל תשא עון
וקח טוב וגשלמה פדים שפתינו, ויש לדקדק
דלמה אמר בתהילה עד הי', ואחר כך אמר
אל הי', גם למה אמר שתייהם, גם למה תפס
לשון כשלון שאמר כי בשלח בעונך.

ועל פי האמור יובן דהפסוק מוכיח את
ישראל לשוב בתשובה על השני סוגים
עונות שבין אדם למקום, ושבין אדם למקום,
ונקט בתהילה עד הי' אליהך לרמוז לעונות
שבין אדם להבירו אשר הם עד הי' ולא עד
בכלל שהם אין נוגעים בבין אדם למקום, וזה
שאמר כי בשלח בעונך לשון פסוק וכשלו
איש באחיו לרמוז לעונות שבין אדם להבירו
ולזה אמר שובה ישראל עד הי' אליהך כי
בשלח בעונך הם שבין אדם להבירו, ועוד
תשובו מעונות שבין אדם למקום שהם התורה
ומצות וזה שאמר קחו עמכם דברים דברי תורה
שהם בין אדם למקום והיו ושובו אל הי',
ובזה אמרו אליו כל תשא עון כל עון תשא
בין שבין אדם למקום ובין אדם להבירו על
ידי וגשלמה פדים שפתינו.

ובזה יובן כונת הפסוק כי ביום הזה יכפר
עליכם לטהר אתכם מכל האטותיכם לפני
הי' תטהרו, ובהקדים עוד מה שאמרו בעלי
המוכר משל לימי התשובה אליו, משל לאחד
שהיה לו בן יחיד ונפל למשכב במחלה מסוכנת
בר מינן ונלא הרופאים ובמעט התיאשו ממנו,
ויתיעצו לחת לו עוד רפואה ולעשות לו עוד
בהינה אחרונה אם לחיים אם למות בר מינן,
וכששמעו הוריו ובני ביתו כי חיו תלויים לו
ברפואה זו, נעו כולם בכביה ובקשו רחמים
בעד בנם האהוב שירתם הי' עליהם ויפקדו
לחיים, והי' ריתם ברחמי' על הבן והצלילה
ופירש לחיים עד כאן המשל, כן אנהנו בעונות
הרבים

רמו קול דרוש יד לתשובה יהודה

הרבים נלכדנו בחולי הנפש הן בעונות שבין אדם למקום והן בעונות שבין אדם לחבירו בחולי כבד מינים ממנים שונים בשני הסוגים, והי' ברחמינו פתח לנו פתח חתשובה והרבו רבותינו זכרונם לברכה ברפואות הנפש בימי הסליחות בתודש אלול ושני ימים של ראש השנה בתקיעות וסליחות ותחנונים ואחר כך עישרת ימי תשובה אשר כולם רפואות הנפש, ורפואה האחרונה שהסכימה התורה לרפואת האדם הוא יום הכפורים אשר בריות בו יפקדו לחיים וכו' מי שיזכה בדין יכופר עונו, ויזכה לחיים, ואם לאו חס ושלום, לכן בהרפואה האחרונה אשר היא הבחינה העיקרית צריך להזהר בה מאוד ולהחזיר מתוך קורות לבבינו ולשוב בתשובה שלימה ולהתחרט על שני הסוגים עונות שבין אדם למקום ועונות שבין אדם לחבירו ואם מלא רחמים יקבל ברחמינו תפלתנו ותשובתנו ברוב הכנעתנו ולהותמנו לחיים, וזה שאמר כי ביום הזה הוא יום הכפורים הרפואה האחרונה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל הטאתיכם הן עונות שבין אדם למקום והן שבין אדם לחבירו, ולכן צריך שלפני ה' תטהרו מלב ונפש שהוא בוחן לבות וכליות אלהים צדיק.

ובזה יובן רמו הפסוק מאת ה' היתה זאת היא נפלאת בעינינו זה היום עשה ה' נסלה ונשמחה בו אנא ה' הושיעה נא אנא ה' הצליחה נא, והוא דחיבת זאת היא רמו לתשובה דצוים קול' ממורן נימסריא וא'ת ורמו בזה מה שאמר הפסוק בואת יבא אהרן אל הקודש כנודע, והקדוש ברוך הוא יתברך שמו אמר יעשה תשובה ויתכפר לו, וגם הוא צוה על יום הכפורים שהוא יתברך מוחל עונות ישראל על ידי תשובתם, וזה שאמר מאת ה' היתה וא'ת היא התשובה שהוא יתברך אמר יעשה תשובה ויתכפר לו, והאמת פלא בעינינו איך אחר כל עונותינו כי רבו יקבלנו

בתשובה אלא שהוא אבינו אל מלא רחמים וגם זה היום הוא יום הכפורים עשה ה' להתענות בו ולשוב בתשובה שלימה שהוא סוף כל הרפואות שהם הסליחות והתפילות ולכן נסלה ונשמחה בו ומבקשים מהאל יתברך שתהיה כתיבה והתימה טובה לחיים טובים ופרנסה טובה ואנחנו מבקשים אנא ה' הושיעה נא אנא ה' הצליחה נא שתהא שנה טובה ומבורכת לחיים טובים ולשלום אמן כן יהי רצון.

וזה לעניות דעתי רמו הפסוק לו חבמו ישכילו זאת בינו לאהריתם, ויש לפרשו בשני פנים, ראשונה במה שכתב מזהרים אלשיך זכרוננו לברכה על פסוק וגשאת תפלה בעד השארית הנמצאה דאדם השרוי בעת צרה אין להתפלל על עצמו שיצילוהו ה' שתקף מבקרין פנקבו אם ראוי הוא אם לא, ואם ימצא בפנקבו שהוא חייב לא מיבעיא שאינו ניצול מצרתו אף זו שמעורר דינים עליו עיין שם, והרב בית אברהם זכרונם לברכה הקשה דהיאך מצליח האידנא אקצירי ומריעי, ופירש על דרך משל לאשה אחת שיש לה בן נחמד אהוב מאוד, פעם אחת חטא הבן הנה למלך חטא גדול, וצוה המלך ליסרו ביסורין קשים ומרים, ואמו היתה רואה היסורין של בנה ומפחה על פניה, אמר הבן לאמו אמי אמי תדעי שאני מרגיש כלל ביסורין של הכאות אשר מכים אותי שיש לי יסורים יותר ויותר גדולים מההכאות ומה הם היסורין הגדולים הם שאני רואה בהצער והיסורין שיש לי על בעת שיכו אותי, והם גדולים אצלי יותר מהכאב של הכאות שמכים אותי, ומתוך הדברים התחיל לצעוק אל המלך הושיעה אדוני, הק' מסני ואדבר עמך, והתחיל לדבר עמו איני מבקש למחול לי על עוני בעבור היסורין שמכה אותי כי אמת עשית ואני הרשעתי רק דבר זה אשאל מעמך שהלא אתה דיין אמת וביושר כל פעולך אל אמונה ואין עול, ולכן

לוח המפתחות לספר קול יהודה

דרוש א לתשובה

מתחיל מדף א

וכל העם רואים את הקולות. ישובה ישראל עד ה' אלהיך. רחצו הזכו הסירו רוע מעלליכם. והרב בית היין פירש פסוק הנזכר לעיל. וכוה פירש כונת פסיקתא מקוה ישראל ה'. וכוה יובן כנהלים נמיו כננות עלי נהר. מה יקר חסדך אלהים ובני אדם בצל כנפיך יחסיו. מאמר רבותינו זכרונם לברכה לעולם ירניו אדם יצר הטוב על יצר הרע. מאמר רבותינו זכרונם לברכה שאלו לחכמה חוטא מה עונשו. תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם. ישובה ישראל עד ה' אלהיך. באופן אחר ישובה ישראל עד ה' אלהיך. חטאתי אודיעך ועוני לא כסיתי. וחזק מדרכינו יובן במיש הכסניא. ובאופן אחר אפשר בכונת חטאתי אודיעך. כי תשב ללהום את מוסיף. אני אמרתי ה' חונני רפאה נפשי. ישובה ישראל עד ה' אלהיך.

ומעין הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו. באופן אחר ואמרו זכרונם לברכה אכלתי ואוכל. לך לבדך חטאתי והרע בעיניך עשיתי. אני אמרתי ה' חונני. קול דמי אהיך צועקים. האשה אשר נתת עמדי. מאמר רבותינו זכרונם לברכה אכלתי ואוכל. למה ה' יחרה אפך. יסור יסרני יה. עוד בפסוק יסור יסרני יה. מדרש כמה תרום קרנם של ישראל. מדרש ויקחו לי תרומה לי לשמי. מדרש ויקחו לי תרומה הדא הוא דכתיב שמע ישראל וכו'. למה תאמר יעקב ותדבר ישראל. לכה ארה לי יעקב ולכה תועמה ישראל. מי יתן טהור משמא ופסוק אחת דיבר אלהים שלשה אופנים. ישובה ישראל עד ה' אלהיך שני אופנים. וארשתך לי באמונה וארשתך לי וכו'. כי עד צדק ישוב משפט.

דרוש ג לתשובה

מתחיל מדף יט

מדרש שאלו לחכמה חוטא מה עונשו. הראשונים שאלו איך תשובה שבכה תכפר על הפועל. לכו ונשובה אל ה' כי הוא טהר וירפאנו. וכוה פירש עטיר מ'א זיל מדרש כיון שהתיה יחזקאל. שובינו אלהי ישעינו והפר בעסך עמנו. ארוממך ה' כי דליתני. אני אמרתי ה' חונני רפאה נפשי. ישובה ישראל עד ה' אלהיך. ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו. ה' אדוני סכות לראשי ביום נשק. האל לנו אל למושעות. ה' אלהים אוכיר צדקתך לברך. כי אתה תקותי ה' אדני מבטחי מגעורי. אבותינו חטאו ואינב. מדרש

דרוש ב לתשובה

מתחיל מדף יו"ד

שובה ישראל עד ה' אלהיך. כי תעשה הישר בעיני ה' אלהיך. אחת דיבר אלהים שנים זו שמעתי. וחזק מדרכינו שלשה אופנים. מה רב טובך אשר צפנת ליראך. מאמר רבותינו זכרונם לברכה דוד בשנים ועלתה לו. גם כונת אחת דיבר אלהים.

רצו לוח המפתחות לס' קול יהודה

דרוש ה לתשובה

מתחיל מדף ג

ישמרו בני ישראל את השבת. באופן אחר כמה שאמרו הרגיל בנר שבת. שובה ישראל עד ה' אלהיך. מדרש אמרו ישראל להקדוש ברוך הוא שלך היא התשובה. והיה לאות על ידך. תם מהו אומר. למה הרעות לעם הזה. מדרש אתם למה ודבריהם למה. באופן אחר אתם למה ודבריהם למה. שובה ישראל עד ה' אלהיך. וירא אליו ה' באלגוני מסרא. ואתנה בריתי ביני ובינך. מה רב טובך אשר צפנת ליראיך. שרים הרפוני חנם. והיה בשומעו את דברי האלה. ואמר ה' אל אברהם לך ירך. רבים אומרים לנפשי. שני אופנים. פיר נתן לאביונים. ונצא יעקב מבאר שבע. פיר נתן לאביונים. לא טוב היות האדם לבדו. נתון נתן לו. לא טוב היות האדם ארבעה אופנים. אורה מבנים אורה בעל הבית בורה.

דרוש ו לתשובה

מתחיל מדף מא

שובה ישראל עד ה' אלהיך. בן אדם התחיינה העצמות. אחת דיבר אלהים. מי יתן טהור משמא. שיר המעלות אשא עיני אל ההרים. שיר המעלות לרוד לוסי ה' יהיה לנו. בתפילת י"ה אתה נכבד לעולם ה' מספר דרכי איש. ראו עתה כי אני אני הוא. לכו ונשובה אל ה'. ראה אנכי נתן לפניכם היום. שני אופנים. ויאמר ה' אל אברהם אל תירא אברהם. אחת דיבר אלהים. וישמע יתרו חותן משה. מאמר דבותינו זכרונם לברכה שאלו את רבי אליעזר היאך נעשה תשובה.

דרוש

מדרש שאלו להכמה חוטא מה עונשו. גדולה תשובה שמארכת שנותיו של אדם. לא לן אדם בירושלים ובידו עון. הרגש על דברי הרב כמוהרי"א בפניי היו דף יב. מה שתירצתי לעניות דעתי בענין פשיעה בבעלים.

דרוש ד לתשובה

מתחיל מדף כד ע"ד

טעם למה שאמרו בשם שבת תשובה. מסרה יום יום ממוהרי"ט זכרנו לברכה. הוכה תוכיה את בני עמך. שובה ישראל עד ה' אלהיך. מכל פשעי הצילני. קרא בנרון אל תחשוך. כל העוסק בתורה זוכה לדברים הרבה מוהרשי"א. ובה פירש מוהר"ח כונת גדולה תשובה שמארכת. מה הפרש בין ירא אלהים ובין ירא ה'. תירון לעניות דעתי על הקיראתם זכרונם לברכה כמה שאמרו מריפה אינה היה. כי פשענו ודמאנו עלינו ממוהרי"ט בכפר שארית יעקב. ובה פירש יתר עלי יתלחשו ושובה ישראל. ראת ה' תוסף ימים. הוכה תוכיה את עמיתך. בנמרא תפסו הקדוש ברוך הוא לירבעם בבגדו ואמר לו חזור בך. מסרה חמשה פסוקים דבר אל בני ישראל. השיבו ה' אליך ונשובה. עוד משם המפרשים. באופן אחר כמה שכתב הרב דרכי איש בשם אביו בפסיק ואף נס זאת. ויהל משה את פני ה' אלהיו. בספרי סדר שופטים כפר לעמך ישראל על מנת בן. מאמר פריא שלה הקדוש ברוך הוא ביד עבדיו שובה ישראל. מדרש ועוד בה עשיריה אלו עשרת ימי תשובה. כי ביום הזה יכפר עליכם. תירון על הקירה דאין קידשם בביכור ויש בהם מום. תשב אנוש עד דכא. שלשה אופנים.

לוח המפתחות לס' קול יהודה רצו

דרוש ז לתשובה דרוש ט לתשובה

מתחיל מדף מו

אמרתי אודה עלי פשעי לה' מכה פשעיו לא יצליח. הרב כבסני מעוני טובים השנים מן האחר. מי יתן שחור משמא, כי אופנים. והפשיט את העולה רבי הנניא אומר רצה וכו'. באופן אחר בכונת רבי הנניא אומר רצה הקדוש ברוך הוא וכו'. מדרש כי ה' הונה יבול על מן תלמוד לומר. לא לן אדם בירושלים ובידו עון. אם עונות תשמור ית ה' מי יעמוד. מי נתן למשסה יעקב מאמר רבותינו וברונם לברכה בניסין. ארבעה פסוקים בתורה מתחילים בתיבת אלה. שובה ישראל עד ה' אלהיך.

דרוש ח לתשובה

מתחיל מדף נב

טעם לשם שבת תשובה על פי הפשט. ישמרו בני ישראל את השבת, אחת דיבר אלהים. מאמר וברונם לברכה כל מי שיש לו ציצית כבנדרו וכו'. שובה ישראל עד ה' אלהיך. וברוך רמו מה שאמר שבת תשובה. הצילה נפשי משפת יקר מערין. ישובי נפשי למנוחתי. אל תתני בנפש צרי. וברוך דרש מה ישמרו שבת תשובה. כי לי בני ישראל עבדים. מאמרם וברונם לברכה אמר הקדוש ברוך הוא לישראל ראו הכתכם לפני. מה שאמרים בראש השנה היום הרת עולם אשרי אנוש יעשה זאת. ועל פי סודן שיד מיש שבת תשובה. מאמרם וברונם לברכה אמר לו אדם הראשון לקין מה נעשה בדיןך. מסרה אני את דכא לא יכא פציע דכא. מדרש אמרו מלאכי השרת מה לילוד אשה בנינו. מסרה ארבעה פסוקים מה. ה ארוננו מה וכו'.

מתחיל מדף נז

שובה ישראל עד ה' אלהיך. ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל. ועמיר וצית מ'א וברונם לברכה פירש ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל. דברי מוסר ליום הדין ראש השנה. עבירות ישבין אדם למקום וכו'. משם מוהרי"ח וברונם לברכה. ומה שחלק על דבריו הרב ישי' מלפניך משפמי יצא. אלהים זדים קמו עלי. שובה ישראל עד ה' אלהיך. באופן אחר מהרב מוהרי"ע ז"ל. אתם ניצבים היום כולכם במיש משליה שעדימ. יונתי בחנוי הסלע. אתם ניצבים היום.

דרוש י לתשובה

מתחיל מדף סח

טעם לשם שבת תשובה שני אופנים. זכור את יום השבת לקדשה ושמרו בני ישראל את השבת. עוד טעם לשבת תשובה. מאמר רבותינו וברונם לברכה למה קנסת מיתה. אמור אליהם ה' אני נאום ה', כי ביום הזה יכפר. מי אל כמוך. עוד טעם לשם שבת תשובה. שובה ישראל עד ה' אלהיך. בעשרה מאמרות נברא העולם. טעם לעשר מכות בארץ מצרים. ועוד לעשרת הדברות. אחת דיבר אלהים. וידעתם כי בקרב ישראל אני. התחיינה העצמות האלה ואמר ה' אלהים אתה ידעת.

דרוש יא לתשובה

מתחיל מדף עג

כתפילת י"ח אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב. ויאמר יתרו. עתה ידעתי. הודיעני

רצה לוח המפתחות לס' קול יהודה

דרוש יג לתשובה

מתחיל מדף צח

שובה ישראל עד ה' אלהיך, לב חכם
לימינו וכו'. באופן אחר לב חכם לימינו
במה שכתב בן איש חי סדר הצא. ראה אנכי
נותן לפניכם היום, עוד באויא פ' לב חכם וכו'.
אחת דיבר אלהים, סמיכות התו' סופה לתהלתה.
בתפילת י"ה פתח לבי בתורתך. אמר גבל בלבו,
רחש לבי דבר טוב, אמרו צדיק כי טוב,
לב חכם לימינו וכו'. גבה עינים ורחב לבב,
עוד פירוש גבה עינים, ונה מצא הן בעני' ה'
סמיכות התורה אחת דיבר אלהים, מה יתאונן
אדם ה' מי יתן סהור מטמא, סר צלם מעליהם.
שובה ישראל עד ה' אלהיך, כי כל העדה
כולם קרושים, שני אופנים, - אלי אלי למה
עזבתני, שמעו אלי רודפי צדק, מי להי אלי,
אלי אלי למה עזבתני, אל תוכח לין פן
ישנאך, למען תזכרו ועשיתם, אלה תולדות
נה נח איש צדיק, מלפניך משפט יצא, אם
תחנה עלי מחנה, מסרה י"ב פסוקים אם בתהילה
ואם באמצע, סמיכות התורה סופה לתהלתה.

דרוש יד לתשובה

נשמט ממקומו, מתחיל מדף רלה

הקירה מענין דינא דגרמי וגרמא בנזקין
לתשובה, איוב ותשם בסד הנלי ממהרסין
זכרנו לברכה, מדרש שבטך ומשענתך אלו
יסורין, ואהי ננוע כל היום, תירון להקירה
הנוכרת לעיל, ושמרתם את הוקותי ואת
משפטי, שני אופנים, מדרש מצינו תשבי
בימי דוד וכו', סילה כל אבירי ה' בקרבי,
שובה ישראל עד ה' אלהיך, המן העין אשר
צויתך, כי ה' הונה וכו', שיר המעלות
לדוד לולי ה' שהיה לנו, תירון להקירה
הנוכרת

הודיעני נא את דרכיך, אתה הראית לדעת
כי ה', אחת דיבר אלהים, והיה אם שמוע
תשמעו אל מצותי, תירון לקושיית מוהרשי"א
במה שאמרו גדולה תשובה, ועתה ישראל
מה ה' אלהיך, והתדיא הקשה על דברי
מוהרשי"א, כי ביום הזה יכפר עליכם, שני
פירושים, מסרה חמשה דבר אל בני ישראל
כלי לאמר, תירון דאפילו על בוינו הם
ושלום מהול, כי ביום הזה יכפר עליכם,
שקלא וטריא בדברי הש"ס גדולה תשובה וכו',
כי ביום הזה יכפר עליכם במה שכתב הרב
דרכי איש, אחת דיבר אלהים ג' אופנים,
לעשות רצונך אלהי הפצתי סוד מרע ועשה
טוב, על כן אהבתי מצותיך, שני אופנים,
שפת אמת תכון לעד, ה' הצילה נפשי משפת
שקר.

דרוש יב לתשובה

מתחיל מדף צ

מדרש שואלים מלאכי השרת אימתי
ראש השנה וכו' מהמפרשים, ובוה יובן לכו
ונשובה אל א', זאת היתה לי כי פקודיך,
כי ביום הזה יכפר עליכם, שני אופנים, טעם
לשם שבת תשובה, כי ביום הזה יכפר עליכם,
מה הדבר אשר אתה עושה לעם, כי ביום
הזה וכו', מסרה חמשה פסוקים דבר אל
בני ישראל בלי תיבת לאמר, שובה ישראל
עד ה' אלהיך, בנמרא אמר רבי עקיבא
אשריכם ישראל לפני מי וכו', כי ביום הזה
יכפר עליכם, שובה ישראל עד ה' אלהיך,
באופן אחר שובה ישראל וכו' במיש ארבעה
הלוקי כפרה, שמחה לאיש במענה פיו, שני
אופנים, על אלה אני בוכיה, מסרה ויעמוד
ד', מסרה וחם ארבעה, מסרה כצאת ג' פ'

לוח המפתחות לס' קול יהודה רצט

על פסוק אם על המלך, אילו לא מת משה.
מחלוקת הפוסקים בפותח הלוח לרשות חבירו.
והתמכרתם שם לאויבך, זכור את אשר עשה
לך עמלק. ושמרו בני ישראל את השבת.
ישנו עם אחד מפורד. תנתן לי נפשי בשאלתי.
ויאמר הרבונה אחד מן הסריסים.

דרוש ב לשבת זכור

מתחיל מדף קכג

טעם לשם שבת זכור, כי מזה אמהה.
מאמר רבותינו זכרונם לברכה על פסוק וידי
משה כבדים וכו'. בפרק קמא דמגילה על
פסוק בעצלותי ימך המקרה. מדרש כשראה
אדם הראשון את קין שמת אמר לו מה נעשה.
עוד טעם לשם שבת זכור, מאמר רבותינו
זכרונם לברכה ויגד לו מרדכי, כי אם תהיה
תחרישי בעת הזאת, ישנו עם אחד מפורד.
באופן אחר אם תהיה תחרישי במה יכתב
עט"ר מ"א זכרונם לברכה בספר עזרא. מי הוא
זה ואיזהו אשר מלאו לבו, ונשלחו ספרים וכו'.
כי אם תהיה תחרישי, תנתן לי נפשי בשאלתי.
באופן אחר כי אם תהיה תחרישי, ועט"ר
הרמז פירש, כי נמכרנו אני ועמי, מדרש
א"י א"י למה עזבתני. באופן אחר כונת
המדרש א"י א"י במה שאמרנו במדרש סדר
בראשית.

דרוש ג לשבת זכור

מתחיל מדף קלח

טעם לשם שבת זכור, מי יתן טהור
מממא. אחת דיבר אלהים, שיר המעלות
לדוד לולי הי' שהיה לנו. מדרש על פסוק
למנצח על אילת השחר מזמור לדוד. חכם
מהו אומר מה העדות, בן אדם התחיינה.
ישנו

הנוכח לעיל, אמרו מלאכי השרת למה קנסת
מיתה, שאלו לחכמה הוטא מה עונשו, יסור
יסרני יה, והיה בשומעו את דברי האלה,
שני אופנים, מאמר רבותינו זכרונם לברכה
מי נתן למשיכה יעקב וכו', אם תשוב ישראל
אלי תשוב אם תשוב עד שדי, מה יתאונן
אדם ה', תפאתי אודיעך וכו', לך לברך
תפאתי, מאמר רבותינו זכרונם לברכה על פסוק
תודיעני אודת, שובה ישראל עד הי' אלהיך,
מסרה שלשה מדינות, מסרה המשה פוסקים
דבר אל בני ישראל בני לאמר, נתון נתון
לו, שאלו לשלמה עד היכן כחה, טובים
השנים מן האחר, מי יעלה בהר ה', מדרש
כשרוח דרומית מנשבת, אבא בנימין מצמער,
טובים השנים מן האחר, מי נתן למשיכה יעקב
שובה ישראל עד הי' אלהיך, כי ביום הזה
יכפר עליכם, מאת הי' היתה זאת, לו חכמו
ישיבילו זאת, שני אופנים.

דרוש א לשבת זכור

מתחיל מדף קח

מדרש פסיקתא הלא ידעת אם לא שמעת.
ומהר"א זכרונם לברכה רמו אשר קרך בדרך.
ישנו עם אחד מפורד, קושיא על דברי התוספות
בפסחים, מדרש פסיקתא הנוכח לעיל, בצאת
ישראל ממצרים מההד"א, ויגד לו מרדכי
את כל אשר קרהו, ויאמר משה לאהרן מה
עשה לך, מאמר השנים על פסוק לדוד
שמרה נפשי כי חסיד אני, מאמר רבותינו
זכרונם לברכה על פסוק זכרני הי' ברצון עמך
אמר דוד, ישנו עם אחד, תנתן לי נפשי
בשאלתי, מי הוא זה ואיזהו אשר מלאו לבו
לעשות בן, מאמר רבותינו זכרונם לברכה